

Sámedikki 2019 jahkedieđáhus

*Mearriduvvon njukčamánu 5. b. 2020
Ášši 11/20*

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Ávjovárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Karášjohka
Telefon +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2020

Sisdoallu

1 oassi - Jođiheadđji muitala	10
2 oassi - Oahpásnuvvat doaimmain ja váldo-loguiguin	13
2.1 <i>Sámedikki politihkalaš ortnet</i>	14
2.2 <i>Sámedikki hálddahus</i>	18
2.2.1 Sámedikki hálddahuslaš organiseremin	18
2.2.2 Dokumeantta statistihkka	19
2.3 <i>Sámedikki interneahtha statistihkka</i>	20
2.3.1 Statistihkka Sámediggi neahttasiidu 2019	20
2.3.2 Statistihkka sosiála mediain 2019	21
2.4 <i>Čoavddalogut</i>	22
3 oassi - Jagi doaimmat ja bohtosat	23
3.1 <i>Váikkuhangaskaoamit, doaibma politihkalaš ja hálddahusa dásis reviderejuvvon bušeahtha ektui</i>	23
3.1.1 Departemeanttaid juolludusat	23
3.1.2 Váikkuhangaskaoapmereketdoallu 2019	24
3.2 <i>Ođđa bušeahttaortnet Sámediggái</i>	24
3.3 <i>Bajilgovva válljejuvvon konsultašuvnnat stádaeiseválddiiguin 2019:is</i>	25
1 Giella	28
1.1 <i>Giella váikkuhangaskaoamit</i>	28
1.1.1 Sámegielaide áŋgiruššansuorggit	28
1.2 <i>Sámegielaide geavaheapmi</i>	28
1.2.1 Čoahkketabealla - sámegielaide geavaheapmi	28
1.2.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja	29
1.2.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja	29
1.2.4 Giellaiskkadeapmi - prošekta	30
1.3 <i>Sámegielaide ovdánahttin</i>	30
1.3.1 Čoahkketabealla - sámegielaide ovdánahttin	30
1.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	31
1.3.3 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	31
1.3.4 Giellaguovddážat - njuolggodoarjja	32
1.3.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - seminára	33
1.3.6 Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja	33
1.3.7 Stipeanda joatkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja	34
1.3.8 Giellastipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja	35
1.3.9 Julevsámegiel riektáčállinrávagirji - prošekta	35
1.3.10 Sámi Giellagáldu	36
1.3.11 Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaide jahki 2019 - prošekta	38

1.4	"Váibmogiella" čuovvuleapmi	39
1.4.1	Čoahkketabealla - Váibmogiella	39
1.4.2	Giellalokten - prošeakta.....	39
1.4.3	Ođđa giellaguovlu - prošeakta.....	41
1.4.4	Vuoigatvuodát sámi giellateknologiijii.....	42
1.4.5	Sámás Muinna	42
1.5	Sámedikki báikenammabálvalus	42
2	Máhttu	44
2.1	Máhtu váikkuhangaskaoamit.....	44
2.1.1	Máhtu áŋgiruššansuorggit.....	44
2.2	Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	45
2.2.1	Čoahkketabealla - sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	48
2.2.2	Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja.....	48
2.2.3	Sámi mánát ođđa searvelanjain - prošeakta	49
2.3	Giellabargu mánáidgárddiin.....	53
2.3.1	Čoahkketabealla - giellabargu mánáidgárddiin	53
2.3.2	Doarjja sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja.....	53
2.3.3	Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja.....	54
2.3.4	Julevsámi giellatjehppe - njuolggodoarjja Árran mánáidgárddáj	55
2.4	Gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin	55
2.4.1	Čoahkketabealla - gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin.....	56
2.5	Pedagogalaš ávdnasat	56
2.5.1	Čoahkketabealla - pedagogalaš ávdnasat.....	57
2.5.2	Pedagogalaš ávdnasat - ohcanvuđot doarjja.....	57
2.6	Sámi sisdoallu skuvllas.....	57
2.6.1	Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas	60
2.6.2	Oahppoplánaid revideren - prošeakta.....	60
2.6.3	Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas - ohcanvuđot doarjja.....	62
2.7	Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	63
2.7.1	Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	63
2.7.2	Sámegielloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	63
2.7.3	MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta	64
2.7.4	Prošeavtta "Rájiidrasttieddji skuvlaovttasbargu Sámis" čuovvuleapmi	64
2.7.5	Arbeid mot mobbing - prosjekt	64
2.8	Oahpponeavvut	65
2.8.1	Čoahkketabealla - oahpponeavvut	65
2.8.2	Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđot doarjja	65
2.8.3	Rámmašiehtadusat sámi lágádusaiguin - šiehtadus	67
2.8.4	Ovttas - Aktan - Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii.....	67
2.8.5	Konferánsa/seminára oahpponeavvodahkkiide - konferánsa.....	68
2.9	Digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmi	69

2.10	<i>Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis</i>	69
2.11	<i>Oahppo- ja dutkanfálaldat</i>	71
2.12	<i>Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii</i>	73
2.12.1	<i>Stipeanda alit ohppui – ohcanvuđot doarjja</i>	73
2.13	<i>Árbediehtu</i>	74
2.13.1	<i>Čoahkketabealla - Árbediehtu</i>	74
3	Areálat, biras ja dálkkádat	76
3.1	<i>Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoomit</i>	77
3.1.1	<i>Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit</i>	77
3.2	<i>Areálaid hálddašeapmi</i>	77
3.2.1	<i>Čoahkketabealla - árbediehtu arealahálddašeamis</i>	78
3.2.2	<i>Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja</i>	78
3.2.3	<i>Sámi areála- ja resursavuogiatvuodaid eará čuovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat</i>	79
3.3	<i>Luondduressat</i>	79
3.4	<i>Luonduvalljodat</i>	80
3.4.1	<i>Čoahkketabealla - luonduvalljodat</i>	81
3.4.2	<i>Suodjalanstivrrat - seminára</i>	81
3.5	<i>Dálkkádat</i>	81
3.6	<i>Meahcásteapmi</i>	82
4	Ealáhusat	83
4.1	<i>Ealáhusaid váikkuhangaskaoomit</i>	84
4.1.1	<i>Ángiruššansuorggit - ealáhusat</i>	84
4.2	<i>Primærnæringer</i>	84
4.3	<i>Vuodđoealáhusat</i>	85
4.3.1	<i>Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat</i>	89
4.3.2	<i>Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja</i>	89
4.3.3	<i>Boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami guorahallama čielggadeapmi - prošeakta</i>	89
4.4	<i>Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit</i>	90
4.4.1	<i>Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit</i>	90
4.4.2	<i>Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuđot doarjja</i>	90
4.4.3	<i>Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja</i>	91
4.4.4	<i>Nuorra Ealáhusutkan - njuolggodoarjja</i>	91
4.4.5	<i>Sámi mátkeealáhusat - prošeakta</i>	91
4.4.6	<i>Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarjja</i>	92
4.4.7	<i>Diedáhus sámi ealáhusaid birra</i>	93
4.5	<i>Hutkás ealáhusat</i>	93
4.5.1	<i>Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat</i>	94
4.5.2	<i>Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja</i>	94

4.5.3	Gelbbolašvuodávuođot hutkás ealáhusat - prošeakta	94
4.6	<i>Duodji</i>	95
4.6.1	Čoahkketabealla - duodji	95
4.6.2	Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja	95
4.6.3	Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii	96
4.6.4	Duoji ealáhusšiehtadus.....	96
5	Kultuvra	100
5.1	<i>Kultuvrra váikkuhangaskaoamit</i>	100
5.1.1	Ángiruššansuorggit - kultuvra.....	100
5.2	<i>Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda</i>	100
5.2.1	Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.....	103
5.2.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus	103
5.2.3	Musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	104
5.2.4	Riikkaidgaskaš Sámi Filbmainstituhtta - njuolggodoarjja	105
5.2.5	Noereh - njuolggodoarjja.....	105
5.2.6	Doarjja kulturdoaimbajuide - ohcanvuđot doarjja	106
5.3	<i>Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan</i>	107
5.3.1	Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat	107
5.3.2	Festiválat - njuolggodoarjja	107
5.3.3	Teáhterat - njuolggodoarjja	108
5.3.4	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja	111
5.3.5	Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	112
5.4	<i>Sámi girjjálašvuohta ja mediat</i>	112
5.4.1	Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat	113
5.4.2	Čális fal - prošeakta.....	113
5.4.3	Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja.....	114
5.4.4	Prošeaktadoarjja sámi girjjálašvuhtii - ohcanvuđot doarjja	114
5.4.5	Sámi mediat - njuolggodoarjja.....	115
5.4.6	Doarjja Sámi girjebussiide - njuolggodoarjja	115
5.4.7	Konferánsa sámi girjjálašvuođa birra - konferánsa	115
5.5	<i>Sámi valáštallan</i>	116
5.5.1	Čoahkketabealla - sámi valáštallan.....	116
5.5.2	Sámi valáštallan - njuolggodoarjja	116
5.5.3	Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda	116
6	Kulturmuutosuodjalus	118
6.1	<i>Váikkuhangaskaoamit kulturmuutosuodjaleami várás</i>	118
6.1.1	Ángiruššansuorgi - kulturmuutosuodjaleapmi	118
6.2	<i>Kulturmuittuid hálddašeapmi</i>	119
6.2.1	Čoahkketabealla - kulturmuittohálddašeapmi	121
6.2.2	Doarjagat sámi kulturmuutosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja.....	121
6.2.3	Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteampi - prošeakta	122

6.2.4	BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta.....	122
6.3	<i>Sámi kulturmuittosuođjalusa rámmaeavttut.....</i>	124
6.4	<i>Sámi kulturárbbi oainnusmahttin.....</i>	124
6.5	<i>Vistesuođjaleapmi.....</i>	125
6.5.1	Čoahkketabealla - vistesuođjaleapmi.....	127
7	Dearvvašvuohta ja sosiála.....	128
7.1	<i>Dearvvašvuođa ja sosiála váikkuhangaskaoamit.....</i>	128
7.1.1	Ángiruššansuorggit - dearvvašvuohta ja sosiála.....	128
7.2	<i>Buorre dearvvašvuohta ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat.....</i>	128
7.2.1	Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuohta ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat.....	132
7.2.2	Geavaheadjiláđis fáladat sámi vuorrasiidna - njuolggodoarjja Várdobáikái.....	132
7.2.3	Sámi doaktáriid searvi - njuolggodoarjja.....	132
7.2.4	Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja.....	132
7.3	<i>Ovttáárvosaš mánáidsuođjalanbálvalus.....</i>	133
7.4	<i>Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuođadutkama várás.....</i>	134
7.4.1	Čoahkketabealla - Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuođadutkama.....	134
8	Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu.....	135
8.1	<i>Váikkuhangaskaoamit álgoálbmotvuoigatvuođaide, riikkaidgaskasaš ovttasbargui ja dásseárvui.....</i>	135
8.1.1	Ángiruššansuorggit - álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu.....	135
8.2	<i>Sámi ovttasbargu.....</i>	135
8.3	<i>Davviguovllut.....</i>	137
8.4	<i>Álgoálbmotvuoigatvuođat.....</i>	138
8.4.1	Čoahkketabealla - álgoálbmotvuoigatvuođat.....	138
8.4.2	Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja.....	139
8.4.3	Sámiráđđi - Norgga beale juogus - njuolggodoarjja.....	139
8.4.4	Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja.....	139
8.4.5	Docip - njuolggodoarjja.....	139
8.4.6	Riikkaidgaskasaš álgoálbmotbargu - prošeakta.....	139
8.5	<i>Dásseárvu ja solidaritehta.....</i>	140
8.6	<i>Dásseárvu.....</i>	140
8.6.1	Čoahkketabealla - dásseárvu.....	141
8.6.2	Veahkaváldi lagas gaskavuodain sámi servodagain.....	141
8.6.3	Sámi NissanForum/Samisk kvinneforum - njuolggodoarjja.....	141
8.6.4	Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja.....	141
9	Ovttasbargošiehtadusat.....	142
9.1	<i>Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit.....</i>	142
9.1.1	Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat.....	142

9.2	<i>Regionála ovttasbargu</i>	142
9.2.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja.....	142
10	Politihkalaš dássi	146
10.1	<i>Čoahkketabealla - politihkalaš dássi</i>	146
10.2	<i>Politihkalaš dási doaibmagolut</i>	146
10.2.1	Čoahkketabealla - politihkalaš dássi.....	146
10.2.2	Sámedikki dievasčoahkkin	146
10.2.3	Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi.....	146
10.2.4	Sámedikki fágalávdegottit	147
10.2.5	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	147
10.2.6	Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)	147
10.2.7	Sámediggeráđđi.....	148
10.2.8	Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU).....	148
10.2.9	Sámedikki vuorrasiidráđđi	149
10.2.10	Sámedikki váiddalávdegoddi	150
10.3	<i>Politihkalaš dási váikkuhangaskaoomit</i>	150
10.3.1	Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide	150
10.3.2	Opposišuvnna bargoeavttut	150
10.3.3	Doarjja sámi váldoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	151
10.3.4	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	151
10.3.5	Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus	151
10.3.6	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	152
11	Hálddahusdássi	153
11.1	<i>Hálddahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri</i>	153
11.1.1	Hálddahusa bajimus mihttomearri	153
11.1.2	Gelbbolašvuodálokten sámegielas	154
11.1.3	Bargiidseminára	154
11.1.4	Bajimuš dási bargiidpolitihka ođasmahttin	154
11.1.5	Bargiidnjuolggadusaid ođasmahttin	155
11.1.6	Sámedikki mátkepolitihka ođasmahttin	155
11.1.7	GDPR.....	155
11.1.8	Sihkarvuohta.....	155
11.1.9	Digitaliseren Sámedikkis	155
11.1.10	Ollistuvvon áššemeannudeapmi	156
11.1.11	Dihtorinfrastruktuvrra buorideapmi.....	156
11.1.12	Almmolaš oastimat.....	156
11.1.13	Ekonomiijaraporteren	156
11.1.14	Prošeaktastivren PRINCE2 mielde	157
11.1.15	Sámediggevistti bajásdoallan	157
11.1.16	Dievasčoahkkinsálli ođđa reaidut	157
4. oassi - Doaimma stivrejupmi ja bearráigeahču	158	
<i>Mo Sámediggi bajimus dásis árvvoštallá stivrejumi ja siskkáldasbearráigeahču lágideami</i>	158	

<i>Deatalaš bealit/rievdadusat Sámedikki plánemis, čađaheamis ja čuovvuleamis</i>	158
Sámedikki riskastivrepjupmi	159
Bearráigeahču stáhtus, dás maddái álggahuvvon doaibmabijut.....	159
Riikarevišuvnna čujuhan áššiid čuovvuleapmi	159
<i>Bargiide guoski deatalaš áššit</i>	160
Sámedikki bargoveahka-, kapasitehta- ja gelbbolašvuodadilli	160
Dásseárvu ja vealaheapmi.....	160
Dearvašvuhta, biras ja sihkarvuhta (DBS), bargobiras	160
<i>Juolludusreivviid čuovvuleapmi</i>	161
Searvadeaddji álbmogasbargu	161
Almmolaš háhkamat ja bargoeallinrihkolašvuhta.....	161
Diehtajuohkinsihkarvuhta.....	162
Oassi 5 – Boahtteáiggi vejolašvuodaid árvvoštallan	163
Oassi 6 - Jahkerekhetdoallu	168
<i>Jođiheddjiid mearkkašumit</i>	168
Ulbmil	168
Duodaštus	168
Rehketdoalu deatalaš bealit.....	168
Revišuvdnaortnet.....	169
<i>Prinsippaota jahkerekhetdollui</i>	170
Sirdinvuđot boađut	170
Sisaboađut juolludusain ja sisaboađut doarjagiin ja sirdimiin	170
Golut	170
Penšuvdna ja joavkoeallindáhkádus	171
Vuodđorusttegiid klassifiseren ja árvvoštallan	171
Johtoomiid ja oanehisáigge velggiid klassifiseren ja árvvoštallan.....	171
Stáhta kapitála	172
Reaidaruhtabardin	172
Stáhta rámmaeavttut.....	172
Juolludusraporteren.....	173
<i>Boađusrehketdoallu</i>	174
<i>Balánsa</i>	175
<i>Nohtat jahkerekhetdollui</i>	177
<i>Reaidaruhtabardin njuolga vuogi mielde</i>	184
<i>Juolludanraporteren</i>	185
Juolludusraporterema bardin	185

1 oassi - Jodiheaddji muitala

2019:s lea leamaš stuorra sámi ja álgoálbmotgiellajahki go mii leat ávvudan ON Riikkaidgaskasaš álgoálbmotjagi. Go ledjen okta stivrenjoavkku jodiheaddjiin, de lea mus leamaš vejolašvuohta hábmet giellajagi mandáhta, ja mii leat bargan máilmmiviidosoččat álgoálbmotgielaid loktemiin. Mii leat miehtá jagi eanebuš deattuhan sámezielaid čájeheami. Sámediggi álggahii almmolaš álgoálbmotgiellajagi ja min giellastrategiija “Giellaloktema”, Tromssas sámi giellakonferánsain 2019:s gosa bohte birrasii 400 olbmo iešguđege sámi guovlluin, ja min rávdnjema guldaleđe lagabuidda 800. Dát čájeha ahte olbmot beroštit sámezielain ja mun lean ilus go ON jagi 2022 rájes áigu álggahit álgoálbmotgielaid logijagi.

Sámi giellavahkku lea okta doaibmabijuin min giellastrategiijas, man ulbmilin lea oainnusmahttit buot sámezielaid. Giellavahkku galgá leat min nátionála lágideapmi sihke Norgga, Ruota ja Suoma bealde Sámis, mii váikkuha ahte sámezielat ožžot lunddolaš saji servodagas ja addá eanet mántu ja áddejumi sámezielaid. Giellavahkku lágiduvvui vuosttaš gearddi golggotmánus 2019, ja dainna lihkestuvaimet hui bures. Mu mielas mii galgat leat čeavlái dainna go lihkestuvaimet min giela čájehemiin – ii dušše Sámis, muhto maiddá nátionála dásis ja riikkaidgaskasaččat. Sámediggi lei láchčan diliid nu ahte sámi giellaguovddážat ja eará aktevrrat miehtá riikka veahkehedje oazžut áigái báikkálaš ánggirdeami. Gonagas Harald bođii Kárášjohkii čalmmustit Giellavahku ja geigii min gieskat ásahan giellabálkkašumi.

Mii fertet láchčit diliid nu ahte min mánáin galgá leat buorre vuodđu oahppat sámeziela. Sámedikki SáMOS-prošeavtta oktavuodas - Sámi mánát ođđa searvelanjain vuolláičáliimet mii diibmá ovtasbargošiehtadusa Sámi allaskuvllain das ahte sámi mánáidgárddiin šattašii vel ain eanet sámevuohta. Prošeavtta ulbmilin lea ahte sámi filosofiija galgá leat vuodđun sámi mánáidgárddiid sisdollui, nugo earret eará ahte sámi árvvut, luondufilosofiija, giella, kultuvra, jodiheapmi ja árbedieđut guottáshedje pedagogalaš barggu ja sisdoalu.

Oahpahussuorggis lea Sámediggi ráhkadan oahppoplánaid sámi fágaide vuosttaš, nuppi, goalmát ja njealját giellan, ja sámezielas čiekŋudeapmin. Vuosttaš gearddi leat oahppoplánat mearriduvvon davvisámegeillii, ja 2020 čavčča rájes bohtet maiddá máttá- ja julevsámegeillii. Mii leat maiddá searvan 11 sámi ovttárvosaš bálldalaga oahppoplánaid ráhkadeapmái.

Sámediggeráđđi lea ráhkadan ođđa ealáhusdieđáhusa mas lea sáhka sámi ealáhusaid ja sámi servodatovddideami hábmemis. Sámediggi áigu vuoruhit čuovvovaš ealáhusaid boahtevaš jagiin: vuodđoealáhusat, duodji, hutkás ealáhusat, ja sámi mátkeealáhusat ja juohkelágan ealáhuseallin. Mii leat maiddá bidjan ođđa mihttomeari Sámedikki ealáhuspolitihkkii: Sámi guovlluin galget leat nana ealáhusat mat ovddidit ja bisuhit eallinfámolaš sámi servodaga. Sámediggi lea 2019:s searvan ollu konsultašuvnnaide earret eará boazodoallolága rievdadeami birra, ja mii beasaimet vuordit láchkarievdadusaiguin dassáži go Boazodoalloláhalávdegoddi lea geargan bargguinis. Mii leat maiddá geavahan ollu návccaid sámi guovlluid ealáhuseallima rámmaeavttuid buorideapmái 2019:s. Mariidnaealáhusaid oktavuodas meannudii dievasčoahkkin Sámedikki jahkásaš ášši guolástusaid birra. Sámediggi lea 2019:s oainnusmahttán departementii movt guolástusat galget sáhttit oazžut birgejumi bivdoeriiguin Sámi guolástushálddašanguovllus. Guolásteddiin nugo earáge sámi ealáhusbargiin leat stuorra hástalusat ja vásihit stuorra ja lassáneaddji sisabakkema resurssaide ja areálaide sámi guovlluin. Vássán jagiin leat biddjojuvvon stuorra huksenplánat viidát

boazodoalloguovlluin, jos dat duohtan dahkkojuvvojit de leat dat stuorra mearkkašahtti sisabahkkemat deatalaš guohtoneatnamiidda ja eará sámi eanaareálaide. Sisabahkkemat leat sihke priváhta ealáhusaktevrraid ja almmolaš instánsasaid beales, man oktavuodas gielddat areálaplánaidis bokte evttohit geavaheami rievdadeami mii čuohcá sámi ealáhusaide. Ruvkeprošeakta nugo Nussir, guollebiebman riddo- ja vuotnaguovlluin, ođđa gulahallanvuogádagat nugo Artic Railway ja Nord-Norgebanen leat dušše muhtun ovdamearkkat.

Sámedikkis lea hálddašanovdasvástádus automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturmuittuin miehtá riikka, maiddá ráfáidahttojuvvon sámi visttiin. Prošeakta “automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid identifiseren ja registreren” loahpahuvvui viimmat 2019:s. Sámediggi lea ovcci jagi áigodagas registreren badjel 900 ráfáidahttojuvvon sámi vistti, Plassje ja Oppdal rájes máddin Vuotnabahtii davveoarjin. Ollislaš geahčastat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiin lea deatalaš sámi historjái, das leat konkrehta ovdamearkkat sámiid maŋis, eallinvuogis ja dat leat máhttogáldut dujiid ja resursaheiveheami birra.

Mii oaidnit ahte máilmmis lea stuorra beroštupmi sámi kultuvrii. Jos dahkat riehta de sáhttet maiddá earát ávkkástallat ovttasbarguin minguin. Geassit 2019 almmuheimmet mii ahte Norgga, Ruota ja Suoma sámedikkis ovttas Sámiráđiin leat ovttasbargan ovttain máilmmi stuorámuš mediafitnodagain, Walt Disney Animation Studios. Oassi ovttasbarggus lei ahte Disney Animation geatnegahttojuvvui ráhkadit davvisámegiela veršuvnna stuorra filmmas Jikŋon 2. Juovlamánuš sáhtte mánát miehtá Sámi kinos geahččat Jikŋon 2 filmma mas jietna lei davvisámegillii.

Sámi dáidda ja sámi dáiddárat ožžo ollu fuomášumi ja dohkkeheami sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat. Ođđajagimánuš 2019 serven mun sámi dáiddačájáhusa «Historier. Tre generasjoner samiske kunstnere» rahpamii Dronnet Sonja KunstSallen:s gonagaslaš šloahtas Oslos. Maiddá Venetsia biennala dáhpáhusat Itálias ja girjemeassut Fránkfurtas Duiskaeatnamis leat ožžon ollu fuomášumi. 2019:s finaimet ovttas Riddo DuoddarMuseain geahččamin stáhta kulturhistorjjálaš musea čájáhusaid ja magariinnaid Berliinas. Doppe leat birrasii 1000 kulturhistorjjálaš sámi dávvira, earret eará sámi meavrresgárit ja ollu ládjogahpirat. Galledeapmi lea vuodđun gulahallamii ahte vejolaččat fágalaččat ovttas bargat boahteáiggis dan stuorra čoahkkádusa ektui museas gos leat sámi kulturhistorjjálaš dávvirat.

Báástedes šiehtadusa vuolláičállima bokte lea vuosttaš oassi dán deatalaš prošeavttas čađahuvvon. Sámi servodat dat ferte hálddašit sámi kulturárbbi, ja min kulturárbi ferte boahit fas ruoktot. Geassemánu 19. b. vuolláičáliimet mii šiehtadusa sámi dávviriid sirdimis Norgga álbmotmuseas ja Kulturhistorjjálaš museas guđa konsoliderejuvvon sámi museai. Sámi museat galget hálddašit dán deatalaš kulturárbbi, ja dain lea buorre fágagelbbolašvuolta, muhto dárbbášit nana ekonomalaš loktema magariinnaid ja čájáhusfasilitehtaid ođasmahttimii, ja dasto sámi museaid fágaolbmuid nannemii. Mus leat stuorra vuordámušat viidásat ángiruššamii Báástedes ektui, maiddái nationálalaččat.

Dás leat namuhan dušše muhtun áššiid ollu áššiid gaskkas maiguin Sámediggi lea bargan 2019:s. Dán jahkedieđáhusas ovdan buktit mii muhtun ráje min barggu bohtosiid.

Karášjohka, ođđajagimánu 31. b. 2020

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Aili Kesitalo', is written over a faint, light blue rectangular stamp.

Aili Kesitalo
Sámedikki presideanta

2 oassi - Oahpásnuvvat doaimmain ja váldo- loguiguin

Gonagaslaš Majestehta Gonagas Ovlá V rabai vuosttaš Sámedikki golggotmánu 9. b. 1989.

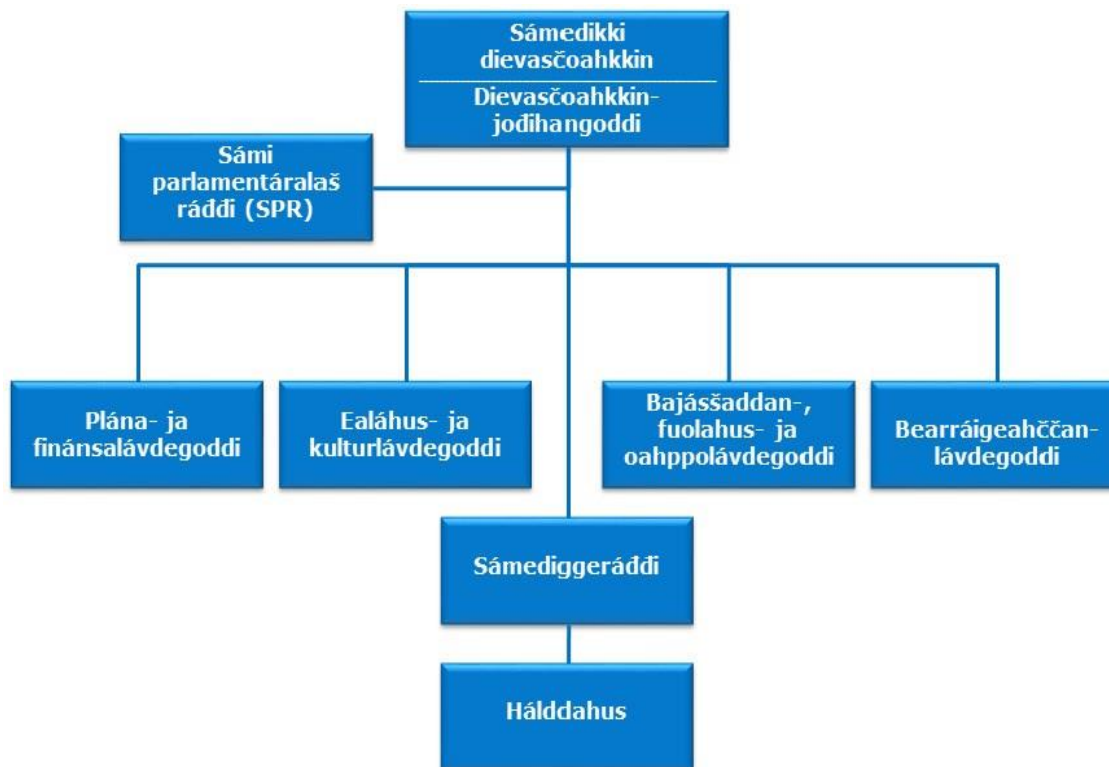
Sámediggi lea sámi álbmoga álbmotválljen parlameanta Norggas ja lea iehčanas álbmotválljen orgána. Sámiid álbmotválljen orgánan Norggas lea Sámedikki mihttomearrin oažžut dohkkehuvvot sámiid vuođđovuogatvuodaid vuođđun dasa ahte gáhttet ja nannet sámi kultuvrra, giela ja servodateallima ja bisuhit iešguđet sámi árbevieruid. Sámediggi galgá nannet sámiid politihkalaš sajjádaga ja ovddidit sámiid beroštumiid Norggas, váikkuhit dasa ahte sámi álbmot oažžu dásseárvosaš ja vuoiggalaš meannudeami.

Sámediggi lea demokrátalaš reaidu sámi iešmearrideami várás ja ávkkálaš ja dárbbalaš bálvalusaid ja fáladagaid ovddideami várás sámi álbmogii. Sámediggi lea sámiid jietnaguoddi riikka ja riikkaidgaskasaš dásis. Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte vuoigatvuodát ON julggaštusas álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra, váldojuvvojit mielde daidda lágaide ja geavatlaš politihkkii mat váikkuhit min árgabeaivái.

Sámediggi jođihuvvo parlamentáralaš prinsihpa vuođul, mas ráđđejeaddji Sámediggeráđi doaibma lea vuođđuduvvon dievasčoahkkima luohhtámuššii. Sámedikki dievasčoahkkin lea Sámedikki bajimus orgána ja váldi. Diggi heiveha iežas doaimma Lága vuođul Sámedikki ja eará sámi riektediliid birra (Sámeláhka). Dievasčoahkkin mearrida dikki bargamušaid, oktan njuolggadusaiguin buot Sámedikki eará doaimmaid várás. Lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dollojuvvojit njelljii jahkái. 2019:is čađahuvvui čakčamánu lávdegodde- ja dievasčoahkkin seamma vahkus, ja guovvamánu - njukčamánu, miessemánu -geassemánu ja skábmamánu- juovlamánu lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dollojuvvojit sierra vahkuin go lávdegoddečoahkkimat lágiduvvojit guokte vahku ovdal dievasčoahkkima.

Sámediggeválga lágiduvvo juohke njealját jagi seamma beaivvi go stuorradiggeválga. Sámediggi lea sámediggeválgga bajimus válgaeiseváldi. 7 válgabiire gokčet olles riikka, juohke válgabiire oažžu mandáhtaid biirre jienastuslogu sturrodaga vuođul.

Oktiibuot válljejuvvojit 39 áirasa olles riikkas.

2.1 Sámedikki politihkalaš ortnet

Dievasčoahkkinnjođihangottis leat 5 lahtu maid dievasčoahkkima áirasat válljejit iežaset gaskkas gorrelohkoprinsihpa vuodul.

15.06.18 rájes ja gitta boahhte válgaáigodahkii lea dievasčoahkkinnjođihangottis dát miellahtut:

Tom Sottinen (BB), dievasčoahkkinnjođiheaddji

vara: Synnøve Søndergaard, BB

Tor Gunnar Nystad (NSR), nubbijodiheddi

vara: Nils Mikkelsen Utsi, NSR

Aili Guttorm (NSR)

vara: Ellinor Marita Jåma, ÅaSG

Thomas Åhren (NSR)

vara: Niko Valkeapää, NSR

Kåre Olli, (sorjjasmeahtun áirras)

vara: Toril B. Kåven, NORD

Dievasčoahkkinnjođihangotti bargu lea gohččut Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimiidda ja jođihit dievasčoahkkimiid Sámedikki čoahkkinnortnega mielde. Dása gullá maid virgelohpeohcamiid gieđahallan ja dárbašlaš mearrádusaid dahkat gažaldagain mat gusket Sámedikki áššemeannudeapmái ja regulatiivva ja njuolggadusaid dulkomii. Dievasčoahkkinnjođihangoddi ovddida evttohusa dievasčoahkkimii Sámedikki áššemeannudeami njuolggadusaid oktavuodas ja Sámedikki politihkkáriid buhtadusaid oktavuodas. Dasa lassin lea fuolahit ovddastandoaimmaid Sámedikki bealis ja nammadit Sámedikki oassálastiid čoahkkimiidda, konferánssaide ja nu ain.

Buot Sámedikki áirasat leat lahttun ovttá dan golmma fágálávdegottis mat meannudit áššiid ja ovddidit evttohusaid Sámedikki dievasčoahkkimii:

- Plána- ja finánsalávdegoddi
- Bajásšaddan- fuolahus ja oahppolávdegoddi
- Ealáhus- ja kulturlávdegoddi

Fágalávdegottit leat ásahuvvon dainna áigumušain ahte ávkkástallat buot dainna sámepolitihkalaš máhtuin mii lea Sámedikki áirasiin, seammás go láhččojuvvo dasa ahte áirasat besset buorebut searvat daid áššiid ráhkkanepmái, maid Sámedikki dievasčoahkkin galgá meannudit. Sámediggeráđi, vejolaččat dievasčoahkkinjođihangotti, evttohusa vuođul lávdegottit ovddidit evttohusa dievasčoahkkinii dain áššiin maid dievasčoahkkinjođihangoddi sádde lávdegottiide.

Dievasčoahkkiniiid dulkojit njeallje bísticaš dulkka dáro- (ruoŧa-), davvisáme-, julevsáme ja lullisámegielas/-gillii (ruoŧagielas/-gillii), dađi mielde guhte giella geavahuvvo sárdnestuolus. Fágalávdegottiid čoahkkiniiid leat dulkojuvvon davvisámegielas dárogillii, okta dulka juohke lávdegottis.

2019 álggus ledje fágalávdegottiin dát miellahtut:

Plána- ja finánsalávdegoddi	
Cecilie Hansen, jođiheaddji	Guovddášbellodat
Ronny Wilhelmsen, nubbinjođiheaddji	Bargiidbellodat
Runar Myrnes Balto	NSR
Aili Guttorm	NSR
Tor Gunnar Nystad	NSR
Karen Anette Anti	NSR
Thomas Åhrén	NSR
Klemet Erland Hætta	NSR
Tom Sottinen	Bargiidbellodat
Synnøve Søndergaard	Bargiidbellodat
Lars Filip Paulsen	Olgeš
Toril Bakken Kåven	Nordkalottfolket
Isak Mathis O. Hætta	Dáloniid listu

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	
Arild Pettersen Inga, jodiheaddji	Bargiidbellodat
Nora Marie Bransfjell, nubbinjodiheaddji	NSR
Mathis Nilsen Eira	NSR
Sandra A. Eira	NSR
Sandra Márjá West	NSR
Jovna Vars Smuk	NSR / Sáb
Per Mathis Oskal	Bargiidbellodat
John Kappfjell	Bargiidbellodat
Hans Ole Eira	Guovddášbellodat
Inger Eline Eriksen Fjellgren	Árja
Tor H. Mikkola	Nordkalottfolket
Arthur Tørfoss	Ovddádusbellodat
Anders Somby jr.	Johttisápmelaččaid listu

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi	
Márjá-Liissá Partapuoli, jodiheaddji	NSR / Sáb
Jørn Are Gaski, nubbinjodiheaddji	Bargiidbellodat
Piera Heaika Muotka	NSR
Gunn Anita Jacobsen	NSR
Anne Henriette Nilut	NSR
Niko Valkeapää	NSR
Nils Mikkelsen Utsi	NSR
Ann Karin Kvernmo	NSR
Ann-Elise Finbog	Sámeálbmot Bellodat
Elisabeth Erke	Guovddášbellodat
Kåre Olli	Bellodatpolitihkalaččat sorjjasmeahtun
Ellinor Marita Jåma	Áarjel-saemiej-Gielh
Kjellrun Wilhelmsen	Nordkalottfolket

Njukčamánu 2019:is rievdaduvvo fágalávdegottit, ja dal leat lávdegottit dainna lágiin:

Plána- ja finánsalávdegoddi	
Cecilie Hansen, jodiheaddji	Guovddášbellodat
Ronny Wilhelmsen, nubbinjodiheaddji	Bargiidbellodat
Runar Myrnes Balto	NSR
Nils Mikkelsen Utsi	NSR
Tor Gunnar Nystad	NSR
Anne Henriette Reinås Nilut	NSR
Ellinor Marita Jåma	Áarjel-saemiej-Gielh
Klemet Erland Hætta	NSR
Tom Sottinen	Bargiidbellodat
Synnøve Søndergaard	Bargiidbellodat
Lars Filip Paulsen	Olgeš
Toril Bakken Kåven	Nordkalottfolket
Isak Mathis O. Hætta	Dáloniid listu

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	
Bjørn Inge Mo, jodiheaddji	Bargiidbellodat
Nora Marie Bransfjell, nubbinjodiheaddji	NSR
Mathis Nilsen Eira	NSR
Sandra A. Eira	NSR
Jovna Vars Smuk	NSR / SáB
Ann Karin Kvernmo	NSR
Hans Ole Eira	Guovddášbellodat
Anders Somby jr.	Johttisápmelaččaid listu
John Kappfjell	Bargiidbellodat
Arild Pettersen Inga	Bargiidbellodat
Arthur Tørfoss	Ovddádusbellodat
Tor H. Mikkola	Nordkalottfolket
Inger Eline Eriksen Fjellgren	Árja

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi	
Márjá-Liissá Partapuoli, jodiheaddji	NSR / SáB
Jørn Are Gaski, nubbinjodiheaddji	Bargiidbellodat
Piera Heaika Muotka	NSR
Gunn Anita Jacobsen	NSR
Thomas Åhrén	NSR
Niko Valkeapää	NSR
Karen Anette Anti	NSR
Aili Guttorm	NSR
Sandra Márjá West	NSR
Ann-Elise Finbog	Sámeálbmot Bellodat
Elisabeth Erke	Guovddášbellodat
Kåre Olli	Bellodatpolitihkalaččat sorjjasmeahtun
Kjellrun Wilhelmsen	Nordkalottfolket

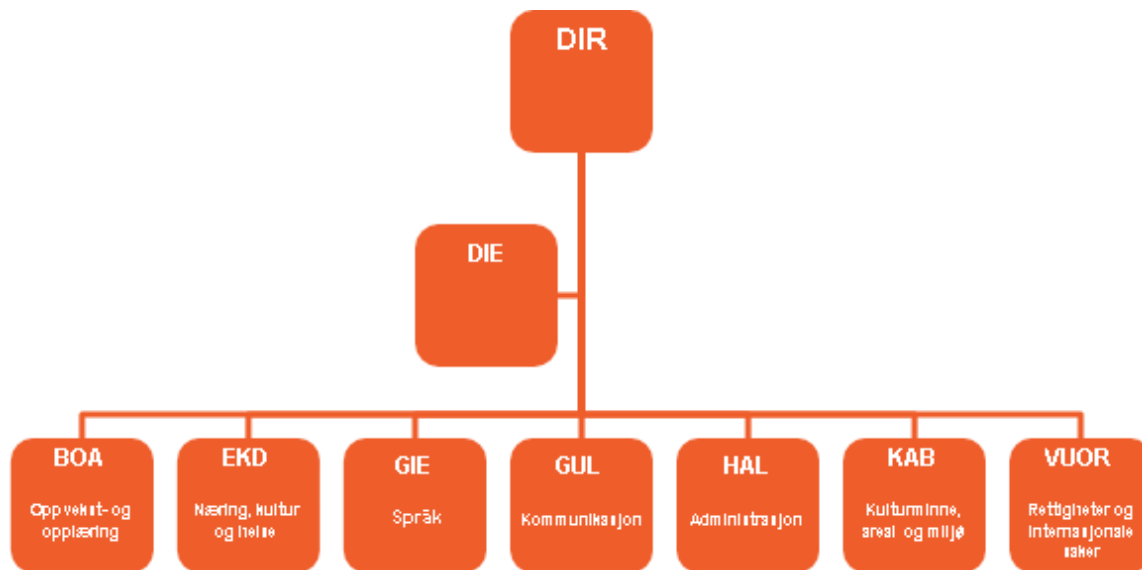
Sámediggerádis leat 2019s dát áirasat:

Sámediggeráddi	
Presideanta Aili Keskitalo	NSR
Ráđđelahttu Henrik Olsen	NSR
Ráđđelahttu Silje Karina Muotka	NSR
Ráđđelahttu Mikkel Eskil Mikkelsen	NSR
Ráđđelahttu Berit Marie P. E. Eira	Johttisápmelaččaid listu

Sámediggeráddi doaibmá Sámedikki “ráđđehussan” ja doaimmaha beaivválaš politihka.

2.2 Sámedikki hálddahus

Sámedikki hálddahus lea lávdaduvvon 8 iešguđet báikái (kártá lea 3. oasis kap 11). Sámedikki parlameantavisti ja váldohálddahus lea Kárašjogas. Kantuvrrat leat ásahuvvon deatalaš sámi guovlluide gos dat eanaš báikkiin juogadit lanjaid eará sámi ásahusaiguin. Dat addá sihke buriid fágabirrašiid ja deatalaš gealbobargosajiid smávva bargomárkaniin. Dasa lassin váikkuha lávdaduvvon kántorstruktuvra dasa ahte lea álkít fidnet bargiid ja dasa ahte bargit loktet bures go besse válljet bargosaji.

2.2.1 Sámedikki hálddahuslaš organiseremin

Sámedikki hálddahus lea okta stába ja 7 fágaossodaga. Fágaossodagat leat fas juogaduvvon iešguđet fágajuhkosiidda. Hálddahusa bajimus jodiheaddji lea direktvra Rune Fjellheim. Muđui leat bajimus jodihangottis čuovvovaš ossodatdirektevrrat:

- Rávdná Buljo Gaup, Dievasčoahkkinstába
- Inger Eline Eira Buljo, Bajásšaddan ja oahpahuš
- Magne Svineng, Ealáhus-, Kultuvra ja dearvvašvuohta
- Anne Britt Klemetsen Hætta, Giella
- Siv Eli Vuolab, Gulahallan
- Tommy Somby, Hálddahus
- Sunniva Skålnes, Kulturmuittut, areála ja biras
- Hege Fjellheim, Vuoigatvuođat ja riikkaidgaskasaš áššit

Ráđđehusa ja Sámediggi leat soahpan ahte 2019:s ásahuvvo odđa bušeahhtaortnet, nu ahte vuolggasajis čohkkejuvvojit sirdimat Sámediggái ovta ja seamma postii stáhtabušehtas. Kap. 560, poasta 50 lea oktasaš bušeahhtapoasta mas ruhtaduvvojit dat suorggit main fágadepartemeanttas lea ovddasvástádus, ja juohke departemeanttas lea ain ovddasvástádus sámi áššiin suorggisteaset.

Jahkedoaimmat DFØ mála mielde	Fasta bargit **
137,66	150

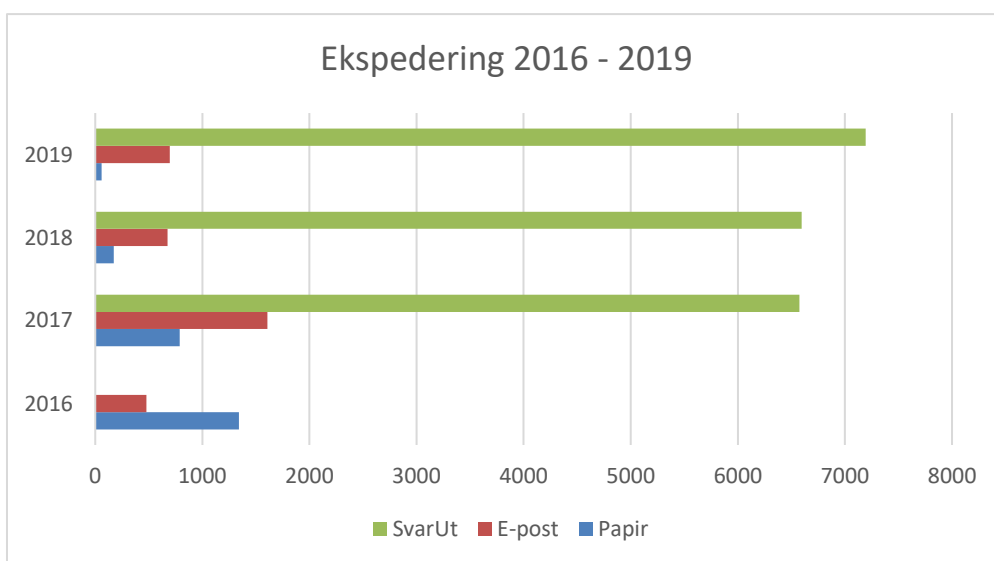
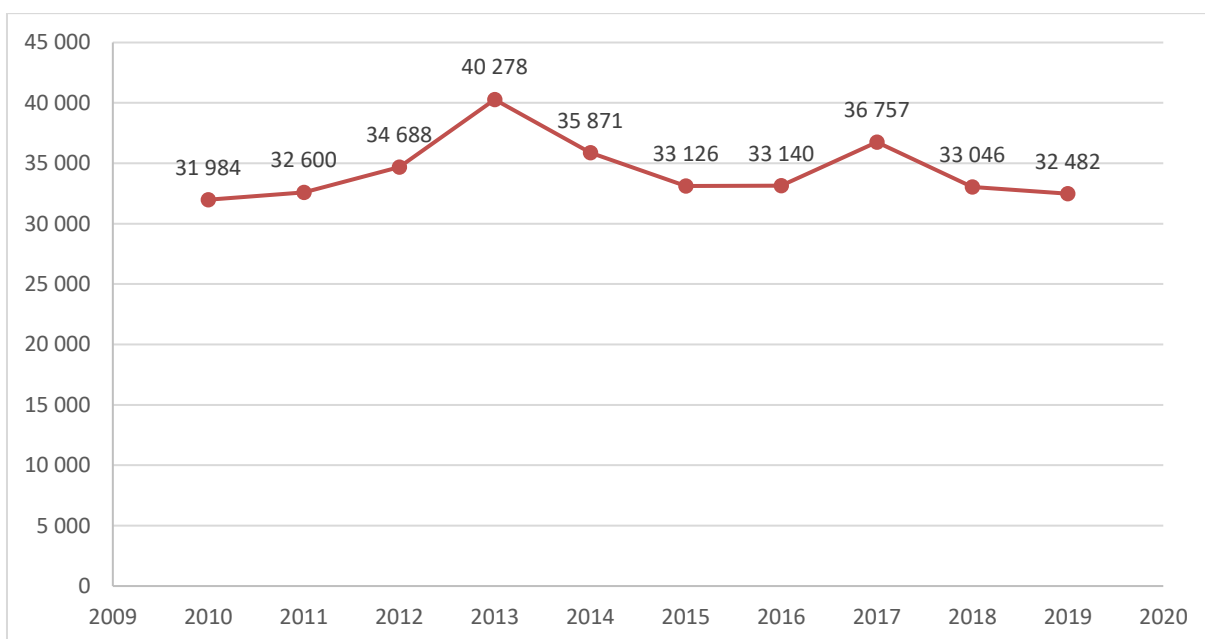
* Netto mannu maŋŋel jávkamiid ja permišuvnnaid

** Virgevuodu lohku

Sámediggi lea jagi 2017 rájes raporterren jahkedoaimmaid DFØ mála mielde. Juolludusreivve mielde galget SSB logut bargošiehtadusaid ektui geavahuvvot. Dát eai leat vuos fitnemis, danne leat geavahan fásta bargiid jávkama, virgelobiid, vakánssaid ja engašemeantta haga.

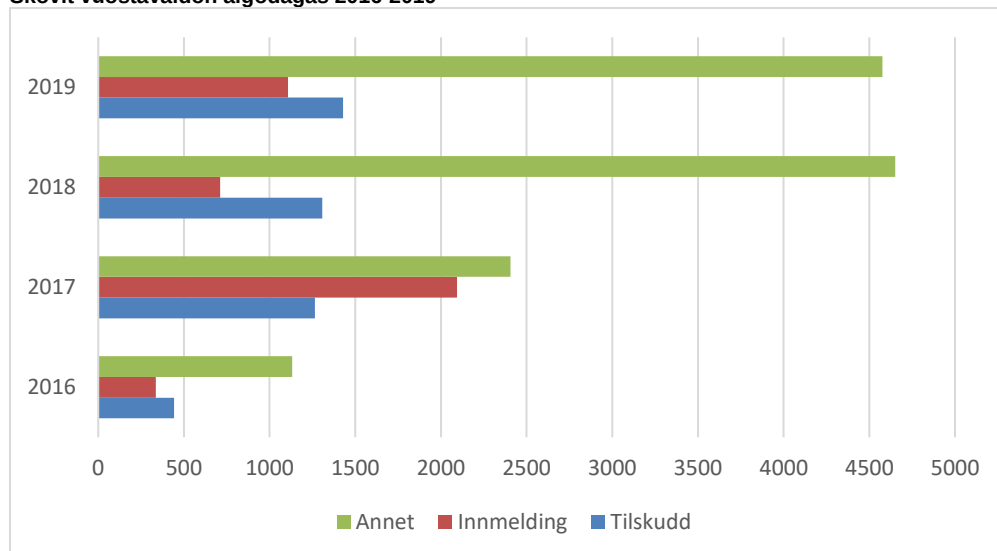
2.2.2 Dokumeantta statistihkka

Dokumeanttat registrerejuvvon Sámedikki arkiivii 2010:s gitta 2018 rádjai.

Čájeha čielgasit ahte sáddemat digitála vuoduin lassánit, go fas báberpoasta geahppána. Sihke SvarUt ja e-poasta leat digitála formáhtas, ja 2019:s ledje dát guokte 99,26 % buot sáddemiid gaskkas. 2016:s gieđahallojuvvojedje 1341 vástádusa báberhámis, ja 2019:s lei dát lohku unnon ja lea 59 %.

Skovit vuostáváldon áigodagas 2016-2019

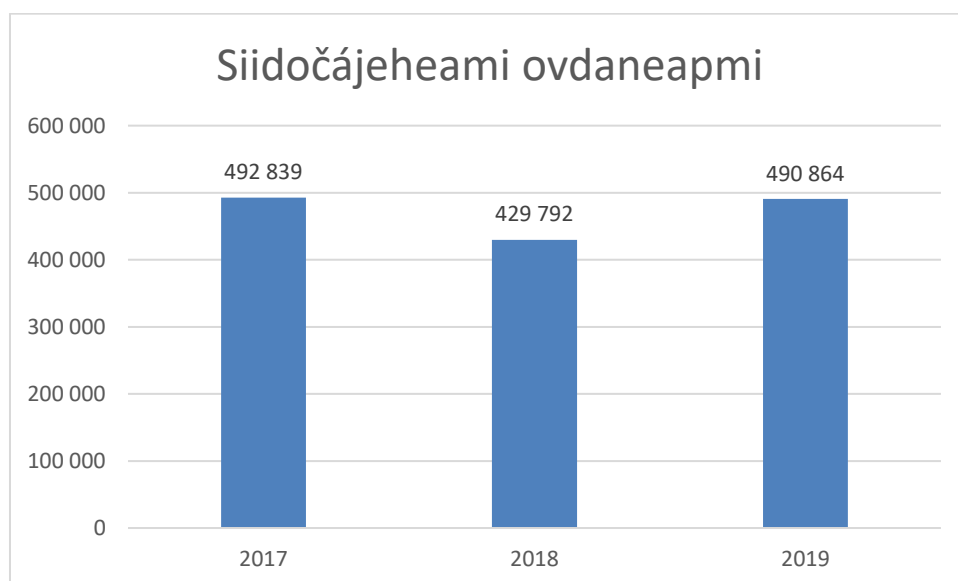

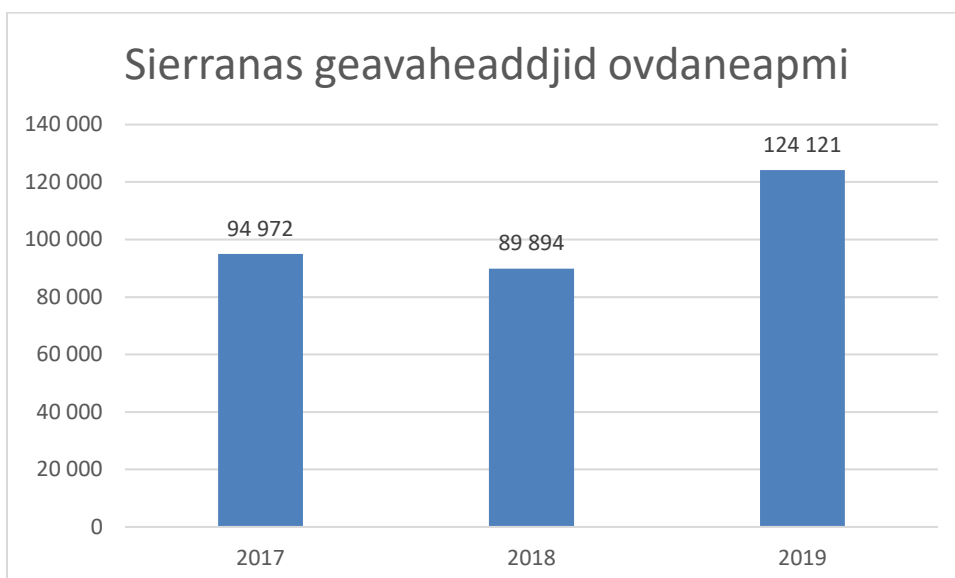
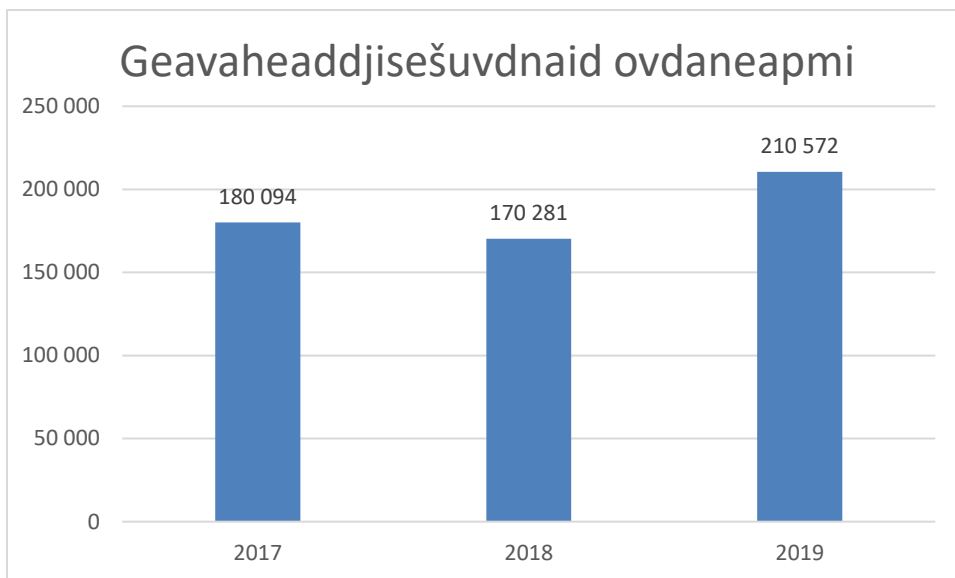
Dás oidno man ollu leat registrerejuvvon Sámedikki válgajenastuslogus (innmelding). Eará leat bargoochamat mat leat bohtán elektronalaččat.

2.3 Sámedikki internehta statistihka

2.3.1 Statistihka Sámediggi neahttsiidu 2019

Gráfat čájehit Sámedikki neahttsiidu ovdáneami. 2017 lei válgajahki, ja dat váikkuha statistihka. Ovdasiidu lea dan maid eanemus galledit Sámedikki neahttsiiddus, dasto čuovvot "Doarjja ja stipeanda", "Sámedikki birra" ja "Doalut" siiddut.

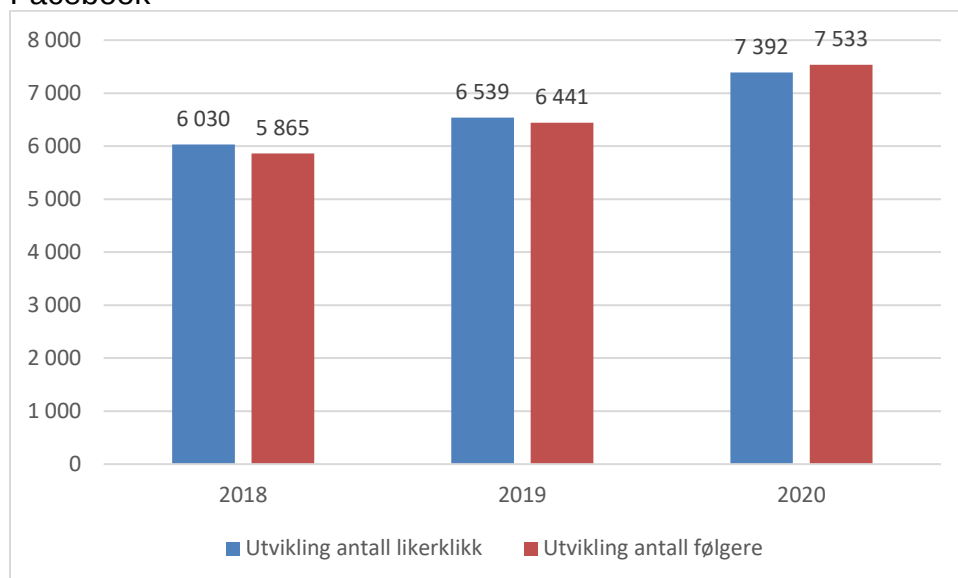

Okta geavaheaddji lea sierranas geavaheaddji guhte geavaha ovttá dihtora. Jus dát geavaheaddji fitná min neahttsiidus seamma internehtalohkkiin seamma dihtoris/mobiillas oktii mannui olles jagi, de lohko dat dego 12 geavaheaddjisešuvdna.

2.3.2 Statistihkka sosiála mediain 2019

Statistihkka sosiála mediain čájeha ahte sámi álbmot beaivi lei juoga mii bovtti stuora beroštumi buot min sosiála median ja neahttsiidus.

Facebook

Logut čájehit liikoma ja man ollu ledje čuovvut 01.01.

Instagram

01.01.2020: 2020 čuovvut, 659 čuovvu eanet 01.01.2019 rájes, dalle ledje Sámedikkis 1361 čuovvu.

Twitter

Mis ledje 2910 čuovvu 2019:s, 154 čuovvu eanet 01.01.2018 rájes, dalle ledje mis 2756 čuovvu.

2.4 Čoavddalogut

Čoavddalogut 2017-2019	2017	2018	2019
Juolluduvvon oktiibuot	465 691 000	486 904 000	514 004 000
Váikkuhangaskaoamit oktiibuot	300 150 255	317 209 659	338 901 537
-Váikkuhangaskaoamiid oassi buot juolludemin	64,5 %	65,1 %	65,9 %

Čoavddalogut 2017-2019	2017	2018	2019
Politihkalaš ja hálddahaslaš dási doaibmagolut	159 931 301	169 618 119	179 646 740
Politihkalaš dási doaibmagolut	7,8 %	8,1 %	8,2 %
Hálddahaslaš dási doaibmagolut	26,5 %	26,7 %	26,7 %
Bálkágolut jahkebergguid vuodul háld.dássi	704 007	714 480	738 900
Hálddahasa bálkáoassi hálddahasa doaibmagoluid ektui	69,2 %	67,8 %	70,5 %

Geasulogut 2016-2019	2017	2018	2019
Váidagiid lohku	25	16	19

3 oassi - Jagi doaimmat ja bohtosat

3.1 Váikkuhangaskaoamit, doaibma politihkalaš ja hálddahusa dásis reviderejuvvon bušeahta ektui

Jagi 2019 rehketoallu čalmmustuvvo reviderejuvvon 2019 bušeahta ektui.

Čujuhit Sámedikki reviderejuvvon 2019 bušehtii, áššái 22/19, mearriduvvon 05.06.2019, mas bušeahta 2019 lea ođđasit juogaduvvon.

	Rehketdoallu Bušeahta 2019		Erohus	% erohus
Doaimbaboadut				
Departemanttaid juolludusat	514 004 000	514 004 000	0	0,0 %
Doaimbaboaduid submi	514 004 000	514 004 000	0	0,0 %
Váikkuhangaskaoamit				
Váikkuhangaskaoamit	338 901 537	343 720 817	4 819 281	1,4 %
Váikkuhangaskaoamit submi	338 901 537	343 720 817	4 819 281	1,4 %
Doaimmagolut				
Politihkalaš dási doaibma	42 288 658	39 104 000	-3 184 658	-8,1 %
Hálddahusa doaibma	137 358 082	134 715 000	-2 643 081	-2,0 %
Doaimmagolut submi	179 646 740	173 819 000	-5 827 740	-3,4 %
DOAIMBABAÐUS	-4 544 277	-3 535 817	-1 008 460	
Jahkebothosa geavaheapmi				
Erá iežas kapitálli	4 544 277			
Sum anvendelse		0		

3.1.1 Departemeanttaid juolludusat

Departemeanttaid juolludusaid juohkin lea ná:

	Rehketdoallu Bušeahta 2019		Erohus	% erohus
Gielda- ja ođasmahttisdepartemeanta - GOD	507 069 000	507 069 000	0	0,0 %
Máhtodepartemeanta - MD	935 000	935 000	0	0,0 %
Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	6 000 000	6 000 000	0	0,0 %
Sum	514 004 000	514 004 000	0	0,0 %

3.1.2 Váikkuhangaskaoapmereketdoallu 2019

Čilgehus	Rehketdoallu Bušehta 2019		Erohus % erohus	
Giella	94 366 080	96 148 000	1 781 920	1,9 %
Máhttu	60 130 346	58 676 817	-1 453 529	-2,5 %
Areálat, biras ja dálkkádat	2 479 607	2 563 000	83 393	3,3 %
Ealáhus	28 968 559	34 000 000	5 031 441	14,8 %
Kultuvra	137 203 685	135 981 000	-1 222 685	-0,9 %
Kulturmuitosuojalus	9 080 800	9 087 000	6 200	0,1 %
Dearvvašvuohta ja sosiála	2 843 000	3 200 000	357 000	11,2 %
Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	1 760 881	2 065 000	304 119	14,7 %
Ovttasbargošiehtadusat	2 068 580	2 000 000	-68 580	-3,4 %
Váikkuhangaskaomiid submi	338 901 537	343 720 817	4 819 281	1,4 %

Oktiibuot čájeha váikkuhangaskaoapmereketdoallu 2019 badjelbáhca mii lea 4 819 281 ru.

Sámediggeráđdi juohká ohcanvuđot váikkuhangaskaomiid Sámedikki bušehtas, spiehkastahkan leat váikkuhangaskaoamit mat leat biddjojuvvon dievasčoahkinjođihangotti geavahussii.

2019:s lea ođđasisgeavahanfápmudus geavahuvvon vuolláibáhca gokčamii muhtun doarjjapoasttain eará doarjjapoasttaid vuostá main lei badjelbáza, gč. tabeallas vuolábealde. Dán birra lea dieđihuvvon ráđi dieđáhusas juovlamánu 2019 dievasčoahkkimis.

3.2 Ođđa bušehttaortnet Sámediggái

Ráđđehus soabai giđđat 2018 Sámedikkiin ahte eanaš juolludusat Sámediggái čohkkehuvvojit ovttá bušehttakapihttalii ja -postii stáhtabušehtas. Oassin dán soahpamis lea ráđđehus maiddá ásahan ortnega nu ahte juohke giđđasešuvnnas galgá ovddiduvvot boahhteáiggi dieđáhus Sturradiggái sámepolitihka birra.

Vuosttaš jahkásaš sturradiggedieđáhus sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra ovddiduvvui 2019:s, sturradiggedieđáhus 31 (2018-2019). Dieđáhusas gessojuvvojit ovdan deahtalaš áššečuolmmat ollu servodatsurggiin. Dieđáhusas válddahuvvojit ovdáneami dovdomearkkat ja hástalusat sámi giela, kultuvrra ja servodateallima ektui, ja bálvalusfálaldat sámi ássiide. Sámedikki jahkedieđáhus lea sierra mielddusin.

Sámediggi meannudii dieđáhusa áššis 33/19. Sámediggi lea duhtavaš go konsultašuvnnain ráđđehusain leat soahpan ođđa bušehttaortnega mii galgá maiddá čuovvuluvvot dieđáhusain Sturradiggái juohke jagi. Sámediggi vuordá ahte ođđa bušehttaortnet sihkkarasttášii dan ahte sámi ulbmilat vuoruhuvvojit, ja ahte Sámediggi ieš sáhtášii vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid iešguđege doaimbajuid gaskka. Sámedikki oainnu mielde dávista dát dan mandáhtii mii Sámedikkis lea álbmotválljen orgánan.

3.3 Bajilgovva válljejuvvon konsultašuvnnat stádaeiseválddiiguin 2019:is

Stádaeiseválddit ja Sámediggi lihtodeigga konsultašuvnnaide bargovuogi miessemánus 2015:is. Konsultašuvnnat galget leamen duohta ja čađahuvvot dáinna ulbmiliin ahte sohppojuvvo. Sámediggi čađaha mánga konsultašuvnna ovttá jagis. Muhtin konsultašuvdna proseassat sisttisdoallet ollu čoahkkimiid, sihke hálddahus ja politihkalaš dásis. Eará konsultašuvnnat ges čađahuvvat dušše ovttain čoahkkimiin.

Konsultašuvnnat čađahuvvon 2019:is

Ášši	Konsultašuvdnoasálaš	Stáhtus	Boađus
Giella			
Váibmogiella	Giella- ja ođasmahttindepartemeanta ja justisa- ja gearggusvuoddepartemeanta	Dahkkojuvomin	Konsultašuvnnain ii leat gergojuvvon
Ođđa ollislaš báikenammaláhka	Kulturdepartemeanta	Dahkkojuvomin	Konsultašuvnnain ii leat gergojuvvon
Giellamáhtu registeren Álbmotregisterii.	Finánsadepartemeanta og Vearrodirektoráhtta		Sohppojuvvon
Kultuvra			
Stuorradiggedieđáhus mediadoarjaga birra	Kulturdepartemeanta	Loahpahuuvon	
Vuodđoealáhusat			
Lasihedje earromeroštusa rabas joavkkus ja Riddoguolástuseari guolásteamis	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Loahpahuuvon	Muhtin muddui sohppojuvvon
Konsulterenčoahkkin departemeanttain - posišuvdnanotáhtta	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta		
Guolástus rabas joavkkus 2019 – dorskebivdu, gonagasreabbá, vuotnaguolástuslávdegoddi ja mearraluossabivdu	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Dahkkojuvomin	
Stuorradiggedieđáhus: Et fremtidsrettet kvotesystem for norske fiskerier		Loahpahuuvon	
Boazodoallolága paragrafat 1, 18, 33 og 71	Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta		Muhtin muddui sohppojuvvon

Ášši	Konsultašuvdnaosálaš	Stáhtus	Boađus
Stuorradiggedieđáhus: Et kvotesystem for økt verdiskapning	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta		li sohppojuvvon
Sirdit Nordlánda boazodoallohálddaha kantuvrra			
Gumppiid liseansabivddu áigodat olggobealde gumpeavádaga	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Oahpahus			
Nationála njuolggadusat dearvvašvuoda- ja sosiálafágaohppui.	Máhtodepartemeanta	Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon
Sámi ovddasteaddji Norgga dutkanráđi árvobáberjodiheamis	Dutkanráđi	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Juolludanreive Sámi allaskuvla, Nord universitet ja UiT Norges arktiske universitet	Máhtodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Sámi earenoamáš-pedagogalaš fierpmádat /SEAF		Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Fágoađasteapmi – ođđa oahppoplánat	Máhtodepartemeanta	Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon
Oahpahuslága ođasmahttin	Máhtodepartemeanta		
Stuorradiggedieđáhus: Tidlig innsats og inkluderende felleskap	Máhtodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Rettigheter			
Finnmarksloven	Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta	Dahkkojuvvomin	li sohppojuvvon
Válddi sirdin kulturमितolága mielde	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Dassažii loahpahuvvon	Muhtin muddui sohppojuvvon
Kulturminnevern			
Ođđa stuorradiggedieđáhus kulturमितopolitihka birra	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Dahkkojuvvomin	
Dearvvašvuoda ja sosiála áššit			
Ođđa nationála dearvvašvuoda- ja buohccivesuplána		Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon
Rasisma ja vealaheapmi	Sámediggeráđi konsulterii Ráđdehusain čearddalašvuoda ja osku vuđot rasisma ja vealaheapmi	Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon

Ášši	Konsultašuvdnaosaš	Stáhtus	Boađus
	doaimaplána birra. Sámediggeráđđi olahii e.e. doaimaplánas eanet čalmustahhtit vaššidadjamušaid ja vaššikriminalitehta sápmelaččaid vuostá. Lea dárbu eanet dutkat dan fáttá ja doaimaplána rahpá dasa geainnu viidásit bargui.		
Biras ja areála			
Saltoduoddara suodjalanevttohus	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Sirdit válddi kulturmuutosuorggis regiovdnaođasteami oktavuodas.	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	li loahpahuuvon Dahkkojuvvomin	li sohppojuvvon
Divtasvuona suohkana areálaplána	Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Sandhaugen bieggafápmorusttet Romssas	Norgga čázádat- ja energijadirektoráhta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Storheia bieggafápmorusttet,	Oljo- ja energijadirektoráhta	Dahkkojuvvomin	li sohppojuvvon
Nord-Norgebanen	Jernbanedirektoratet	Dahkkojuvvomin	Konsultašuvn- n ii leat gergojuvvon
Ruvki Gumppenjunnis og Nussiras	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Dahkkojuvvomin	li sohppojuvvon
Evenes flystasjon	Suodjalushuksehus	Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon
Vuosttašlinjábálvalus boazodoalus	Nordlandda Fylkkamánni	Dahkkojuvvomin	Konsultašuvn- n ii leat gergojuvvon
Øyfjellet vindkraftverk MTA-plan	Norgga čázádat- ja energijadirektoráhta	Loahpahuuvon	li sohppojuvvon
Kjerringåga elfápmodoaimmahat	Norgga čázádat- ja energijadirektoráhta	Loahpahuuvon	li sohppojuvvon
Stjernevatn elfápmodoaimmahat	Oljo- ja energijadepartemeanta	Loahpahuuvon	li sohppojuvvon
Korselva elfápmodoaimmahat	Oljo- ja energijadepartemeanta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Øvre Tømmerelv elfápmodoaimmahat	Oljo- ja energijadepartemeanta	Loahpahuuvon	li sohppojuvvon
Skoelva elfápmodoaimmahat	Oljo- ja energijadepartemeanta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Dearvvašvuoda ja sosiála			
Ođđa nationála dearvvašvuoda ja buohcciviesuidplána (2020-2023)	Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta		
Ođđa mánáidsuodjalusláhka	Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta		

1 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegeielat ja dárogiella leat ovttaárvosaš gielat.

1.1 Giella váikkuhangaskaoamit

1.1.1 Sámegeielaid ángiruššansuorggit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámegeiela geavaheapmi	42 937 400	43 809 000	871 600
Sámegeielaid ovdánahttin	47 911 266	48 339 000	427 734
Váibmogiella	3 517 414	4 000 000	482 587
Submi	94 366 080	96 148 000	1 781 920

Juolluduvvon doarjagiid vealgi 31.12.2019

År	Beløp
2015	347 500
2016	208 500
2017	429 000
2018	2 517 850
2019	5 764 050
Sum	9 266 900

1.2 Sámegeielaid geavaheapmi

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Sii geat ássat sámegeiela hálddašan guovllus galget beassat geavahit sámegeiela go gulahallet almmolaš ásahusaiguin.

1.2.1 Čoahkketabealla - sámegeielaid geavaheapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda	38 915 400	39 387 000	471 600
Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda	4 022 000	4 022 000	0
Giellaškadeapmi	0	400 000	400 000
Submi	42 937 400	43 809 000	871 600

1.2.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámegiela hálddašanguovllu ássit sáhttet árrjalaččat geavahit sámegiela gulahallamis almmolaš instánsaiguin.

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa suohkaniid guovttegielatvuodadoarjagis bušeahttafápmudusa vuođul, nu ahte disponerensupmi lei 38 917 000 ru.

Sámegiela hálddašanguovllu suohkanat leat dehálaš ovttasbargoasálaččat sámegielaid nannemis. Suohkanat sámegiela hálddašanguovllus galget láchčit dili nu ahte sápmelaččat beassat geavahit sámegiela go gulahallet suohkaniin. Sámediggi juolluda guovttegielatvuodadoarjaga suohkaniidda vai suohkanat bastet ollašuttit sámelága giellanjuolggadusaid ja ovddidit sámegiela.

Dál leat 12 suohkana mielde sámegiela hálddašanguovllus. Dáin leat 4 suohkana lullisámiguovllus, 1 julevsámiguovllus ja 7 davvisámiguovllus.

Guovvamánu 4. beaivvi 2019 sáddii ođđa Dielddanuori suohkana oktasašlávdegoddi ohcama Gieldda- ja ođasmahttindepartementii searvat sámegiela hálddašanguovlui. Sámediggi lea departementii rávven ođđa Dielddanuori searvama sámegiela hálddašanguovlui. Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta lea juovlamánus 2019 sádden ášši gulaskuddamii.

Sámediggeráđdi lea 2019:s doallan čoahkkimiid buot suohkaniiguin sámegiela hálddašanguovllus, earret Plassje suohkaniin. Plassje suohkaniin lea leamaš hálldahuslaš čoahkkin. Mihttu čoahkkimiiguin lea ahte buohkat galget buorebut nagodit láchčit dili sámegiela geavaheapmái go gulahallet suohkana álbmogiin, ja nannet gulahallama gaskal Sámedikki ja suohkana. Čoahkkinfáttát leat earret eará leamaš guovttegielatvuodadoarjaga čuovvuleapmi, dieđut barggu birra ođđa suohkankategoriijaiguin ja ruhtadanmodeallain, ja Váibmogiela ja Gielleluntnjeme/Giellaláptim/Giellalokten čuovvuleami birra.

Ovttasbargu KS:in

Sámediggi ja KS leat vuolláičállán ovttasbargošiehtadusa. Ovttasbargošiehtadus galgá sihkarastit formálalaš ja systemáhtalaš ovttasbarggu áššiin main Sámedikkis ja KS:s leat oktasaš beroštumit .

1.2.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja

Fylkkasuohkaniid várá guovttegielatvuodadoarjaga ulbmilolahusa eavttut leat ahte guovttegielatvuodadoarjja galgá váikkuhit dasa ahte hálddašanguovllu ássit besset gáhttet ja ovddidit gielaset, hálddašanguovllu ássit bálvaluvvojit sámegillii go váldet oktavuoda almmolaš etáhtiguin ja ahte hálddašanguovllu suohkanat árrjalaččat barget sámegiela čalmmustahttimiin ja sámegiela geavaheami lasihemiin almmolašvuodas.

Sámediggi lea 2019:s ožžon fylkkasuohkaniin raporttaid dan birra maid sii leat čađahan 2018:s. Daid raporttaid vuođul lea Sámediggi ožžon dieđuid das maid fylkkasuohkanat leat doaimmahan guovttegielatvuodadoarjagiin.

Nordlánda fylkkasuohkan lea earret eará geavahan njuolggodoarjaga bálkkáide, jorgalit diehtujuohkinávdnasiid, dieđuid, preassadieđahusaid ja skoviid buot sámegielaide. Sis leat dulkkat

maid sii geavahit dárbbu mielde. Fylkkasuohkan bargá dássidit ovddidit sámegeiela olles organisašuvnnas. Muhto ii ovttage suohkanbargis leat leamaš permišuvdna bálkkáin váldit sámegeielaohpu.

Romssa fylkkasuohkan lea ožžon guovttegielatvuodadoarjaga Sámedikkis ja lea vel ieš lasihan doarjaga maid fylkkasuohkanráđđi lea juolludan bálkáhít giellakonsuleantta, jorgalit ja almmuhit plánaid ja dokumeanttaid ja čoahkkindulkomii.

Finnmárkku fylkkasuohkan lea vuoruhan geavahit njuolggodoarjaga bálkkáide, jorgalit diehtajuohkinávdnasiid nu go neahttasiiddu sámegeillii, ja muđui jorgalan- ja dulkongoluide.

1.2.4 Giellaikkadeapmi - prošeakta

Sámediggi galgá sámelága § 3-12 vuodul čállit raporta Gonagassii sámegeielaid dili birra Norggas.

Maŋimus moattelot jagi áigodagas leat dahkkojuvvon iskkadeamit sullii juohke njealját jagi.

Iskkademiid ulbmil lea leamaš kártet sámegeiela dili servodagas, muhto dáid iskkademiid bohtosiid lea leamaš váttis buhtastahttit go dat leat čađahuvvon iešguđet vuogi mielde. Dán váilivuhtii lea maiddái Sámi statistihka fágalaš analysajoavku čujuhan. Analysajoavkku raporttas, Sámi logut mitalit 6, 2013, daddjo ahte ođđa iskkadeami vuodđun berrešii leat 1996 giellaikkadeapmi.

Sámediggi lea 2017:s čađahan iskkadeami 1996 iskkadeami vuodul masa maid leat lasihuvvon ođđa gažaldagat ja mas maid leat mielde dat gielddat mat dan rájes leat šaddan giellahálddašanguovlun. Nu galggašii ge dál leat vejolaš sihke buhtastahttit dálá almmolaš giellageavaheami dainna diliin mii lei 20 jagi dassái ja maiddá oažžut ođđa gielladieđuid almmolaš giellageavaheami birra mat adnojuvvojit deatalažžan. Sámediggi lei sádden iskkadeami bohtosiid Sámi statistihka fágalaš analysajovkui, muhto iešguđet sivaidd geažil eai sáhtán analyseret bohtosiid nu go leimmet doivon.

1.3 Sámegeielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Álbmogis lea vejolašvuhta oahpat ja ovddidit sámegeiela.

1.3.1 Čoahkketabealla - sámegeielaid ovdánahttin

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuodot doarjja	11 865 540	13 130 000	1 264 460
Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuodot do	1 428 000	1 360 000	-68 000
Sámi giellavuovddážit - njuolggodoarjja	20 995 272	21 550 000	554 728
Språksentertreff - konferansa	76 661	100 000	23 339
Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarjja	9 880 860	8 099 000	-1 781 860
Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuodot doarjja	2 766 500	3 000 000	233 500
Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja	205 000	300 000	95 000
Julevsámegeiel riehtačállinrávagirji - prošeakta	50 021	200 000	149 979
Internasjonalt år for urfolksspråk 2019 - prošeakta	643 412	600 000	-43 412
Submi	47 911 266	48 339 000	427 734

1.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
10010	Suohkaniid giellaovdánahttinbargu	11 865 540	13 130 000	13 130 000	1 264 460
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
10010	Suohkaniid giellaovdánahttinbargu	13 626 000	1 442 150	318 310	11 865 540

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa suohkaniid giellaovdánahttinbargui bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 13 626 000 ru.

Giellaovdánahttinbarggu ulbmilolahusa eavttut leat - Sámegiel doaibmabijuid lohku mánáide mánáidgárddis ja skuvllas ja - Eará sámegiel doaibmabijuid lohku.

Suohkanat ja fylkkasuohkanat leat hábmen 3-jagi doaibmaplána giellaovdánahttinbargguide ja Sámediggeráđđi lea dan vuodul juolludan doarjaga. Sámediggi lea 2019:s juolludan oktiibuot 13.626.000 ru. suohkaniidda giellaovdánahttinbargguide. Doarjja galgá geavahuvvot giellaovdánahttin bargguide mánáide ja nuoraide ja eará giellaovdánahttinbargguide suohkana ássiide.

Doaimmat mat leat ožžon doarjaga leat iešguđetláganat, ja juohkásit loguid dáfus ná: 53 Doaimma mánáidgárdemánáide, 61 doaimma skuvlamánáide: ja 42 eará gielladoaimmaide.

1.3.3 Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
10054	Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu	1 428 000	1 360 000	1 360 000	-68 000
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
10054	Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu	1 428 000	0	0	1 428 000

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa fylkkasuohkaniid guovttegielatvuodadoarjagii bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 1 428 000 ru.

Sámediggeráđđi juolluda giellaovdánahttinbargguide doarjaga fylkkasuohkaniid 3-jagi doaibmaplána vuodul. Juohke fylkkasuohkanii lea juolluduvvon seamma olu giellaovdánahttinbargui 2019:s. Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan leat vuolláičállán ovtasbargošiehtadusa mas lea servvodatmihttu nannet ja oainnusmahttit sámegiela, kultuvrra ja servvodateallima.

Sámediggi lea 2019:s ožžon fylkkasuohkaniin raporttaid das maid sii leat čadahan 2018:s. Daid raporttaid vuodul lea Sámediggi ožžon dieđuid das maid fylkkasuohkanat leat doaimmahan guovttegielatvuodadoarjagii.

Nordlánda fylkkasuohkan lea ovdánahtinoasi geavahan earret eará doarjjan organisašuvnnaide ja ásausaide, sámegiel doaimmaide ja sii leat maid juolludan stipeanddaid julevsámi oahpaheadjestudeanttaide.

Trøndelága fylkkasuohkan lea earret eará juohkán doarjagiid organisašuvnnaide ja ásahusaide, doaimmaide mat nannejit sámegiela ja kultuvrra, ja juolludan stipeanddaid lullisámi oahpaheaddjestudeanttaide.

Romssa fylkkasuohkan lea ovdánahttindoaimmaide juolludan ruđa earret eará bargiid kultuvra- ja giellakursii, girjerájuide, sámi girjjálašvuodaprográmmii, Riddu Riđđui ja Márkomennui ja Girjebussii, Sámekonferánsii ja joatkkaskuvllaide.

Finnmárkku fylkkasuohkan lea geavahan stuora oasi ovdánahttindoarjagis lágídit doaimmaid ja sámegiel oahpahusa fylkkasuohkana bargiide, earenoamážit leat joatkkaskuvlabargit daid čađahan. Sii leat maid geavahan oasi doarjagis doaimmaide maid Finnmarkku fylkagirjerádju lea čađahan.

1.3.4 Giellaguovddážit - njuolggodoarjja

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa giellaguovddážiidda bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 21 154 000 ru.

Giellaguovddážit raporterejit Sámediggái ovddit jagi ovddas. Danne leat Sámedikki 2019 jahkedieđáhusas doaimmat maid giellaguovddážit leat čađahan 2018:s.

Norgga bealde Sámis leat 19 sámi giellaguovddáža. Vihtta giellaguovddáža leat álggahandásis eai ge leat Sámedikki bušeahhtas mielde. Oktiibuot leat njeallje giellaguovddáža lullisámi guovllus, guokte julevsámi guovllus, guoktenuppelohkái davvisámi guovllus ja okta giellaguovddáš Oslos.

Giellaguovddážit leat Sámedikki deháleamos ovttasbargoguoimmit sámegielaid suodjalan- ja ovddidanbarggus, ja giellaguovddážit barget hui deatlaš barggu sámi guovlluin. Doaimmaid bokte giellaguovddážiin lágíduvvojit ollu giellaarenat ja giellakurssat, ja sámi álbmot oažžu vejolašvuoda geavahit iežas giela giellaguovddážiid doaimmaid bokte.

Giellaguovddážit raporterejit 3-jagáš doaibmaplána vuodul maid dat sáddejit Sámediggái. Seamma doaibmaplána vuodul juolluduvvo jahkásaččat doaibmadoarjja giellaguovddážiidda mat ožžot njuolggodoarjaga. Doaibmadoarjja galgá geavahuvvot giellakurssaid ja giellaarenaid lágideapmái.

Oktiibuot leat sámi giellaguovddážit lágídan 74 giellaarena ja 30 giellakurssa. Lullisámi guovllus leat lágíduvvon 10 giellaarena ja 6 kurssa. Julevsámi guovllus leat lágíduvvon 3 giellaarena, ja okta kurssa. Davvisámi guovllus leat lágíduvvon 61 giellaarena ja 23 kurssa. 2 giellaguovddáža lullisámi guovllus ja 3 giellaguovddáža davvisámi guovllus leat ožžon maiddái doaibmaruđaid bargat sámi báikenamaiguin iežaset doaibmaguovllus. Juohke giellaarena ja kurssat leat lágíduvvon mángii, nu ahte duohta lohku arenaid ja kursaeahkediid lágideamis lea duohtavuodas stuorát.

Giellakurssat ja doaibmabijut mánáid ja nuoraid várás leat vuoruhuvvon 2019:s ja buot dat ásahuvvon giellaguovddážit leat lágídan gielladoaimmaid erenoamážit mánáid ja/dahje nuoraid várás. Duhkoraddandeavvadeamit, bearašdeavvadeamit, leaksoveahkki ja astoáiggeaktivitehtat leat muhtun ovdamearkkat. Giellaguovddážit leat leamaš Sámediggái dehálaš ovttasbargit giellavahku oktavuodas ja leat leamaš mielde čađaheamen kreatiivvalaš doaimmaid olles vahku.

Giellaguovddážit ieža hábmejit sisdoalu kurssaide ja arenaide, ja fáldagat leat báikkálaččat heivehuvvon. Eanaš giellaguovddážit lágídit sihke easkaálgiide kurssaid ja njálmálaš hállankurssaid sidjiide geat máhttet giela veaháš ovddežis, ja earát fas lágídit sámi lohkanbadjefáttáid dahje lohkanhárehallama sidjiide geat dárbašit doarjaga šaddat oadjebassan sámegiela lohkamis.

1.3.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - seminára

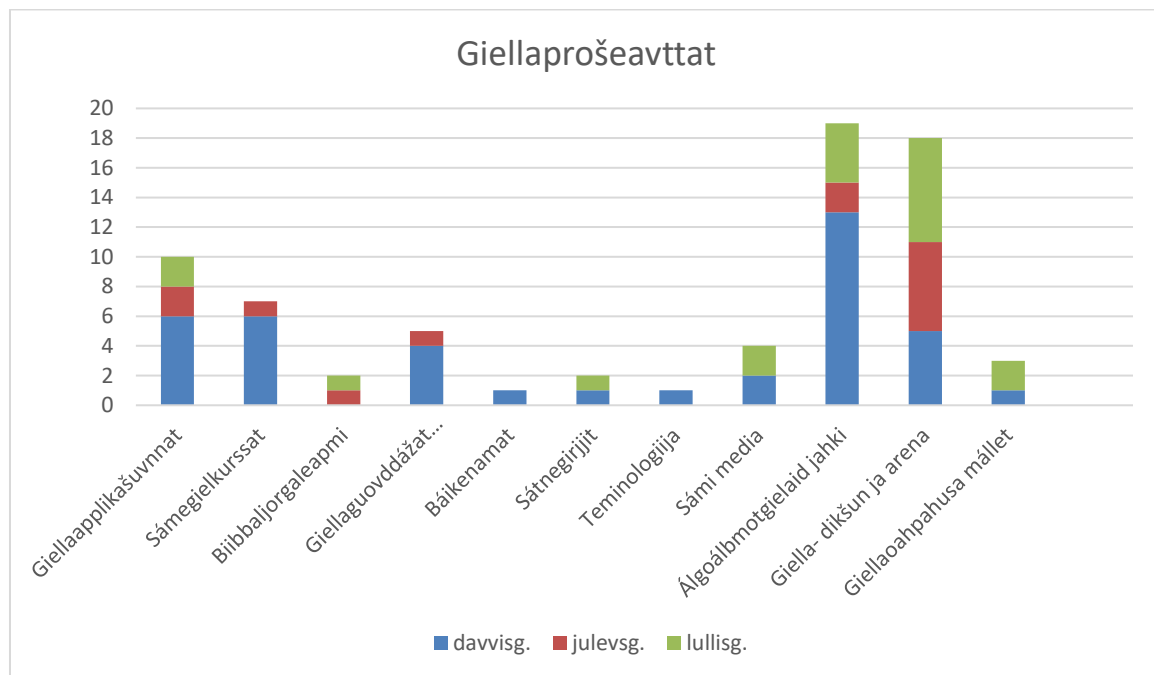
Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa giellaguovddáš – semináras bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 40 000 ru.

Sámedikki giellaguovddášdeaivvadeapmi čađahuvvui Romssa ráđđeviesus, ja dasa serve 17 giellaguovddáža daid 19 giellaguovddážiid gaskkas, ja ledje oktiibuot 41 oasseváldi deaivvadeamis. Deaivvadeami fádda lei giellaoahpahasvuogit ja giellavahkku.

1.3.6 Giellaproševttat - ohcanvuđot doarjja

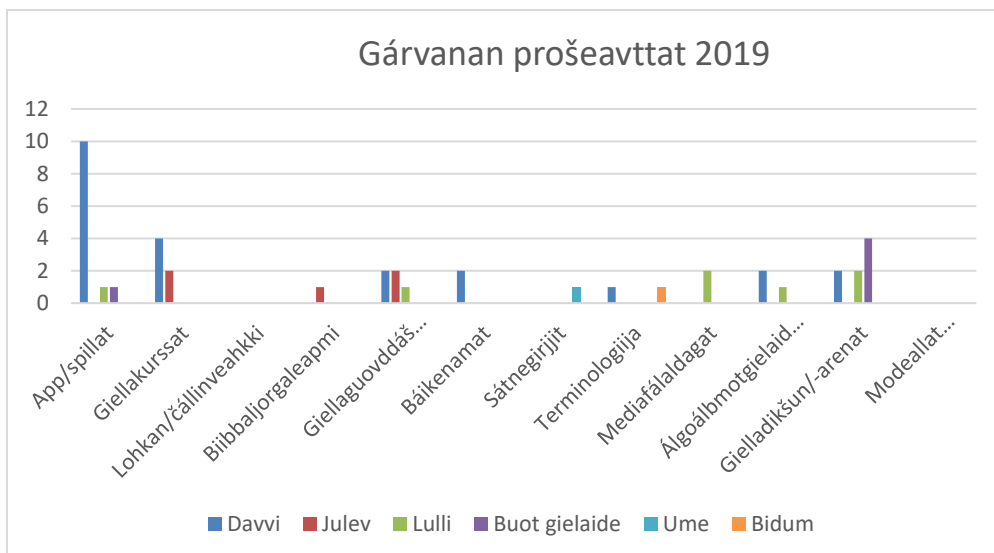
Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa giellaproševttain bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 9 979 000 ru.

Doarjagat juohkasit ná:

Vuoruheapmi: "Lohkan- ja čállinveahkeortnegat sámegeielagiidda" ii leat ožžon ovttaga ohcamuša dán jagi.

Oslo sámi viessu, Bådádjo suohkan, Kárášjoga giella ja Návuona suohkan leat ožžon viidásit doarjaga doaimmaide mat leat vuodđun giellaguovddášásaheapmái.

Proševttat mat leat gárvánan 2019:s:

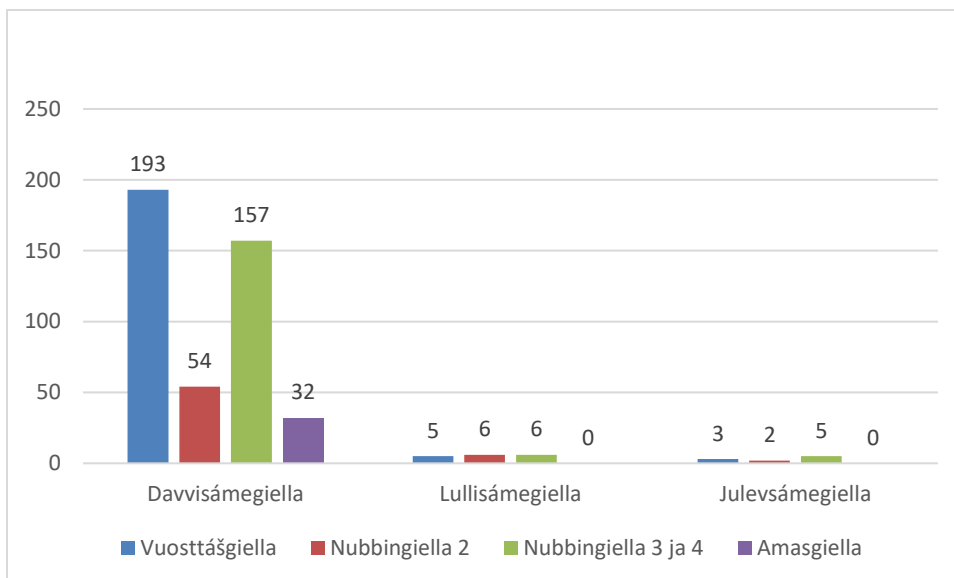
2019 leat 37 giellaproševtta gárvánan. Earet eará leat 12 applikašuvnna/spilla gárvánan. 6 dain leat applikašuvnnat/spillat heivehuvvon mánáide. Reasta leat nuoraide ja rávesolbmuide heivehuvvon. Muđui leat lágiduvvon 8 giellaarena-/gielladikšunproševtta nuoraide ja rávesolbmuide, 6 giellakurssa rávesolbmuide ja 3 proševtta mat gusket álgoálbmotjagi ávvudeapmái. Leat maid gárvánan 2 báikenammaproševtta márkosámi guovllus, 2 sámi mediafálaldatproševtta, 1 sátneiriji, 2 terminologijja ja 1 julevsámegiel biibbaljorgaleapmi.

1.3.7 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
11100 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide skuvlla	2 766 500	3 000 000	3 000 000	233 500

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa joatkkaskuvllaohppiid stipeandaortnegis bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 2 752 000 ru.

Dán jagi ožžo oahppit geain lea sámegeiella vuosttašgiellan, 9 000 ru. Ohppiin geain lei sámegeiella nubbingiellan dássi 2, ožžo ges 5 500 ru. Ohppiin geain lei sámegeiella nubbingiellan 3. ja 4. dássi, ja ohppiin geain lei sámegeiella vierisgiellan ožžo 3000 ru giellamovttiidanstipeandan. Stipeanda lea maid juolluduvvon guovtti oahppái geat válddiiga sámegeiela privatistan.

1.3.8 Giellastipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
11200 Giellastipeanda alit oahpu	205 000	300 000	300 000	95 000
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksujuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
11200 Giellastipeanda alit oahpu	215 000	0	10 000	205 000

2019:s ášahii Sámediggi ođđa stipeandaortnega. Dán doarjjaortnegis lea lullisámegiella, julevsámegiella ja márkosámi giellaguovlu vuoruhuvvon. Giellastipeandda mihttomearri lea movttiidahttit eambbogiid lohkat eanemus uhkiduvvon sámegielaidda.

Stipeandaohccit 2019:

Giđđalohkanbaji	Čakčalohkanbaji
10 ohcci julevsámegiela	7 ohcci julevsámegiela
1 ohcci lullisámegiela	6 ohcci lullisámegiela
	1 ohcci márkosámi giellaguovllus

1.3.9 Julevsámegiela riektáčállinrávagirji - prošeahta

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa julevsámegiela riektáčállinrávagirji ortnegis bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 80 000 ru.

Julevsáme tjállemnjuolgadusá bargojavku lea 2019:s doallan 9 interneahhtačoahkkima. Kapihttalis kapihttalii leat leamaš iešguđet hástalusat. Eai buot davvisámegiela čilgehusat ja ovdamearkkat girjjis lea guoskevaččat julevsámegiela grammatihkkii ja giellageavaheapmái. Áššidovdijoavku ferte ráhkadit eanet dahje ođđa, dahje čállit ovdamearkkaid mat leat eanet guoskevaččat. Bargojavkkus leat maid muhtun siskkáldas hástalusat muhtun tearbmanamahusaid ektui mat geavahuvvojit iešguđet láhkai Norggas ja Ruoŋas. Joavku čoavdá dan dainna lággiin ahte čállá molssaeavttuid maid Giellagáldu normerenjoavku meannuda maŋŋá.

Nubbi lahttu gii gulai Norgga bealde Sámedikki hálddahussii, heittii golgotmánus ja ođđa olggobealde lahtu álggii. Nu lea ge mis guokte lahtu Tjállemnjuolggadus-prošeavttas geat gullaba goappáge Sámediggái (Ruota ja Norgga).

Tjállemnjuolggadusa girjjáš galgá lea válmmas dohkkeheapmái skábmamánus 2020. Áigumuš lea válmmastit prošeavtta jagi 2020 mielde, ja almmuhit dan skábmamánus/juovlamánus.

1.3.10 Sámi Giellagáldu

Sámedikki mihttun lea ásaht Sámi Giellagáldu bastevaš davviriikkalaš sámegielaide normerenorgánan jagi 2020 áigge nu ahte sámedikkiid ođđa oktasaš orgána lea doaimmas ođđajagis 2021.

Sámedikkít leat dássáži ovttaš čađahan ja ruhtadan Sámi Giellagáldu doaimmaid prošeaktalágan hámis. Dálá organiseremis leat hástalusat earret eará ruhtadeami, bargoaddiovdasvástádusa ja jodiheami ektui..

Bargoaddiovdasvástádus ja bargoaddi stivrenvuoigatvuohta lea golmma sámedikkis, muhto mearridanváldi bargguid sisdollui ja daid čađaheapmái lea Sámi Giellagáldus. Dasa lassin Sámi Giellagáldus váilu fásta ruhtadeapmi.

Sámediggi lea guhkit áigge bargan ovttaš Ruota ja Suoma Sámedikkiin ja geahččalan gávdnat dakkár organisašuvdnamálle, mas Sámi Giellagáldus lea oktasaš jodiheapmi ovtta dan golmma riikkas seammás go orgánas galget sáhttit leat bargit ja doaibma buot dán golmma riikkas. Dát bargu lea mielddisbuktán dakkár hástalusaid maid sámedikkít oavvildit nationála eiseváldiid fertet leat mielde čoavdimen. Sámedikkít leat mángga oktavuodas ovdanbuktán ahte lea dárbu hábmet Sámi Giellagáldui dakkár organisašuvdnamálle mas lea oktasaš jodiheapmi, vaikko doaibma lea golmma riikkas. Sámediggi lea mángii váldán daid hástalusaid ovdan sihke sámeministariid ja sámediggepresideanttaid ja davviriikkalaš sámeeáššiin vástideaddji virgeolmmošorgána (Nordiskt ämbetsmannanorgan för samiska frågor/NÄS) čoahkkimiin. Sámediggi muittuhii NÄS fas borgemánus 2018 ahte NÄS lea ožžon sámeministariin bargun gávdnat čovdosa Sámi Giellagáldu organisašuvdnamálle guoski hástalusaid. NÄS vuodđudii borgemánus 2018:s bargojoavkku, man bargun lei árvalit čovdosa daid hástalusaid. Sámediggái lassin dán bargojoavkkus ledje ovdasteaddjit buot sámedikkiin ja sámeeáššiin vástideaddji departemeanttain Suomas, Ruotas ja Norggas.

Bargojoavku čielggadii ja árvoštalaš guđe láhkai Sámi Giellagáldu sáhtta organiseret. Čielggadanbarggu jodiheai Norgga Giella- ja ođasmahttindepartemeanta. Bargojoavkku bargun lei ovddidit NÄS:i miessemánu 1. beaivve rádjai Sámi Giellagáldu organisašuvdnamálleevttohusa. Bargojoavkku loahpparaporta Sámi Giellagáldu – Davviriikkalaš sámegielaide fága- ja resursaguovddáža organisašuvdnahámi árvoštallan válbmanii miessemánu 8. beaivve. Bargojoavku árvoštalaš oktiibuot birrasii 10 iešguđetlágan organisašuvdnamálle ja gávnnaheai ahte organisašuvdnamálle: Sámediggi bargoláguideaddjin Norggas ja hálddašanorgána sierra fápmudusaiguin Norggas ollašuttet buoremusat organisašuvdnaeavttuid.

Sámi Giellagáldu lea Sámi Parlamentáralaš Ráđi (SPR) vuollásaš davviriikkalaš sámegiellaovttasbargoorgána. Sámediggi oavvilda NÄS -bargojoavkku raporta duddjot nana vuodu Sámi Giellagáldu buorre ja beaktilis organiseremii. Sámedikki dievasčoahkkinn gieđahalai Sámi Giellagáldu organiseremii guoski ášši geassemánus. Dievasčoahkkinn fápmudii SPR dievasčoahkkima

odđasisorganiseret Sámi Giellagáldu doaimmaid, ja válljet Sámi Giellagáldu boahttevaš bistevaš organisašuvdnamálle. Ruota ja Suoma sámedikkiid dievasčoahkkimat mearridedje seamma láhkai.

Sámi Giellagáldu organiseren ovddiduvvui ovttas Ruota ja Suoma sámedikkiin SPR dievasčoahkkimii. SPR dievasčoahkkinn gávnnehii čakčamánuš, ahte Sámediggi bargolágideaddjin Norggas – organisašuvdnamálle sihkkarastá buoremusat Sámi Giellagáldu beaktillis doaimma. SPR válljii dán organisašuvdnamálle Sámi Giellagáldu boahttevaš organisašuvdnamállen. SPR dievasčoahkkinn mearridii joatkit davviriikkalaš giellaovttasbarggu odđasis organiseremiin ja bivddii Norgga Sámedikki doaimmat bargolágideaddjin nu ahte Sámi Giellagáldu ásahuvvo bistevaš orgánan Norgga Sámedikki oktavuhtii. SPR dievasčoahkkinn ávžžuhii maid sámedikkiid čuovvulit dán mearrádusa ja bidjat johtui dárbbaslaš doaimmaid, vai Sámi Giellagáldu sáhtta ásahuvvot bistevaš sámegealaid normerenorgánan jagi 2020 áigge seammás go Sámi Giellagáldu doaimmat jotkojuvvojit jagi 2020 áigge dálá hámis. Sámediggi lea čuovvulan SPR mearrádusa ja bidjan johtui siskkáldas bargojoavkku man bargun lea bargat viidásit Sámi Giellagáldu organiseremiin jagi 2020 áigge. Seammás ovttasbargu dán áššis joatkašuvvá Ruota ja Suoma sámedikkiiguin. Sámedikkat galget earret eará ovttas hábmet Sámi Giellagáldui njuolggadusaid.

Normeren ja giellarávvendoaimma

Sámi Giellagáldu lea bajimus normerenorgána sámegealaid fágalaš gažaldagain. Dat doaimma Norggas, Ruotas ja Suomas. Orgána bargun lea odđa terminologijja ja čállingiela norpmat normeren, ja giellagáhtten. Sámediggi atná dán barggu giellageavaheami lasiheami ja giellaovddideami geađgejuolgin. Odđa tearpmat leat sámegeala geavaheami eaktun beaivválaš hállangielaš, čálalaš gielas, mediain, sosiálamediain ja buot eará giellageavahanarenain.

Sámi Giellagáldu ovttasbargá Divvumiin mángga suorggis, dego ovdamearkan digitála sátnebánkkuin www.satni.org. Sámi Giellagáldu lea ovttas Divvumiin ja Giellateknoin lasihan dán jagi oktiibuot birrasii 11500 ovdalis normerejuvvo davvi-, julev- ja lullisámegeala tearpma TearbmaWiki -reidui. Buot tearpmat leat almmuhuvvon maiddái digitála sátnebánkkus <http://satni.org> gos dat leat álkit giellageavaheddjiid olámuttos. Digitála sátnebánku viežžá oktii jándoris automáhtalaččat buot normerejuvvo tearpmat TearbmaWiki -reaidduš. Divvun ráhkada digitála giellaovddidanreaidduid Sámi Giellagáldu normeremiid vuodul. Odđa tearpmat ja normeremat cigget gillii Divvuna ráhkadan reaidduid, dego stávendárkkástusa ja grammatihkkadárkkástusa bokte. Dáid vehkiin šaddá álkit čállit sámegeallii, ja dat lasiha sámegealaid geavaheapmi.

Sámi Parlamentáralaš rádi stivra nammadii lahtuid ja várrelahtuid Sámi Giellagáldu giellajuhkosiidda mat vástidit sámegealaid normeremis. Dáid giellajuhkosiid mandáhta lea fámus jagi 2019 lohppii. Sámediggi nammadii Norgga beale ovddasteddjiid lulli-, julev- ja davvisámegeala giellajuhkosiidda, ja bihtánsámegeala bargolávdegoddái. Bihtánsámegeala čállinvuohki normerejuvvo borgemánu 20. beaivve. Čállinvuohki lea almmuhuvvon Sámi Giellagáldu neahttasiidduin <http://giella.org>.

Sámedikkat leat ovttas vástidan Sámi Giellagáldu doaimmaid ruhtadeamis. Davviriikkalaš sámi giellaovttasbarggu lea jođihan Suoma Sámediggi. Sámi Giellagáldu doaimmat lea dán jagi čađahuvvon gáržžiduvvon hámis uhcit bargoveagain ja uhcit ekonomalaš resurssaiguin sámedikkiid gaskasaš ovttasbargun. Dat lea čuohtan normerenbargui ja ájihán normerenproseassaid go giellajuhkosat eai leat sáhttan čoahkanit nu dávjá go livččii dárbu. Davvisámegeala giellajuogus čoahkanii golbmii ja normerii oktiibuot 310 odđa tearpma davvisámegeallii. Julevsámegeala giellajuogus čoahkanii guktii ja normerii oktiibuot 105 odđa tearpma julevsámegeallii. Lullisámegeala giellajuogus

čoahkkaniid maid guktii ja normerii oktiibuot 209 ođđa tearpma lullisámegillii. Ođđa tearpmat leat almmuhuvvon Sámi Giellagáldu neahttasiidduin <http://giella.org>, Sámi Giellagáldu TearbmaWikis, ja digitála sátnebánkkus <http://satni.org>.

Sámi Giellagáldu lea rávven giellageavaheddjiid iešguđetlágan giellagažaldagain ja vástidan dán jagi birrasii 1000 gažaldahkii mat gusket lulli-, julev- ja davvisámegiela geavaheapmái. Sámi Giellagáldu lea juohkán dieđuid doaimmaidis birra earret eará guovvamánus Sámedikki giellakonfereanssas Romssas, Sámi álbmotbeaivvedoaluin Anáris ja Johkamohki márkaniin, Sámedikki 30-jagi ávvudeami oktavuodas Diehtosiiddas, Guovdageainnus. Sámi Giellagáldu lea logaldallan joatkkaskuvlaohppiide Sámi Giellagáldu birra, čájehan teknihkalaš reaidduid mat leat ávkkálaččat giellabargguin, ja rávven makkár gielladoaimmaid studeanttat sáhttet čađahit álgoálbmotgiellajagi (IYIL2019) giellavahkku oktavuodas.

1.3.11 Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jahki 2019 - prošeakta

Riikkaidgaskasaš eamiálbmotgielaid jahki álggahuvvui ođđajagimánus almmolaš doaluiguin UNESCO:s Parisas ja guovvamánus ON:s New Yorkas. Sámediggepresideanta lea eamiálbmotgiellajagi stivrenjoavkku mieljođiheaddji ja ártkalaš guovllu ovddasteaddji. Giellateknologijija ja giellaovttasbargu riikkarájáid rastá leat ártkalaš guovllu deháleamos ángiruššansuorggit giellajagi oktavuodas.

Dán jagi Álgoálbmotáššiid Bistevaš Forumis (UNPFI) New Yorkas cuoŋománus lei okta váldofáttáin Álgoálbmotgielaid riikkaidgaskasaš jahki. Sámedikki presideanta Aili Keskitalos ledje máŋga sáhkavuoru forumis ja son deattuhii earret eará man deatalaš giellateknologijija lea álgoálbmotgielaid ovddideamis ja ahte teknologijjalaš gaska lea áittan álgoálbmotgielaide. Digaštallamis giellajagi birra UNPFI:s lei stuorra ovtamielalašvuotta das ahte ii leat doarvái čalmustahttit álgoálbmotgielaid dušše ovttá jagi.

Sámediggi lágidii, ovttas Giella- ja ođasmahttindepartemeanttain, Romss universitehtain, Divvuniin ja Giellateknoin, oalgedáhpáhusa UNPFI oktavuodas, mii gohčoduvvui «Is it possible to create technical tools for indigenous languages?». Oalgedáhpáhusas ledje sullii 50 oassálasti iešguđet álgoálbmotguovlluin geat besse oaidnit mo mii bargat giellateknologijain sámegeielaid ja eará álgoálbmotgielaid várás, ja guđe vejolašvuodas dat gávdnojit.

Sámediggepresideanta searvvai Davvi-Amerihká ja Ártkalaš regionálačoahkkimii ON riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jagi (IYIL) oktavuodas, mii lágiduvvui Kanadas. Ulbmil regionálačoahkkimiin lei hábmet dán guovllu loahppačállosa IYIL oktavuodas, mii maid šaddá oassin barggus hábmet máilmmiviidosas strategijaid giellajagi loahpas. Dalle maid lágiduvvui álgoálbmot giellakonferánsa, “HELISSET TFE SKÁL – “Let the Languages Live”, gos sámediggepresideanta searvvai lávdedigaštallamii.

Juovlamánu 18. b. 2019 mearridii UNGA, jahkásaš resolušuvnnas álgoálbmotgielaid vuoigatvuodaid birra, IYIL2019 loahppadokumeantta, masa maid váldjuvvui mielde ahte galgá lágiduvvot álgoálbmotgielaid riikkaidgaskasaš logijahki, áigodagas 2022-2032.

Juovlamánu álggogeahčen lágiduvvui giellateknologijakonferánsa LT4All UNESCO:s i Pariissas. Konferánsii serve teknologalaš čovdosiid lágideaddjit ja mángga álgoálbmotgiela ovddasteaddjit. Sámedikki presideanta Aili Keskitalo doalai sáhkavuorru giellateknologijakonferánsas LT4All.

1.4 "Váibmogiella" čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttu

- Sihkkarastit ja ovddidit sámi gielaid boahteáiggi

1.4.1 Čoahkketabealla - Váibmogiella

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Giellalokten - prošeakta	3 203 694	3 000 000	-203 694
Ođđa giellaguovlu - prošeakta	313 720	1 000 000	686 280
Submi	3 517 414	4 000 000	482 587

1.4.2 Giellalokten - prošeakta

Sámedikki Váibmogiela čuovvuleamis leat golbma buohtalas proseassa. Sámediggi ja ráđdehus leat bargamin láhkarievdadusevttohusa čuovvulemiin. Bargu hábmemiin láhkaproposišuvnna oktan dieđáhusosiin álggahuvvui loahpageahčen jagi 2018 juo.

Láhkaproposišuvdna oktan dieđáhusosiin

Sámediggi lea hábmen iežas vuordámušaid iešguđet fágadepartemeanttaide Váibmogiela čuovvuleamis. Dat sáddejuvvui iešguđet departemeanttaide geassemánus 2019. 2019:s leat leamaš konsultašuvnnat Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttain ja Justiisa- ja gearggusvuodádepartemeanttain Váibmogiela evttohusaid birra.

Láhkaproposišuvdna oktan dieđáhusosiin galggai plána mielde ovddiduvvot Sámedikki dievasčoahkkimii loahpageahčen 2019. Ráđdehus álgo áigeplána bargui rievdaduvvui, ja mielddisbuvttii ahte láhkaproposišuvdna ii meannuduvvo Sámedikki dievasčoahkkimis ovdal 2020. Maŋŋá álgo áigeplána galge čađahuvvot álgokonsultašuvnnat eará departemeanttaiguin jagi 2020 vuosttaš jahkebealis.

Láhkaproposišuvdna okta dieđáhusosiin galggai rievtti mielde ovdanbidjot Sámedikki dievasčoahkkimii loahpageahčen 2019. Dađi bahábut rievddai ráđdehus áigeplána, ja dat váikkuha ahte Sámedikki dievasčoahkkin áramusat beassat meannudit ášši 2020:is. Sámediggi lea gulahallan Gieldda ja ođasmahttindepartemeanttain áigeplána birra, ja lea mángii cuiggodan man dehálaš lea ovdánit váibmogiela čuovvulan bargguin. 2019:is livčče galgan álgokonsultašuvnnat fágadepartemeanttaiguin, muhto jáhkkimis šaddet 2020 álgobeliid konsultašuvnnat Kulturdepartemeanttain, Mánáid ja bearašdepartemeanttain ja Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain.

Ođđa Norgga giellaláhka

Kulturdepartemeanta lea hábmemin ođđa ollislaš giellalága. Láhkaproposišuvdna galgá ovddiduvvot Stuorradiggái oktanaga ođđa gielladieđáhusain. Giellaláhkaevttohus lei sáddejuvnon viides gulaskuddamii, gulaskuddanáigemeriin skábmamánu 2019.

Vaikke vel ođđa giellaláhka ii rievdivččii ge sámegielaide stáhtusa dahje gielaide rievttálaš dili, de lea lágas dattetge stuorra mearkkašupmi, go lágas nannejuvvo ahte sámegielat leat álgoálbmotgielat. Doaba álgoálbmotgiella ii leat ovdal geavahuvvon lágain, ja danne lea hui buorre go ođđa giellalágas nannejuvvo ahte sámegielat leat álgoálbmotgielat.

Sámediggi lea viidáseappot čujuhan gulaskuddanvástádusastis dan váilivuhtii ođđa giellalága ulbmilparagráfas ahte vealahuvvo gaskal dárogiela ja sámegielaide. Sámediggi oaivvilda ahte ulbmilparagráfas berre čuožžut ahte almmolaš orgánain lea erenoamáš ovddasvástádus das ahte geavahit, ovddidit ja nannet dárogiela ja sámegielaide. Nu mo láhkaevttohusas lea evttohusvovon, de galgá almmolaš orgánain leat ovddasvástádus das ahte gáhttet ja ovddidit sámegielaide, seamma láchkai go almmolaš orgánat galget gáhttet ja ovddidit kvena, románi ja romanegielaid ja dárogiela mearkagiela. Sámediggi oaivvilda ahte dat prinsihppa ahte dárogiella ja sámegielat leat ovttárvosaš gielat, berre boahitit ovdan ulbmilparagráfas, ja ahte almmolaš orgánat galget geavahit, ovddidit ja nannet sámegielaide seamma láchkai go dárogiela ge.

Láhkaevttohusas galgá nannejuvvot ahte giellaráđis galgá leat rávvengatnegasvuohta almmolašvuođa ektui go guoská sámegillii. Giellaráđi rávvengatnegasvuođa nannema ulbmil lea čielggasmahttit ahte giellaráđis stáhta hálddašanorgánas giellagažaldagain, lea maiddái ovddasvástádus das ahte ovddidit sámegielaide oassin ollislaš giellapolitiikas. Sámediggi lea duhtavaš dainna ahte giellaráđi rávvengatnegasvuohta nannejuvvo dainna lágiin, ja doaivu ahte leat mielde váikkuheamen ahte almmolaš orgánat šadden eanet diehtomiellalažžan iežaset rollas ja ovddasvástádusas sámegielaide ovddideamis.

Riikkaidgaskasa álgoálbmotgiellajahki ja Giellalokten

Go 2019 lei Riikkaidgaskasaš álgoálbmotjahki, de ii lean sahtedohko ahte Sámediggi juovlamánus 2018 mearridii strategiijaid sámegielaide várás – Giellalokten.

Oktanaga láchkaproposišuvdnabargguin lea Sámediggi čuovvulan Váibmogiela evttohusaid strategiijadokumeantastis Giellalokten. Giellalokten lea Sámedikki ollislaš ángiruššan sámegielaiguin, ja dasa gullet máŋga doaibmabiju, sihke vižžojuvvon Váibmogielas muhto maiddái ollu eará doaibmabijut mat gullet lunddolaččat oktii daidda doaibmabijuide maid giellalávdegoddi lea evttohan Váibmogielas.

Sámedikki višuvdna sámegielaide várás lea ahte sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat. Sámegielat galget leat lunddolaš oassi servodagas ja ahte buohkat galget beassat gullat, oaidnit ja geavahit sámegielaide buot servodatsurggiin. Dakkár mihtu juksamii dárbašuvvo guhkesáigásaš ángiruššan sámegielaiguin, ja áigumuš lea geavahit máŋga jagi giellaloktema čađaheapmái. Strategiijat leat viidát, ja čájehit Sámedikki ollislaš surggiidrastideaddji giellapolitiikka boahitevaš jagiide. Giellalokten sisttisdoallá máŋga konkrehta doaibmabiju iešguđet servodatsurggiide, ja maiddái iešguđet servodatsurggiid iešguđet dásiide.

Sámedikki virggálaš čalmmusteapmi Sámedikki bargui Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagiin ja Giellaloktemiin lei sámi giellakonferánsa Romssas. Konferánsii bohte sullii 400 oassálasti iešguđet osiin Sámis, ja maiddái Ruonáeatnamis. Konferánsa dulkojuvvui lulli-, julev- ja davvisámegillii, ja buot sámegielat geavahuvvojedje sárdneuoalus. Konferánsa rávdnjejuvvui, ja olahii gehččiidolahusa Sámedikki rávdnjenfálaldagas.

Sámi giellavahkku

2019:s lea Sámediggi čuovvulat mánga Giellaloktema doaibmabiju. Sámi giellavahkku lei deatalaš doaibmabiju mii lihkostuvai bures, ja ollu doaimmaheaddjit ledje sámi giellavahkus mielde čalmmustahttimin sámegielaid servodagas.

Sihke báikkálaš lágideamit ja lágideamit sosiála mediain čađahuvvojedje. Gonagasviessu, Stuorradikki, ráđdehus ja dakkár ásausat go Sámi allaskuvla, sámi joatkkaskuvllat, Sámi lohanguovddáš, Finnmarkkuopmodat, ON gulahallandoaibma, Redd Barna, NRK Super leat muhtun dain doaimmaheddjiin mat ledje mielde čalmmustahttimin sámi giellavahku.

Gonagaslaš Majestehta Gonagas galledii Kárášjoga 24.10, earret eará galledii Kárášjoga vuođoskuvlla gos beasai gullat skuvlla barggu birra giellavahkuin ja sin ohppiibarggu birra. Gonagas oassálasttii dasto lágideapmái Niitohárjjs gos son earret eará geigii Giellaloktema giellabálkkašumi.

Sámediggi lea ráhkadan guokte applikašuvnna. «Saemesth!» lea dan bivnnuhis giellagiehtagirjjáža vuođul ráhkaduvvon applikašuvdna nuoraid várás, mii ráhkaduvvui giellakampánja “Sámás muinna” oktavuodas. Applikašuvdna lea lullisámegillii, julevsámegillii ja davvisámegillii. Ulbmilin lea ahte applikašuvdna galgá oažžut jietnafiillaid, ja mii bargat dainna ahte dan galgá sáhttit viežžat maiddái olggobealde Norgga. Nubbi applikašuvdna «10/20 båg» lea jurddašuvvon buot riikka mánáidgárddiide ja vuođoskuvllaide. Ulbmilin lea ahte buot mánát riikka vuođoskuvllain ja mánáidgárddiin galget oahppat moadde sámi sámegillii. Applikašuvnnat leat lullisámegillii, julevsámegillii ja davvisámegillii, ja dain leat sihke govva- ja jietnafiillat. Applikašuvnnaid oktavuodas ráhkaduvvojedje maiddái plakáhtat daid seamma sániiguin. Plakáhtat juogaduvvojedje mánáidgárddiide ja vuođoskuvllaide miehtá riikka. Sámediggi vásihii stuorra beroštumi plakáhtaide, ja ain bohtet dingojumit daidda.

Okta Giellaloktema doaibmabijuin lei ásaht sierra giellabálkkašumi dáid ásaheaddjiid ja doaimmaheddjiid várás geat leat mielde oainnusin dahkamin sámegielaid báikkálaččat ja nátionálalaččat. Sámediggi ávžžuhii olbmuid árvalit evttohasaid giellaloktema giellabálkkašupmái, ja 24 evttohusa bohte. Giellaloktenbálkkašumi vuotit lei “Snaepmie” maid Anne Marja Guttorm Graven lei ráhkadan. Vuoti lea ovddidan sámegielaid beaivválaš giellan sihke njálmálaččat ja čálalaččat ollu olbmuid várás, ja erenoamážit nuoraid várás. Vuotis leat čuovvuleaddjit/geavaheaddjit miehtá Sámi ja buot agiin. Das oažžu iešguđetlágan dieđuid sámegillii juohke beaivvi, ii ge dušše davvisámegillii, muhto maiddái eará sámegielaide. Vuoti lea veahkehan ollugiid duostat geavahit sámegiela, maiddái almmolaš oktavuodas.

Sámediggi lea ovtas NRK Sápmi:in almmuhan juoigangilvvu, man ulbmil lea ráhkadit sierra luoddi sámegielaide, Giellaloktema luohti. Bohte 12 evttohusa, ja vuotiin lei Jan Ole Hermansen Mázes eret.

Sámediggi lea hui duhtavaš báikkálaš álggahemiiguin ja lágidemiiguin giellavahku oktavuodas. Dát lea vuosttaš gearde go lea váldojuvvon álgga dákkár vahkkui, ja giellavahkku oáččui buori mediafuomášumi ja ollugat oassálaste.

1.4.3 Ođđa giellaguovlu - prošekta

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa Ođđa giellaguovlu prošekta bušeahtafápmudusa vuođul, nu ahte disponerensupmi lei 500 000 ru.

Sámedikkis lei fáladatgilvu guorahallat ođđa doarjamodealla ođđa sámi giellaguovllu várás. Bargu lea oassin čuovvulit Sámedikki dievasčoahkkinmearrádusa áššis 053/18. Sámediggi attii barggu Visjona AS fitnodahkii guorahallat ođđa doarjamodealla mii heive ođđa giellaguovllu ortnegii (Sámedikki dievasčoahkkinášši 053/18 Sámi giellaguovlu). Visjona AS lea buktán loahpparaportta ja sámediggeráđđi galgá čuovvulit dán ášši.

1.4.4 Vuoigatvuođat sámi giellateknologiijii

Sámediggi ja Norgga ártalaš universitehta, UiT, leat álggahan barggu hábmet eaiggátvuođašiehtadusa mii guoská sámi giellateknologiijii. Šiehtadus mudde dahkkivuoigatvuođa, eaiggáduššama ja liseanssa bargguide mat leat čadnojuvvon sámi giellateknologiijii UiT:s. Sámedikki bealis lea sámediggedirektevra Rune Fjellheim vuolláičállán šiehtadusa.

1.4.5 Sámás Muinna

Norggabeale Sámediggi lea geigen giellakampánnja Sámás Muinna suomabeale Sámediggái. Sámediggepresideanta geigii almmolaččat Sámás Muinna kampánnja suomabeale Sámediggái doaluin Čeavetjávrris.

1.5 Sámedikki báikenammabálvalus

Sámedikki báikenammabálvalusas leat fágalaš konsuleanttat geat fágalaččat rávvejit báikenamaid geavaheami hárrái. 2 konsuleantta rávvejit davvisámi, 1 konsuleanta rávve julevsámi ja 2 konsuleantta fas lullisámi báikenamaid birra. Báikenammabálvalus lea dán jagi sádden sihke álgorávvemiid ja loahpalaš rávvemiid luondunamaide, gilinamaide, tuneallanamaide, čujuhusnamaide, álbmotmehciid namaide, vázzinbálgáid namaide, suohkannamaide ja fylkasuohkannamaide. Sámediggi lea maiddá veahkehan álbmotmehciid sámi báikenamaiguin ja diehtujuohkimiin. Rávvenmat leat miehtá Sámi ja buot golmma sámegillii. Sámi báikenamat boktet olu beroštumi olbmuid ja báikegottiid gaskkas, ja dávjá šaddet sámi báikenamat maiddá mediaáššin.

Sámedikki báikenammanevvohat vástida báikenammagažaldagaid birra mediai ja eará berošteddjiide. Kulturdepartemeanta dohkkehii Norgga ođđa báikenammalága – Lov om stadnamn – mii gustogođii 01.07.2019. Sámediggi lei mielde láhkabarggus ja sáddii gulaskuddancealkámuša ođđa láhkii. Dan oktavuodas lea Sámediggi hábmen rávagirjii davvisámi báikenamaid čállimii mas čilge lága ja lánkaásahusa doahpagiid, ja mot davvisámi báikenamaid galgá ja berre čállit iešguđetge guovlluin. Nammarávagirji galgá sáddejuvvot gulaskuddamii sámi fágabirrasii, ja galgá doaibmat vuodđun Sámedikki báikenammabarggus lassii báikenammaláhkii ja lánkaásahussii. Maiddá julev- ja lullisámi báikenamaide galgá hábmejuvvot rávagirji.

Sámediggi lágidii dán jagi ovttas Sámi allaskuvllain NORNA 49. Nammasymposia Guovdageainnus, oassin Sámedikki riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi čalmmusteamis. Sámedikkis ledje maiddá logaldallat symposias. Dasa lassii lea Sámediggi logaldallan sámi báikenamaid ja sámi báikenamaid barggu birra iešguđetge seminárain ja čoahkimiin. Sámediggi maiddá juohká dieđuid olbmuid, ásahusaide, servviide ja earáide sámi báikenamaid birra, nammabarggu birra ja báikenammalága birra.

Ubmisámegiela čállingiella normerejuvvui 2016:s ja bihtánsámegiella fas 2019:s. Dat gielat eai leat fátmmastuvvon báikenammalága lánkaásahussii. Sámedikki báikenammanevvohat lea váldán oktavuodá Kulturdepartemeanttain ja evttohan davvi-, julev-, lulli- ja nuortalašgielaide lassin báikenammalága lánkaásahussii lasihit maiddá bihtán- ja ubmisámegiela. Seamma reivves lea báikenammanevvohat maiddá nevvon guđiin guovlluin guđege giella berrešii geavahuvvot báikenamain.

Sámedikki nammanevvohat lea rávven Gieldda- ja ođasmahttindepartemeantta Norgga almmolaš sámi nama geavaheamis. Almmolaš sámi namain oaivvilduvvo dán oktavuodas namat lulli-, julev- ja davvisámegillii. Nammanevvohat evttohii earret eará ahte sámi namma berre galbejuvvot riikkarájiid alde sámi guovlluin.

2 Máhttu

Servodatmihttu:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuotta ja gálggat mat adnojit vai bastá sihkkarastit ja ovddidit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuodul gielalaččat ja kultuvrralaččat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuodđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta. Sámediggi mearridii ođđa sámediggedieđáhusa sámi mánáidgárdefálaldaga birra ja Sámedikki doaibmaplána sámi mánáidgárdefálaldahkii.

2.1 Máhtu váikkuhangaskaoamit

2.1.1 Máhtu áŋgirusšansuorggit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	11 465 220	11 820 000	354 780
Giellabargu mánáidgárddis	5 032 410	4 371 000	-661 410
Gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin	361 995	200 000	-161 995
Pedagogalaš ávdnasat	1 540 000	1 540 000	0
Sámi sisdoalu skuvllas	3 980 581	2 940 817	-1 039 764
Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	1 588 371	2 115 000	526 629
Oahpponeavvut	32 706 794	32 790 000	83 207
Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii	3 411 500	2 700 000	-711 500
Árbediehtu	43 476	200 000	156 524
Submi	60 130 346	58 676 817	-1 453 529

Juolluduvvon doarjagiid vealgi 31.12.2019 - mánáidgárdi

År	Beløp
2014	68 000
2016	0
2017	532 889
2018	2 366 900
2019	3 145 350
Sum	6 113 139

Juolluduvvon doarjagiid vealgi 31.12.2019 - oahpponeavvut

<u>År</u>	<u>Beløp</u>
2010	469 000
2011	1 635 333
2012	253 500
2013	3 844 050
2014	5 848 000
2015	5 415 709
2016	8 923 425
2017	9 456 250
2018	9 808 600
2019	33 468 000
Sum	79 121 867

2.2 Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

Ångiruššaánsuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáin lea mánáidgárdefálaldat mas lea buorre kvalitehta ja mii lea huksejuvvon sámi árvvuid, sámi kultuvrra ja árbedieđu ala.

Ođđa mánáidgárdepolitihkka mearriduvvon

Sámediggi lea 2019:s dohkkehan ođđa Sámediggedieđáhusa sámi mánáidgárdefálaldaga birra ja Sámedikki doaibmaplána sámi mánáidgárdefálaldahkii 2019 - 2023. Dat galget leat vuodđun boahttevaš mánáidgárdepolitihkkii.

Juksan dihtii Sámedikki mánáidgárdepolitihka váldomihtu, čalmmustahttojuvvojit golbma ångiruššansuorggi. Juohke ångiruššansuorggis leat sierra hástalusat, mihtut ja strategiiat mat galget leat vuodđun mánáidgárdepolitihkalaš bargui. Ångiruššansuorggit leat:

- 1) sámeielat mánát dálá servodagas,
- 2) árbediehtu ođđa áiggis
- 3) máhttu ja gelbbolašvuohta ásahtit boahteáiggi sámi mánáidgárddiid.

Ođđa sámi mánáidgárdefálaldagat 2019

2019:s ásahedje guokte ođđa suohkana sámi mánáidgárdefálaldaga. Álttás lea ásahuvvon sámi mánáidgárde mii addá ollesárvosaš davvisámeielat mánáidgárdefálaldaga. Sámediggi oaidná ahte sámi váhnemiid dárbu Álttá suohkanis lea vuhtiiváldojuvvon. Romssa suohkan maid lea viiddidan iežas sámeielat mánáidgárdefálaldaga, dál ođđa suohkanlaš sámi ossodagain. Dáid ođđaásahemiid boađus lea ahte eanet mánát ožžot sámeielat fálaldaga. Dat lea erenoamáš buorre ja hui deahtalaš sámi servodahkii, ja sámeielaid gáhttemii ja ovddideapmái.

Sámedikki oassálastin nationála proseassaide

Sámediggi lea mielde bidjamin eavttuid mánáidgárdesuorgái, bijadettiin fuomášumi sámi mánáidgárdái. Sámediggi bidjá láidestusaid sámi mánáidgárdesuorgái buoremussan mánáidgárddiid sámi mánáide. Danne searvá Sámediggi eanaš nationála proseassaide ja mángga guoskevaš forumii, iešguđet dásis, oažžun dihtii oainnusin dakkár politihka mii galgá leat buoremussan sámi mánáide. Sámediggi lea oaidnán ahte Sámedikki oassálastin lea deatalaš ja ahte oassálastin sáhtta leat mearrideaddjin áššiid bohtosiidda go guoská sámi mánáide ja sámi mánáidgárddiide.

Oassálastin nationála implementerenbargui mánáidgárddi sisdoalu rámmaplánain ja mánáidgárddiid bargamušaiguin (2017), ja erenoamážit implementerenbargui sámi mánáidgárddiin, lea čájehan Sámediggái ja min ovttasbargooasálaččaide man deatalaš gulahallan, oktasaš áddejupmi ja ovddidan- ja gealbudandárbuid vuolggasadji lea sámi mánáidgárddiide ja eará mánáidgárddiide main lea sámi fálaldat. Sámedikkis leat stuorra vuordámušat dán buori ovttasbargui ovddasguvlui buot dásiin.

Mánáidgárddi sisdoalu ja bargamušaid rámmaplána lea stivrendokumeanta buot Norgga mánáidgárddiide, maiddá sámi mánáidgárddiide ja eará mánáidgárddiide main leat sámi fálaldagat. Rámmaplána bidjá láidestusaid sámi mánáidgárddiid sisdollui, earret eará dainna lágiin ahte sámi mánáidgárddiin galgá jahkeplána vuodđuduvvot sámi jagiáigekaleandarii. Rámmaplána dadjá maiddá ahte jahkeplána galgá čájehit mo mánáidgárddi čatná pedagogalaš barggu jagi johtui ja rievdamiidda luonddus. Sámediggi lea bures duhtavaš rámmaplána sisdoaluin, ja lea 2019:s gulahallama bokte sámi mánáidgárddiiguin ožžon vástádusaid das mo sii vásihit dan ahte rámmaplána dattetge ii leat heivehuvvon sámi mánáidgárddiide stivrendokumeantan. Sámediggi lea ovttaoavilis giellalávdegottiin das maid sii dadjet iežaset čielggadusas NAČ 2016:18 – Váibmogiella, ahte sámi mánáidgárddit lea deataleamos eaŋkildoaimbaidju dasa ahte sihkkarastit, gáhttet ja ealáskahttit sámegeielaid. Dainna duogážiin áigu Sámediggi váldit mánáidgárddiid vástádusaid mielde viidásat bargui go geahčada sámi mánáidgárddiid struktuvrralaš rámmaid, vai sii ožžot buriid rámmaid dakkár sámi sisdoalu ovddideapmái mii addá buori kvalitehta.

Sámi mánáidgárddiid ja sámi ossodagaid lohku

2019:s ledje oktiibuot 22 sámi mánáidgárddi, main sullii 78 % ledje Finnmárkkus, vuollet 30 % Romssa fylkkas ja vuollet 3 % Nordlándda (2 julevsámi mánáidgárddi), Trøndelága (3 lullisámi mánáidgárddi) ja Oslo (1 sámi mánáidgárddi) fylkkain. Lassin sámi mánáidgárddiide addojuvvo ollesárvosaš sámegeiefálaldat dáža mánáidgárddiid sámi ossodagain. 2019:s ledje 11 sámi ossodaga dáža mánáidgárddiin, main sullii 78 % leat Finnmárkkus ja Romssa fylkkas leat vuollet 30 %. Dasa lassin leat sámi mánáidgárddit Nordlánddas (2 julevsámi mánáidgárddi), Trøndelágas (3 lullisámi mánáidgárddi) ja Oslos (1 sámi mánáidgárddi).

Sámegeielaid hálldašanguovllu mánáidgárddiid lohku

Dan 23 sámi mánáidgárddis leat 18 sámi mánáidgárddi sámegeielaid hálldašanguovllu gielddain. Dan 18 sámi mánáidgárddis lassin ledje maiddá golbma mánáidgárddi sámi ossodagain ja 8 mánáidgárddi main lei oahpahusfálaldat sámegeielas. Oktiibuot addojuvvui sámi mánáidgárdefálaldat 29 mánáidgárddis sámegeiela hálldašanguovllus.

Daid mánáid lohku geat ožžo sámi mánáidgárdefálaldaga 2019:s

Sámediggi lea 2019:s registreren, doarjjahálldašeami bokte mánáidgárddiide, ahte oktiibuot 836 máná ožžo sámegeielat mánáidgárdefálaldaga. Buot mánáin lea vuoigatvuohta mánáidgárdesadji, ja Sámediggi diehtá ahte sáhttet leat eanet mánát go dát, geat ožžot sámegeielat mánáidgárdefálaldaga

mánáidgárddiin mii ii boađe ovdan doarjjaortnegiin. Doarjjaortnegat leat ohcanvuđot ortnegat ja mánáidgárddit ja mánáidgárdeeaiggádat válljejit ieža galget go ohcat doarjaga.

836 mánás ožžo 539 máná sámi mánáidgárdefálaldaga sámegeielaid hálddašanguovllus.

Sámi mánáidgárdefálaldat sámegeielaid hálddašanguovllus	
Mánáidgárdefálaldat	Mánáidgárdefálaldat
Davvisámi fálaldagat	496
Julevsámi fálaldagat	18
Lullisámi fálaldagat	25
Oktiibuot	539

Vuoigatvuohta sámi mánáidgárdefálaldahkii ja lágat

Dál biddjojuvvojit iešguđet gáibádusat mánáidgárddiide siskabealde ja olggobealde sámegeiela hálddašanguovllu. Gieldda ovddasvástádus das ahte lámčit mánáidgárdefálaldaga sámi mánáide, lea muddejuvvon mánáidgárdelága § 8 goalmmat lađđasis.

Erohus lea ahte sámegeiela hálddašanguovllu gielddain lea ovddasvástádus das ahte mánáidgárdefálaldat sámi mánáide vuodduvvo sámi gillii ja kultuvrii, ja ahte gielddat mat leat hálddašanguovllu olggobealde, mat gohčoduvvojit gielddat muđui, galget lámčit diliid dasa ahte sámi mánát sáhttet sihkkarastit ja ovddidit gielaset ja kultuvrraset. Dáid cealkámušaid sáhtta dulkot nu ahte gáibádusat gielddaide leat stuorát dahje uhcit dađi mielde leat go sii siskabealde vai olggobealde sámegeielaid hálddašanguovllu. Dakkár earru ii leat váikkuhanfámolaš, erenoamážit go ollu sámi bearrašat vásihit ahte ii leat álki fidnet kvalitatiiva buori sámi mánáidgárdefálaldaga mánáidasaset, vaikke vel sámi mánáin, álgoálbmotmánán, leat sierra vuoigatvuođat mat bohtet ovdan ON konvenšuvnnas mánáid vuoigatvuođaid birra.

Sámedikkis leat 2019:s ollu váhnemat jearran vuoigatvuođa birra sámi mánáidgárdefálaldahkii, erenoamážit sámi giellahálddašanguovlluid olggobealde. Sii háliidit dakkár sámegeielat mánáidgárdefálaldaga mas sin mánát váldojuvvojit vuostá iežaset gillii, ja ahte sin guldalit ja áddejit. Váhnemiidda lea deatalaš ahte sin mánát besset leat ieža ja besset ovddidit iežaset sámi identitehta ja iežaset sámegeiela. Das lea sáhka buori ja oadjebas psykososiála mánáidgárdebirrasis sámi mánáide. Sámi váhnemat leat mañimus logijagis jearahan buriid ja oadjebas rámmaid mánáidasaset sámi mánáidgárddiin ja eará mánáidgárddiin main lea sámi fálaldat, vai mánát besset ovdánit harmoniijas iežaset birrasiin. Danne oaidná Sámediggi ahte áin lea dárbu áŋgiruššat doaimabijuiquin mat lága bokte sihkkarastet sámi mánáide vuoigatvuođa sámegeielat mánáidgárdesadjái, ja ahte gieldda geatnegasvuohta fállat sámegeielat mánáidgárdefálaldaga gievrras giellamodealla vuodul, nannejuvvo mánáidgárdelága bokte. Sámediggi lea balus sámi mánáid mánáidgárdeárgabeaivvi sisdoalu geažil ja erenoamážit mánáid sámegeielat ovdáneami geažil go mánná galgá válljet sámegeiela vuosttašgiellan skuvllas.

2.2.1 Čoahkketabealla - sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Sámi mánáidgárddit ja ossodagat	7 030 869	7 430 000	399 131
Sámi mánát ođđa searvelanjan	4 434 351	4 390 000	-44 351
Submi	11 465 220	11 820 000	354 780

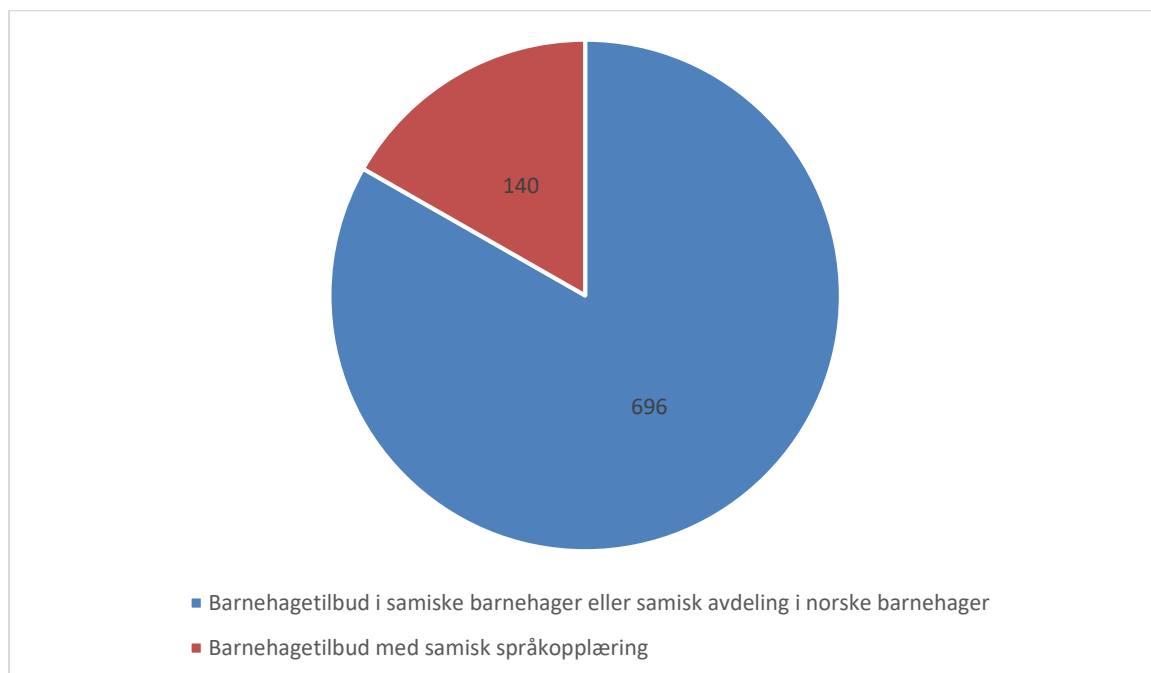
2.2.2 Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
21200 Sámi mánáidgárddit ja ossodagat	7 030 869	7 430 000	7 430 000	399 131
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21200 Sámi mánáidgárddit ja ossodagat	7 212 800	0	181 931	7 030 869

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagain dáža mánáidgárddiin lea fálaldat mii lea huksejuvvon sámi giela ja kultuvrra ala.

32 sámi mánáidgárddi leat ožžon doarjaga. Sámi mánáidgárdefálaldaga oaidnit vuolábeale govvosis.

Oktiibuot ožžo 836 máná sámi mánáidgárdefálaldaga 2019:s, dan ektui go 2018:s ožžo 78 eanet máná sámi mánáidgárdefálaldaga. Sivva dán njiedjamii lea ahte leat uhcit ohccit sámegielloahpahusortnegii. Dábálaš lea ahte mánáidlohku lassána dahje njiedjá veaháš, muhto dattetge leat mánáidlogut ja sámi mánáidgárddiid ja sámi ossodagaid lohku bisson oalle dássidit.

Tabella čájeha sámi mánáidgárddiid ja sámi ossodagaid loguid iešguđet jagiin:

	2019	2018	2017
Sámi mánáidgárddit	21	21	24
Sámi ossodagat	11	11	7
Oktiibuot	32	32	31

Tabella čájeha mánáidlogu sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagain iešguđet jagiin:

	2019	2018	2017
Mánát sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagain	696	689	716
Mánát geat ožžo sámegielohpahusfálaldaga	140	225	130
Mánát oktiibuot	836	914	846

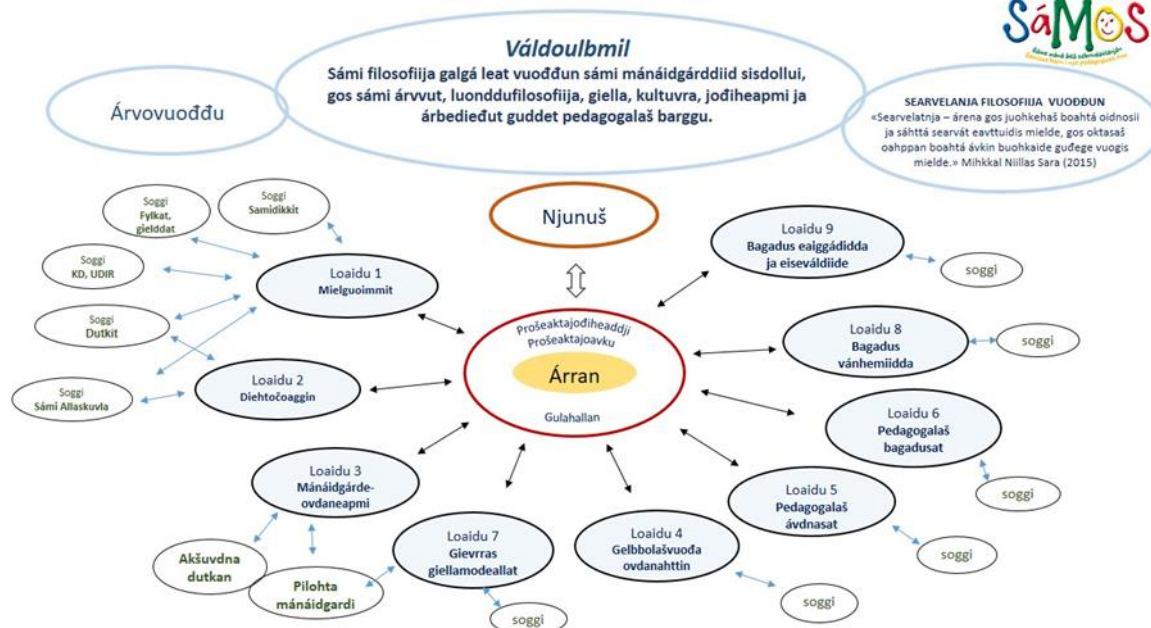
2.2.3 Sámi mánát ođđa searvelanjain - prošekta

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa proševttas bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 4 225 000 ru.

Sámediggi lea NAČ 2016:18 - Váibmogiella doaibmabijuid čuovvolemis álggahan proševtta Sámi mánát ođđa searvelanjain. Prošekta bistá vihtta jagi ja lea álggahuvvan 2018:s. Dán jagi leat proševttas leamaš ollu doaimmat ja daid raporterren lea ovdanbuktojuvvon proševtta hámi vuodul.

SáMOS proševtta váldoulbmil lea: Sámi filosofiija galgá leat vuodđun sámi mánáidgárddiid sisdollui, gos sámi árvvut, luondufilosofiija, giella, kultuvra, jođiheapmi ja árbedieđut guddet pedagogalaš barggu.

Sámi mánát ođđa searvelanjain

SÁMOS, Sámi Mánát Ođđa Searvelanjain, prošeaktahápmi. Bargu jodiuvvo sápmelaš vuodđojurdagiin ulbmiliid ja bargovugiid ektui. Árranis lea beaiválaš jodiheapmi ja Njunuš lea stivrenjoavku, gii strategalaččat geahččá bearrái ovdáneapmi. Loaiddut leat bargogohččomušat čadnon áigeplánii. Sokkit leat bargogovvkkut oanit dahje guhkit áigái, dahje berošteaddjit mat gullet Loaidduid ulbmiliidda.

MIELGUOIMMIT JA DIEHTOJUOHKIN (Loaidu1)

Miehtasámi SÁMOS

SÁMOS-prošeakta lea oassin Sámi parlamentáralaš ráđi doaibmaplánas oassin ja dan olis lea stuora vuordamuš ahte prošeakta šattašii miehtasámi prošeaktan. SÁMOS-prošeakta lea 2019 gulahallan Suoma- ja Ruoŋabeale Sámedikkiiguin ja soahpan ahte sii ohcet Interreg prošeaktaruđaid, vai beasaše searvat prošeavtta ovddidanbargui. Sámediggi lea vuordime bohtosa ohcanproseassas Ruoŋa- ja Suomabeale Sámedikkiiguin.

Ruoššabeale sámis lea maid mánáidgárdeprošeakta, Arctic Children. Preschool education and smooth transition to school, mii lea Ártkalaš ráđi bokte. Ártkalaš ráđdi lea ođastuhttime mánáidgárdeprošeavtta mii lea plánendásis leamaš juo 2017 rájes. Sámediggi ja SÁMOS-prošeakta leat gulahallan Máhttodepartemeanttain, Olgoriikkadepartemeanttain ja Ártkalaš ráđiin. Sámediggi lea cealkán ahte SÁMOS-prošeakta sáhtá leat ságastallanguoibmin ja ráđdeaddin ártkalaš prošeaktii ruoššabeale Sámis.

Diehtjuohkin ja oktavuodát ovttasbargoguimiiguin

SÁMOSis leat leamašan deaivvadeamit, ráđdehallamat ja diehtjuohkimat viidát virgeolbmuide ja politiikalaš dásis e.e. mánáidgárdekonfereansan, Sámi Allaskuvllain ja ieža universitehtaiiguin, sámeskuvla eiseváldiiguin ja sámedikkiiguin Ruoŋa ja Suoma bealde Sámis, máhttodepartemeanttain ja oahpahusdirektoráhtain. Áigumuš dán barggus lea leamašan čatnat oktavuodaid ja gávnnaht mat sáhttit ovttasbargat sámi mánáidgárddiid ovdánahttinbargguin báikkálaš- ja riikadásis.

Áigumuššiehtadus Sámi allaskuvllain

Áigumuššiehtadus (Intensjonsavtale) gaskal Sámedikki/SáMOSa ja Sámi Allaskuvlla vuolláičállojuvvui njukčamánu 14.b. 2019. Ulbmil šiehtadusain lea ovddidit gelbbolašvuođa sámi mánáidgárddiide, ea. ea. čielggadit dutkandárbuid, ovttasbargu rekrutteremii, semináraid ja konferánsaid lágídit ja rámmaplána implementeret proševtta mihttuid vuodul. Doaimmat mat leat biddjon johtui šiehtadusa olis leat:

- Čađahan njealje Árranságastallama (seminárat) miehtá sámiguovllu ohcan dihte árbevirolaš máhtu mánáidgárdepedagogihkas.
- Dutkama čatnan Pilohtamánáidgárdeovdánahttimii.
- Álggahanbargu dutkanfierpmádahkii ja dutkan sámi mánáidgárdepedagogihkas.
- Aktasaš ovdánahttinbarggu gelbbolašvuođa loktemis mánáidgárdebergiide.

SáMOS seahkat

Oassin diehtujuohkinbarggus leat SÁMOS profilerenávdnasat juhkkujuvvon sámi mánáidgárdemánáide. SÁMOS seahkaid sisdoallu lea: guksi, buffa, šleđgonveastta, biebmolihti, čáhcebohtal, lávlungirji ja SÁMOS diehtujuohkingihpa. 2019 leat SÁMOS seahkat sáddejuvvon 34 mánáidgárdái, oktiibuot 722 SÁMOS seahka leat addujuvvon.

DIEHTOČOAGGIN MÁNÁIDGÁRDEOVDÁNEAPMÁI (Loaidu 2)

SÁMOS-prošeakta lea bargan vuđolaš diehtočkohkemiin ja kártemiin mii guoská áigejuovdilis dutkanbarguide, árbevirolaš máhtui ja sámi árbevirolaš bajásgeassimii. Dát čohkkejuvvon dieđut leat maid vuodđobargun ja álgun giehtagirjái mii galgá čilget mii sámi mánáidgárdepedagogihka ja didaktihka lea.

Mánáidgárdekonferánsa miessemánu 9.-10.b. 2019

Sámi filosofija galgá leat vuodđun sámi mánáidgárddiid sisdoalus leai bajilčálus sámi mánáidgárdekonferánsas maid SÁMOS doalai Oslos. Konferánsas ledje sullii 150 oasseváldi sihke norgga-, ruođa- ja suomabeale Sámis. SÁMOS-proševtta áigumuš lea sámáidahttit mánáidgárddiid olles sámis, ja dakko bokte ovddidit sámi mánáidgárdepedagogihka ja didaktihka, sámi jurddašuvuogi vuodul. Okta ulbmil konferánsas lei digaštallat bargomálla mii vástida sámi jurddašuvuohkái iešguđet guovllus sámis, gos sámi árvvut, dekoloniseren ja iešstivrejupmi lea vuodđun.

Konferánsas almmuhuvvui girji sámi bajásgeassima birra, UNNA OLBMOŽIID DIHTII. Loga eanet vuolleis kápihttal Pedagogalaš ávdnašat (Loaidu 5).

Almmuhuvvui vel SÁMOS-proševtta pilohtamánáidgárdeortnet, mii lea ortnet masá mánáidgárddit sáhttet ohcat searvat ovdánahttit ja sámáidahttit sámi mánáidgárddiid sisdoalu.

Árranságastallamat

SÁMOS lea lágiidan Árranságastallanráiddu gos dutkit ja árbečeahpit leat logaldallan árbevirolaš máhtu ja otná ovdáneami birra maid sáhtta mánáid bajásgeassimis geavahit. Árranságastallamat leat čađahuvvon dálvet ja gidđat Plássjes, Divttasvuonas ja Unjárggas ja čakčat Guovdageainnus. Bovdehuvvon oasseváldit oahppama ja ságastallamiid dihte ledje mánáidgárdejođiheaddjit ja bargit, eaiggádat ja maid ovdasteaddjit suohkaniin ja fylkkain. Dát ságastallamat leat maid vuodđun diehtočkohkemis sámi árbevirolaš bajásgeassinvugiid.

MÁNÁIDGÁRDEOVDANEAPMI (Loaidu 3)

Pilohtamánáidgárdekonseapta

Pilohtamánáidgárdekonseapta galgá mánáidgárdeovdaneapmi geahččaluvvot ja ovddiduvvot pedagogalaš barggus gos lea vuodđun sámi árvvut ja máhttu. Pilohtamánáidgárdeortnet almmuhuvvui mánáidgárdekonferánsas 2019 miessemánu. Ohcanáigemearri lei golggotmánu 15.beavvi, ja bohte ovcci (9) ohcci. Pilohtamánáidgárddiid válljenbargu lea álggahuvvon juovlamánu 2019.

Gelbbolašvuodálokten ja dutkan pilohtamánáidgárddiin

Aktasašbargu Sámi allaskuvllain mearkkaša ahte sierra gelbbolašvuoda lokten ja dutkanplána válbmen lea bidjon johtui. Ovdamearka dihte sierra oahppu mii lea oassi obbalaš pilohtamánáidgárddiid gelbbolašvuoda loktemii. Dutkan sierra dásiin bidjo johtui dáđi mielde, omd bachelor, master ja PHD čuovvoleapmi.

Dutkan prošeavtta aktavuodas

Prošeakta bargá oazžut johtui dutkama doavttergráda dásis sámi mánáidgárdepedagogihka, sámi árvvuid ja árbevieruid vuodus. Dutkan galgá de čatnot pilohta mánáidgárddiide. Lea bargu biddjon johtui gávdnat vejolašvuodaid ruhtadit dákkár dutkama.

HÁBMET GELBBOLAŠVUODAOVDÁNAHTTIMA (Loaidu 4)

Dán jagi lea álggahuvvon aktasašbargu Sámi allaskuvllain hábmet ja ovddidit oahpahasaid ja gelbbolašvuoda loktemiid mat gusket pilohtamánáidgárddiide ja maid sámi mánáidgárddiide ollislaččat. Aktasašbargu lea maid ásahuvvon fylkkaiguin gelbbolašvuoda strategiijaid ektui, omd. RSK, Strategiplan for kompetanseutvikling i skole og barnehage ja Rekomb, Regional ordning for kompetanseutvikling i barnehage.

PEDAGOGALAŠ ÁVDNASAT (Loaidu 5)

SÁMOS ođđa girji – UNNA OLBMOŽIID DIHTII

Girji lea sámi árbevirolaš sámi mánáidgárdepedagogihka vuodul ráhkaduvvon ja almmuhuvvui Sámi mánáidgárdekonferánsas Oslos miessemánu 2019. Sámedikki presideanta Aili Keskitalo lea čállán ovdasáni. Girječállit leat Asta Mitkija Balto, Gudrun Kuhmunen, Anne Ingebjørg Eriksen ja Carina Sarri. Girji lea juhkkjuvvon juohke mánáidgárddi jođiheddjiide ja bargiide, ja maid sámi mánáidgárdeoahpaheadjestudeantade. Muđui gávdno girji oastit ovtta.no ruovttusiiddus.

GIEVRRAS GIELLAMODEALLAT (Loaidu 7)

SÁMOS lea álggahan sierra giellajoavkku pilohtamánáidgárddiid aktavuodas gos galgá geahččaluvvot ja dutkojuvvoht movt gievrass giellamodeallaid galgá implementeret sámi mánáidgárddiid doibmii. Jođiheaddji das lea Sámi Allaskuvlla gielladutki Jon Todal ja dasa lassin guokte giellaovdánahtti Stina Negga julevsámis ja Elin Fjellheim lullisámis.

2.3 Giellabargu mánáidgárddiin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánát ohppet, nannejit ja ovddidit sámi gielaset mánáidgárddiin.

Sámediggi lea manjimus jagiid oaidnán ahte sámi mánáidgárddit barget eanet diehtomielalaččat dainna ahte gáhttet, nannet ja ovddidit sámegeielaidda ja váldit giela ruovttoluotta doppe gos dat lea jávkan. Sámi servodagas leat stuorát vuordamušat mánáidgárddiid giellabargui. Dat lea maid boahán ovdan Sámedikki gulahallamis sámi mánáidgárddiiguin 2019:s. Mánaga bures sajáiduvvan sámi mánáidgárddi leat bivdán veahki ja bagadusa das mo bargat giellaovddidemiin. Sámediggi vásiha stuorát dárbbu árvvoštallat mánáidgárddiid sámi giellabarggu rámmaid, ja dán barggu áigu Sámediggi vuoruhit SámOS proševtta bokte.

2.3.1 Čoahkketabealla - giellabargu mánáidgárddiin

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámegeielloahpahus	1 885 700	1 845 000	-40 700
Proševttat ja ovddidanbarggut	2 465 710	1 845 000	-620 710
Julevsáme giellatjehppe - Árran mánáidgárdde AS	681 000	681 000	0
Submi	5 032 410	4 371 000	-661 410

2.3.2 Doarjja sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21210 Sámegeielloahpahus	1 885 700	1 845 000	1 845 000	-40 700
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksujuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21210 Sámegeielloahpahus	2 031 000	88 400	56 900	1 885 700

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Mánáidgárddit fáallet sámi giellaoahpahusa.

Doarjja juolluduvvui sámi giellaoahpahussii dáža mánáidgárddiid mánáide, 26 mánáidgárdái 2019:s dan ektui go 33 mánáidgárdái 2018:s. Eatnašat leat Romssa suohkanis gos 95 máná mánáidgárddiin ožžot sámi giellaoahpahusa. Mánaga mánáidgárddi fáallet sámi giellaoahpahusa sihke Finnmarkkus ja Nordlánddas. Tabealla čájeha sámi mánáidgárddiid ja sámi ossodagaid logu iešguđet jagiin:

	2019	2018	2017
Mánáidgárddit main lea sámi giellaoahpahusfálaldat	26	33	32

Čájehuvvo dattetge ahte 2019:s ohce unnit mánáidgárddit doarjaga sámegeielloahpahussii. Dasa sáhttet leat mánaga siva. Okta siva sáhtta leat ahte riegededje unnit mánát obbalaččat riikkas ja dat fas váikkuha mánáidgárdelohkui mat ohcet doarjaga sámegeielloahpahussii. Mánáidgárdesuorggi aktevrrat eai dieđe nu olu sámegeiela ja sámi kultuvrra birra mánáidgárddis, eai ge sámi mánáid vuoigatvuodaid birra oažžut sámegeiela mánáidgárdefálaldaga. Mánáidgárddiin leat hástalusat gávdnat

sámegiela resurssaid mánáidgárddiide, eai ge gávdno metodat sámegiela oahpahusa rámmaid várás dárogielat mánáidgárddiide.

Mánáidgárddiid raporteremat čájehit maiddáa ahte eai dušše dat mánát geain lea sámegiella ruovttugiellan, geat ožžot ávkki sámi giellaoahpahusfálaldagas, go mánáidgárddit eai háliit earuhit dárogielat ja sámegiela mánáid oahpahuslágidemiin. Danne fálojuvvo sámegieloahpahus buot mánáide mánáidgárddiin. Dat lea buorre go jurddaša ahte dalle besset buot mánát oahpásmuvvat sámevuhtii.

Ortnet lea jurddašuvvon sámegieloahpahussii daidda sámi mánáide geat galget oahppat sámegiela mánáidgárddis. Sámediggi lea ožžon dieđuid ruovttoluotta mánáidgárddiin ahte sii jearahit gárvves giellareaidduid maid sii sáhttet geavahit. Dál eai gávdno dakkár dutkanvuđot ávdnasat maid sáhtta geavahit mánáidgárddiin, ja danne lea mánáidgárddiid duohken ráhkadit plána mii lea heivehuvvon ovttaskas mánnái. Dat mii mearrida giellaoahpahusa lihkostuvvama, lea dat ahte lea go mánáidgárdái čadnojuvvon sámegiela olmmoš gii sáhtta čadahit giellabarggu.

2.3.3 Doarjja proševttaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21220	Mánáidgárddit - Proševttat ja ovddidanbarggut	2 465 710	1 845 000	1 845 000	-620 710
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21220	Mánáidgárddit - Proševttat ja ovddidanbarggut	3 169 400	429 290	274 400	2 465 710

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorre kvalitehta mánáidgárddiid sámi gielas ja kulturbargus.

	Báikkálaš ovddidanproševttat	Giellalávgunproševttat	Ođđa mánáidgárdefálaldagaid ásaheapmi
2017	6	12	1
2018	13	4	0
2019	7	12	2

21 ovddidanproševtta ožžo doarjaga 2019:s. Tabealla čájeha ahte eanet giellalávgunproševttat álggahuvvojedje 2019:s go 2018:s. Sivvan dasa sáhtta leat ahte mánáidgárddit leat loahpahan ovdalis juolluduvvon proševttaid ja leat danne ožžon vejolašvuoda álggahit ođđa proševttaid 2019:s.

Seammás oaidnit ahte dán jagi ledje uhcit báikkálaš ovddidanproševttat go 2018.s. Dat čatnasa dasa ahte mánáidgárddit válljejit ángiruššat giellaovddidanproševttaiguin ja lea šaddan eanet diehtomielalaččat das. Buot proševttat deattuhit dan ahte nannet mánáidgárddi juohkebeaivválaš giela báikkálaš árbevirolaš sámi kultuvrra bokte. Doarjja lea maid addojuvvon guovtti prošektii main lea sáhka ásahtit ođđa sámi mánáidgárdefálaldagaid.

2.3.4 Julevsámi giellatjehppe - njuolggodoarjja Árran mánnáigárddáj

Njuolggodoarjja Árran mánáidgárdái manná julevsámi giellabargui mánáidgárddis, mas 16 máná ožžo julevsámi mánáidgárdefálaldaga 2019:s. Áigumuš ortnegiin lea ahte mánáidgárdi giellačeahpi bokte galgá nannet mánáidgárdi giellaovddidanbarggu. Raporta čájeha ahte mánáidgárdi mielas dat lea ávki, ja ahte giellačeahpi geavaheamis mánáidgárddis, leat gielalaš bohtosat. Mánáidgárdi lea vásihan ahte giellačeahppiortnet ii leat dušše plánejuvvon doaimmat, muhto seamma ollu rávesolbmo oassálastin spontána stoahkamii mánáid beroštusaid ja eavttuid vuođul. Mánáidgárdi raportere ahte sis leat muhtun “giellarievdan-mánát”, mat leat mánát geain lea dárogiella ruovttugiellan. Dáin mánáin leat iešguđetlágan giellavásáhusat julevsámegiela ektui. Danne deattuhuvvo sin giellabarggus giellagáhtten ja mánáid giellarievdan. Giellačeahppi lea ráhkadan muhtun ávdnasii giellabargui, muhto raporterejit ahte dárbbášuvvojit eanet pedagogalaš resurssat giellabargui.

2.4 Gelbbolašvuođa lokten mánáidgárdiin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánáidgárdebargit leat sámegiela, ja sis lea sámi kulturgelbbolašvuohta.

Mánáidgárddiid gelbbolašvuođaplána «Kompetanse for fremtidens barnehage - Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018-2022» lea nátionála strategijja man mihttu lea earret eará sihkkarastit ahte buot mánát ožžot mánáidgárdefálaldaga mas lea buorre kvalitehta, nannet ovttasbarggu gaskal mánáidgárddiid ja universitehta- allaskuvla-suorggi ja ahte gelbbolašvuođadoaimbajuiin galgá leat čatnaseapmi mánáidgárddiide. Sámediggi lea okta doaimmaheddjiin dán strategijjas. Sámedikki rolla lea leamaš oainnusmahttit ja oažžut ovdan sámi mánáidgárddiid gelbbolašvuođadárbbuid.

Rámmaplánat addet láidestusaid dasa mo eaiggádat, jođiheaddji, mánáidgárdeoahpaheaddjit ja eará bargit galget bargat vai buot mánát galget oažžut mánáidgárdefálaldaga mas lea buorre kvalitehta. Danne mearkaša kvalitehtalokten mánáidgárdiin ahte bargiid gelbbolašvuohta dađistaga loktejuvvo vai sihkkarastojuvvo ahte rámmaplánaid intenšuvnnat duohtandahkkojuvvojit.

Sámi mánáidgárddiid kvalitehta lokten sorjá das ahte juohke bargi oažžu vejolašvuođa loktet iežas gelbbolašvuođa fágalaš searvevuođas. Okta hástalusain lea loktet gelbbolašvuođa mánáidgárdesuorggis suorggi dárbbu vuođul. Sámediggi háliida váikkuhit dasa ahte mánáidgárdeeaiggádat ja jođihangoddi čadahit oktasas ovddidan- ja rievddanproseassaid. Dát namuhuvvo nátionála strategijjas «Kompetanse for fremtidens barnehage» (2018-2022).

Sámediggi lea dán barggu bokte vásihan ahte buot dásit sámi mánáidgárdi oktavuodas dárbbášit áddejumi ja máhttovuodu sámi dilálašvuođaid, sámi mánáidgárddiid ja sámi mánáidgárdesuorggi birra. Sámi mánáidgárdit gullet nátionála mánáidgárdesuorgái, ja mii oaidnit ahte ollu surggiin leat dat seamma gelbbolašvuođadárbbut. Erohussan leat sámi mánáidgárddiid gelbbolašvuođadárbu sámi giela, kultuvrra ja árbedieđu vuođul. Sámediggi áigu dan čalmmustahttit ovttasbarggus min ovttasbargguimmiiguin ovddasguvlui.

2.4.1 Čoahkketabealla - gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Seminára mánáidgárdebargiide	361 995	200 000	-161 995
Submi	361 995	200 000	-161 995

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa mánáidgárdebargiid seminárii, bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 365 000.

Oassin gelbbolašvuodaloktemii lea ahte várrejuvvot ruđat guovtti seminára lágideapmái mánáidgárdebargiid várás; seminára lullisámi mánáidgárddiid bargiid várás ja seminára daid eará sámi mánáidgárddiid bargiid várás.

Sámediggi oaidná ahte seminárat leat sámi mánáidgárdebargiide deatalaš deaivvanarenan. Dál leat uhccán deaivvanansajit gosa beassá čoahkkanit ja digaštallat daid hástalusaid mat mánáidgárddiin leat sámi giela, kultuvrra ja árbevieruid ásaheami ektui. Semináraid mihttu lea ge vásáhuslonohallan, gealbudeapmi ja mánáidgárddiid gaskasaš ovttasbargu.

2.5 Pedagogalaš ávdnasat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáin leat sámi girjjit ja duhkorasat mánáidgárddiin.

Sámediggi lea 2019:s vásihan ahte eanet ja eanet dáža mánáidgárddit leat čuovvuleamen rámmaplánaid gáibádusa ahte mánáidgárdi galgá váikkuhit dasa ahte mánát ohppet ahte sámit leat Norgga álgoálbmot, ja ahte mánát besset oahppat sámi kultuvrra birra. Dáža mánáidgárddit jearahit eanet ja eanet sámi dilálašvuodaid birra ja mo sii konkrehta sáhttet bargat dainna fáttáin mánáidgárddis. Sámedikki mielas dat leat buorre ovdáneapmi. Dán oktavuodas oaidná Sámediggi ahte dárbbasuvvo dakkár gelbbolašvuodalokten mii bidjá vuodđun sámi giela ja kultuvrra, ja ahte lea deatalaš dan implementeret mánáidgárddiide. Sámedikki oahpponeavvovuodddázis leat ávdnasat luoikkaheapmái, muhto dárbu lea áibbas eará dásis. Sámediggi lea gearggus dustet dán hástalus, áinnas ovttas guoskevaš ovttasbargoguimmiiguin.

Oahpponeavvovuodddáš

Sámedikki oahpponeavvovuodddázii leat čohkkejuvvon sámi oahpponeavvut ja oahppánávdnasat mat leat almmuhuvvon áiggiid mielde. Oahppánávdnasat sáhttet leat dakkárat go girjjit, spealut, CD:t, filmmat, plakáhtat, duhkorasat jna. Luoikkaheaddjit leat studeanttat, mánáidgárdebargit ja oahpaheaddjit. Luoikkaheaddjit ohcalit álkeslohkan girjjážiid main leat fáttát nuoraide.

Mánáidgárdekoffarat

Oahpponeavvovuodddázis leat maid njeallje koffara main leat sámi dávvirat, maid mánáidgárddit ožžot luoikkasin. 2019:s ožžo sullii 20 mánáidgárddi Norggas koffara luoikkasin. Koffara sisdoallu: niibeboagán, sámi leavga, muorraskuhter ja reahka, CD:t: luodit ja lávlagat, filbma dahje dihtorspeallu, guksi, gáfebusse, suohpan, gáktedohkát (nieida ja bárdni).

2.5.1 Čoahkketabealla - pedagogalaš ávdnasat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Pedagogalaš ávdnasat	1 540 000	1 540 000	0
Submi	1 540 000	1 540 000	0

2.5.2 Pedagogalaš ávdnasat - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21230 Pedagogalaš ávdnasat	1 540 000	1 540 000	1 540 000	0
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21230 Pedagogalaš ávdnasat	1 540 000	0	0	1 540 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Mánáidgárddiide gávdnojit doarvá pedagogalaš ávdnasat main lea sámi sisdoallu.

2019:s ledje golbma ohcci pedagogalaš ávdnasiid ortnegii, ja ohcansubmi lei oktiibuot badjel 5 miljon ruvnnu. 1,5 miljon ruvdnosaš doarjja juolluduvvui Davvi Girjái ráhkadit ávdnasiid luondu ja luonddufenomenaid birra.

2.6 Sámi sisdoallu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiid oahpahasas sámegeielas ja sámegillii lea buorre kvalitehta.

Oahpahaslága ollislaš ođasmahttin

Buot ohppiin geain lea vuoigatvuohta sámi oahpahussii, lea vuoigatvuohta kvalitatiiva buori oahpahussii sámegeielas ja sámegillii. Dát vuoigatvuohta sihkarastojuvvo oahpahas- ja friijaskuvllalága bokte, mii dál lea ođasmahttojuvvomin. Ráđđehus lea nammadan oahpahasláhkalávdegotti mii geahčada njuolggadusaid vuodđooahpahasu suorggis. Láhkalávdegotti ođđa njuolggadusevttohus geigejuvvui juovlamánus 2019.

Sámediggi lea mielde láhkalávdegotti referánsajoavkkus, ja lea sádden cealkámuša oahpahaslága váilivuođaid birra. Sámedikki cealkámuša vuodđun lea earret eará Sámedikki oahpahaslága meannudeapmi 2013:s. 2019 giđa lei sámediggeráđis sierra čoahkkin láhkalávdegottiin. Čoahkkimis celkkii ráđđi ahte rámmaid sámegeieloahpahussii olggobealde sámi guovlluid ferte buoridit, ja erenoamážit ferte ođđa lágas čielgasit daddjojuvvot ahte lea dárbu láchčit diliid gievrass giellamodeallaide skuvllas, gáiddusoahpahussii ja hospiterenvuoigatvuhtii.

Viidáseappot celkkii ráđđi

- ahte oktagaslaš vuoigatvuohta sámegieloahpahussii joatkkadásis maiddái ferte gustot friijaskuvllaide
- ahte ohppiin geain lea leamaš sámegiella vuodđoskuvllas
- galgá maid leat dákkár vuoigatvuohta joatkkaoahpahasas vaikke vel sii eai leat ge čearddalaš sápmelaččat
- ahte rávesolbmuide galgá dovddahuvvot vuoigatvuohta vuodđoskuvlaoahpahussii sámegielas
- ahte buorebut ferte fuolahit daid sámi ohppiid oahpahasvuoigatvuođaid geat dárbašit erenoamáš láchčima.

Eará cealkámušaid maid sáhtta namuhit, lea ahte sámédiggeráđđái lea deatalaš ahte láchka ferte sihkkarastit vuoigatvuođa sámi oahpponeavvuide, ahte vuoigatvuohta oahpahussii sámegielas ja sámegillii ain ferte boahtit ovdan njuolggadusain ja ahte Sámedikki váldi mearridit oahppoplánaid, ferte boahtit ovdan maiddái ođđa lágas. Sámediggeráđđi muittuhii láchkalávdegotti ahte mánáidlávdegoddi lea rávven Norgga 2018:s nannet sámi mánáid oahpahasvuoigatvuođaid.

Ollu dain hástalusain maid Sámediggi lea ovddidan cealkámušain dávistit Riikarevišuvnna váldogávdnosiidda sin iskkadeamis sámi ohppiid vuoigatvuođaid birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii, mii almmuhuvvui 26.11.19. Raporta čájeha ahte oahpahasas sámegielas ja sámegillii leat stuorra váilivuođat go guoská oahpponeavvuide, oahpaheaddjilohkui ja gáiddusoahpahussii.

Raportta váldogávdnosat dadjet ahte: Oahppit geat háliidit oahpahasas, ožžot vuoigatvuođa ollašuhthuvvot, muhto fáladat ii leat doarvá bures oahpis sámi guovddášguovvluid olggobealde. Dat váilivuođat sámegieloahpahasas fáladagas mat gessojuvvojit ovdan, leat: Sámi oahpponeavvuid váilun hedjonahtta oahpahasfálaldaga. Viidáseappot čuožžu ahte váilivuođat gáiddusoahpahasas organiseremis ja čadaheamis buvttihit stuorra earuid oahpahasfálaldahkii. Raporta čujuha maiddái ahte uhccán sámegielaohpaheaddjit lea bistevaš váttisvuohtan. Ja viidáseappot ahte váikkuhangaskaoamit leat ollu ja smávát, ja ahte dat leat lávdaduvvon ollu doaimmaheddjiide.

Mánáidáittardeaddji

Sámediggi lea oassálastán Mánáidáittardeaddji áššedovdijoavkku rávvagiid - oadjebas digitála árgabeaivi mánáide ja nuoraide – almmuheapmái. Áittardeaddji lea bovden čuovvulančoahkkimii mii lea alladási čoahkkin guovvamánus. Sámediggeráđđi oassálastá dán čoahkkimii guovvamánus 2020 ovtta earret eará Sturradiggeáirasiiguin, direktoráhtaiguin, Kriposiin ja earáiguin. Čoahkkimis galgá hábmejuvvoht oktasájujggaštus. Sámediggi lea čoahkkimiin Mánáidáittardeddiin ságastallan erenoamáš hástalusaid birra sámi mánáid ja digitála mediaid, oahpahasláchkalávdegotti ja fágaodasmahttima oktavuodas.

Rávesolbmuidoahpahas

Sámediggi lea leamaš mielde hábmemin ja vuolláičállán Nationála gealpolitihkalaš strategiija 2017-2021. Dán strategiija oktavuodas lea sámédiggerádis 2019 giđa leamaš čoahkkin máhttominstariin, mas mearriduvvui ahte Máhtto- ja integrerendepartemeanta bovde Sámedikki čoahkkimii earret eará dan birra guđe gealpolitihkalašrádi perspektiivvaiguin Sámediggi ja departemeanta fertejit ovttasbargat. Dán čoahkkimis deattuhii Sámediggi deatalažžan kártet sámi bargoeallima gelbbolašvuođadárbbu.

Viidáseappot lea Sámediggi sádden cealkámuša Gealbopolitihkalašráđđái nátionála gealbopolitihkalaš strategijja 2017-2021 sámi sisdoalu birra. Sámediggi lea ovttaoavvilis das ahte golmma oasálačča ovttasbargu lea deatalaš eaktun buori ja buresdoaimbi bargoeallimii, maiddá sámi bargoeallimii. Viidáseappot oavvilda Sámediggi ahte vuogádatdásis, dat mearkaša eiseválddit, bargoaddi- ja bargiidorganisašuvnnat, fertejit geatnegahttojuvvot fuolahit sámi perspektiivva. Sámediggi lea maid cealkán man deatalaš dat lea ahte ođđa digitála modeallat leat olámuttus, ovdamearkka dihtii ahte njuovžilis ja neahttavuđot oahppoprográmmaid ferte heivehit sámi gillii, ealáhuseallimii ja kultuvrii. Dat dagahivččii álkibun ovttahttit bargoeallima ja oahpu gelbbolašvuoda loktema oktavuoda. Go guoská digitála čovdosiidda/vuodđovuogádagaide/veahkkeneavvuide bargoeallimis, de ferte infrastruktuurra lágidit plánemuttus juo, vai dat leat olámuttus sámi geavaheddjiide seamma láhkai go earáide ge.

Karriearaguovddáš

Karriere Finnmark lea Karriere Finnmark bohtosiid vuodul jagi 2018 iskkadeamis karriearabagadeami birra sámi giellaguovlluin álggahan proševtta mii galgá deattuhit ollislaš ja eallinahkái karriearabagadanfálaldaga sámi giellaguovlluin. Váldoproševta galgá leat gelbbolašvuoda- ja ovttasbargoproševta mii deattuha guoskevaš ja geavaheaddjidiđolaš karriearabagadanbálvalusaid ovddideami sámi guovlluin. Sámediggi oassálastá prošektii mii álggahuvvo 2020 dálvvi.

Lied-lávdegotti bargu joatkkaoahpahusa birra

Ráđđehus lea nammadan lávdegotti joatkkaoahpahusa birra čakčamánu 2017. Lávdegoddi galgá earret eará geahčadit joatkkaoahpahusa struktuvrra ja sisdoalu. Sii galget maiddá árvoštallat guđet rievdadusaid ja doaimbajuid ferte čađahit mat movttiidahtášedje eanebui čađahit joatkkaoahpahusa. Viidáseappot galgá lávdegoddi maiddá geahčadit mo sáhtášii láchit diliid buoremusat dasa ahte rávesolbmot sáhttet háhkat gelbbolašvuoda bargoeallimii dahje viidásat lohkamiidda. Sámediggi lea gulahallan Máhttodepartemeanttain ja lea ovddidan cealkámuša earret eará daid hástalusaid birra mat dain ohppiin leat geain lea sámegealla fágasuorggis joatkkaoahpahusas. Ovdamearkka dihtii addá fága- ja diibmojuohku hástalusaid sámegeiloahpahusa lágideapmái daidda skuvllaide mat eai čuovo sámi oahppoplánabuktosa. Ovdalaš juovllaid almmuhii lávdegoddi «NOU 2019:25 Med rett til å mestre». Dieđáhusas leat mielde muhtun dain cealkámušain maid Sámediggi lea ovddidan. Dieđáhus galgá čuovvuluvvot Sturradiggedieđáhusain.

Karášjoga ja Guovdageainnu sámi joatkkaskuvllaid stivra

Karášjoga ja Guovdageainnu sámi joatkkaskuvllaid stivrras leat čieža lahtu. Sámediggi nammada guokte lahtu. Stivra galgá Karášjoga ja Guovdageainnu sámi joatkkaskuvllaid bagadusa § 3 vuodul nammaduvvot njealji jahkái. Dannego dát stivra lei nammaduvvon guovtti jagi áigodahkii, de lea Oahpahusdirektoráhta ovttasráđiid Sámedikkiin guhkidan dálá stivrra doaimma 01.08.21 rádjai.

Romssa sámeskuvlla dilli

Sámediggi lea Mátlatuomi suohkanis ja Romssa sámeskuvllas ožžon dieđu das ahte skuvlasáhtu ruhtadeami rievdan dagaha ahte skuvlajagi 2018/19 rájes fertejit Romssa sámeskuvlla ohppiid ruovttusuohkanat máksit skuvlasáhtu. Ovdal lea fylkkasuohkan máksán sáhttogoluid. Sámeskuvla ja Mátlatuomi suohkan ballet ahte dát hedjonahtá sámeskuvlla ohppiidvuodu, go ruovttusuohkanat ožžot stuvra goluid skuvlasáhtui. Sámediggi áigu čuovvulit ášši.

Sámi earenoamášpedagogalaš doarjalus /SEAF

SEAF lea fierpmádat mas leat mielde Sámi erenoamášpedagogalaš doarjalus/SEAD ja Sámi lohanguovddáš. Juohke nuppi jagi lágida fierpmádat sámi pedagogalaš fágabeivviid mii čohkke sámi pedagogaid Norggas, Ruotas ja Suomas. SEAF čoahkkimat 2019:s leat eanaš geavahuvvon plánet daid fágabeivviid mat galget lágiduvvot Guovdageainnus 22.-23.4.2020. SEAF fierpmádaga lahtut lonohallet dieđuid gaskaneaset erenoamášpedagogalaš áššiin. Sámediggi lea juolludan ekonomalaš doarjaga fágabeivviide.

Mánat geain lea dárbu erenoamáš láchčimii

Meld.St.6 (2019-2020) Tett på-tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO ovddiduvvui 8.11.2019. Sámediggi bivdii konsultašuvnnaid earret eará Sámi erenoamášpedagogalaš doarjalus/SEAD organiserema birra ja buot mánáid giellakártema birra.

Buot Sámedikki oainnuide miedihuvvui konsultašuvnnain. Oasálaččat sohpe das ahte SEAD galgá bisuhuvvot, ja ahte SEAD ain galgá leat Statped vuollásaš riikkaviidosaš bálvalus, muhto ahte viđa jagi áigodagas galgá maiddá SEAD ođđasisorganiseren árvoštallojuvvot. Mis lei maid ovttamielalašvuolta sámi ohppiid giellaovdáneami kártemis. Sámediggi oaivvildii maiddá ahte dieđáhusas berrešii leat čielga čujuhus dasa ahte sámeigiella ja dárogiella leat ovttaárvosaš gielat, ja dasa ahte stáhtas leat erenoamáš geatnegasvuodát sihkkarastit sámi mánáid bajásšaddaneavttuid ja sin oskuvaš, kultuvrralaš ja gielalaš vuoigatvuodaid. Departemeanta lei ovttaoavillis Sámedikki mearkkašumiiguin ja dat váldojuvvojit mielde dieđáhussii.

Dát váldojuvvui mielde; Dain sámi mánáin ja ohppiin geain lea erenoamáš dárbu láchčimii, ii leat doarvá buorre vejolašvuolta fidnet oahpponeavvuid, oahppanressasaid ja kártenávdnasiid sámeigiellii. Dasa lassin lea ollu mii orru čujuheamen ahte leat stuorra earut doarjavuogádaga (PP-bálvalusa) máhtus sámi giela ja kultuvrra birra, mii lea deatalaš dasa ahte sáhttit addit sámi mánáide bures láchčojuvvon ja erenoamášpedagogalaš fáladaga. Dasa lassin viiddiduvvui ja buoriduvvui teaksta sámi mánáidgárdefáladaga birra.

2.6.1 Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Oahppoplánaid revideren	3 963 931	2 440 817	-1 523 114
Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuoddoskuvllas	16 650	500 000	483 350
Submi	3 980 581	2 940 817	-1 039 764

2.6.2 Oahppoplánaid revideren - prošeakta

Fágaođasmahttin

Fágaođasmahttinbargu lea leamaš hui bajás vuoruhuvvon ja hui resursagáibideaddji áŋgiruššansuorgi dán jagi.

Oahppoplánaid sisdoallu lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi dasa ahte sihkkarastit kvalitatiiva buori sisdoalu sámi oahpahussii. Sámedikkis lea oahpahuslága kap. 6-4 vuodul váldi mearridit oahppoplánaid sámeigielfágain. Sámediggeráđđi lea 2019 čavčča mearridan oahppoplána sámeigielas vuosttašgiellan, sámeigielas nubbingiellan 2, sámeigielas nubbingiellan 3, sámeigielas nubbingiellan 4

ja sámegiela čieknjudeamis. Dát lea vuosttaš geardde ahte oahppoplánat leat mearriduvvon davvisámegillii. Oahppoplánat galget leat olámuttus buot golmma sámegillii.

Fágođasmahttin álggahuvvui Meld. St. 28 (20015-2016) Fag- fordypning-Forståelse vuodul, mas vuodđooahpahusa ja joatkkaohpahusa čađačuovvu fágaid oahppoplánat galget hábmejuvvot. Sámedikki áigumuš lea ahte oahppoplánaid sámi sisdoallu galgá ođasmahttojuvvot ja nannejuvvot fágođasmahttimis. Sámediggi lea bearráigeahččan ahte oahppoplánaid sámi sisdoallu lea doarvái, ahte doarjjaávdnasat leat sámegillii ja ahte oahppoplánaid ovdanbuktin lea heivehuvvon sámegillii.

Fágođasmahttin oassi 1

Fágođasmahttima oassi 1 oahppoplánat vuodđoskuvlii ja joatkkaohpahusa čađačuovvu fágaide lea leamaš gulaskuddamis ja loahpahuvvui geassemánus 2019. Gulaskuddanáigodagas lágidii sámediggeráđđi 3 gulaskuddanseminára sihke lulli-, julev- ja davvisámi guovlluin. Sámediggi lea čađahan konsultašuvnnaid Máhtdepartemeanttain. Konsultašuvnnain sohppojuvvojedje čovdosat buot dain čuoggáin maid Sámediggi lei váldán ovdan oahppoplánaid oktavuodas.

Máhttominsttar almmuhii ovttas sámediggeráđiin oahppoplánaid skábmamánus ja dasa lassin lei sámediggeráđis sierra almmuheapmi skábmamánu 22. b. Kárašjogas.

Sámediggi lea leamaš mielde barggus ođasmahttimin oahpahuslága lánkaásahusa kapihtala 3 árvvoštallan ja fágaid árvvoštallaneavttuid. Sámediggi lea lágidan tearbmasemináraid ovttas sámegielfágaid oahppoplánalahtuiguin ja giellamielbargiiguin.

Ođđa oahppoplánat leat dál digitála vuodđovuogádagas. Vuodđovuogádat lea sihke dárogillii ja davvisámegillii, muhto galget leat maid julev- ja lullisámegillii skuvlaálgimii 2020 čavčča. Sámediggi lea ovttas Oahpahusdirektoráhtain ráhkadan filmma Bajimus oassi árvvuid ja prinsihpaid birra vuodđooahpahusa várás buot golmma sámegillii.

Fágođasmahttin oassi 2

Fágođasmahttin oassi 2 sisttisoallá oahppoplánaid fidnofágaide ja studerenráhkkanahhti oahppoprográmmaide. Oktiibuot leat joatkkaohpahusa fágođasmahttimis badjel 200 oahppoplána. Sámedikki áigumuš lea sihkarastit sámi sisdoalu buot fágaide, ja áigu čuovvulit muhtun fágaid erenoamážit. Áigodagas lea Sámediggi erenoamážit árvvoštallan sámi sisdoalu 10 fágas fidnofágalaš suorggis ja 19 fágas studerenráhkkanahhti suorggis. Dát bargu jotkojuvvo 2020:s.

Fidnofágaid Jo1 oahppoplánat leat leamaš gulaskuddamis ja galget mearriduvvot guovvamánus 2020. Sámediggi lea nammadan sámi lahtuid fágaide «Design ja duodji ja Luonddudoallu».

Sámediggi lea nammadan lahtuid oahppoplánabargui prográmmafágaide Jo2 ja Jo3 duodjefáogat ja Jo2 ja Jo3 boazodoallofága. Fidnofágaid Jo2 ja Jo3 oahppoplánat mearriduvvojit 2021:s.

Viidáseappot lea Sámediggi nammadan oahppoplánalahtuid studerenráhkkanahhti oahppoprográmmaide. Oahppoplánat 1. joavkku várás, sámi musihka ja lávdi leat gulaskuddamis guovvamánu rádjai 2020. Oahppoplána váldojuvvo atnui 2020 čavčča. 2. joavkkus leat prográmmafáogat sámi visuála kultuvra ja sámi historjá ja servodat. Oahppoplánat váldojuvvojit atnui 2021 čavčča.

Sámediggi lea lágidan guokte bargoseminára oahppoplánajoavkkuide. Áigumuššan lei ságastallama bokte olahit oktasaš áddejumi sámi árvvuide ja mo dat galget boahit ovdan oahppoplánain.

Eksámenortnet manjá fágaođasmahttima.

Máhttodepartemeanta lea ásahan eksámenjoavkku mii galgá leat veahkin direktoráhtii barggus čielggadit ollislaš eksámenortnetvuogádaga daidda fágaide maidda fágaođasmahttin guoská.

Eksámenjoavkku bargamuššan lea dásádaddat máhttovuođu eksámena birra, árvvoštallat oahppoplánajoavkkuid árvalusaid ja guđe mearkašupmi fágaođasmahttimis ja teknologalaš ovdáneamis berre leat eksámenortnegii. Eksámenjoavku galgá maiddá evttohit vejolaš rievdadusaid ja ođđa eksámenvugiid mearriduvvon rámmaid siskabealde.

Sámediggi lea čujuhan unohis váikkuhusaide das ahte eksámenjoavkkus váilu sámi ovddasteaddji. Sámediggi lea geavahan eahpegovttolaš ollu áiggi juksat áddejumi das ahte eksámenjoavkku čoahkkádusas ferte leat fágagelbbolašvuolta sámegielas. Ođđa eksámenortnet galgá maid leat heivehuvvon daidda fágaide main Sámedikkis lea ovddasvástádus. Eksámenjoavku válddii vuhtii Sámedikki árvalusaid ja viiddidii joavkku sámi ovddasteddjiin Sámi allaskuvllas. Dasa lassin lea eksámenjoavku ásahan referánsajoavkku mas leat mielde guokte sámi ovddasteaddji namalassii UiT:s ja Sámi allaskuvllas.

Fágaođasmahttima evalueren

Evaluereama jođiha Oahpahusdirektoráhta nammadan sierra prográmmastivra. Evalueren galgá maid fátmastit sámi sisdoalu hábmema sámegielfágaid oahppoplánain ja joatkkaoahpahusa sierra sámi fágain. Dain lea Sámedikkis ovddasvástádus.

Sámediggi lea geavahan eahpegovttolaš ollu áiggi juksat áddejumi das ahte Sámediggi galgá leat dárkojeaddji prográmmastivrras seamma dásis go departemeanta ge. Dat čielggai easka loahpageahčen 2019.

Sámediggi oassálasttii čoahkkimii juovlamánus mas mii árvaleimmet guđe bealit Sámedikki mielas berrešedje evaluerejuvvot fágaođasmahttinproseassa ektui ja gárvves buktagiid ektui (oahppoplánat sierra sámi fágain, sámi sisdoallu oahppoplánaproseassas).

2.6.3 Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21130	sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	16 650	500 000	500 000	483 350
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21130	sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	225 000	196 350	12 000	16 650

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Implementeret sámi árbedieđu vuodđoskuvllii ja (báikkálaš) oahppoplánaide.

Sámediggi juohká doarjaga daidda vuodđoskuvllaide main leat oahppit mat ožžot oahpahusa sámegielas. 2019:s ledje uhccán ohccit. Doarjja galgá váikkuhit dasa ahte oahppit geain lea oahpahus sámegielas vuodđoskuvllas, galget beassat searvat bargguide main leat árbevirolaš sámi bargamušat ja meahcásteapmái maid dábálaččat ii leat vejolaš čađahit liigegoluid geažil dakkár doaibmabijuide. 225 000 ru juolluduvvui doarjjan 3 iešguđet doaibmabidjui mat galget leat mielde lasiheamen sámi árbedieđu geavaheami skuvllain ja mas máhttosirdin boarráseappos nuorabui dáhpáhuvvá deattuhettiin birgema ja duoji ja sámegieloahpahusa mas oahppit geavatláš barggu bokte čađahit iešguđet sámi árbevirolaš doaibmabijuid.

2.7 Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppobirrasat.

FUG- váhnenlávdegoddi vuodđooahpahusa várás

FUG áigodat bistá njeallje jagi, dálá áigodat loahppá 2019:s. Sámediggi nammada sámi lahtu FUG:i.

Sámediggeráđis lei čoahkkin FUG:in čakčamánu. Čoahkkimis sohppojuvvui ahte lea deatalaš ahte Sámediggi ja FUG dollet jeavddalaš čoahkkimiid, go FUG lea deatalaš lávdegoddi mii sáhtta loaktet sámi áššiid viidáseappot vuogádagas. Sámediggeráđdi válddii ovdan áššiid main FUG sáhtta leat deatalaš doaimmaheaddjin, earret eará oahpahuslága ođasmahttima ja sámi skuvlla oahpponeavvodili oktavuodas.

2.7.1 Čoahketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Fierpmádat sámegieloahpahušii	500 000	500 000	0
MoU on Cooperation on Indigenous Education	0	150 000	150 000
Rájiidrašttildeaddji skuvlaovttasbargu Sámis	153 371	530 000	376 629
Bargu eastadit givssideami	935 000	935 000	0
Submi	1 588 371	2 115 000	526 629

2.7.2 Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Oassin das ahte nannet ovttasbarggu gaskal sámi oahpaheddjiid, ruhtada Sámediggi oahpaheaddjifierpmádaga NetSam – fierpmádat sámi oahpahusa várás. Doarjaga mihttun lea bures doaibmi fierpmádat oahpaheddjiid, skuvlajođiheddjiid, studeantaid ja daid ášahusaid várás mat barget sámi oahpahusain, mat ásahtit ja ovddidit buori ovttasbarggu ja lonohallet máhtu sámi oahpahusa birra áiggis áigái gustojeaddji sámi oahppoplánaid vuodul ja sámegielaidda oahppoplánaid vuodul Norggas.

Njuolggodoarjja galgá váikkuhit dasa ahte fierpmádagas galgá sáhttit leat oktilis máhtto- ja diehtolonohallan sámi oahpahusa birra, sii galget sáhttit čađahit fágačoahkkanemiid oahpaheddjiid ja earáid várás geat barget sámi oahpahusain ja oainnusindahkat fierpmádaga dainna áigumušain ahte eanedit fierpmádaga lahtyologu sihke davvi-, julev- ja lullisámi guovllus.

Sámediggi lea čađahan jahkásaš čoahkkima sámi oahpahusa fierpmádagain (NetSam) Sámi allaskuvllas mas searvvi doaibma digaštallojuvvui. Neahttabáiki ođasmahttojuvvo sullii 4 geardde jagis, ja das lea oktilis diehtjuohkin oahpahasáššiid birra. NetSam lea čađahan 2 fágačoahkkaneami ja oassálastiid lohku fágačoahkkanemiin lassána. Maiddái NetSam lahtuid lohku lea lassáneamen várra dan geažil go fierpmádat lea eanet oidnosis, juoga mii čuovvu Sámedikki ulbmilolahusa eavttuid.

Sámediggi juolluda njuolggodoarjaga NetSam oahpaheaddjefierpmádahkii. Sámediggeráđdi oaidná dehálažžan čuovvulit organisašuvnnaid mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikkis. Sámediggeráđdi oassálasttii NetSam fágabeaivái skábmamánus ja doalai dan oktavuodas sierra čoahkkima NetSam stivrrain. Stivra muitalii ahte boahttevaš njuolggodoarjja ferte fátmastit čállingotti goluid. Ovdal govččai Sámi lohanguovddáš dáid goluid, mii leat čadnon Sámi allaskuvlii. Dan geažil go sámi oahpaheddjiin lea stuora beroštupmi NetSam fágabeivviide searvat, de stivra ovddidii cealkámuša ahte berre sáhttit geavahit guovttagielalášvuodadoarjaga fágabeivviide, maid njuolggodoarjja lea ovdal gokčan. Stivra logai maid dárbbu árvvoštallat mánáidgárdeoahpaheddjiid searvama fierpmádahkii. Sámediggeráđdi muitalii áigejuovdilis oahpahasáššiid bargguid birra.

Sámediggi áigu joatkit dán barggu nannema njuolggodoarjagiin 2020:s.

2.7.3 MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta

Prošeavttas ii leat geavahuvvon ruhta. Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán olles juolludusa bušeahhtafápmudusa vuodul.

2.7.4 Prošeavtta "Rájiidrasttideaddji skuvlaovttasbargu Sámis" čuovvuleapmi

Sámediggeráđi ja SPR mearrádusa vuodul joatkit prošeavtta "Rájiidrasttideaddji skuvlaovttasbargu Sámis", lea prošeaktajoavkku válmastan raportta "Rájáhis sámeoahpahuš".

Sámediggeráđdi almmuhii raportta juovlamánus. Raporta lea čállojuvvon davvisámegillii ja galgá jorgaluvvot dárogillii ja suomagillii. Dieđut leat čohkkejuvvon jearahallanskoviid bokte, Skype čoahkkimiid bokte ja fysihkalaš čoahkkimiid bokte gielddaid skuvlafágalaš ovddasteddjiiguin, Sámi allaskuvllain, sámi oahpaheddjiiguin ja váhnemiiguin. Viidáseappot lea prošeaktajoavku ávkástallan iešguđet dokumeanttaiguin ja fágagirjiiguin fáttá birra. Sámedikki áigumuš raporttain lea identifiseret guđe rádjasttideaddji skuvlaovttasbarggut leat čađahuvvon ja mat ain doibmet ja evttohit maid ferte dahkat vai sáhtášii álggahit rádjasttideaddji skuvlaovttasbarggu miehtá Sámi. Raporttas leat evttohusat iešguđet doaibmabijuide mat sáhtášedje leat ávkin dan bargui. Sámediggi áigu čuovvulit raportta doaibmabidjoevttohusaid.

2.7.5 Arbeid mot mobbing - prosjekt

Reviderejuvvon bušehtas 2019 várrejuvvui 935 000 ru Sámedikki bargui givssideami vuostá. Dasa lassin juolludii Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta 1 000 000 ru 2019:s. Prošeakta ii álggahuvvon 2019:s ja danne lea ruhta várrejuvvon 2020:i.

Juolludus galgá adno bargobadjái givssideami vuostá mii lágiduvvo 2020 álggus. Lassin almmuhuvvo gilvu vuodđoskuvllaide, mas galget gilvalit buoremus doaimmaid alde givssideami vuostá dahje eastadeaddji doaimmat givssideami vuostá.

2.8 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiide gávdnojit sámi oahpponeavvut mat dávistit vuodđooahpahusa oahppoplánadahkosii.

2.8.1 Čoahketabealla - oahpponeavvut

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	31 838 504	29 440 000	-2 398 504
Rámmašiehtadusat sámi lágádusain	113 438	2 500 000	2 386 563
Ovttas - Aktan - Aktasne	750 000	750 000	0
Movttiidahttindoaimbidju oahpponeavvoovddideddjiide	4 852	100 000	95 148
Submi	32 706 794	32 790 000	83 207

Sámediggi mearridii juovlamánus 2019 ođđa doaibmaplána oahpponeavvoráhkadeapmái 2020-2023. Ođđa fágaođasmahttima geažil dárbbášuvvojit oahpponeavvut mat čuvvot ođđa oahppoplánaid. Digitaliseren lea fágaođasmahttima guovddázis ja muđui servodatovddideamis. Sámediggi álggii 2019:s juo bargat viidáseappot hástalusaiquin iešguđet dásiin ja surggiin.

2.8.2 Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	31 838 504	29 440 000	19 440 000	-2 398 504
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	33 273 000	918 296	516 200	31 838 504

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa oahpponeavvuid ovddideapmái bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 31 820 000 ru.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi ohppiide leat sámi oahpponeavvut buot golmma sámegillii buot fágain ja mat dávistit vuodđooahpahusa oahppoplánadahkosii.

Sámediggi addá jahkásaččat doarjaga ráhkadit dábálaš ja erenoamážit heivehuvvon oahpponeavvuid vuodđoskuvlaoahpahussii, sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii. Sámediggi oaččui 26 doarjjaohcama badjelaš 90 miljon ruvnnu ovddas.

Dán jagi juolludii Sámediggi badjel 33 miljon ruvnnu oahpponeavvoráhkadeapmái sihke ođđa oahpponeavvuide ja dálá oahpponeavvuid ođasmahttimii fágaođasmahttima oktavuodas. Dasa lassinn leat mii vuoruhan digitála oahpponeavvuid buot golmma sámegillii olles vuodđooahpahussii dakkár

fágaidrasttideaddji fáttáide go givssideami, gárrenmirkkogeavaheami, veahkaválddi ja illastemiid eastadeapmái main eai baljo leat ge sámi oahpponeavvut.

Sámedikkis lei ovdal oahpponeavvodoarjagiid juolludeami 2019:s sullii 45 miljon ruvnnu vealgi gávccii sámi oahpponeavvobuvttadeaddjái oahpponeavvoprošeavttaid ovddas maid sii leat čadaheamen. Ollu dán oahpponeavvoprošeavttain leat dađibahábut maŋŋonan earret eará dan geažil go eai leat doarvái girječállit ja jorgaleaddjit. Dan lea Sámediggi vuhtiváldán jagi 2019 doarjagiid juolludeamis.

Sámediggi lea oppalohkáii duhtavaš dainna ahte mii 2019:s nagodeimmet juolludit doarjaga sihke ođđa oahpponeavvoprošeavttaide ja álggahuvvon ohcamiidda dahje dálá oahpponeavvuid heiveheami oktavuodas ođđa oahppoplánaide. Sámediggi vuoruhá farggamusat oazžut almmuhuvvot dakkár ođđa oahpponeavvuid mat dorjot oahpahusa ođđa oahppoplánaid ja skuvlla digitaliserema vuodul, ja buorre lea go dán jagi leat eanet ođđa oahpponeavvobuvttadeaddjit.

Doarjja lea juolluduvvon ráhkadit ođđa oahpponeavvuid joatkkaoahpahussii boazodoallofágas man vuodđun lea sámi boazodoallu gávccii jagiáigodagas, ja mas sámi árbediehtu lea guovddážiis. Dát oahpponeavvut galget ráhkaduvvot sihke prentejuvvon hámis ja digitála oahpponeavvun, mii guorrasa daidda boazodoallofága ođđa fágaplánaide mat mearriduvvojedje borgemánus 2020.

Dasto lea juolluduvvon doarjja digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmái fágas julevsámegiella nubbingiellan, nuoraid- ja joatkkaskuvladássái. Dán proševttas áigu oahpponeavvoovddideaddji ovttasbargat eará ásahusaiguin ja doaimmaheddjiiguin ja ovttas singuin ovddidit oahpponeavvuid mat čuvvot fágaođasmahttima ja ráhkadit proševtaevttohusa speallovuđot oahpponeavvui jurddašuvvon virtuála oahpahussii.

Viidáseappot lea sámediggeráđđi juolludan doarjaga ráhkadit ođđa modula Gielladohkkái, mii hállá julev-, lulli- ja davvisámegiela. Mánáidskuvlla oahppit besset oahppat álkes programmerema ođđaráhkaduvvon modula bokte. Ođđa modula lea maid ávkálaš erenoamášoahpahussii, go ođđa modula addá vejolašvuoda mearridit programmerema bokte maid dohkká galgá dadjat, mii addá ain stuorát vejolašvuoda geavahit Gielladohkká movttiidahtinfáktorin giellaoahpahasas.

Dán jagi leat maid juolluduvvon ruđat ráhkadit oahpponeavvuid lullisámegillii erenoamáš giellaoahpahasmetodihka vuodul mii beaktileappot veahkeha nuppigiela ohppiid šaddat doaibmi guovttegielagin.

Oahppoplánaid fágaođasmahttin mielddisbuktá dárbbu ođasmahttit oahpponeavvuid. Danne lea Sámediggi vuoruhán doarjagiid daidda álggahuvvon oahpponeavvoprošeavttaide maid lea dárbu heivehit ođđa oahppoplánaide, ja dálá oahpponeavvuid ođasmahttimii. Sámediggeráđđi lea vuoruhán ođasmahttigoahit oahpponeavvuid servodatfágain smávvaskuvlaceahkkái buot golmma sámegillii ja giellafágain.

Giellafágain galget oahpponeavvut čuovvovaš fágain ođasmahttojuvvot:

- davvisámegiella vuosttašgiellan 8. ja 9. luohkain,
- davvisámegiella nubbingiellan 8. jahkeceahkis,
- davvisámegiella nubbingiellan dássi 4,
- davvisámegiella nubbingiellan smávvaskuvlaceahkis,
- davvisámegiella vuosttašgiellan Jo1,
- lullisámegiella vuosttašgiellan Jo1,
- lullisámegiella nubbingiellan sámegiella 3 ja 4,
- julevsámegiella vuosttašgiellan 2. jahkeceahkis.

Dat oahpponeavvoproševttat mat ožžo doarjaga 2019:s, galget válmastuvvot maŋimusat 2023 geasi.

2.8.3 Rámmašiehtadusat sámi lágádusaiguin - šiehtadus

Sámediggi lea ásahan rámmašiehtadusaid sámi lágádusaiguin sámi oahpponeavvuid buvttadeamis. Šiehtadusaide várrejuvvo 2 500 000 ru 2019:s. Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa oahpponeavvobuvttadeddjiid rámmašiehtadusain bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 120 000 ru.

Sámediggi almmuhii giđdat almmolaš gilvuu mas ulbmil lei ásahit parallealla rámmašiehtadusaid gitta viđa oahpponeavvobuvttadeddjiin. Háhkán fátmastii digitála oahpponeavvuid ráhkadit, buvttadit, márkanfievrridit, vuovdalit, doaimmahit ja bajásdoallat vuodđoskuvlla 1.–10. jahkeceahkkái ja jo1–jo3 joatkkaoahpahusa váras. Oahpponeavvut galge leat davvisámegillii, julevsámegillii ja máttasámegillii dán fáttáin:

- rumaš, seksualitehta ja rájaid bidjan
- gárrenmirkkogeavaheami, veahkaválddi ja illasteami eastadeapmi
- vuortnuheami, loavkašuhhtima ja vealaheami eastadeapmi

Váilevaš dohkálaš fálaldagaid dihte geavai Sámediggi šluhttet dán almmolaš gilvuu. Dán sadjai almmuhii Sámediggi ohcanvuđot doarjjaortnega várrejuvvon doarjjaosasi ektui. Ortnegis lei seamma ulbmiljoavku ja fáttat go rámmagilvvus. Sámediggi oaččui golbma ohcama ja lea juolludan doarjaga guovtti oahpponeavvoprošektii. Learnlab fitnodat galgá ráhkadit digitála oahpponeavvu nuoraidskuvlii ja joatkkaskuvlii buot golmma sámegillii ja mas fáddá lea eastadit gárrenmirkkogeavaheami, veahkaválddi ja vuortnuheami. Ja Sex og politik-searvi galgá fas jorgalit ja heivehit osiid Vahku 6-ráiddus davvisámegillii nuoraid- ja joatkkaskuvladássái, mat leat ávdnasat seksualitehtaoahpahussii. Sámediggi lea duhtavaš go mii leat ožžon johtui oahpponeavvoráhkadeami dán dehálaš fáttáin main leat unnán oahpponeavvut.

2.8.4 Ovttas - Aktan - Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Sámedikki njuolggodoarjja geavahuvvo sámi oahpponeavvoportála Ovttas - Aktan – Aktesne oasseruhtadeapmái. Sámi allaskuvllas Sámi lohanguovddáža bokte lea ovddasvástádus neahttabáikki doaimmahusas, jodiheamis ja viidásat ovddideamis.

Ovttas- Aktan – Aktesne lea čadnojuvvon Sámedikki oahpponeavvoguovddážii Bibsys bokte, ja buot luoikkahemiid Ovttas.no bokte hálddaša oahpponeavvoguovddáš. Ovttas- Aktan – Aktesne

doaimmaha juogadanarena mas sáhttá ráhkadit ja juogadit dakkár iežas buvttaduvvon sisdoalu go quiz, govaid, dokumeanttaid ja leaŋkkaid.

Ovttas- Aktan - Aktesne hálddaša dál oktiibuot 6 058 almmuheami mii lea 892 eanet almmuheami go 2018:s.

Ovttas- Aktan – Aktesne almmuheamit	
Davvisámegillii	2410
Giellaneutrála	2231
Dárogillii	874
Lullisámegillii	714
Julevsámegillii	413
Eará sámegielaide, engelasgillii, ruoŋagillii ja suomagillii	48

2 524 almmuheami leat juogadanarenas, mas leat 2131 gova, reasta lea teaksta ja eará. Luoikkahemiid vuolde leat dál 3 169 resurssa. Neahttabáikkis leat sihke galledeamit ja luoikkaheamit njiedjan veaháš 2017 rájes 2018 rádjai.

Ovttas geavaheddjiid statistihkka	2016	2017	2018
Norgga gálleddjiid lohku	85,18 %	86,77 %	79,75 %
Olgoriika gálleddjiid lohku	14,82 %	13,23 %	20,25 %
Siiddučájeheamiid lohku	98265	111057	103190
Luoikkahemiid lohku	304	549	304
Galle digitála oahpponeavvo leat ráhkaduvvon	30	42	20

Sámediggi áigu joatkit doarjaga oahpponeavvovuoddáža doibmii go mii oaidnit dárbbu bisuhit neahttabáikki doaimma.

2.8.5 Konferánsa/seminára oahpponeavvodaahkkiide - konferánsa

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán olles juolludusa bušeahtafápmudusa vuodul.

Plánejuvvon konferánsa/seminára oahpponeavvodaahkkiide rekrutteren várás oahpponeavvodaahkkiid ii lágiduvvon dán jagi, muhto sámediggeráđis leat leamaš gulahallančoahkkimat sámi oahpponeavvodaahkkiiguin sin hástalusaid, vuordamušaid ja vejolašvuodaid birra barggus ovddidemiin sámi oahpponeavvuid. Čoahkkimat leat dollojuvvon davvi-, julev- ja lullisámi guovllus. Stuurámus hástalusán sámi oahpponeavvoovddideamis lea go leat nu uhccán oahpponeavvočállit ja jorgaleaddjit sihke lulli-, julev- ja davvisámegiela, mii ájiha bargguid oahpponeavvobuvttademiin. Resursaváilivohta lea stuurámus lulli- ja julevsámegiela.

Oassin dan doaimmabijus ahte beavttálmahttit oahpponeavvobarggu, lea sámediggeráđdi árvvoštallagohtán eará stivrenmodeallaid julev- ja lullisámi oahpponeavvoovddideapmái. Dárbu lea árvvoštallat ja gávdnat eará vugiid mo organiseret oahpponeavvoovddidanbarggu ovttasráđiid singuin geat dál ovddidit sámi oahpponeavvuid. Dát bargu jotkojuvvo 2020:s ja Sámedikkis galgá ain leat lagas gulahallan sámi oahpponeavvoovddideddjiiguin gávdnan dihtii buoremus stivrenmodealla lulli- ja julevsámi oahpponeavvobuvttadeami várás. Seminára mii galggai lágiduvvot dán jagi, lágiduvvo

2020:s, dainna ulbmiliin ahte rekrutteret eanet resursaolbmuid ja buoridit resursaolbmuid háhkama sámegielain.

2.9 Digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Digitála oahpponeavvut gávdnojit sámegielaide buot fágain ja lea automatihkka das ahte nationála digitála oahpponeavvut/oahppanresurssat jorgaluvvojit sámegillii ja leat fidnemis sámegillii.

Servodat lea 2019:s guhkás digitaliserejuvvon, ja lea hui deatalaš ahte sámi oahpponeavvut/oahppanresurssat čuvvot digitála ovdáneami amaset bázahallat. Storra hástalussan lea go juolludemiiguin maid Sámediggi oažžu stáhtabušehtas ii leat vejolaš buvttadit oahpponeavvuid/oahppanresurssaid mat dárbbášuvvojit. Lassin dasa go Sámediggi oažžu unnán bušehta ovddasvástideaddji eiseválddiin buvttadit oahpponeavvuid, de sámegielat eai vuhtii váldojuvvo go čađahuvvojit stuorra nationála ángiruššamat digitála oahpponeavvuid/oahppanresurssaid ektui. Gávdnojit ovdamearkkat das ahte stáhta lea váldán ovddasvástádusa ollu oahpponeavvuid jorgaleamis sisafárreaddji gielaide, muhto ii leat vuoruhan sámegielaid. Sámediggái lea deatalaš vuoruhit 2019:s nu ahte leat rutiinnat maiddái dasa ahte sámi mánát oččošedje buori ávkki nationála ángiruššamiin.

Sámedikkis lea leamaš gulahallan Máhtodepartemeanttain sihkkarastin dihte ahte stáhta váldá ovddasvástádusa ja siskkoibealde sin nationála digitaliserenstrategiija vuodđooahpahussii 2017-2021, Boahpteáigi, ođasmahttin ja digitaliseren, vuoruha ángiruššama doaibmabijuiguin sámi skuvllaid ja servodaga dárbbuide. Stáhtabušehtas 2020 lea juolluduvvon 15 milj. ruvnno Oahpahusdirektoráhtii ráhkadit sámi digitála oahpponeavvuid. Oahpahusdirektoráhtas ja Sámedikkis lea jagi loahpas leamaš álgočoahkkin gos ságastalaimet oahpponeavvodárbbuid ja vuoruhemiid birra.

Strategiija lea čuovvuluvvon viđa jagi “Teknologalaš skuvlaseahkka” nammasaš doaibmaplánain, man rámma lea 90 milj. ruvnno juohke jagi gávccii iešguđet doaibmabidjui. Das leat álggahuvvon doaibmabijut doarjjaortnegiidda oahpponeavvoráhkadeddjiid, skuvlaeaggádiid ja oahpaheddjiid várás, mat galget váikkuhit dasa ahte oahppit fidnejit buriid digitála oahpponeavvuid ja máhtu ja áddejumi teknologijas, algoritmalaš jurddašeamis ja programmeremis.

Sámediggi vásiha ahte dán nationála ángiruššama doaibmabijut leat uhccán heivehuvvon sámi skuvllaid ja servodaga dárbbuide. Dan oaidnit earret eará go doaibmabijut eai leat heivehuvvon sámi oahpponeavvoráhkadeami dárbbuide. Sámediggi lea gulahallamin Máhtodepartemeanttain mo fuolahit sámi oahpaha doaibmabijuid čađaheami oktavuodas.

2.10 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaid ja lánkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Láhka universitehtaid ja allaskuvllaid birra

Sámediggi lea bivdán ahte Láhka universitehtaid ja allaskuvllaid birra § 9-4, rievdaduvvo nu ahte Sámedikki váldi nammadit stivralahtuid universitehtaide ja allaskuvllaide viiddiduvvo das ahte dušše gustot Sámi allaskuvlii, muhto maiddá UiT Norgga ártkalaš universitehtii ja Davvi universitehtii. Máhttodepartemeanta lea sádden Sámedikki evttohusa ráđđehusa nammadan lávdegoddái mii guorahallá universitehta- ja allaskuvllalága. Lávdegoddi galgá geiget almmolaš čielggadusa (NOU) ođđa njuolggadusevttohusain ovdal guovvamánu 1. b. 2020. Lávdegoddi áigu árvvoštallat universitehta- ja allaskuvllalága mearrádusaid stivrraid nammadeami ja čoahkkádusa birra, ja áigu maiddá árvvoštallat Sámedikki evttohusa.

Láhkaásahusat nationála njuolggadusaid birra dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuin

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat konsulteren sámi sisdoalu birra nationála fágalaš njuolggadusain dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuid nuppi muttus, mas leat audiográfá-, farmasevta- (bachelor ja master), klinihkalaš biebmofysiologiija-, medisiidna-, optihkar-, ortopedainšenevra-, psykologa-, bátnedoavtter-, bátnedivššár- ja bátnetekniikhkaroahput. Konsultašuvnnat čađahuvvojedje geassemánu 21. b. 2019 ja das juksojuvvui ovttamielalášvuoha. Dasa lassin lea skábmamánu 21. b. čađahuvvon konsultašuvdna nationála njuolggadusaid birra mastera oktavuodas ovdánan dábálašbuohccedivššus, ja bachelora oktavuodas paramedisiinnas juovlamánu 16. b., main goappašiid konsultašuvnnain juksojuvvui ovttamielalášvuoha.

Máhttodepartemeantta juolludusreive universitehtaide ja allaskuvllaide 2020

Juolludusreive lea okta departemeantta deaŋaleamos stivrenreaidduin vuollásaš doaimmaide.

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat konsulteren jagi 2020 juolludusreivve birra Sámi allaskuvlii, Davvi universitehtii ja UiT Norgga ártkalaš universitehtii.

Čuovvovaš čuoggáin juksojuvvui ovttamielalášvuoha:

Rievdadit cealkaga juolludusreivves Davvi universitehtii čuoggás 4.2.8, das ahte Davvi universitehtas lea erenoamáš ovddasvástádus gáhttemis lullisámegiela ja julevsámegiela oahpaheaddjeoahpuin, ja das ahte sihkkarastit rekrutterema dáidda fágaide, dasa ahte Davvi universitehtas lea erenoamáš ovddasvástádus gáhttemis lullisámegiela ja julevsámegiela oahpaheaddjeoahpuin. Universitehta galgá maiddá sihkkarastit rekrutterema lulli- ja julevsámi oahpaheaddjeoahpuide ja dáid gielaide fágaoahpuide.

Lasihit teakstaoasi juolludusreivii Sámi allaskuvlii čuoggás 4.2.8 mii dadjá ahte Departemeantta mielas lea deaŋalaš ahte eanet kandidáhtat ožžot vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpu, erenoamážit 1.-7. cehkiid várás. Dannego Sámi allaskuvla lea áidna ásaš mii fállá sámi oahpaheaddjeoahpu davvisámegillii, de mii bivdit allaskuvlla viidáseappot ovddidit iežaset rekrutterenbarggu juksan dihtii buoret bohtosiid.

Sámi allaskuvlla stivra 2019-2023

Sámediggi lea nammadan čuovvovaš lahtuid ja várrelahtuid Sámi allaskuvlla/ Sámi University of Applied Sciences stivrii:

- Lahttu Mette Anti Gaup
- Lahttu Idar Peder Kintel
- Várrelahttu Kajsa Kemi Gjerpe

Norgga dutkanráđđi

Norgga dutkanráđis leat jagi 2019 rájes guokte stivrendási, váldostivra ja 15 portefølje-stivrra. Dutkanráđi stivrra nammada ráđdehus njealji jahkái. Doaibmi stivra lea nammaduvvon áigodahkii ođđajagimánu 1. b. 2019 rájes juovlamánu 31 .b. 2022 rádjai. Sámediggi lea bivdán konsultašuvnnaid go ođđa stivra nammaduvvo ođđajagimánu 1. b. 2023 rájes.

Norgga dutkanráđis ja Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnaid portefølje-stivrraid nammadeami birra, čuovvovaš ovtamielalašvuohta juksojuvvui:

Camilla Brattland, UiT Norgga ártkalaš universitehta, lahttun Dálkkádaga ja birrasa portefølje-stivrii Ellen Inga Turi, Sámi allaskuvla, lahttun Čálggu, kultuvrra ja servodaga portefølje-stivrii

Torjer A Olsen, UiT Norgga ártkalaš universitehta, lahttun Oahpahusa ja gelbbolašvuođa portefølje-stivrii

Dasa lassin juksojuvvui ovtamielalašvuohta das ahte dutkanprográmma SÁMEGIELLA III prográmmastivra jotkojuvvo stivrenjoavkun dutkanráđi stivrra vuollásažžan.

Regionála dutkanfoanddat

Stuorradiggi mearridii ortnega regionála dutkanfoanddaiguin (RFF) 2009:s, ja Máhttodepartemeanta mearridii njuolggadusaid dutkanfoanddaide seamma jagi.

31.12.2019 rádjai ledje čieža foandaregiovnna main uhcimusat guokte fylkkagiella oassálaste juohke foandaregiovdnii. Ođđajagimánu 1. b. 2020 bođii regiovdnaođastus fápmui, ja 17 fylkkagiella sadjai bohte 11 ođđa fylkkagiella (oktan Oslo suohkaniin). Juohke fylkkagiella oažžu doarjjaruđaid iežaset dutkanfondii.

Máhttodepartemeanta mearridii ođđa lánkaásahusa regionála dutkanfoanddaide juovlamánu 18. b. 2019. Sámediggi lea gulahallama bokte ožžon dohkkehuvvot lánkaásahusa čuoggái d ahte fylkkasuohkanat Romsa ja Finnmárku, Nordlándá, Trøndelága ja Innlandet galget konsultašuvnnaid bokte Sámedikkiin maiddái fuolahit sámi dutkanberoštusaid ja -dárbbuid.

Regionála dutkanfoanda Trøndelag

Trøndelága fylkkasuohkan bivddii Sámedikki evttohit lahtu ja várrelahtu Regionála dutkanráđđái Trøndelag. Sámediggi evttohii dáid:

- Lahttu: Birgitta Fossum
- Várrelahttu: Sigbjørn Dunfjell

2.11 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Fálaldat ja aktivitehta sámi alit oahpu ja dutkama siskkobealde mii dávista gelbbolašvuođa ja máhttodárbbui sámi servodagas.

Lánkaásahus sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu rámmaplána birra

Sámediggi lea evttohan ahte lánkaásahus sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu rámmaplána birra rievdaduvvo nu ahte dat ásahusat mat addet julev- ja lullisámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu,

besset spiehkastit njuolggadusas ahte sámegeiella galgá leat oahpahusa váldogiella. Dárbu mánáidgárdeoahpaheddjiide sámi kultur- ja giellagelbbolašvuodain lea stuoris, maddái julev- ja lullisámi guovllus.

Láhkaásahus sámi vuoddoskuvlaoahpaheaddjeoahpu 1-7 ja 5-10 rámmaplána birra suovvá spiehkastit njuolggadusas ahte sámegeiella galgá leat daid ásahusaid oahpahusa váldogiellan mat addet julev- ja lullisámi oahpaheaddjeoahpu. Danne háliidii Sámediggi ahte mearrádus Láhkaásahus sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu birra galggai čuodjat seamma láhkai, go ii oktage ásahus dál nagot addit dakkár sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu mas oahpahusa váldogiellan lea julev- dahje lullisámegeiella.

Máhttodepartemeanta rievdadii láhkaásahusa 2019:s maŋŋá gulaskuddama.

Sámi buohccedivššároahppu

Stuorradiggi lea juolludan ruđaid 25 ođđa oasseoahpposadjái sámi buohccedivššároahpus. Sámi allaskuvla ja UiT Norgga ártalaš universitehta leat plánemin dán oahpu álggaheami ođđajagimánus 2021. Oahpu ásaheami oktavuodas ja Láhkaásahusa vuodul dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuid oktasaš rámmaplána birra oktan gullelaš nátionála njuolggadusaiguin oahpuid várás, lea Sámediggi bivdán ahte mearriduvvo sierra njuolggadus sámi buohccedivššároahpu várás.

Máhttodepartemeanta bivddii UiT ja Sámi allaskuvlla ovddidit oktasaš cealkámuša sierra njuolggadusdárbbu birra. Ásahusat leat dorjon Sámedikki árvalusa, ja bargu njuolggadusain lea álggahuvvon.

Sámi sisdoalu implementeren profešuvdnoahpuide

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii juovlamánus áššis “Profešuvdnoahput – sámi sisdoalu sisagođđin ja rekrutteren dusten dihte sámi servodaga gelbbolašvuodadárbbu”. Sámedikki mihttu lea ahte sámi perspektiiva implementerejuvvo guoskevaš oahpuide gokčan dihtii sámi servodaga gelbbolašvuodadárbbu. Danne leat čađahuvvon mánŋa konsultašuvdnaproseassa láhkaásahusaid oktavuodas alit oahpu rámmaplánaid ja nátionála njuolggadusaid birra.

Dán rádjai dat lea guoskan oahpaheaddjeoahpuide ja dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuide. Earret eará lea Sámediggi juksan čuovvovačča konsultašuvnnain:

Buot oahpaheaddjeoahpuid rámmaplánain lea mearriduvvon Láhkaásahusa 1. paragrafaš ahte *«... utdanningen skal kvalifisere studentene til å ivareta opplæring om samiske forhold, herunder kjennskap til den statusen urfolk har internasjonalt, og samiske elevers rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk.»* (oahpahus galgá gealbudit studeanttaid fuolahit oahpu sámi diliid birra, dás maddái dovdat dan stáhtusa mii álgoálbmogiin lea riikkaidgaskasaččat, ja sámi ohppiid vuoigatvuoda oahpahussii oahpahuslága ja gustovaš oahppoplánabuktosa vuodul) Dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuid oktasaš rámmaplána Láhkaásahusa 2. paragrafas mearriduvvui ahte

«Kandidaten skal også kjenne til samers rettigheter, og ha kunnskap om og forståelse for samenes status som urfolk.»(kandidáhta galgá maddái dovdat sámi vuoigatvuodaid, ja dovdat ja áddet sámiiid stáhtusa álgoálbmogin)

Čuovvundutkan čađahuvvon mánáidgárdeoahpaheaddje- ja vuođđoskuvlaoahpaheaddjeoahpu ođastusa oktavuodas čájeha dattetge ahte dat lea sahtedohko ja persovdna sorjavaš dat ahte implementerejuvvo go sámi sisdoallu ohppui nu mo lánkaásahus gáibida. Danne lea Sámediggi mearridan ja bargá dan ala ahte ásahuvvo gealboguovddáš sámi sisdoalu várás alit oahpus mii sáhtta veahkehit oahppoásahusaid implementeremiin. Dasa lassin oaivvilda Sámediggi ahte ráđđehusa stivrendokumeanttat oahppoásahusaide fertejit geatnegahttit sámi sisdoalu implementerema rámmaplánaid ja nátionála njuolggadusaid lánkaásahusa vuođu. Sámediggi áigu dasa lassin gulahallama bokte oahppoásahusaiguin bargat dan ala ahte dahkat ásahusaid diehtomielalazžan ovddasvástádusa birra institušonaliseremis sámi sisdoalu profešuvdnaoahpuide.

Almmolaš doavttergráda - árbediehtu

Sámediggi lea 2019 čavčča ráhkkanahhtán ohcama Norgga dutkanráđđái ásahit almmolaš PhD earret eará árbedieđu hálddašeamis. Áigumuššan lea ahte doavttergráda galgá veahkkin ovddidit Sámedikki gelbbolašvuođa árbedieđu suorggis ja doaibmat máhttovuođđun Sámedikki boahhtevaš bargui dán fágasuorggis.

2.12 Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuođđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Ovdal ohcanáigemeari beassat alit ohppui 2019 giđa ráhkadii Sámediggi videofilmmaža ávžžuhusain ahte ohcat Sámi allaskuvlla ja Davvi universitehta sámi oahpaheaddjeoahpuide. Dasa lassin galledii Sámediggi manjimušjagi ohppiid Álttá, Guovdageainnu ja Kárášjoga joatkkaskuvllain, ja ávžžuhii sin álgit oahpaheaddjeohppui. Sámediggi oassálasttii maiddái čoahkkimiidda ovtas Nordlándda fylkkamánniin mas ulbmil lei rekrutteret studeanttaid sámi oahpaheaddjeoahpuide, ja oahppan oahpaheddjiid Davvi universitehta giellaoahpuide.

2.12.1 Stipeanda alit ohppui – ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21110 Stipeanda alit ohppui	3 411 500	2 700 000	2 450 000	-711 500
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21110 Stipeanda alit ohppui	3 515 000	0	103 500	3 411 500

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuođđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta.

Oktiibuot leat meannuduvvon 190 stipeandaohcama alit ohppui 2019:s. 178 ohcama juolluduvvojedje ja 10 ohcama biehttaluvvojedje go dat eai gullan vuoruhuvvon oahpuide dahje dain váilo gáibiduvvon duođaštusat. 2 ohcama hilgojuvvojedje go dat bohte manjámá ohcanáigemeari. 2019:s leat 6 eanet ohcama go 2018:s. Ollesáigge studeanttaid lohku lea maid lassánan dán áigodagas.

Sámediggái bohte čuovvovaš ohcamat 2019:s:	
Sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu	31 ohcama
Mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu,	25 ohcama
Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 1-7	31 ohcama
Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 5-10	28 ohcama
Vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 1-7 mas lea sámegiella fágasuorggis	2 ohcama
Vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 5-10 mas lea sámegiella fágasuorggis	10 ohcama
Lektoroahppu 8-13	16 ohcama
PPU	35 ohcama

Studeanttat geat leat ožžon stipeandda leat leamaš studeantan dahje studerejit čuovvovaš oahppoásahusain: Sámi allaskuvla, UiT Norgga ártalaš universitehta, Davvi universitehta, Dronning Mauds Minne Allaskuvla, Oslo universitehta, Vestlandet allaskuvla ja OsloMet stuorragávuuniversitehta.

2.13 Árbediehtu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Árbediehtu deattuhuvvo máhtovuogádahkan eará máhttui lassin.

2.13.1 Čoahkketabealla - Árbediehtu

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Árbediehtu - prošeakta	43 476	200 000	156 524
Submi	43 476	200 000	156 524

Sámediggi lea 2019:s nammadan bargojoavkku árbedieđu várás. Bargojoavkku ásaheapmi lea ovddeš árbediehtobarggu čuovvuleapmi, mii čájehii ahte dárbbasuvvon gulahallan daid ásaheapsaid gaskkas main lea árbediehtu iežaset porteføljes.

Bargojoavkku mandáhta lea:

Árbedieđu bargojoavku galgá čállit čilgehusa ja evttohit mo galgá hálldašit árbedieđu boakteáiggis.

Bargojoavku galgá čilgehusastis earret eará evttohit mo galgá organiseret árbedieđu boakteáiggis ja evttohit iešguđet doaimmaheddjiid rollaid ja ovddasvástádusa. Bargojoavku galgá maiddáit evttohit vejolaš ruhtadanortnegiid boakteáiggi hálldašeapmái. Eaktun biddjojuvvo ahte bargojoavkkus lea gulahallan Árbedieđu guoskevaš doaimmaheddjiiguin. Sámediggeráđi juovlamánu 2016 mannosáš čilgehus lea okta joavkku barggu vuoduin.

Bargojoavkku jodiheaddji lea Anne-May Olli RiddoDuottarMuseain, ja nubbijodiheaddji lea Harriet Aira Árranis. Kjellaug Isaksen Davvi álbmogiid guovddázis, Solveig Joks Sámi allaskuvllas ja Svanhild Andersen Mearrasiddas leat joavkku eará lahtut.

Bargojoavku galgá geiget raporttas Sámediggeráđđái maŋimusat geassemánu 30. b. 2020.

3 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovllu areálat ja luondduresurssat geavahuvvojit ávnnaslaš vuodđun sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima joatkimii ja ovddideapmái.

Sámediggedieđáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspolitihkas. Dieđáhusas nannejuvvo ahte sámiid geográfalaš geavahan- ja ássanguvlui gullet stuorra oasit Norggas.

Sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuodđosa sihkkarastin lea okta Sámedikki stuorámus hástalusain. Sihke sámediggedieđáhusas boazodoalu birra ja areáladieđáhusas dovddahuvvo ahte stuorámus áitta boazodoalu guoddevašvuhtii leat dat eanet ja eanet sisabahkkemat areálaide, sihke huksemat ja eanet johtolat. Sámediggi vásiha maiddái ahte akvakultuvrra stuorrun ja eanet beroštupmi ásahit biebmánrusttegiid rittuide mángga guovllus gártá njuolggá vuostálagaid sámi guolástusberoštusaiguin, ja maiddái árbevirolaš mearraluossabivdduin, go ollu luossasajit duvdojuvvojit eret akvakultuvrra ásahemiid geažil. Galledanstrategiijat ja eanet ángiruššan meahcceturismmain álbmotmehciin ja suodjalanguovlluin leat mielde eanedeamen gilvvu suodjaluvvon areálaid geavaheamis. Sámediggái lea deatalaš oažžut oidnosii mo dát rievdamat ja sisabahkkemat leat mielde ráddjemin árbevirolaš sámi meahcásteami vejolašvuodaid ja nu gáržžideamen sápmelaččaid kulturdoaimmahanvejolašvuodaid. Sámediggi ferte bargat dan ala ahte buoridit áddejumi sámi luonddugeavaheapmái ja árvovuodđui.

Dasa lassin ahte geavahit ekonomalaš váikkuhangaskomiid sámi vuoigatvuodalaččaid návccaid ja gelbbolašvuodá nannemii, de lea deatalaš ahte Sámediggi árrjalaččat geavaha ávkin daid prosessuála váikkuhangaskaomiid mat gávdnojit sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuodđosa. Vuosttaldeapmi ja konsultašuvdnavejolašvuodá leat deatalaččat dasa ahte sihkkarastit buriid proseassaid váikkuhusčielggademiid ja árbedieđu deattuheami ektui ja dan ektui ahte fuolahit sámi beroštusaid mielváikkuheami go áigumuš ferte leat juksat miehtama daid sámi beroštusaid ja báikegottiid bealis geaidda ášši guoská njuolggá.

3.1 Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit

3.1.1 Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Árbevirolaš máhttu areálaid hálddašeamis	2 157 760	2 213 000	55 240
Luondduvalljodat	321 847	350 000	28 153
Submi	2 479 607	2 563 000	83 393

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2017	275 000
2018	825 000
2019	1 444 760
Sum	2 544 760

3.2 Areálaid hálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuođus lea sihkkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areálahálddašeamis.

Gielddaplánaid meannudeami oktavuodas árbevirolaš sámi guovlluin lea Sámediggi gulahallama bokte gielddaiguin ja sámi vuoigatvuođalaččaiguin gávdnan čovdosiid mat sihkkarastet sámi luondduvuođosa. Sámediggi lea ovddidan vuosttaldemiid Divtasvuona, Suorttá ja Lijre suohkanplánaide. Vuosttaldeamit dáidda suohkanplánaide gusket kultur- ja ealáhusdoaimmaheapmái, dás maiddá boazodollui. Mii leat juksan ovtamielalašvuođa departemeanttain Divtasvuona ja Lijre areálaplánaid ektui. Suorttá areálaplána ii leat gárvásit meannuduvvon.

Sámediggi muittuha gieldda, regionála ja stáhta eiseválddiid čuovvulit daid álbmotrievttálaš geatnegasvuođaid mat sihkkarastet boazodollui vejolašvuođa geavahit areálaid vai sáhttet doaimmahit gánnáhahti doalu. Dat sáhtta guoskat stuorát areálaáššiide nu go alpiidnagili huksemii Romssa suohkanis mii áitá eallinnávccalaš, árbevirolaš boazodoalu Sálliris. Muhto maiddá uhcit astoáiggevisttiide suohkanplánain main huksemat veaházii mielde gáržžidit boazodoalu areálaid ja boahteáiggi ángiruššama boazodoaluin. Sámediggi gávdná dávjá čovdosiid dákkár áššiin. Muhto go leat sáhka stuorát ekonomalaš beroštumiin, de oaidnit ahte árbevirolaš boazodoallu oažžu uhcit beroštumi ja ahte sámi ealáhusdoaimmaheapmi uhccán váldojuvvo vuhtii. Dalle geavaha Sámediggi iežas vuosttaldanvejolašvuođa ja konsultašuvdnavuogiatvuođa eanet, gávdnan dihtii dakkár čovdosiid mat sihkkaraste ahte álbmotriekti ollašuohttojuvvo.

Sámediggi lea stuorra areálaáššiin, nu go Evenášši girdistašuvnna huksema oktavuodas, váikkuhan dasa ahte sámi vuoigatvuodalaččat ožžot veahki plánaeiseválddiin vai sáhtá leat duohta ja dásseárvosaš gulahallan plánaeiseválddiiguin. Dat lea čájehuvvon addit buoret proseassa sámi kultuvrra ja ealáhusdoaimmaheami sihkkarastimii. Sámi vuoigatvuodalaččaide lea hástalus fidnet čoahkkimastinveahki dahje konsuleantaveahki go galget deaivvadit priváhta huksejeddjiiguin ja gielddaiguin mat eai sáhte, dahje eai dáhto addit ekonomalaš dáhkádusa. Vuoigatvuodalaččat sáhttet ohcat doarjaga dasa, muhto ruovttoluottadieđut mitalit ahte sis hárve leat návccat dasa.

Sámediggi lea ásahan formála ovttasbarggu ja gulahallama guolástusdirektoráhtain juksan dihtii oktasaš oainnu sámi guolástusaid ektui ja dasa mo daid fuolahit riddoavádatplánain, akvakultursajiid čielggadeami ja máhttoháhkama oktavuodas. Boađusin ovttasbarggus lea ahte Sámediggi ja Guolástusdirektoráhta leat álggahan prošeavtta mii galgá sihkkarastit ahte Yggdrasil nammasaš kártareaidu buoremus lági mielde sáhtá fuolahit sámi guolástusaid. Dán reaiddu geavahit gielddat riddoavádatbarggus ja akvakultursajiid čielggadeapmái.

3.2.1 Čoahkketabealla - árbediehtu areálahálddašeamis

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Protect Sápmi vuođđudus	613 000	613 000	0
Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 544 760	1 600 000	55 240
Submi	2 157 760	2 213 000	55 240

3.2.2 Protect Sápmi vuođđudus - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi eana- ja resursavuoigatvuodát fuolahuvvojit areálageavaheami sámi guovlluin.

Protect Sápmi vuođđudus bargá dan ala ahte sámi vuoigatvuodalaččat sáhttet friija mieđihit huksenáššiin ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuođul. Vuođđudus galgá ieš eanet birgegoahtit ruđalaččat, ja deađalaš oassi ruhtadeamis lea boahtán bargamušain orohagaid ovddas.

lešguđet dásiid eiseválddit, mat ohcet rávvagiid boazodoallofágalaš áššiin ja rávvagiid eará riikkaid álgoálbmogiid ektui, váldet oktavuoda Protect Sápmi vuođđudusain. Sii leat earret eará addán proseassadoarjaga ja máhttovuođu áššiin mángga almmolaš instánsa ektui. Protect Sápmi lea maid nammaduvvon áššedovdi vihtanin mángga diggeáššis ja sin rolla bealálaččat nammaduvvon áššedovdin árvvoštallanáššiin lea šaddan eanet ja eanet dovddus.

3.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid eará čuovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
30500	Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 544 760	1 600 000	1 600 000	55 240
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
30500	Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 594 760	50 000	0	1 544 760

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi berošteddjiin ja vuoigatvuodalaččain lea duohta vejolašvuohta beassat konsultašuvnnaide vai besset ovdagihtii dieđuid vuodul addit friija mieđiheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálddašeami oktavuodas

Ortnegis ledje 2019:s guokte ohcanáigemeari. Oktiibuot goappašiid ohcanvuoruide bohte 9 ohcama. 6 ohcama mieđihuvvojedje ja 3 biehttaluvvojedje

Vuoruheamit 2019	Ohcamiid lohku
Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea addit juridihkalaš veahki sámi vuoigatvuodalaččaide dakkár áššiin maid ferte luktet duopmostuoluide ja main lea prinsihpalaš mihtilmasvuohta das mii guoská eana- ja resursavuoigatvuodaid fuolaheapmái.	2
Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmái ja ovdaiskkademiide dan oktavuodas go áigot rievttálaččat gáibidit oktasaš vuoigatvuodaid Finnmarkkommišuvnna ektui, dás maddái vuoigatvuodát mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.	4

3.3 Luondduresurssat

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

- Ávkkástallan sámi guovlluid luondduresurssaiguin dáhpáhuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuoigatvuodaoamasteddjiid ja báikegottiid beroštusaid ja vuoigatvuodaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Energijahukseamis ja -plánemis sámi guovlluin maŋimus jagiid lea vuosttažettiin sáhka smávvašvuohta ja bieggafápmoprošeavttain. Čájehuvvon lea ahte bieggafápmorusttegiin, buot dainna infrastruktuurain mii čuovvu, leat stuorra váikkuhusat dan boazodollui masa dat guoská, erenoamážit go dat bohtá lassin ovdalis areáladohtademiide. Dain áššiin mat dál leat jođus, lea dat stuorra Davvi bieggafápmorusttet, mii plánejuvvo gaskal Lágesvuona ja Deanu Rástegáissá vuolde, dat prošeakta mas, jus dat čađahuvvo, stuorámuš negatiiva váikkuhusat árbevirolaš sámi ealáhusaide ja kultuvrii.

Norgga čázadat- ja energijadirektoráhta (NČE) lei ráhkadan evttohusa nationála rámmán bieggafápmui dihto guovlluin mat ledje vuoruhuvvon huksemii. Sámediggi čuovui proseassa nationála rámmán hui lahka, ja dievasčoahkkin meannudii earret eará dan ášši. Ráđđehus ii dattetge joatkán evttohusain. Seammás dieđihuvvui ahte bieggafápmorusttegiid konsešuvdnaproseassa galggai guorahallojuvvot. Sámediggi áigu čuovvulit ášši viidáseappot stáhta eiseválddiid ektui, ja bivdit ahte čađahuvvojit konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja energijaeiseválddiid nu guhkás go lea dárbu. Dan oktavuodas lea Sámedikki dievasčoahkkinášši bieggafápmu nationála rámma birra deatalaš, ja areálasuodjalus boazodoalu várás lea dán barggu guovddáži.

3.4 Luondduvalljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvalljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuođu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái. Suodjalanguovlluid hálldašeapmi váldá vuođu suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

Stuorradiggi mearridii 2016:s mihttomearrin suodjalit 10 proseantta Norgga vuovdeareálas. Dát suodjalanmihttomearri guoská sámi beroštusaide, nu mo dábálaččat sámi boazodoallu, Hedmárkku rájes lullin Finnmárkku rádjai davvin. Muhto dattetge gusket eanaš ođđa meahccesuodjalanevttohusat lullisámi guvlui. Sámedikkis lei 2019:s gulahallan Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain mánggga ođđa meahccesuodjalanevttohusa birra. Sámediggái lea deatalaš bearráigeahččat ahte suodjalanláhkaásahusat ain addet vejolašvuođa geavahit suodjaluvvon meahci ja ahte suodjalanláhkaásahusat leat nu ovtalaččat go vejolaš.

Láhppimearra lei vuosttaš stuorát mearraguovlu árbevirolaš sámi guovlluin mii lea evttohuvvon suodjaluvvot. Sámedikki mielas ii lean dárbu konsulteret suodjalanevttohusa birra go suodjalanláhkaásahusaide lei váldojuvvon mielde sámi geavaheapmi sáhtii jotkojuvvot. Dattetge oavivildii Sámediggi ahte mariidna suodjalus lea iešalddis geahnohis suodjalanvuohki nu guhká go sáhtá spiehkastit suodjalanláhkaásahusas ođđa akvakultuvrraid ásaheami oktavuodas mariidna suodjalanguovlluin.

Sáltoduoddara suodjalanguovlluid viiddideami oktavuodas čađahuvvojedje konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja Dálkkádat- ja birasdepartemeantta. Suodjalanevttohus mearkkaša ahte suodjaluvvon areála guovllus viiddiduvvo oktiibuot 98,4 km². Sámediggái lei guovllu guoskevaš sámi beroštusaid vuhtiiváldin deatalaš konsultašuvnnain. Sámediggi geavahii liibba dovddahit ahte váillahuvvo stuorát deaddu sámi kultuvrii guovlosuodjaleami oktavuodas, ja birashálldašeamis oppalaččat.

Sámediggi čalmmustahtii ON riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi maiddá guovlosuodjaleami oktavuodas. Sámediggi bovdi diehtujuohkinčoahkkimii álbmotmeahcceguovddážiidda ja eará luondduguovddážiidda sámegiela birra suodjalanguovlluid hálldašeamis ja gaskkusteamis. Sámediggi háliida ahte luonddu- ja kulturguovddážat galget árrjalaččat leat mielde oainnusindahkat sámegielaid iežaset gaskkusteamis. Sámediggi ávžžuhii maid dálkkádat- ja birasministara várret sierra ruđaid 2020 bušeahtas sámegiela oainnusindahkamii suodjalanguovlluid gaskkusteamis, ja bivddii Birasdirektoráhta bidjat sierra láidestusa suodjalanguovlostivrraide dasa mo dat galgá dahkkojuvvot.

Sámediggi oassálasttii biologalaš šláddjivuođa konvenšuvnna Ad-Hoc Working Group on Article 8(j) čeahkkimii Montrealas, Kanadas 2019:s. Áššelistta deataleamos čuokkis lei bargojoavkku rávvagat das mo berre organiseret artihkkala 8(j) ja boahhtejagiid bargoprográmma implementerema. Sámediggái lei deatlaš ahte boahtteáiggi organiseremis jotkojuvvo ja nannejuvvo álgoálbmogiid oassálastinvejolašvuohta. Dattetge ii nagodat čeahkkin juksat ovttamielalašvuođa rávvaga oktavuodas ja nu mañiduvvui boahtevaš bargoplána ja barggu organiseren boahhte oasálaščeahkkimii Kuuming nammasaš gávpogis, Kiinnás 2020:s.

3.4.1 Čeahkкетabealla - luondduvalljodat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Suodjalanstivrrat - seminára	321 847	350 000	28 153
Submi	321 847	350 000	28 153

3.4.2 Suodjalanstivrrat - seminára

Sámediggi lea nammadan oktiibuot 42 lahtu 21 suodjalanguovlostivrii. Suodjalanguovlostivrrat leat lávdaduvvon miehtá riikka, ja gávdnojit uhccán deaivvadansajit ja vejolašvuođat lonohallat vásáhusaid. Danne bovdii Sámediggi oktasaš seminárii 2019:s. Oktiibuot 25 stivralahtu ja 13 suodjalanguovlohálddašeaddji oassálaste čeahkkaneapmái.

Čeahkkaneami váldofáddán lei galledanhálddašeapmi ja galledanstrategiijat. Sámi beroštusaid oainnusindahkan ja sámi álbmotmehciid ja suodjalanguovlluid geavaheddjiid dárbbuid vuhtiiváldin ledje guovddážis sáhkavuorui ja digaštallamiin. Stivralahtuid, hálddašeddjiid ja Sámedikki sáhkavuoruide lassin lei maiddái Birasdirektoráhta bovdejuvvon doallat sáhkavuoru.

Maiddái digaštallojuvui earret eará mo galgá dustet dan givssideami ja vuortnuheami maid muhtun stivralahtut vásihit doaimmasteaset sámi ovddasteaddjin. Vuortnuheapmi čearddalašvuođa geažil lea maiddái Birasdirektoráhta mielas duođalaš ášši. Sámediggeráđđi doalvvui stivralahtuid vuorjašumi viidáseappot Dálkkádat- ja birasdepartemeantta politihkalaš njunušgoddái.

3.5 Dálkkádat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusat ja sámi kultuvra leat nannosat dálkkádatrievdamiid ektui ja álgoálbmotvuoigatvuođat deattuhuvvojit go váidudeaddji doaimmabijut ja heiveheamit dálkkádatrievdamiid geažil plánejuvvojit.

Sámedikki dievasčeahkkin gieđahalai dálkkádathástalusaid ON guoddevašvuođamihtomeriid vuodul Áššis 008/19 - Dálkkádatrievdan ja vuoiggalaš ovdáneapmi, mas earret eará mearriduvvui ahte: Sámediggi bargagohtá dan ala ahte oazžut iežas doaimma sertifiserejuvnot Birasčuovgatoardnan. Dasto ávžžuha Sámediggi buot doarjjaoažžuidis dahkat dan seamma. Sámediggi áigu láchit diliid nu ahte doarjjaoažžut movttiidahttojuvvojit šaddat Birasčuovgatoardnan.

Sámedikki árvvut nu go searvevuohta, solidaritehta ja ovttasbargu ferte deattuhuvvot dálkkádatheiveheamis sámi guovlluin. Deatlaš lea árvoštallat dálkkádatvuoiggalašvuođa ovdalگو

doaimbajut álgoálbmotguovlluin plánejuvvojit. Govttolaš lea ahte stáhtat dahje earát eai álgge ođasmuvvi energiija huksemiid álgoálbmotguovlluin ovdalگو goskevaš álgoálbmot lea friija miehtan ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodul.

Mearrádusas daddojuvvo viidáseappot ahte juksan dihtii Pariissa šiehtadusa mihttomeari ahte máilmmiviidosas liegganeapmi galgá doalahuvvot vuolled 1,5 gráda, ja sihkkarastin dihtii guoddevaš ovdáneami Sámis, de lea Sámediggi vuostá viidásat oljoohcama ja oljoávkkestallama Barentsábis. Dainna seamma ákkain lea Sámediggi vuostá ahte mearraguovllut Lofuohta, Viestterállasa ja Sáččá olggobealde rahppojuvvojit petroleumohcamiidda. Sámediggi dohkkeha seammás ahte gássaressursaid boaldin livččii vuohki lávket boahteáiggi vuollegisluoitinservodahkii.

Sámediggi deattuha deatalažžan konkretiseret makkár váikkuhusat leat dálkkádatrievdamiin sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii. Sámediggi oaidná dárbbaslažžan ahte sámi dutkan- ja máhttobirrasat váldojuvvojit mielde dakkár bargui mii sáhtta ovddidit rávvagiid dálkkádatheiveheami, sámi servodagaid stuorát vuostálastinnávccaid, árbedieđu ja dálkkádatruhtadeami oktavuodas.

Sámediggi lea čuvvon barggu báikegodde- ja álgoálbmotvuoduin ON dálkkádatkonvenšuvnnas, ja oassálasttii dálkkádatšiehtadallamii oasálaščoahkkimii, COP 25. Das mearriduvvui álgoálbmotvuodu bargoprográmma áigodahkii 2020-2021. Dađibahábut eai juksan oasálaččat ovttamielalášvuoda das ahte olmmošvuogiatvuodát ja álgoálbmotvuogiatvuodát galget árvvusadnojuvvo ja fuolahuvvot go nationála luoitinvuolideapmi čađahuvvojit Pariissa šiehtadusa artihkkala 6 vuodul.

ON guoddevašvuodamihttomearit leat jorgaluvvon sámegillii 2019:s.

3.6 Meahcásteapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi meahcásteapmi biddjojuvvo vuodđun sámi guovlluid areálaid ja luondduresursaid hálddašeamis.

Sámedikki dievasčoahkkin nammadii 2017:s lávdegotti man mandáhta lei geahčadit rievdadusaid mohtorjohtolatlágas ja evttohit rievdadusaid lágain ja sámi giliid ja báikegottiid hálddašeamis. Lávdegoddi lea hábmen notáhta maid Sámedikki dievasčoahkkin meannudii čakčamánu 2019. Dievasčoahkkin evttohii ásaht geahččaleami lága vuodul geahččalemiid birra almmolaš hálddašeamis masa Finnmárkku gielddat bovdejuvvojit searvat. Áigumuššan lea duodaštit surggiid mat dál leat mielde hehttemin sámi kultur- ja eallinvuohkedoaimmaheami luonddus. Vásáhusat proševttas livčče vuodđun dasa ahte oazžut ollislaččat guorahallojuvvo dain njuolggadusaid mat gusket mohtorjohtolahkii meahcis. Sámediggeráđi lea dieđihan Dálkkádat- ja birasgáhttendepartemeantta proševtta birra. Sámediggi lea 2020 bušehtas várren ruđaid geahččaleami álggaheapmái.

4 Ealáhusat

Servodatmihttu:

- Nana ja juohkelágan ealáhuseallin vuodđun gievrras báikegottiide gosa olbmot háliidit ásaht.

Sámedikki árvohákanpolitihkka vuodđuduvvá máhttovuđot ealáhuseovddideapmái, mas eanet máhttu ja ođđa dieđa, ovttas árbedieđuiguin leat vuodđun boahhteáiggi ealáhuseallimii

Dávjá váldá mánga jagi ovdalگو oaidnit bohtosiid dain doarjagiin mat leat juolluduvvon ealáhuseovddideapmái. Dane fertte boadusjuksama geahččat mánga jagi badjel. Buorre vuodđun árvvoštallat váikkuhangaskaomiid geavaheami bohtosiid mañimus jagiid lea dat regionála analysa maid Telemarksforskning lea čađahan sámi guovllus. Analysa almmuhuvvui juovlamánus 2019 ja das ledje 24 sámi gieldda mielde, Snoasa rájes lullin gitta Unjárgga rádjai nuortan. Dat čájeha mañimus 10 jagi ovdáneami. Analysas boahťa ovdan ahte 294 bargosaji vuodđuduvvojedje sámi guovlluin 2018:s dan ektui go 249 bargosaji jagi ovdal. Priváhta ealáhuseallin ásahii 378 bargosaji, ja almmolaš suorgi fas geahpedii 84 bargosaji 2018:s.

Vuodđudandávjodat lei 6,4 % dan ektui go 2017:s lei 5,8 %, ja olles Norggas dat lei 7,3 %. Seamma láhkai go muđui riikkas, de lea gánnáhahtti fitnodagaid lohku njiedjan sámi guovlluin. 2015:s lei 59 % fitnodagain positiiva boadus ovdal vearu dan ektui go daid oassi 2018:s lei 61 %.

Fitnodatlogu proseantalassáneapmi (vuodđudandávjodat gessojuvvon eret registrerejuvvon fitnodagaid dávjodat) lea negatiiva 2018:s 6,4 % dan sajis go 2017:s lei 1 % lassáneapmi. Riikkas ollislaččat lea maid njiedjan, muhto dušše 0,6 %.

Dán 24 gielddas njejjai olmmošlohku 371 olbmui dan ektui go 215 olbmui jagi ovdal. Das lei negatiiva nettofárren 195 olbmo 49 olbmo ektui jagi ovdal. Nubbi ášši mii dagahii ahte olmmošlohku njejjai, lei ahte riegádusbadjebáza lei 179 - eanet olbmot (512) jápme go dat mat riegádedje (333) 2018:s.

Seamma analysas lea ráhkaduvvon ealáhuseallindeaksa buot gielddaid várás riikkas. Indeavssas leat 12 iešguđet indikáhtorat mat leat juogaduvvon viđa suorgái - buvttalašvuohta, gánnáheapmi, ođđavuodđideapmi, bargosadjelassáneapmi ja ealáhuseallima sturrodat. Muosát, Omasvuohta ja Davvesiida cevze hui bures 2018:s ja bohte namalassii 20., 53. ja 67. sadjái buot 428 gieldda gaskkas. Davvenjárga nákcii maid bajábeallái gaskameari. Eará 18 gieldda leat vuolábealde gaskameari. Dat mii lea heittot lea vuollegis buvttalašvuohta, gánnáheapmi ja bargosajiid lohku olmmošlogu ektui.

4.1 Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit

4.1.1 Ángiruššansuorggit - ealáhusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Vuodđoealáhusat	4 952 632	7 850 000	2 897 368
Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	7 503 357	9 461 000	1 957 643
hutkás ealáhusat	4 168 474	2 650 000	-1 518 474
Duodji	12 344 095	14 039 000	1 694 905
Submi	28 968 559	34 000 000	5 031 441

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2015	462 500
2016	144 650
2017	386 050
2018	2 705 850
2019	9 710 240
Sum	13 409 290

Jagis 2019 geavahuvvui doarjaortnegis ealáhusaide sullii 6 000 000 ru uhcit go dan mii lei bušehterejuvvon. Dasa sáhttet leat ollu sivat. Okta sivain lea ahte mánga doarjaga leat gessojuvvon dahje máksojuvvon ruovttoluotta 2019:s. Muhtun álggahuvvon prošeavttat gárte hálbibu, ja dalle ii leat vuodđu máksit olles doarjaga. Eará prošeavttat eai čadahuvvon dahje álggahuvvon, ja dalle ferte doarjja máksojuvvot ruovttoluotta. Eará sivva lea ahte doarjjajearru molsašuddá jagis jahkái.

Jagis 2019 ledje uhcit ohcamat vuodđoealáhusain, juohkelágan ealáhusain ja duojsis. Hutkás ealáhusat ja sámi mátkeealáhusat leat geavahan eanet doarjaruđaid go dan mii lei bušehterejuvvon 2019:s. Das lea ohcamiid kvalitehta leamaš buoret ja Sámediggi lea čuovvulan ohcamiid lagabui earret eará erenoamáš prográmma Dáhttu bokte ja eará fitnodatovddidanprográmmaid bokte maid Sámediggi lea ruhtadan.

4.2 Primærnæringer

Mål for innsatsområdet:

- Primærnæringer som bærere av samisk kultur, språk og levesett.

4.3 Vuodđoealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailudit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Mariidna ealáhusat

Sámediggi galgá vuoruhit váikkuheami guolástuspolitihkkii konsultašuvdnaortnega árjjalaš geavaheami bokte, oassálastit guolástusmuddemiidda, čuovvulit vuotnalávdegotti barggu, ja ovttasbargat ja gulahallat organisašuvnnaiguin main lea dahkamuš guolástemiin.

Sámediggi meannudii čakčamánu dievasčoahkkimis ášši 34/19 «Sámedikki jahkásaš ášši guolástuspolitihka birra– ealáhus- ja vuoigatvuođaovdáneapmi mearrasámi guovlluin». Ášši addá Sámediggái buori vuodu ovddidit árvalusaid departementii ja direktoráhtii guovdilis čuolbmačilgehusaid oktavuodas guolástusain ja lotnolasealáhusain mearrasámi guovlluin.

Deatalaš gaskaoapmi sámiid vuoigatvuođaid sihkkarastimis guolásteapmái leat konsultašuvnnat konsultašuvdnašiehtadusa vuodul. Konsultašuvnnaš gaskal Sámedikki ja Ealáhus- ja riddodepartemeantta evttohii Sámediggi lasihit earremeroštallama eanet go dan maid Guolástusdirektevra lei evttohan rabasjoavkku fanaseriide ja bivdui riddoguoalástusearis. Departemeanta čuovui Sámedikki evttohusa ja lasihii sihke bajimus eari ja dáhkiduvvon eari rabas joavkkus, ja lasihii riddoguoalástuseari dáhkiduvvon earrelasáhusa 5 tonnas 7 tonnii, muhto ii mieđihan ollásit Sámedikki evttohussii.

Sámediggi lea mánggii čuoččuhan ahte ferte čađahit konsultašuvnnaid maiddái nationála mearradoallopolitihkas. Konsultašuvnnaid váilevašvuohta buvttiha stuorra hástalusaid ja stuorra váilevašvuođaid dálá mearradoallopolitihkas go guoská sámi perspektiivva fuolaheapmái. Gonagasreabbábivddu muddema gulaskuddama oktavuodas 2020:s bisuhii Sámediggi dan prinsihpa ahte sii geat giksašuvvet reappáin, galget maid beassat bivdit dan. Dat dagahii ahte Departemeanta guđii iežas evttohusa ahte rahpat gonagasreabbábivddu 2020:s Oarje-Finnmárkku fatnasiidda earremuddejuvvon guovllus (Nuorta-Finnmárku).

Earremearrideami oktavuodas jahkái 2020 Seahkalas Norgga/Ruošša guolástuskommišuvnnaš evttohii Sámediggi ahte davviguovvluid iešguđet máddodagaid guolleearit (TAC) mearriduvvojit nu ahte dat sihkkarastá guollemáddodagaid guhkesáigásaš ja guoddevaš hálldašeami davvin. Sámediggi evttohii viidáseappot ollásit ráfáiduhttit šákšamáddodaga boahhte 5 jahkái, go šákša Bartentsábis lea ealáhusviđjji čoavddašládja ja lea biebmun sihke guliide, mearranjiččehasaide ja lottiide davviguovlluin. Kommišuvdnabarggus doalahii Sámediggi iežas oainnu ja lei mielde váikkuheamen dasa ahte earit (TAC) - earret čáhppesbálddis - mearriduvvojedje Sámedikki mearridan rámmaid siskabealde. Kommišuvdna doarjui maiddái evttohusa ahte šákšabivdu ii galgga rahppojuvvot 2020:s.

Sámediggi doarju maiddái reahkabivddu merddiiguin vuotnaguovlluin ja riddolagasguovlluin, go dát bivdu - seamma láhkai go gonagasreabbábivdu merddiiguin - guhkit áiggi vuollái vuolgaha gánnáhahtti bivdu ollu doaimmaiguin uhcit fatnasiidda. go guoská ieš reahkabivdui, de lea Sámediggi vuostá rahpat bivdima reahkafestanuhtiiguin seamma máddodaga seamma guovllus, doppe gos lea reahkabivdu merddiiguin.

Sámediggi háliida ahte Guolástusdirektoráhta galgá oažžut buorebut ovdan daid váikkuhusaid mat čájehit mo guolásteaddjit ieža sáhttet birget iežaset eriiguin Sámi guolástushálddašanguovllus. Dat ferte boahtit ovdan iešguđet muddemiin, muhto maidái sin oktasaš rávvagiin Ealáhus- ja guolástusdepartementii, mas maidái ferte oažžut ovdan mo evttohusat oktiibuot doibmet. Departemeanta lea mihtten Sámedikki árvalusa. Departemeanta áigu bivdit Guolástusdirektoráhta válđi dan mielde iežas árvvoštallamiidda ja iežaset bargui.

Ovdabargguin Vuotnaguolástuslávdegotti ásaheapmái lei ovttamielalašvuohta gaskal Guolástusdepartemeantta ja Sámedikki das ahte lávdegoddi galgá oažžut dakkár ekonomalaš rámma mii dahká vejolažžan ollašuttit lávdegotti mandáhta. Sámediggi lea ožžon dieđu Vuotnaguolástuslávdegottis ahte sin ekonomalaš rámmat ja čielggadeamit čállingoddedoaimma ektui eai leat doarvái buorit, juoga mii lea hehtten lávdegotti barggu. Ášši válđui ovdan Guolástusdirektoráhtain 2008:s, almmá buorráneami haga. Sámediggi lea 2019:s válđán dán ášši ovdan Ealáhus- ja guolástusdepartemeanttain, ja das juksojuvvon ovttamielalašvuohta das ahte lávdegoddi galgá evaluerejuvvot 2020:s, mas Vuotnaguolástuslávdegotti doaimma ja mandáhta iešguđet bealit galget geahčaduvvot vai lávdegoddi guhkit áiggi vuollái sáhte čadahit iežas mandáhta albma láhkai.

Boazodoallu

Sámediggi galgá leat politihkalaš eaktudeaddji boazodoallopolitihkas ja boazodoalu ealáhusovddideapmái. Dat sáhtá čadahuvvot konsultašuvnnaid bokte ja čoahkkimiid bokte gulahallanforumiin, ja lagas gulahallama bokte boazodoaluin.

Sámediggi lea čadahán konsultašuvnnaid Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain evttohusaid birra dálá boazodoallóláhkii. Departemeanta lea evttohan rievdadit ulbmilparagráfa, geatnegahttojuvvon indiviidamerkema, boazologu almmuheami ja mearrádusa boazodoallostivrii nammadeami birra.

Áigumuš evttohusain rievdadit ulbmilparagráfa lei ulbmilparagráfa ekologalaš guoddevašvuođa vuoruheapmi. Sámedikkis ii lean ovttamielalašvuohta dán rievdadusevttohussii ii ge dorjon dan. Departemeanta lea välljen vuordit evttohusain rievdadit ulbmilparagráfa dassážiigo Boazodoallolávdegoddi lea meannudan dan ja bargu guoddevašvuođaeavttuiguin lea válmmas ja árvvoštallojuvvon. Sámediggi lei vuostá rievdadusevttohusa mii guoská boazologu almmuheapmái, muhto konsultašuvnnain sohppojuvvui ahte sáhtá almmuhit siidaoasi ollislaš boazologu siskkáldasat ealáhusas. Dainna oaivvilduvvo ahte siidaoasi ovttaskasdoalli boazologu ii galgga almmuhit. Láhkarietvadusevttohus boazologu almmolašvuođa birra dohkkehuvvui Sturorradikkis geassemánu 17. b. 2019.

Sámediggi oaivvilda ahte departemeantta evttohus geatnegahttojuvvo indiviidamerkema birra hedjonahtá boazodoalu árbevirolaš merkenvuogi. Nappo ii sáhtán ge Sámediggi doarjut láhkarietvadusevttohusa. Vaikke vel ii lean ovttamielalašvuohta dán láhkaevtttohussii, de välljii departemeanta sáddet láhkaevtttohusa Sturorradiggái meannudeapmái, gos láhkarietvadusevttohus dohkkehuvvui geassemánu 17. b. 2019.

Departemeantta manjimus láhkarietvadusevttohus guoskkai boazodoallostivrii. Departemeantta rievdadusevttohus lei ahte departemeanta ieš nammada buot čieža lahtu boazodoallostivrii masa Sámediggi sáhtii nammadit golbma lahtu. Sámediggi ii sáhtán doarjut dán evttohusa, ja

konsultašuvnnain deattuhii Sámediggi deatalažžan ahte oasálaččat nammadit seamma ollu lahtuid boazodoallostivrii, ja ahte stivrra jodiheaddji sáhtta vurrolagaid leat Sámedikki nammadan evttohas dahje departemeantta evttohas. Deatalaš lea maid ahte jodiheaddji gelbbolašvuhtii biddjojuvvo sámi giella-, kultur- ja boazodoallofágalaš gáibáduš. Sohppojuvvoi vuordit rievdadusevttohusain dassážiigo boazodoalloláhkalávdegoddi lea válmmas.

Sámediggi lea nammadan lahtuid Boazodoallostivrii áigodahkii 2019-2022. Dat lea boadusin čađahuvvon konsultašuvnnain main dovddahuvvui ahte duohta mielváikkuheapmi galggai sihkkarastojuvvot dássidis lahttologu bokte boazodoallostivrii, ja ahte stivrra jodiheaddji sáhtta vurrolagaid leat Sámedikki nammadan evttohas dahje departemeantta evttohas. Deatalaš lea maid ahte jodiheaddji gelbbolašvuhtii biddjojuvvo sámi giella-, kultur- ja boazodoallofágalaš gáibáduš.

Sámediggi lea nammadan lahtu dan bargojovkui mii galgá hábmet boazodoallopolitihka guoddevašvuodamihttomeriid eavttuid. Boazodoalu guoddevašvuodamihttomearrái gullet oassemihttomearit ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevašvuolta, mas oassemihttomearit galget mihtidit lea go boazodoallu guoddevaš. Revišuvdna lea čujuhan ahte ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevašvuoda oassemihttomearit eai leat doarvái bures čađahuvvon. Bargojoavku galgá hábmet ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevašvuoda eavttuid. Ekologalaš guoddevašvuoda eavttut leat juo hábmejuvvon ja dát eavttut galget bissut, muhto bargojoavku sáhtta válddahit eará beliid mat sáhttet váikkuhit ekologalaš guoddevašvuhtii, ja evttohit mo daid sáhtta váldit mielde.

Sámediggi lea čađahan gulahallančoahkkimiid boazodoaluin, oassálastán NBR riikkačoahkkimii, oassálastán boazodoalu regionála gulahallanforumii ja Sámediggi lea ovddastuvvon «Ut på vidda» nammasaš prošeavtta stivrenjoavkkus.

Sámediggi oassálastá dárkojeaddjin Boazodoallošiehtadusain. Sámedikki árvalus jagi 2019 šiehtadallamiidda deattuhii areálavuđđosa sihkkarastima, ekonomalaš ovdáneami, rekrutterema, čálgoortnegiid ja DBS-doaibmajuid boazodoalu várás, ja váikkuhangaskaomiid mat dorjot bearašvuđot boazodoalu.

Sámediggi lea čađahan konsultašuvnnaid §§ 1, 18, 33 ja 71 rievdadusaid birra boazodoallolágas, ja konsultašuvnna Nordlándda boazodoallohálddaha kantuvrra sirdima birra.

Eanadoallu

Sámediggi áigu vuoruhit dan ahte beassat váikkuhit eanadoallopolitihkkii dakko bokte ahte juksat gulahallama ja konsultašuvnna guovddáš eanadoalloeiseválddiiguin, addit árvalusaid eanadoallošiehtadussii, čađahit ovttasbarggu ja gulahallama eanadoalloorganisašuvnnaiguin, ja sihkkarastit áigáduvvon máhtu ja oktiiordnejuvvon politihkkahábmema ealáhusas. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte nuorat movttiidahttojuvvojit ángiruššat eanadoaluin.

Prošeakta "Økt kjøttproduksjon i Troms og Finnmark" lea dál doaibmamin nuppi jagi. Prošeakta man Nortura jodiha, lea deatalaš njuovvanhivvodaga bisuheapmái Romssa ja Finnmárkku njuovahagain ja nu maddái eanadoalu infrastruktuurra bisuheapmái. Golmmajahkásaš prošeakta gáiccačivggabierrgu geavaheami birra, mii álggahuvvui 2018:s, lea manjduvvon gáiccačivggabierrgu eahpesihkkaris márkandilálašvuodaid geažil.

SápmiAgri lea dál doaibmamin goalmát jagi. Prošeakta lea lágidan eanadoallokafeaid buot viđa oassálasti gielddain iešguđet fáttáiguin, ja čađahan mánga kurssa. Mánja buolvamolsuoma leat

dáhpáhuvván ja ođđa doallovisttit leat huksejuvvon 2019:s, muhto ii leat buorre diehtit lea go dat prošeavtta barggu geažil.

Nu go ovddeš jagiid de lea Sámedikkis leamaš čoahkkin Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain árvalusaid birra eanadoallošiehtadussii. Sámediggi deattuhii deatalažžan earret eará vuorddehahtti eanadoallopolitihka, vuoruhit roavvafuođarvuđot buvttadeami sámi guovlluide ja stuorát buvttandoarjaga uhcimus doaluide. Jahkásaš čoahkkimiin boanddaidservviiguin lea Sámediggi soahpan singuin muhtun oktasašvuoruhemiid sihke eanadoallošiehtadallamiin ja eanadoallopolitihkas. Smávva ja gaska sturrosaš doalut vuoruhuvvojedje 2019 šiehtadallamiin, ja roavvafuođarvuđot buvttademiid vuoruheapmi jotkojuvvo 2019:s.

Sámediggi lei 2019:s mielde hábmemin regionála giliovddidanprográmma Romssa ja Finnmárkku eanadoalu várás. Barggu jođihii Fylkkamánni. Eanaš doaimmabijut čuvvot Sámedikki eanadoallopolitihka.

Boraspiret

Sámedikki mihttomearri lea ahte boraspirehálddašeapmi lea hábmejuvvon nu ahte boraspiremáddodagat dagahit nu uhccán vahága sámi guohtunealáhusaide go vejolaš, ahte boraspiremáddodagat sámi guovlluin leat dakkár dásis ahte dat eai áitte sámi guohtunealáhusaid guoddevašvuoda, ja ahte vásáhusvuđot máhttu ja árbediehtu guohtunealáhusaid ja boraspiriid birra lea oassin boraspirepolitihka ja -hálddašeami mearrádusaid máhttovuodus.

Sámediggi lea njukčamánuš čađahan bargoseminára man fáddán lei sámi árbediehtu boazodoalu ja boraspiriid birra. Seminára lei ovttasbargu gaskal Birasdirektoráhta ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvi (NBR). Seminára fáddán lei mo čađahit vásáhusvuđot máhttu boazodoalu ja boraspiriid birra boraspire máhttovuđđui. Sámediggi lea maŋŋá seminára gulahallan Birasdirektoráhtain ja NBRain árbedieđu viidásat čađahemiin boraspirehálddašeapmái.

Sámedikkis lei geassemánuš čoahkkin Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain (DBD) boraspiredili birra sámi guohtunguovlluin. Fáddán lei goaskimiid báhčín ja boraspirehálddašanplána Nordlánddas. Sámediggi bivddii ahte goaskinprošeakta Romssa fylkkas farggamusat álggahuvvo, ja ahte goaskimiid báhčín váldojuvvo mielde dán prošeaktii ja geahččalanortnegii Fovsenis. DBD vástidii ahte áigumuš lea fargga álggahit prošeavtta Romssa fylkkas, muhto ahte gáibiduvvo eanet dutkan ovdalgo sáhtta árvvoštallat sáhtta go váldit mielde goaskimiid báhčima. Sámediggi válddii viidáseappot ovdan Nordlándda boraspirehálddašanplána ja čujuhii dasa ahte departemeanta lea dan váldán meannudeapmái. DBD vástidii ahte departemeanta áigu bargat viidáseappot Nordlándda hálddašanplánain ja dan botta gusto plána nu mo boraspirelávdegoddi lea mearridan. Skábmamánuš sohpe Sámediggi ja direktoráhta bargat viidáseappot Romssa fylkka prošeavttain ja ahte ođđajagimánuš 2020 dollojuvvo čoahkkin daid orohagaiguin mat leat dieđihan beroštumi searvat prošeaktii.

Sámediggi lea oassálastán Stuorradikki bearráigeahččan- ja vuodđudanlávdegotti rabas čoahkkimii dan boraspirehálddašeami iskkadeami birra maid Riikarevišuvdna lea čađahan. Sámediggi dovddahii ahte Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea uhccán láchčán dasa ahte juksat Stuorradikki guovttesuorat mihttomeari guoddevaš boraspiremáddodagaid ja eallinnávccalaš guohtunealáhusa birra.

4.3.1 Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	3 776 000	7 000 000	3 224 000
guorahallama mas čielggaduvvo dárbu rievdadit boazodoallolágaid	1 176 632	850 000	-326 632
Submi	4 952 632	7 850 000	2 897 368

4.3.2 Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
40000 Doarjja vuodđoealáhusaide	3 776 000	7 000 000	7 000 000	3 224 000
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksujuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
40000 Doarjja vuodđoealáhusaide	4 645 000	719 000	150 000	3 776 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet bargosajit vuodđoealáhusain ovdal jagi 2025.

	Ohcamiid lohku	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Mariidna ealáhusat, guolástus	41	17	24
Eanadoallu, divodeamit ja lassevistit	8	5	3
Boazodoallu	0	0	0

Eanadolliid ulbmiljoavku gáržžiduvvui sakka 2015:s ja dat čilge manne leat nu uhccán ohcamat eanadoalus. Dušše ovddidanprošeavttat, divodeamit ja lassevistit vuoruhuvvojedje 2019:s. Dat sáhtte čilget manne leat uhccán ohcamat doallohukseimiidda Finnmárkkus 2019:s. Innovašuvdna Norgga dieđuid mielde lea stuorát beroštupmi doallohukseimiidda Romssa fylkkas. Eanadoallodoarjagat leat sihkkarastán dan vihttasa doallovuoddu geat leat ožžon doarjaga.

Mariidna ealáhusain juolluduvvui doarjja earet eará fanasoastimiidda, guollerusttegiid ođasmahttimii, debboprošeavttaide ja galmminhanrusttegiidda.

4.3.3 Boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami guorahallama čielggadeapmi - prošeakta

Sámediggi ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi (NBR) leat nammadan lávdegotti mii galgá árvvoštallat makkár rievdadusaid ferte boazodoallolagas dahkat nannen ja ovddidan dihtii boazodoalu bearašvuodot ealáhussan ja eallinvuohkin. Kultuvrralaš guoddevašvuoda nannen, boazodoalu giela gáhtten ja boazodoalu viidásat ovddideapmi dakkár álgoálbmotealáhussan mas lea sihkkaris ekonomalaš dienasvuoddu, ferte sihkkarastojuvvot lágain ja njuolggadusain.

Boazodoallolávdegoddi lea čađahan 6 bargočoahkkima, ja lálkálávdegoddi lea dasa lassin čađahan ja oassálastán rabas čoahkkimiidda main lávdegoddelahtut lea beassan deaivvadit iešguđet guovlluidda boazodoallu ovddasteddjiid. Lávdegoddi galgá erenoamážit čielggadit erohusa gaskal priváhtarievttálaš ja almmolašrievttálaš hálddašeami, ja árvvoštallat siidaosiid sajádaga. Lávdegoddi

galgá evttohit dakkár rievdadusaid boazodoallolágas man nannešedje boazodoalu areálasuodjalusa. Lávdegoddi galgá geahčadit láhkamearrádusaid mat gusket boazolohkui.

4.4 Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ásahandávjodat lagabui Norgga gaskameari ollislaččat ja 2 % eanet fitnodagat

Sámediggi oaidná ahte lea ealáhuslaš stuorrunvejolašvuohta kulturealáhusain, ealáhusutkamis, mátkeealáhusain, báikkálaš borramušain ja nana vuodđoealáhusain. Dát ealáhusat ja oalgealáhusat ovddastit ođasmuvvi resurssaid mat váikkuhit buori ealáhus- ja servodatovdáneapmái sámi guovlluin boahtteáiggis. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavttaid mat luvvejit potensála dán ealáhusain

4.4.1 Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	4 418 756	6 800 000	2 381 244
Sápmi Ealáhussiida - njuolggodorajja	410 000	410 000	0
Nuorra Ealáhusutkan - njuolggodorajja	251 000	251 000	0
Sámi mátkeealáhusat - prošeakta	1 381 101	1 000 000	-381 101
Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuodot doarjja	1 042 500	1 000 000	-42 500
Submi	7 503 357	9 461 000	1 957 643

4.4.2 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuodot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
40510 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	4 418 756	6 800 000	6 800 000	2 381 244
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
40510 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	5 757 000	1 163 244	175 000	4 418 756

Sivvan poastta unnitgeavaheapmái 2019:s lea eanaš ovddeš jagiid doarjjaruđaid ruovttoluottageassin.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Fitnodatlohku lassána lagabui 2 % sámi guovlluin.

	Okttibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja ealáhuseallimii, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	45	33	12

Stuorra oassi juolluduvvon ohcamiin 2019:s leat doarjagat mátkeealáhusfitnodagaide. Doarjja lea addojuvvon 4 prošeaktii main lea čatnaseapmi boazodollui. Buot dát prošeavttat gusket báikkálaš biepmu ovddideapmái ja viidásat ráhkadeapmái.

4.4.3 Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Luvvet sámi govvluid smávva fitnodagaid stuorrun- ja ovdánanvejolašvuođaid

Sápmi Ealáhussiida lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovlun. Ealáhussiida bása lea Deanus/Unjárggas mas lea oktavuolta Porsánjgu gildii, Kárášjoga gildii ja Guovdageainnu suohkanii.

Ealáhussiiddaid doaibmabijut leat boahtán ávkin ealáhuseallimii dakko bokte ahte fitnodagat leat ásahan eahpeformálalaš fierpmádagaid ja lokten iežaset gelbbolašvuođa das mo jodihit iežas doaimma. Guhkit áiggi vuollái mii vuordit ahte doaibmabijut sihkkarastet oassálasti fitnodagaide buoret ekonomii ja nannejit fitnodagaid.

4.4.4 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet ođđaásaheamit ja ealáhuseallima ođasmahttin, mat addet eanet bargosajiid.

Ođđaásaheamit leat vealtameahtun deahtalaččat ahtanuššamii ja ođasmahttimii ealáhuseallimis ja dan bokte eanet bargosajiide. Jos galggaš lihkostuvvat eanet ealáhushutkan ja eanet ođđaásahemiiguin, de lea dárbu álgit juo vuođđoskuvllas ja joatkkaskuvllas. Nuorra ealáhushutkan bargá sierra oahppolágidemiiguin konkrehta bargo- ja prošeaktabargamušaiquin mat earret eará loahpahuvvojit gilvvuiguin.

Ortnega ulbmiljoavkun leat joatkkaskuvlaoahppit. Livččii váttis mihtidit beavttu Sámedikki doarjagiin eanet bargosajiid várás. Ohppiid gelbbolašvuohta das mo plánet, ásahit ohppiidfitnodaga, doaimmahit dan ja loahpahit fitnodaga, lea loktan. Dán gelbbolašvuođa sáhttet oahppit geavahit maŋŋágo sii leat geargan oahpus ja háliidit ásahit iežaset fitnodaga.

4.4.5 Sámi mátkeealáhusat - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Nannejuvvon árvoháhkkan oassálasti fitnodagaide fitnodagaid gelbbolašvuođa ja gálvolágideami bokte, ja nannejuvvon márkanolaheapmi ja buoret beasatlašvuohta.

Prošeavtta Johtit - sámi golmmajahkášaš mátkeealáhus (mii álggahuvvui 2018:s) ja man Davvi-Norgga Mátkeealáhus jodihá, lea dál čađahuvvomin maŋimus jagi (2020). Maŋŋá juohke jagi loahpaheami čađaha Davvi-Norgga Mátkeealáhus iskkadeami, ja 2018 iskkadeapmi čájeha ahte 70 % oassálasti fitnodagain barget ollesáiggi fitnodagain ja 81 % dain leat birrajagi doaimmas. Dáinna lágiin

juksá Sámediggi sámi mátkeealáhus mihttomeari ahte leat "mánnga sámi mátkeealáhusdoaimma mat doibmet birrajagi fitnodahkan".

Oktiibuot leat 25 fitnodaga mielde proševttas, Finnmarkku rájes Trøndelága rádjai, main eatnašat bohtet Finnmarkkus ja Kárášjogas. Muhtun fitnodagat leat heaitán proševttas eará vuoruhemiid geažil. Jagi 2018 fokus lei nuppástuhttin ja vásáhusdesign, jagi 2019 fokus fas lei buvttaovdvideapmi ja digitaliseren, ja jagi 2020 fokus galgá leat mátkanvejolašvuodaid nannen eanet oinnolašvuodain ja vuovdimiin. 2019:s, mii lea proševtta nubbi jahki, lei fitnodagain giđđačoahkkaneapmi mas historjámuitaleapmi, buvttaovdvideapmi ja biebmovásáhusat ledje fáddán. Dasa lassin čađahuvvui oahppomátki earret eará Ruhtii, ja muhtun kursat leat dollojuvvon, earret eará oahppat mo šaddat čeahpes neahttageavaheadjin. Sámediggái lea plána proševtta loahpaheapmái deatalaš, exit-plána, ja ahte ovttasbargu doaimmaheddjiid gaskkas fuolahuvvo seammás go ođđa ásahuvvojit. Exit-plána ráhkadeamis leat goappašat davimus fylkkat mielde ovttas Innovašuvdna Norggain.

Seammás go Johtit lea doaimmas, de leat áibbaš dárbbalaš ahte Sámediggi váldá ovddasvástádusa das mii dáhpuhuvvá sámi kultuvrra kommersialiseremiin, Romssas. go bohtet eanet ja eanet mátkkáláččat Romsii, de jearahuvvo sámi kultuvra eanet ja eanet. Danne lea áibbas lunddolaš čađahit proševtta Romssas, gos deaddu sámi kultuvrii lea stuorámuš ja gos dat jearahuvvo eanemusat. Dáppe han sáhtá háhkat buoremus máhtu das mii dáhpuhuvvá go kultuvra kommersialiserejuvvo.

Dáppe lea "Vahca" nammasaš proševtta ovddiduvvon. Mii háliidit ráhkadit luotta, man earát besset čuovvut. Dat lea ovttasbargoproševtta gaskal Sámedikki ja Romssa suohkana. Oassin das mo hálddašit sámi kultuvrra Romssa mátkeealáhusas, lea Visit Tromsø bargan dainna ahte ovddidit etihkalaš njuolggadusaid sámi mátkeealáhussii. Dat galget geavahuvvot Visit Tromsø lahttofitnodagaid ektui.

Vahca proševtta álggahuvvui guovvamánus 2019 seminárain Romssas fáttá birra. maŋŋá seminára sohpe Sámediggi ja Romssa suohkan loktet proševtta ođđa muddui, guovttejahkásaš váldoproševktan. Proševtta oačču 2019:s 600 000 ruvdnosaš ruhtadeami Servodatloktemis (Davvi-Norgga Seastinbáŋku).

4.4.6 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
41012 Sámi mátkeealáhusat	1 042 500	1 000 000	1 000 000	-42 500
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41012 Sámi mátkeealáhusat	1 281 000	202 500	36 000	1 042 500

Doarjjaortnega mihttomeari:

- Ollu sámi mátkeealáhusdoaimmaheadjit mat doibmet birrajagi fitnodahkan.

	Oktiibuot	juolluduvvon	Biehttaluvvon
Sámi mátkeealáhusat	13	9	4

Doarjjaortnegii sámi mátkeealáhusat várrejuvvi 1 000 000 ru. Sámediggái bohte ollu buorit ohcamat 2019:s ja ollu dain ožžo doarjaga. Okta dain ohccin geas juolluduvvui ovddidan- ja investerendoarjja,

lei Hættas Opplevelser Guovdageainnus. Orus Moments AS oaččui juolluduvvot álggahandoarjaga. Dát doarjagat lea váikkuhan dasa ahte fitnodagat sáhttet ovddidit doaimmaset nu ahte sisaboahtu addá vuodu birrajagi doibmii.

4.4.7 Dieđáhus sámi ealáhusaid birra

Ealáhusdieđáhus Šattolaš Sápmi dohkkehuvvui 2019:s. Bargu lea Sámedikki proseassa boađus. Lágiduvvon bargoseminárain leat sihke olggobealde ja siskkáldas doaimmaheaddjit leamaš mielde. Olggobealde konsuleantafitnodat lea leamaš hui deatalaš dán barggus. Sámediggi mearridii ođđa váldomihttomeari Sámedikki ealáhuspolitihkkii:

- **Sámi guovlluin galget leat nana ealáhusat mat ovddidit ja bisuhit eallinnávccalaš sámi servodagaid**

Dieđáhusa áigumuš lea oažžut ealáhuspolitihka ángiruššat erenoamážit sámi ealáhusaiguin ja sámi servodatovddidemiin. Politihkkaovddideamis galget dát ealáhusat vuoruhuvvot; vuodđoealáhusat, duodji, hutkás ealáhusat ja sámi mátkeealáhusat ja juohkelágan ealáhusat. Politihkkaovddideapmái leat biddjojuvvon 35 vuoruheami.

Váikkuhangaskaoapmegeavaheapmái leat biddjojuvvon 12 vuoruheami masa earret eará dát gullet; vuosttašgearddeálggaheaddjit, árramuttu innovašuvdna, dutkan ja ovddideapmi, investerenprošeavttat, fierpmádatprográmmat ja gealbudeapmi ja ovttasbargu eará doaimmaheddjiiguin. Okta dain stuorra rievdadusain váikkuhangaskaoapmegeavaheamis lea ahte doaimmaguovlu oktan dálá 31 gielddaiguin, galgá heaittihuvvot. Sámediggi áigu dahkat ovttasbargošiehtadusaid dihto gielddaiguin sámi ealáhusovddideami oktavuodas, ja dan vuodul ásahit ođđa doaimmaguovllu. Proseassa dieđáhusa čadaheamiin álggahuvvo 2020:s.

4.5 Hutkás ealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahtti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Sámi hutkás ealáhusain lea stuorra vejolašvuotta šaddat okta dain deataleamos ealáhusgeainnuin sámiide boahteáiggis. Sámediggi mearridii 2017:s doaimmaplána sámi hutkás ealáhusaid várás 2017 - 2019.

Sámediggi lea 2019:s plánen Šoop Šoop – Sámi design days mii galgá lágiduvvot Romssas guovvamánus 2020.

Faamoe mii mearkaša fápmu lullisámegillii, lea fitnodatovddidanprográmma daid fitnodagaid várás mat háliidit šaddat eanet gánnáhahttin. Prográmma lea čalmmustahtán mearkagálvvu, vuovdima ja ekonomiiija. Oktiibuot vihtta fitnodaga besse fárrui. Prográmma loahpahuvo borgemánus 2020. Faamoe lea lágidan oktiibuot guokte čoaheameami 2019:s mas oassálastit leat ovttas rehketoallofitnodagain geahčadan rehketoalu árvvoštallan dihtii leat go buoridanvejolašvuodát. Sii leat bidjat mihttomeriid jahkái, ja sii leat viiddidan iežaset fierpmádaga fitnodatgalledemiid bokte. Dasa

lassin lea sii čoahkkanemiin ožžon nannejuvvot iežaset mearkagávvu digaštallamiid ja smiehtademiid bokte.

4.5.1 Čoahkкетabealla - hutkás ealáhusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarjja	1 791 175	750 000	-1 041 175
Gelbbolašvuodavuodot hutkás ealáhusat - prošeahta	2 377 299	1 900 000	-477 299
Submi	4 168 474	2 650 000	-1 518 474

4.5.2 Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuodot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
41002 Hutkás ealáhusat	1 791 175	750 000	750 000	-1 041 175
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41002 Hutkás ealáhusat	2 323 000	381 525	150 300	1 791 175

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa Hutkás ealáhusaide doarjagii bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 1 250 000 ru.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahtti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja hutkás ealáhusaide	17	15	2

Dát doarjjaortnet hálldaša 1 000 000 ru. Ollu ja buorit ohcamat bohte, ja dán poasttas lea geavahuvvon eanet go dan mii lei bušehterejuvvon. Dat sáhte mearkkašit ahte Sámis leat ollu fitnodagat mat háliidit sajáiduvvat ja viidáseappot ovddidit fitnodagaset. Eará sivva sáhtá leat ahte ollu fitnodagat dihtet guđe ortnegis sii sáhttet ohcat. Laš nammasaš bivttasfitnodat lei okta dain fitnodagain mii oaččui álggahandoarjaga, ja Sjabretje AS nammasaš fitnodat lei okta ollu fitnodagain mat ožžo ovddidandoarjaga.

4.5.3 Gelbbolašvuodavuodot hutkás ealáhusat - prošeahta

Sámi hutkás ealáhusat leat priváhta fitnodagat mat ovdanbuktet ja vuvdet kultuvrralaš buktagiid gálvun dahje bálvalussan. Eaktun oažžut buori ovdáneami dán ealáhusas lea ahte gánnáhahttivuohta deattuhuvvo. Sámediggi lea mánggaid jagiid lágidan Dáhttu-prográmma mas leat hui buorit bohtosat.

Dáhttu gründer prográmma golbma manjimus čoahkkanemiin lágiduvvojedje Lulli-Romssa guovllu oassálastiide. Oktiibuot čađahedje 8 fitnodaga kurssa. Dasa lassin čađahuvvojedje muhtun webinára, ja oassálastit ožžo gitta 30 diimmu rádjai oktagaslaš bagadeami. Oassálastit leat lokten iežaset gelbbolašvuoda ja ásahan siskkáldas fierpmádagaid dán Dáhttu-prográmma bokte.

4.6 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii 2019 čavčča sierra ášši duoji organiserema birra. Ášši bijai vuodđun jagi 2018 mannosáš Sámedikki dieđáhusa duoji birra ja evaluerenraportta Duodjeinstituhta birra. Dieđáhusas bohtá ovdan ahte Sámedikki mihttomearri duodjeealáhussii lea ovddidit duoji boahtteáiggeguvllot ja geasuheaddji ealáhussan. Das leat biddjojuvvon guhitta ángiruššansuorggi mas rekrutteren, gánnáhahttivuohta, váikkuhangaskaoamit, ealáhusa organiseren, gealbudeapmi ja stuorát márkan leat vuoruhuvvon boahttejagiin.

Sámediggi lea čuovvulan ángiruššansuorggi ealáhusa organiserema birra. Áigumuš dáinna ángiruššansurggiin lea ulbmillaš organiseren mii lea heivehuvvon ealáhusa dárbbuide. Dieđáhus evttoha guokte strategiija mihttomeari juksamii: Oažžut mielde Duodjeinstituhta Duoji válđošiehtadussii ja geahčadit duodjeealáhusa organiserema. Dievasčoahkkin mearridii maiddá ahte Duojáriid Ealáhussearvi, Sámiid Duodji ja Duodjeinstituhta galget leat mielde. Bargo jotkojuvvo 2020:s.

4.6.1 Čoahkketabealla - duodji

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja Duodjeinstituhtii	5 168 000	5 168 000	0
Doarjja duodjeealáhusa ovddideapmái ja rekrutteremii	1 671 000	1 671 000	0
Duoji ealáhusšiehtadus	5 505 095	7 200 000	1 694 905
Submi	12 344 095	14 039 000	1 694 905

4.6.2 Duodjeinstituhta - njuolggodoarjja

Sámediggi álggahii 2018:s Duodjeinstituhta ja gullelaš bagadeaddjiortnega evaluerema. Sámediggi háliidii earret eará árvvoštallat ulbmilolahusa duoji ektui ealáhussan ja ealáhusdoaimmaheddjiid duodjebagadeddjiid geavaheami ja sin ávkki duodjebagadeddjiin. 2019 giđa lei raporta Duodji boahtteáigái - Duodjeinstituhta ja Duodjeinstituhta bagadeaddjiortnega evalueren válmmas.

Raporttas čujuhuvvui dasa ahte Duodjeinstituhta rollas kulturguoddin ja immateriála kulturárbbi hálddašeaddjin lea stuorra mearkkašupmi. Váldokonklusuvdna lei dattetge ahte Duodjeinstituhta ii nagot ollašuttit iežas mandáhta doaimmat ovddidan- ja gealboguovddážin duodjái ealáhussan, kultuvran ja giehtaduodjin. Instituhta doaimmas lea vuosttažettiin sáhka duojs kultuvran ja giehtaduodjin, ja dat bohtá ovdan bargiid formálagealbbus.

Raporta rávve ahte Duodjeinstituhta jotkojuvvo, muhto gáržžit mandáhtain, juogo gealboguovddážin duodjái immateriála kulturárbin, dahje gealboguovddážin design, buvttá- ja márkanovddideami várás. Telemarksforskning oaivvilda ahte dálá doaimma lea lagamus vuosttaš molssaeavttu.

4.6.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Oahpahuskantuvra oktiordne ja beavttálmahtta dan oahpahusa maid ovtastuvvon oahppofitnodagat addet fidnoohppiide ja oahpaheadjekandidáhtaide boazodoalus ja duojis. Áigumuš lea oahpahit nuoraid vai šaddet čeahpes fágabargin boazodoalus ja duojis. Oahpahuskantuvra addá joatkkaohpu oahppofitnodagaide gos sáhtta váldit fágareivve dahje gealboduodaštusa. Vuolggasajis galget álo leat 10 oahppošiehtadusa duodjefágain.

Oktiibuot ledje 10 fidnoohppi loahpageahčen 2019. 7 ođđa oahppi váldjuvvojedje sisa 2019:s. 4 fidnoohppi čađahedje fidnoohppiáigodaga 2019:s, geain 2 cevze fágaiskosa.

4.6.4 Duoji ealáhusšiehtadus

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
41050	Doaibmadoarjja - ohcanvuodot doarjja	2 598 840	2 100 000	-498 840
41051	Investeren- ja ovddidandoarjja, konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja proševttat - ohcanvuodot doarjja	-30 652	1 500 000	1 530 652
41052	Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat org	120 000	200 000	80 000
41053	Tabealla 9.3.6.5 Boazodoallu - Ohcanvuodot doal	90 960	50 000	-40 960
41054	Gelbbolašvuohta, oahpahus, kurssat	519 730	300 000	-219 730
41056	Duojáriid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat	600 000	600 000	0
41057	Sámiid Duodji - njuolggodorajja	1 250 000	1 250 000	0
41058	Fága- ja ekonomijalávdegoddi	6 217	200 000	193 783
41062	Márkanheiveheapmi	350 000	1 000 000	650 000
Submi		5 505 095	7 200 000	1 694 905

Duoji ealáhusšiehtadussii várrejuvvui 7 200 000 ru 2019 várás. Dasto dohkkehii Sámedikki dievasčoahkkin šiehtadusa. Ruđat galget earret eará geavahuvvot doaibmadoarjjan, stipeandan, investeren- ja ovddidanruhtan duodjefitnodagaide, njuolggodoarjjan duodjeorganisašuvnnaide jna.

Várrejuvvon ruđain geavahuvvui sullii 4 400 000 ru duodjeulbmiliidda (ruovttoluottageassimat eai leat mielde das). Dat lea uhcit go mannanjagi geavaheapmi, ja mearkkaša hui stuorra vuollegeavaheami dain ruđain mat leat várrejuvvon ulbmilii. Váttis lea dadjat manne geavahuvvo uhcit ruhta, muhto orro leamen nu ahte duodjedoaimmain lea uhcit investerendárbu.

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa faga- ja ekonomijalávdegottis bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 50 000 ru.

Muđui várrejuvvui 1 000 000 ru márkanheiveheapmái 2019:s, muhto dušše 350 000 ru dain ruđain geavahuvvui ulbmilii. Dát ortnet lea 2019:s várrejuvvon Sámi Duodjái ja Duojáriid Ealáhussearvái, muhto 2020:s dát ortnet rahppojuvvo stuorát ulbmiljovkui.

Doaibmadoarjja Duodji

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
41050	Doaibmadoarjja - ohcanvuodot doarjja	2 598 840	2 100 000	2 100 000	-498 840
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41050	Doaibmadoarjja - ohcanvuodot doarjja	2 598 840	0	0	2 598 840

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doaibmadoarjja Duodji	30	27	3

2019:s juolluduvvui oktiibuot 2 598 840 ru doaibmadoarjjan. Postii lei várrejuvvon 2 100 000 ru. Dasa gulle maid jagi 2018 váiddaáššit mat meannuduvvojedje 2019:s. Sivas go lei uhccán ohcan duodjeruđaide muđui, de eai vuoliduvvon doarjjasupmit.

Investeren- ja ovddidandoaibmabijut, konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja proševttat

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa bušeahhtafápmudusa vuodul.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja sisabohtu buorranit.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
41051	Investeren- ja ovddidandoarjja, konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja proševttat	-30 652	1 500 000	1 500 000	1 530 652
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41051	Investeren- ja ovddidandoarjja, konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja proševttat	674 050	354 702	350 000	-30 652

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Investeren- ja ovddidandoaibmabijut Duodji	9	6	3

2019:s lei várrejuvvon 1 500 000 ru investeren- ja ovddidandoaibmabijuide. Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa investeren- ja ovddidandoaibmabijuin bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 1 430 000 ru. Muhto dušše sullii 675 000 ru geavahuvvui ulbmilii. Ruhtageavaheapmi dán ulbmilii lea njedjan jeavddalaččat 2015 rájes.

Duodjestipeanda

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa duodjstipeanddas bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 120 000 ru.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuohta duoji siskkobealde.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
41052	Duodjestipeanda	120 000	200 000	200 000	80 000
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41052	Duodjestipeanda	120 000	0	0	120 000

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Duodjestipeanda	11	11	0

Sámi joatkkaskuvllas ja boazodoalloskuvllas leat čieža oahppi váldán duodjefágaid, golmmas lohke duoji Sámiij áhpadusguovdásjis Johkamohkis ja okta gii logai duodjemastera Sámi allaskuvllas. Dat lea dagahan ahte eambbogat leat háhkan gelbbolašvuođa duojs.

Čálgoortnegat

Doarjjaortnega mihttomearri Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojáriidda geat leat dohkkehuvvon duodjeregistaris.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Čálgoortnegat	6	6	0

Sámediggi lea juolludan doarjaga guđa duojárii čálgoortnega bokte. Dát ruđat leat sihkkarastán dihto dienasbuhttema sidjiide geat leat leamaš buohccin.

Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjefitnodagaid ja duojáriid ámmátlašvuohta ja sisaboahu buorránit.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
41054	Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat	519 730	300 000	300 000	-219 730
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41054	Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat	560 030	22 800	17 500	519 730

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat	11	8	3

Márkanheiveheapmi

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja sisaboahu buorránit.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
41062	Márkanheiveheapmi	350 000	1 000 000	1 000 000	650 000
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41062	Márkanheiveheapmi	350 000	0	0	350 000

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Márkanheiveheapmi	4	3	1

5 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea lámčit diliid nu ahte sámi dáidda- ja kulturdoaimmat ovddiduvvojit. Sámediggi galgá leat okta deataleamos eavttuid biddjin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis.

5.1 Kultuvrra váikkuhangaskaoamit

5.1.1 Áŋgirusšansuorggit - kultuvra

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	16 767 799	16 356 000	-411 799
Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	93 247 867	92 521 000	-726 867
Sámi girjjálašvuohta ja mediat	23 988 019	23 904 000	-84 019
Sámi valášállan	3 200 000	3 200 000	0
Submi	137 203 685	135 981 000	-1 222 685

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

<u>Ár</u>	<u>Beløp</u>
2012	143 500
2013	0
2015	0
2016	571 500
2017	1 196 500
2018	3 235 500
2019	6 433 570
Sum	11 580 570

5.2 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Áŋgirusšansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáidda mii ovddida, iskkada ja hástala.

Ovttasbargu iešguđet almmolaš doaimmaheddjiiguin lea deatalaš strategiija dasa ahte juksat áŋgirusšansuorggi váldomihtu. Dán strategiija vuodul lea Sámedikki jahkebeallásaš hálddahuslaš gulahallančoahkkimat Kulturdepartemeanttain.

Dáid čoahkkimiid fáddán lea earret eará dieđuid lonohallan ja guovdilis áššiid ságaškuššan, álgoevttohusat boahttevaš stuorradiggedieđáhusaide, iešguđet huksenproseassaid stáhtus ja čuovvuleapmi, ja Sámedikki bušeahtadárbbu gaskkusteampi. Čoahkkimiid oktavuodas fitnat maid dábálaččat galledeamen kulturásahusaid, mii addá ásahusaide liibba mitalit iežaset birra ja ovdanbuktit iežaset dárbbuid ja hástalusaid. Čoahkkimat leat earret eará leamaš mielde oažžut oidnosii sámi kulturásahusaid hástalusaid, ja ahte álgoárvalusat boahttevaš stuorradiggedieđáhusaide kultursuorggis leat gaskkustuvvon Kulturdepartementii.

Kulturdepartemeanta lea 2019:s bargan stuorradiggedieđáhusain dáiddáriid birra. Dan oktavuodas lei Sámedikkis gulahallančoahkkin Sámi Dáiddárráđiin ja sámi dáiddárganisašuvnnaiguin. Ovdal čoahkkima čadahii Sámediggi ovttas Sámi Dáiddárráđiin iskkadeami sámi dáiddáriid gaskkas. Dat biddjojuvvui ovdan gulahallančoahkkimis. Dasa lassin lea Sámediggi addán árvalusaid stuorradiggedieđáhussii.

Sámediggi oassálasttii hálddahaslaš čoahkkimii Kulturdepartemeanttain, Trøndelága, Nordlándda, Romssa fylkkasuohkaniiguin ja Finnmárku fylkkagielddain Oslos, mas fáddán lei regiovdnaođastus ja bargamušjuogadeapmi kultursuorggis.

Das mitaluvvui barggu stáhtusa birra. Čoahkkimis lei ovttamielalašvuohta lámčit diliid dasa ahte Sámediggi beassá oassálastit oktasaščoahkkimiidda gaskal Kulturdepartemeantta ja buot fylkkagielddaid regiovdnaođastusa ja bargamušjuogadeami čuovvuleamis.

Sámedikkis lei hálddahaslaš gulahallančoahkkin Norgga Kulturráđiin, mas fáddán lei diehtjuohkin ja dieđuid lonohallan earret eará kulturpolitihkalaš proseassaid birra, ja čuovvuleapmi iešguđet ovttasbargosurggiin. Šiehtaduvvui doallat jahkásaš gulahallančoahkkimiid.

Sámediggi oassálasttii sámi árvalusčoahkkimii Bådådjo suohkana barggu oktavuodas ohcamiin šaddat Eurohpá kulturoaivegávpojin. Loahpalaš ohcan buoriduvvui vuosttaš ohcama ektui go guoskkai sámi sisdollui. Bådådjo suohkan válljejuvvui kulturoaivegávpojin 2024:s.

Sámediggi gieđahalai Sámedikki nuoraidpolitihka organiserema áššis 55/19. Sámediggi áigu nannet sámi nuoraid váikkuheami Sámedikki politihkkii. Ráhkaneapmin áššái lágidii Sámediggi árvalusčoahkkimiid Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegottiin ja sámi nuoraidorganisašuvnnaiguin, main fáddán lei mo Sámediggi sáhtá nannet sámi nuoraid váikkuheami Sámedikki politihkkii ja mo buoremusat lágidit barggu.

Internationaliseren

Sámi giella ja kultuvra lea oahpis miehtá máilmmi, ja sámi dáiddarat leat hui bivnnut riikkaidgaskasaččat. Sámediggi oassálastá fierpmádagaide ja lea mielde lámčimin dáiddáriidda ođđa ja gelddolaš vejolašvuođaid iešguđet arenain. Internationaliseren lea áigegáibideaddji ja strategalaš bargu, mas fierpmádagaide ásaheapmi lea guovddázis, muhto das čuvvot maiddái gelddolaš ja deatalaš vejolašvuođat sámi kultuvrii ja dáidagii.

Sámedikkis lea ain buorre gulahallan OCA:in, Office of Contemporary Art Norway. Sin olis čuvvot ollu deatalaš vejolašvuođat sámi visuála dáidagii ja eará dáiddasurggiide. Sin namain searvvai Sámediggi Venezia biennálie 2019:s ovttas Ruota ja Suoma sámedikkiiguin, mas vuosttaš gearde čájehuvvui

sámi dáidda. Sámedikkis lea leamaš čoahkkin OCA Eurohpá fierpmádagain VAP ja Sámediggi lei maid mielde lágideamen Sápmi Too dáiddačájálmasa ovttas OCA:in ja Dáiddadáluin.

Sámi girjjálašvuohta ja kultuvra lei deatalaš oassi Norgga čájáhusvístázis máilmmi stuorámuš girjemeassus Frankfurta, ja dasa lassin lei sámi dáidda ja kultuvra ovddastuvvon čájáhusas House of Norway maid Museum Angewandte Kunst kuraterii girjemeassu oktavuodas.

Sámedikkis lea maid leamaš oktavuodha eará ásaheami. Mii geahččalit oažžut ovttasbarggu Music Norway:in ja Norwegian Crafts:in. Muđui lea dáiddasuorggis aldis fierpmádat man bokte dáiddárat márkantievrridit iežaset, ja nu leat ollu sámi dáiddárat ieža gávdnan geainnu máilbmái. Nu sáhtá Sámediggi doarjut dáiddáriid internationaliserendoarjjaortnega bokte.

Fuomášupmi sámi dáidagii

Sámi dáidda ja sámi dáidagat ožžot stuorra fuomášumi ja dohkkehusa sihke riikka siste ja riikkaidgaskasaččat. Sámediggepresideanta lei mielde sámi dáiddačájáhusa «Historier. Tre generasjoner samiske kunstnere» rahpamis Dronnet Sonja KunstStallenis gonagasšlohta luhtte Oslos. Dáidda ja dáiddárat mitalit sihke guhkes historjjálaš linnjaid, ja váldet ovdan ágeguovdilis áššiid. Dáidaga eai cacka ráját. Sáhttet leat ráját dáiddavugiid gaskkas, dáidaga ja dáiddaduoji gaskkas, buolvvaid gaskkas ja riikkaid gaskkas. Čájáhusas Oslos čájehuvvui sihke Norgga, Ruota ja Suoma belde Sámi dáidda.

2019:s leat sámi dáiddárat vásihan erenoamáš riikkaidgaskasaš fuomášumi dáhpusaid bokte Venezia biennálas Itálias ja Frankfurt girjemeassus Duiskkas.

Sámediggi lea guhká bargan dainna ahte oažžut huksejuvvot sierra sámi dáiddamusea. Statsbygg lea 2019:s čadahán vejolašvuođuaguorahallama plánaid oktavuodas oažžut huksejuvvot sámi dáiddamusea Kárášjohkii.

Ovttasbargu davviriikkaid gaskkas

Sámedikkiin lea miehtá jagi leamaš lagas gulahallan rájáhis ovttasbarggu ásaheami oktavuodas. Dát ovttasbargu boadášii earret eará dáiddasuorgái buorin. Čoahkkimiidda leat maidái Sámiráđđi ja Sámi dáiddaráđđi oassálastán. Sámi kultuvrra sámi ovddasteddjiin lea čoahkkimat dakkár guovddáš davviriikkalaš ásaheami go Norgga kulturráđiin, Ruota kulturráđiin ja Taike:in. Čoahkkimis mearriduvvui ahte dárbašuvvo stuorát máhttovuodđu dán bargui. Seammás lea mearriduvvon ahte galget lágiduvvot oktasaš dáiddakonferánssat. Ruota bealde Sámediggi lágida konferánssa 2020:s. Norgga bealde Sámediggi 2021:s, ja Suoma bealde Sámediggi fas 2022:s.

Immateriála kulturárbi

Sámediggi lea mánga jagi bargan Unesco konvenšuvnnain immateriála kulturárbbi gáhttema birra, maid Norga lea ratifiseren. Sámi kulturárbi ja sámi museaid bargu lea guoskevaš dán oktavuodas. Sámedikkis lea leamaš lagas gulahallan kulturráđiin konvenšuvdnabarggu birra. Norgga Kulturráđđái gullá implementeren.

Sámedikkis lei konstruktíva čoahkkin Norgga Kulturráđiin Arctic Arts Summit mas sohppojuvvui lágidit siviila sámi servodahkii guoskevaš bargobáji. Sámediggi lea ovttas eará sámi oassálastiiguin leamaš mielde vuosttaš davviriikkalaš konferánssas ealli kulturárbbi birra. Bággo fárreheamit lei earret eará fáddán ovttá dain bargobájiin.

Sámediggi lágidii ovttas Norgga Kulturráđiin 3-beaivásaš bargobáji siviila sámi servodahkii guoskevaš immateriála kulturárbbi birra. Oassálastit miehtá Sámi (earret Ruošša) ledje bovdejuvvon sámedikkiid bokte, ja doppe ledje oassálastit buot golmma riikkas, sihke NGO- ja hálddašandásis. Manŋa bargobáji mearriduvvui loktet dán barggu dievasčoahkkinnáššin 2020:s, ja maiddái mearriduvvui ovddidit strategijja nannen dihtii álgoálbmogiid rolla ja jiena riikkaidgaskasaččat konvenšuvdnabargus.

Sámediggi oassálasttii Unesco immateriála kulturárbegáhttenkonvenšuvnna stáhtaidgaskasaš lávdegotti njealljenuppelogát dábálaš čoahkkimii. Das oassálasttii Sámediggi lassin ieš čoahkkimii ollu čoahkkimiidda iešguđet stáhtaosálaččaiguin ja NGO:in, oalgedáhpáhusaide earret eará ieš álgoálbmotgiellajagi implementerema birra. Sámediggi deaivvai dan moadde álgoálbmotovddasteaddji geat ledje das, mas duođastuvvui ahte álgoálbmogiid iešmearrideapmi lea guovddáš ášši viidásat bargus.

5.2.1 Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámediggi vuoruha sámi museaid bušeahtas .	8 350 000	8 350 000	0
Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	3 365 740	2 500 000	-865 740
Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtti	1 747 000	1 747 000	0
Doarjja Noereh! Organisašuvdnii	209 000	209 000	0
Doarjja kulturdoaimmaide	3 096 059	3 550 000	453 941
Submi	16 767 799	16 356 000	-411 799

5.2.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaimmaseaset.

Sámediggi ja Sámi Dáiddárráđđi leat dahkan ovttasbargošiehtadusa áigodahkii 2016-2019. Áigumuš ovttasbargošiehtadusain lea ásahit njuolggadusaid, ovddasvástádusa ja geatnegasvuodaid jahkásaš šiehtadallamiidda sámi dáiddáršiehtadusain, ja ovttasbargui muđui oasálaččaid gaskkas sámi dáiddapolitiikka oktavuodas. Oasálaččat leat soahpan hábmet ja dahkat odđa njealjejahkásaš ovttasbargošiehtadusa giđđajahkebealis 2020.

Oassin ovttasbargus dolle oasálaččat gulahallančoahkkima mas oppalaš dáidda- ja kulturpolitihkalaš doaimmabijut ságaškuššojuvvojede. Sámi kultursuorggis leat ollu doaimmat, ja Sámedikki, Sámi Dáiddárráđi ja sámi dáiddárorganisašuvnnaid gaskkas lea buorre ja konstruktiiva gulahallan.

Ovttasbargošiehtadusas gaskal Sámedikki ja Sámi Dáiddárráđi lea mielde oasseulbmil sámi dáidaga ja sámi dáiddáriid márkanfievrredeami nannen, internationaliseren ja ovddideapmi. Dát lea leamaš mielde bidjamin eanet fokusa ja fuomášumi sámi dáidagii ja sámi dáiddáriidda riikkaidgaskasaččat, maid sii leat vásihan erenoamážit manjimus jagiid.

Ođđa dáiddáršiehtadus 2020 várás dahkkojuvvui golggotmánus, ja dohkkehuvvui Sámedikki dievasčoahkkimis juovlamánus. Dáiddáršiehtadusas lea doaimmadoarjja Sámi Dáiddárráđđái ja dan guđa dáiddárganisašuvdnii main lea čatnaseapmi dáiddárráđđái. Das lea doarjja fágalaš bagadeaddjái iešguđet dáiddašánjeriin, ja dat veahkeha organisašuvnnaid buorebut láchit diliid ovttaskas dáiddára doaimma viidásat ovddideapmái. Dasa lassin várrejuvvojit ruđat dáiddafondii, sámi dáiddárstipendii ja čájáhusbuhtadussii.

5.2.3 Musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
17012	Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	3 365 740	2 500 000	2 500 000	-865 740
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
17012	Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	3 648 240	270 000	12 500	3 365 740

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Luođi ja sámi musihka eanet vuovdin ja leavvan riikka siste ja olgoriikkas, maiddá sámi musihkka sihke árbevirolaš ja ođđa vuogis.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Musihkkaovddideapmi	15	14	1
Musihkkaalmmuheapmi	25	22	3

2019:s ožžo sámi musihkkarat vejolašvuoda promoteret sámi musihka máilmmiviidosáčat. 14 ášši gaskkas ráhkaduvvojedje golbma musihkkavideo, lágiduvvojedje čieža gierdomátki, ja njeallje showcases. Ortnet lea oaivvilduvvon sámi musihkkariid ja artisttaid promoteremii, maiddá gierdomátkedoarjagii, musihkkavideoi, internašunaliseremii ja jodiheapmái.

Ohcanvuđot ortnegis luđiid ja sámi musihka almmuheapmái lea stuorra mearkkašupmi sámi musihkkáriidda. Ortnet lea veahkehan sámi artisttaid juksat eanet guldaleddjiid. Lassin ollu árbevirolaš luđiid almmuhemiide ledje 2019:s ollu almmuheamit mánggalágan ja gelddolaš sámi musihkain.

Sámediggeráđi čilgehus luđiid ja sámi musihka birra

Sámediggeráđi bijai 2019:s ovdan čilgehusa luđiid ja sámi musihka birra. Čilgehus gieđahalai deataleamos hástalusaid ja evttohii sierra strategijaid dán suorggi loktemii. Luohti lea immateriála kulturárbi, ja dan vuodul evttohii čilgehus geainnu ovddasgavlui, maiddá vuoigatvuodabeali. Čilgehusas leat maid strategijat ásahaslaš ruovttujuogamii ja evttohus mo galgá meannudit daid iešguđet luhtearkiivvaiguin mat leat iešguđet ásahasain, ja mat eai gula sámi hálddašeapmái.

Sámi musihka ja luđiid gaskkusteapmi guoskkahuvvui maiddá čilgehusas, strategijat earret eará kártenbargui ja mo sámi musihka fitnolašvuoda sáhtá buoridit. Vuoigatvuodabargu lea maid deatalaš go eaiggátvuohka luhtái ii leat vel čielggas. Sámi musihkas sáhttet leat sisaboadut maid sáhtáii geahččalit oazžut ruovttoluotta sámi servodahkii earret eará TONO bokte. Loahpas evttohuuvui vel čilgehusas ođasmahtit Sámedikki váikkuhangaskaomiid.

5.2.4 Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta - njuolggodoarjja

Njuolggodoarjaga bokte Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhttii (ISFI), háliida Sámediggi váikkuhit ahte filbmainstituhtta oažžu vejolašvuoda bargat árjjalaččat sámi speallofilmmaid ja ráidduid ráhkademiin. Olahusjovkui gullet sámi filbmabargit ja buvttadeaddjit sihke Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruošša bealde. ISFI galgá maiddá bargat álgoálbmotfilmmaid ovdánahttimiin ja ovttas bargat iešguđege álgoálbmotfilmbabirrasiguin máilmmis. 2014:s rievdaduvvui namma Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhttan.

ISFI lea mañimuš jagiid fokuseren oažžut ovttasbarggu NRK Drama:in ja NRK Sápmi:in. Ovttasbarggu boađus galgá leat stuorát áŋgiruššan sámi drámaráidduin rávis olbmuide, mánáide ja nuoraide. Prošeavttas lea sullii 100 ruvdnosaš rámma. Árat dán jagi bovdejedje bealit 3-beavásaš bargobádjái gos sámi mánuščállit ožžo fágalaš deavdaga. Čoahkkaneami boađusin galggai maiddá šaddat vejolaš mánuš stuorra áŋgiruššamii. Dát áŋgiruššan lokte sakka sámi dráma ja lea ođđa dovddastus sápmelaččaide Norgga bealde. Sámi filbma- ja TV birrasis oidnet dán áŋgiruššama áidnalunddot vejolašvuotan sámi filbmasuorggi viidáseappot nannemis.

ISFI lea ovttas eará aktevrraiguin ásahan árttalaš álgoálbmotfilbmafoandda, man oktavuodas Sundance institute 2019:s lea ođđa oasálaš. Sundance fállá vejolašvuoda čájehit ja ovddidit teáhtera, filmmaid ja digitála mediabuvttademiid, mat bohtet bures ávkin árttalaš álgoálbmotprográmma nannenbargui. Oasálaččat serve 2019:s Berlin filbmafestiválii, gos ovttasbargu oasálaččaid gaskka almmuhuvvui virggálaččat. Filbmafoandda ulbmilin lea doarjut filbmačehpiid ja árttalaš álgoálbmotgiid buvttademiid ja co-buvttademiid álgoálbmotgiid ja earáid servodaga gaskka.

Sámediggi lea duhtavaš bargguin maid ISFI dahká sámi filbmabuvttadeami nannemiin ja go lokte sihke gelbbolašvuoda ja ekonomalaš vejolašvuodaid sámi filbmabuvttadeapmái. Mañimuš jagiin lea sámi filbma erenoamáš bures ahtanuššan, erenoamážit mañña go sámi filbmaguovddáš ásahuvvui Guovdageainnus 2007:s. Go buvttadeapmi lea lassánan de lea dat addán variašuvnnaid filbmamuitalusaide. Filbmamedia bivnutvuolta, viidodat ja dáidu engašeret publikumma dahká ahte filmma muitalusain lea erenoamáš givrodad háhkat, bajásdoallat ja rievdadit govahallamiid kultuvrralaš identitehta birra. Sámediggi oaidná man deatalaš lea go ISFI ovttasbargguin eará álgoálbmotásahusaiguin váikkuha ovttasbarggu ovddideami ja nannema álgoálbmotfilbmaserviid gaskka riikkaidgaskasaččat.

5.2.5 Noereh - njuolggodoarjja

Noereh lea riikkaviidosaš organisašuvdna sámi nuoraid várás ja sámi nuoraid deaivvadansadji. Noereh váldodoaiman lea lágidit riikkačoahkkima ja semináraid ja kurssaid dan oktavuodas. Dasa lassin ovttasbargá Noereh mánggain sámi festiválain ja lágida doaluid daid oktavuodas.

Lahtuid lohku 10.12.19 muttus	137
Ođđalahtuid lohku 2019:s	60

Makkár lágideapmi	Oassálastiid lohku	Ovttasbargoosálaččat
Miellačájeheapmi Troantes Nussir-ruvkke vuostá	40	Natur og Ungdom
10 jagi ávvudeapmi/Riikkačoahkkin	50	
Muhtaspábbadoaškungilvaleamit Guovdageainnus	8	Sámi musihkkafestivála
Miellačájeheapmi Troantes bieggamillohukseamiid vuostá	50	Naturvernforbundet
Noerehláavtege	35	Márkomeannu
Saepmie Pride Troantes	339	Ollu ovttaskasolbmot, Trondheim Pride ja Fri
Kahoot-quiz Snoases	22	Tjaktjen Tjåanghko
Čalmmusteapmi Troantes čájehit solidaritehta Fovsen boazosápmelaččaide	25	Naturvernforbundet
Rekrutterengilvu		

Noereh Saepmie Pride váldolágideaddji 2019:s. 6000 olbmo oassálaste ieš čalmmusteapmái lassin ollugiidda konsearttain ja ságastallamiin Saepmie Pride oktavuodas. Noereh oassálastá maid árijalaččat servodatdigaštallamii ja bovdejuvvo dávjá lávdeságastallamiidda ja čállá aviisasáhkavuoruid.

5.2.6 Doarjja kulturdoaimbajuide - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
17100 Doarjja kulturdoaimmaide	3 096 059	3 550 000	3 550 000	453 941
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
17100 Doarjja kulturdoaimmaide	4 093 950	764 091	233 800	3 096 059

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ealli ja juohkelágan sámi kultureallin.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja kulturdoaimbajuide	123	75	48

Áššiid lohku lea lassánan 2018 rájes 2019 rádjai. Biehttalemiid lohku lea duppalastojuvvon 2018 rájes 2019 rádjai.

Sámediggi attii 2019:s doarjaga iešguđet kulturlágidemiide main lei stuorra mearkkašupmi báikegottiide. Dát leat oalle smávva lágideamit main doarjjasupmi lea gaskal 10 000 ru ja 50 000 ru.

Doarjja lea maid addojuvvon muhtun stuorát lágidemiide. Earret eará oaččui Sámi Girječálliid Searvi SGS doarjaga sámi kultuvrra ovdanbuktimii Frankfurt riikkaidgaskasaš girjemeassus, masa maiddái ollu sámi girječálli oassálaste.

Doarjja addojuvvui badjelaš 20 gildii, ásausaide ja organisašuvvnaide lágidit doaluid Sámi álbmotbeaivvi ávvudeami oktavuodas.

5.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Nana sámi ásahtusat mat hálddašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historijá.

Sámedikki ásahtusseminárat

Sámediggi lágida jahkásaččat seminára daid sámi ásahtusaid várás mat ožžot bastevaš doaibmadoarjaga kulturkapihttala bokte. Seminára ulbmil lea ahte Sámediggi ja ásahtusat deaivvadit, digaštallet áigái gullevaš fáttáid, lassin dasa ahte mii ovttas sáhttit digaštallat mo ásahtusat sáhtte ovddiduvvot. Dán jagi fáddán lei regiovdnaođastus, sámegeielat ja kulturekonomiija. 60 olbmo oassálaste, oktan gussiiguin davimus fylkkagieldain ja Norgga Kulturrádis.

5.3.1 Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámi festiválat	5 854 000	5 854 000	0
Sámi teáhterat	24 388 000	24 388 000	0
Musear	42 288 805	42 060 000	-228 805
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahtusat	19 219 000	19 219 000	0
Ásahtusovddideapmi	1 498 062	1 000 000	-498 062
Submi	93 247 867	92 521 000	-726 867

5.3.2 Festiválat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Dat festiválat mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikkis leat juohkeláganat, ja buohkain lea sierra ulbmil manne dat lea ásahtuvvon ja guđe fokus das galgá leat. Dat boahtá ovdan sihke prográmmaprofiillas, dáiddalaš ja kultuvrralaš ovdanbuktinvugiin, artisttaid bovdejumis ja eará prográmmasidoalus.

Festiválat ásahtit sámi deaivvadansajiid iežaset guovlluide. Dat leat maid arenat mat čalmmustahttet dakkár servodatgažaldagaid main lea mearkkašupmi sámi servodahkii. Festiválat eai leat dušše arenat sámi musihka, dáidaga ja kultuvrra čalmmustahttimii, muhto maiddá arena mas sámi artisttat ja dáiddárat deaivvadit ja ásahtit ođđa fierpmádagaid, hutkama ja ovddideami. Festiválaarenain lea vuolgán ollu ođđa šánjeriid gaskasaš ja artisttaidgaskasaš prošeavttat rastá rájaid. Sámi festiválat leat identitehtaduddojeaddjit ja leat mielde loktemin beroštusa sámi kultuvrii, dáidagii ja musihkkii sihke sámiid ja eará guldaleddjiid gaskkas. dat čájeha ahte Sámediggi festiváladoarjjaortnega bokte buriin vugiin juksá dan mihttomeari ahte oainnusmahttit, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Festivála	áGalleddjiid lohku	Konsearttaid lohku	Eará lágidemiid lohku
BeskanLuossaRock	600	7	3
Sámi musihkkafestivála	4850	13	2
Karášjoga festivalat	920	3	5

Julevsáme vahkko	400	1	5
Riddu Riđđu Festivála	29011 *	(ii leat almmuhuvvon)	(ii leat almmuhuvvon)
Sámi vahkku Romssas	4500	5	15
Sámi musihkkafeastavahkku Álttas	1000	17 **	20
Márkomeannu	2689	7	33
Raasten rastah	729	1	35
Tjaktjen Tjåanghcoe	Su.1300	1 ***	12

* Festivála ja eará lágideamit jagis

***+ 15 mánáid ja nuoraid várás

*** Ja kultuvrralaš ovdanbuktimat rahpama, bálkkašumiid geigema ja riepmomállása oktavuodas

Sámi musihkkafestivála (SMF)

Sámi Grand Prix lea biddjojuvvon eará lágideamiid logu vuollái ii ge buhtes konseartaid vuollái. Dasa lassin lea SMF lágidan 3 konseartta beassážiin, mii lea festivála válđočađahanáigi. Dát 3 konseartta leat válđojuvvon mielde konseartaid lohku bajábealde. Dasa lassin lágiduvvojit eará doalut beassášfestiválas main SMF lea ovttasbargoguoibmin, muhto ii leat válđolágideaddjin.

Karášjoga festiválat

Mánja eará doalu lágiduvvojit beassášfestiválas main Karášjoga festiválat lea ovttasbargoguoibmin, muhto ii leat válđolágideaddjin.

Julevsáme vahkko (JV)

Julevsáme vahkko lea vuosttažettiin festivála man ulbmil lea lágidit Helleemocup. Danne ii leat sin válđolágideapmi konsearttat, muhto ieš spábbačiekančuoldimat ja eará smávva lágideamit mánáid ja nuoraid várás dan vahkkoloahpa. Danne leat festiválas eanet lágideamit muđui, go konsearttat.

Raasten rastah

Festivála lágiduvvo juohke nuppi jagi. 2019 lei gaskajahki, muhto filmafestivála lágiduvvui.

Sámi musihkkafeastavahkku Álttás

Evaluerenproseassa vuodul lea álggahuvvon bargu festivála viidáseappot ovddidemiin ja ođđasisorganiseremiin.

Márkomeannu

Festiválas lei 20-jagi ávvudeapmi 2019:s.

5.3.3 Teáhterat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahtta sámegielaid.

Teáhter	Buvttademii lohku	Čájálmasaid lohku oktiibuot	Sámegielat čájálmasat oktiibuot	Gehččiid lohku
Sámi Mánáid Teáhter	2	12	12*	1114
Årjelhsaemien Teatere	3	98**	95	7400

Beaivváš Sámi Našunálateáhter	7***	132****	Dadjat buot	8595
-------------------------------	------	---------	-------------	------

* 10 čájálmasa ledje mánáid ja nuoraid várás sámegillii

** 95 čájálmasa ledje mánáid ja nuoraid várás sámegillii

*** Dasa lassin 3 ovttasbargobuvttadeamit, 4 guossečájálmasa/eará

**** 43 čájálmasa ledje mánáid ja nuoraid várás sámegillii

Åarjelhsaemien Teatere

Åarjelhsaemien Teateres leat ollu ovttasbargoguoimmit ja fierpmádagat, maiddá Ruota bealde.

2019:s leat jagi 2018 mannosáš (skuvla-) čájálmasa jearahuvvon. Teáhter lea maid searvan Bådådjo suohkana ohcamii beassat Kulturoaivegávpogin.

Ođđa lanjat Beaivváš Sámi Našunálateáhter.

Sámediggi lea mánga jagi bargan ráđđehusa ektui oazžut huksejuvvot ođđa vistti Beaivvázii.

Kulturdepartemeanta ja Máhtdepartemeanta adde maŋeščavčča 2018 Statsbyggii ođđa bargamuššan čielggadit prošeavtta oktasašvistti oktavuodas Sámi joatkkaskuvlii ja boazodoalloskuvlii ja sámi našunálateáhterii. Statsbygg lea 2019:s čađahan čielggadanmuttu oktan gullelaš raporttain ovdaprošeavtta álggahemiin. Raporta lea geigejuvvon dan guovtti departementii. Sámediggi lea leamaš mielde proseassain, ja lea 2019:s veahkehan Statsbyggga oassálastin prošeaktaráđis, mas earret eará lea ráhkaduvvon oktasaš servodat- ja beaktomihttu. Ovttasbargu gaskal Sámedikki, skuvlla ja teáhtera lea leamaš buorre ja konstruktiiva dán muttus ja lea buorre vuodđun daidda čovdosiidda mat válljejuvvojit.

Sierra ášši huksenproseassa birra meannuduvvui Sámedikki dievasčoahkkima áššis 37/19. Das

doarjjui Sámediggi evttohusa ahte hukset oktasaš ođđavistti Guovdageidnui Beaivváš

Našunálateáhtera ja Sámi joatkkaskuvlla ja boazodoalloskuvlla várás. Sámediggi doarjjui daid

servodat- ja beaktomihtuid maid prošeaktaráđdi lea ráhkadan, ja prošeaktačielggadusa dán rádjai, ja bivddii ráđđehusa váikkuhit dasa ahte ovdaprošeaktamuddu čađahuvvo nu fargga go vejolaš.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Fágalaččat nana sámi museat mat gaskkustit, hálldašit, dutket ja ođasmahttet sámi kulturárbbi.

Sámediggi hálldašii 2019:s juogadeapmi 41 560 000 ru guđa nannejuvvon sámi museasiidii. Dasa

lassin oazzu Sámi museasearvi bistevaš jahkásaš doarjaga, ja Norgga álbmotmusea lea ožžon

jahkásaš doarjaga čađahit Bååstede prošeavtta - sámi kulturárbbi máhcaheapmi.

Sámi museat leat oalle smávvat mángga Norgga musea ektui. Dat guhtta Sámedikki hálldašeami vuollásaš museasiidda leat lávdaduvvon lullisámi guovllu rájes lullin Várjjaga rádjai davvin. Go dain lea buorre čatnaseapmi iežaset báikkálaš guovlluin, seammás go dain leat stuorra gaskkat, de dain lea nannodat. Sámi museat muosáhit nana fágalaš dohkeheami leat mielde min historjja ja kulturárbbi dutkamin, hálldašeamen ja gaskkusteamen. Museat dovdet iežaset deatalaš servodatrolla, ja sin rolla dálá servodatdigaštallamiin ja boahtteáiggi mitalusain. Sii leat deatalaš doaimmaheaddjit min oktasaš mitalusas. Sámi museasiiddat barget kulturmuittuid dutkamiin ja gaskkustemiin ja leat mielde dikšumin kultureanadaga. Eanaš sámi museasiiddat leat maid definerejuvvon sámi kulturgaskkustanasahussan dahje sámi kulturviessun. Dat doibmet deatalaš deaivvadansadjin ja leat deatalaš doaimmaheaddjin iežaset báikegottiin ja regiovnain, leš dal kulturfestiválaid vai duodjebuktagiid vuovdinmárkaniid oktavuodas.

Ain leat ollu čoavdekeahces bargamušat ja hástalusat sámi museaid ovddideami ektui, ja erenoamážit sámi kulturárbbi máhcaheamis. Dasa gáibiduvvo eanet ekonomalaš resurssat go dan maid Sámediggi sáhtá addit iežas bušeahta bokte. Sámediggi lea mánnga jagi čujuhan dan stuorra dárbbui oažžut lasihuvvot dán juolludusa. Sámi museain galgá leat seamma ovdánanvejolašvuohta go eará Norgga museain, ja dain leat eanet hástalusat mat berrešedje boahitit ovdan ja čovdojuvvot sámi kulturárbbi gáhttemis.

Musea	Doaimma
Saemien Sijte	Saemien Sijte oaččui álggahanjuolludusa 2019 Stáhtabušeahtas, ja viimmat sáhtá ođđa museavisti huksejuvvot lullisámi guovllus.
Árran julevsámi guovddásj	Sámediggi lea juolludemiiguin váikkuhan dasa ahte Árran julevsámi guovddásj sáhtá háhkat magasiinna ja čájáhusvejolašvuođaid nu ahte sii sáhte váldit vuostá dávviriid Norgga álbmotmuseas Bååstede-proševtta oktavuodas.
Várdobáiki	Várdobáiki lea Sámedikki doarjagiid ja sierra loatnaruhtadeami bokte sáhtán ođasmahtit iežaset vistti nu ahte sii sáhtet rahpat ođđa čájáhusvejolašvuođaid 2020:s.
RiddoDuottarMuseat,	Sámediggi lea mánnga jagi bargan dan ala ahte oažžut huksejuvvot dáiddamusea Kárášjohkii. Áigumuššan lea háhkat buoret lanjaid RiddoDuottarMuseaide, seammás go huksejuvvojit magasiinnat ja čájáhuslanjat sáme dáidagii. Deatalaš lea árvvoštallat ovtasbargovejolašvuođaid ja oktasaš lanjaid Sámi dáiddaguovddážiin. Statsbygg čađahii 2019:s vejolašvuođaguorahallama.

Sámediggi lea 2019:s doallan guokte oktasaščoahkkima sámi museasiiddaiguin, lassin bođučoahkkimiidda iešguđet museasiiddaiguin. Dat lea danne vai lea nu buorre gulahallan go vejolaš iešguđet fágalaš gažaldagain. Sámi museasearvi oassálasttii čoahkkimiidda ja Sámediggi doallá maid dáid čoahkkimiid museaserviin. Sámediggi lea oassálastán gulahallančoahkkimiidda maid Norgga kulturráđđi ja kulturdepartemeanta lágidit plánejuvvon museadieđáhusa barggu birra.

Sámi museaid digitaliseren

Várdobáiki rabai 2019:s čájáhusa dáruiduhtima ja duohtavuodafáttá birra digitála vuodđovuogádagas. Go guoská digitála reaidduid geavaheapmái, de dat rievddada iešguđet ásaheamis gaskkas. uhcimus dásis geavahuvvo diehtovuodđu Primus, ja sierra ruovttusiidu doaimmahuvvo. Ovtta sámi museas lea sierra diehtovuodđu kulturmuittuid várás. Okta eará sámi musea doaimmá mánngga digitála vuodđovuogádagas main dat doaimmaha guokte ruovttusiiddu, sierra Facebooksiidduiguin, instagrámkontuoin mas leat govat ja filmmat ja videot YouTubes. Diehtovuodđu Primus lea gieskat ožžon vejolašvuođa hálldašit davvisámegiela, ja dat lea deatalaš lávkin dasa ahte digitála reaidduid galgá sáhtit geavahit sámi kulturárbbi hálldašeapmái ja gaskkusteapmái.

Báástede - sámi kulturárbbi máhcaheapmi

Sámediggi lea mánga jagi bargan sámi kulturárbbi máhcaheamiin. Sámediggi vuolláičálii 2019:s šiehtadusa máhcaheami oktavuodas sámi dávviriid Norgga álbmotmuseas ja Kulturhistorjjálaš museas dan guđa nannejuvvon sámi museii. Dál dárbbášuvvo nana ekonomalaš lokten magasiinnaid ja čájáhusvejolašvuodaid ođasmahttimii, ja sámi museaid fágaolbmuid nannen vai sámi museat sáhttet hálddašit ja gaskkustit dán deatalaš kulturárbbi.

Báástede-šiehtadusa vuolláičállimiin lea prošeavtta vuosttaš oassi čađahuvvon. Sámi museain lea buorre fágagelbbolašvuolta dán deatalaš kultuvrra hálddašeamis. Museain válot dattetge ruđat seailluheapmái, magasineremii ja gaskkusteapmái. Dárbbášuvvo nana ekonomalaš lokten magasiinnaid ja čájáhusvejolašvuodaid ođasmahttimii, ja sámi museaid fágaolbmuid nannemii.

2019:s finai sámediggepresideanta ovttas RiddoDuottarMuseaiguin galledeamen stáhta kulturhistorjjálaš musea čájáhusaid ja magasiinna Berlinas. Doppe leat sullii 1000 kulturhistorjjálaš dávvira Sámis, earret eará rumbbut ja mánga ladjogahpira. Galledeapmi lea vuodđun gulahallamii vejolaš boahteáiggi fágalaš ovttasbargui mii guoská dan stuorra kulturhistorjjálaš dávvirčoakkáldahkii mii museas lea. Guovddášfáddán Berlinas lei proveniensadutkan, ja gažaldagat repatrierema birra maid guoskkahuvvojede.

Sámediggi oassálasttii 2019:s Báástede-konferánsii maid Norgga álbmotmusea lágidii, ja maiddái Finnmárkku museafierpmádaga čoahkkimii.

Bihtánsámi museadoaibma

Sámediggi lea nannemin bihtánsámi museadoaimma. Bargojoavku lea nammaduvvon Árrana, Duoddara Ráfe, Bihtánsámi museasearvvi ja Sámedikki ovddasteddjiiguin. Sávahahti livččii ásahtit ovttasbarggu eará doaimmaheddjiiguin. Plána lea lágidit fágaseminára 2020 dálvvi guorahallan dihtii mii lea dahkkojuvvon bihtánsámi kulturhistorjjá oktavuodas ja mo sáhtta bargat viidáseappot.

Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duođaštanguovddáš - prošeakta

Sámedikki mielas lea deatalaš sihkkarastit ahte gižžu bissehit Álaheaju - Guovdageainnu-čázadaga huksen duođaštuvvo ja gaskkustuvvo guovddáš oassin sámi historjjás. Sámediggi lea 2019:s dahkan šiehtadusa RiddoDuottarMuseaiguin álggahit dán deatalaš duođaštanbarggu. Dat galgá sihkkarastit fágalaš rámma bargui.

5.3.4 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi ásahtusat leat deatalaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide.

Sámediggi lea 2019:s addán njuolggodoarjaga 16 iešguđege sámi kulturvissui ja kulturgaskkustanásahussii. Sámi kulturgaskkustanásahusat gaskkustit sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi viiddis publikummii, sihke mánáide ja rávis olbmuide. Dain leat viiddis fáaldagat nugo konsearttat, čájáhusat ja seminárat, dávjá ovttasbargguin eará aktevrraiguin nugo museaiguin organisašuvnnaiguin, giellaguovddážiiguin ja gielddaiguin. Sámi kulturgaskkustanásahusat leat maiddái mielde láchčimin ja oainnusmahttimin sámi kultuvrra ja sámi dáiddáriid ja kulturbargguid báikkálaččat, regionála dásis, nationála dásis ja maiddái riikkaidgaskasaččat.

Njuolggodoarjagat leat váikkuhan dan ahte miehtá riikka leat ollu ja mánggalágan kulturviesut ja ášahusat mat addet fálaidaga sámiide sihke gávpogiin ja smávva báikegottiin. Aajege lea ášahuvvon deatlaš aktevrán Plassjes gos leat ođđa ja ođđaáigásaš lokálat. Dán oktavuodas lea leamaš buorre ovttasbargu Trøndelága fylkkasuohkaniin. Árranis julevsámi guovddážiis Ájluovttas lea 2019:s álggahuvvon viiddis huksen ja ođđasis organiseren nannen dihtii posišuvnna sámi kultuvrra ja servodateallima ovdánahttin ja oainnusmahttin guovddážiin guovllus. Oslo sámi viessu lea maŋŋá go fárrii ođđa lokálaide Oslo guovddážiis šaddan deatlaš deaivvadanbáikin ja arenan sihke sámiide Oslos ja earáide. Sámi ođđadáidaga guovddážiis Kárášjogas leat leamaš ollu čájáhusat ja lea váikkuhan nannosit sámi dáidaga bidjamiin beaiveortnegii sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat. Sámedikkis lea lágga gulahallan sámi ášahusaiguin, ja lea beroštupmi váikkuhit dan ahte dain leat dakkár rámmaeavttut maid vuodul sáhttet doaibmat resursaguovddážiin sihke báikkálaččat, nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat.

5.3.5 Ášahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
17300	Ášahusovddideapmi	1 498 062	1 000 000	1 000 000	-498 062
		Juolluvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
17300	Ášahusovddideapmi	1 580 000	81 938	0	1 498 062

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi ášahusat leat deatlaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kultur bargiide.

	Oktiibuot	Juolluvvon	Biehttaluvvon
Ášahusovddideapmi	14	10	4

Ortnet lea jurddašuvvon prošeaktadoarjjan daidda sámi ášahusaide maid ulbmil lea ovddidit ášahusa fágalaččat. Aajege sámi giella- ja gelbbolašvuodaguovddáš lea ožžon 200 000 ru ođđa profiilla ovddideapmái. Duoddara Ráfe oaččui maid 100 000 ru ášahusa ođđasisorganiseremii.

Áarjelhsaemien Teatere oaččui 200 000 ru Birgke Biehteme - biekká beahttu bihtá ovddideapmái ja lágideapmái. Moatti internašunaliserenprošektii maid addojuvvui doarjja.

5.4 Sámi girjjálašvuoha ja mediat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi girjjálašvuoha mas lea buorre kvalitehta almmuhuvvo ja oahpásmahttojuvvo ja buktojuvvo olámuddui.

5.4.1 Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Čális fal	900 000	900 000	0
Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii	6 610 000	6 610 000	0
Doarjja sámi girjjálašvuođa prošeaktadoarjagii	1 716 400	1 650 000	-66 400
Sámi mediat	4 819 000	4 819 000	0
Doarjja Sámi girjebussiide	9 825 000	9 825 000	0
konferánsa om samisk litteratur og kultur	117 619	100 000	-17 619
Submi	23 988 019	23 904 000	-84 019

Sámi girjjálašvuohta ja sámi girječállit leat 2019:s oassálastán eanet nationála ja riikkaidgaskasaš gaskkustanarenain, ovdamearkka dihtii Frankfurt girjemeassus. Norga oaččui 2019:s guosseriikarolla girjemessui, mii mearkkaša ahte Norga beasai oahpásmahttit iežas girjjálašvuođa ja kultuvrra sierra guossevisožis. Ollu sámi girječállit ledje bovdejuvvon dán čájáhusvisožii ja juogadedje lávddi daid dáža girječálliguin geat ledje bovdejuvvon. Dasa lassin ovddastuvvui sámi dáidda ja kultuvra čájáhusas House of Norway maid Museum Angewandte Kunst kuraterii girjemeassu oktavuodas. Sámi girječállit ožžo stuorra beroštumi ja ášahedje ain stuorát fierpmádaga iežaset ja iežaset girjjálašvuođa gaskkusteapmái.

Sámi girjjálašvuohta evttohuvvo juohke jagi davviriikkalaš ráđi girjjálašvuođabálkkašumi iešguđet kategorijai. 2019:s evttohuvvui Inga Ravna Eira diktačoakkáldat "li dát leat dat eana". Dasa lassin evttohuvvui Karen Anne Buljo girji "Šiellaspeajal" kategorijii mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuođabálkkašupmi.

Sámediggeráđi girjjálašvuođastrategiija

Dan oktavuodas go Sámedikki dievasčoahkkinn mearridii heaittihit dálá doarjjaortnega sámi girjebussiid várás, de hábmii sámediggeráđi sámi girjjálašvuođastrategiija, dainna mihtuin ahte nannet sámi girjjálašvuođa gaskkusteamii ja buvttadeami. Juohke mihtus leat sierra strategiijat dakkár doaibmabijuguin mat galget leat mielde lasiheamen girjjálašvuođa buot sámedigelaide, oažžumin girjjálašvuođa eanet oidnosii ja buorideamen ovttasbarggu iešguđet doaimmaheddjiid gaskkas. Okta doaibmabijuin lea lasihit rámmaid sámedigelat girjjálašvuođa buvttadeapmái, sihke girjjálašvuođaortnega ja njuolggodoarjagiid bokte sámi lágádusaide. Dasa lassin lea áigumuš oažžut sámi girjjálašvuođa gaskkustuvvot eanet ulbmillaččat lokten dihtii sihke lohkanmiela ja beroštusa sámi girjjálašvuhtii. Julev- ja lullisámi guvlui galget ášahuvvot gaskkustanvirggit. Virggit galget váikkuhit dasa ahte ášahuvvo lagat ovttasbargu gaskal iešguđet ášahusaid oainnusmahttin dihtii sámi girjjálašvuođa dakko bokte ahte láchit diliid iešguđet lágidemiide ja loktet máhtu sámi girjjálašvuođa ja kultuvrra birra. Sámi girjjálašvuođa gaskkusteamii oktavuodas davvisámi guovllus galgá šiehtaduvvot ovttasbargu Romssa ja Finnmárku fylkkasuohkanii viiddidan dihtii dan sámi girjerádjobálvalusa fylkkas mii lea juo ášahuvvon.

5.4.2 Čális fal - prošeakta

Prošeavtta ulbmil lea leamaš eanet girječálliid rekrutteren geat čállet sámedigillii ja sámi dálá áiggi birra. Girječállioahppu Čális fal loahpaha nuppi vuoru 2019:s. Čiežas leat oassálastán ja leat dál geargan nuppiin jagiin. Dáin jagiin leat Čális fal ohppiin mánga čoahkkaneami bokte jagis loktan girjjálašvuođa ja dáiddalaš diehtomielalašvuohta. Sii leat maid háhkan čállifágalaš gelbollašvuođa, nu ahte sis lea buoret vejolašvuođat čállit mánusa ja doaimmahit čállifidnu boahteáiggis. Sámedikki

girjjálašvuodabeivviin lohke muhtun oassálastit teavsttaid antologijias man namahus lea “Diet almmái ii hála das maidege”. Antologijias leat buot oassálastiid teavsttat. Guokte oassálasti leat juo almmuhan girjjiid. Ánne Márjá Guttorm Graven diktačoakkáldagain “Suorbmageažis” ja Sara Kristine Vuolab diktačoakkáldagain “Gárži. Goappašat girjijt váldet ovdan deatalaš fáttáid ja ovddastit buori lasáhusa sámi dálááiggegirjjálašvuhtii. Dasa lassin lea Elin Marakatta girjemánus válmmas almmuheapmái, ja vurdojuvvo ahte su nuoraidromána namahusain “Sáve Sápmi» almmuhuvvo 2020:s.

Čális fal-prošeakta lea deatalaš prošeakta mii buori muddui lea lihkestuvvan juksat dainna mihtuin ahte rekrutteret eanet sámi girječálliid geat čállet sámegillii buot jahkejoavkkuid várás. Sámedikki, Sámi girječálliid searvvi ja Sámi Dáiddárráđi áigumuš lea álggahit Čális fal goalmmát vuoru 2020:s.

Sámediggi lea gulahallamin Sámi allaskuvllain vejolašvuoda birra ásahit girječállioahpu, vai livččii oassálastiide vejolaš háhkat oahppočuoggáid. Sámi allaskuvllii livččii vejolaš dan fállat 2021 čavčča rájes. Bargu dainna galgá dahkkojuvvot ovttas Sámedikkiin ja Sámi girječálliid servviin.

5.4.3 Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja.

Sámediggi rievdadii 2018:s ohcanvuđotdoarjjaortnega sámi lágádusaid várás ja ohcanvuđot buvttandoarjaga njuolggodoarjjaortnegin sámi lágádusaid várás. Dat dahkkojuvvui lagas ovttasbarggus Sálasiin, Sámi Lágádus Ja Aviisaserviin. Áigumuš rievdademiin lea leamaš buoridit ja beavttálmahttit sámi lágádusdoaimma, ja sámegielat fága- ja čáppagirjjálašvuoda buvttadeami. Seammás lea leamaš ulbmilin addit sámi lágádusaide stuorat mielváikkuhanfámu sin almmuhanpolitihkas.

Vihhta lágádusa ožžot njuolggodoarjaga sámi girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii. Ornet lea vuos golmmajahkásaš geahččalanortnet, ja dasto galgá ortnet evaluerejuvvot.

5.4.4 Prošeaktadoarjja sámi girjjálašvuhtii - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
17010 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii	1 716 400	1 650 000	1 650 000	-66 400
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
17010 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii	1 893 000	132 050	44 550	1 716 400

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorre girjjálašvuodta olámuttus sámegillii.

	Okttibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Prošeaktadoarjja sámi girjjálašvuhtii	11	9	2

Doarjja addojuvvui sámegielat girjjálašvuoda almmuhemiide čáppagirjjálašvuoda ja fágagirjjálašvuoda šánjeriin ja nuoraidgirjjálašvuoda jorgalemiide sámegillii. Dasa lassin lea juolluduvvon doarjja odđa mánáid- ja nuoraidgirjjiid almmuhemiide mángga sámegillii ja govvasárggusráidduide ja jietnagirjjiide. Okta dain juolludemiin lea diktagirji maid odđa sámi čálii gii lea leamaš mielde girječállioahpus Čális fal, lea almmuhan. Dasa lassin galgá Kathrine Nedrejord odđaseamos nuoraidromána "Det Sara

skjuler" jorgaluvvot davvisámegillii. Romána bidjá sániid dan ballui, suhttui ja doaivvuhisvuhtii maid dat nuorra nieiddat vásihit geat leat vásihan seksuálalaš veagalváldima ja danne dat lea romána man lea nuoraide deatalaš beassat lohkat sámegillii.

5.4.5 Sámi mediat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatánnggirdeami.

Mediat leat deatalaš oassi servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatalaš leat mielde ovddideamen ja nannemin sámi mediaid. Deatalaš lea maid ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra boahtá oidnosii iešguđet mediain iešguđet vuodđovuogádagain, ja ahte dain lea alla kvalitehta. Dál go mediamánnggabealatuoha váldá stuorát ja stuorát saji, de lea erenoamáš deatalaš ahte sámi mediat sáhttet leat mielde buvttiheamen servodatdigaštallama.

Giellagáhtten- ja giellaovddidanperspektiivvas lea sámi mediain maidá erenoamáš vejolašvuoha oainnusmahttit sámegiellaid, sihke čálalaš mediaid ja áibmomeidaid bokte ja dakko bokte ahte váldit atnui daid ođđa vejolašvuodaid maid interneahhta buktá. Sámediggi addá njuolggodoarjaga 8 iešguđet almmuhemiide ja mediadoaimmaheddjiide. Dat leat iešguđet láhkai, ja iešguđet vuodđovuogádagain, mielde ovddideamen sámi giella, dáidaga ja kultuvrra iešguđet ulbmiljoavkkuide ja iešguđet ahkejoavkkuide.

5.4.6 Doarjja Sámi girjebussiide - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Álkidit bibliotekabálvalusaid olámuttu olles sámi álbmogii.

Sámediggi lea áššis 49/18 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi mearridan rievdadit doarjaga sámi girjebussiide. Dat mearkkaša dan ahte doarjjaortnet sámi girjebussiide heaittihuvvo 2020:s, muhto Sámediggi bisuha doarjaga sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmái daiguin girjebussiiguin mat maŋŋá jagi 2020 háliidit doalahit girjebussefálaldaga. Dievasčoahkkima mearrádusas daddjojuvvo maidá ahte Sámediggi ii áiggo ruhtadit ođđa bussiid oastima maŋŋá jagi 2020.

Sámediggerádis leat leamaš čoahkkimat girjebussiid eaiggádiiguin, dasa lassin leat leamaš hálddahaslaš čoahkkimat muhtun girjebusseeaiggádiiguin. Čoahkkimiin mitaluvvui čađahuvvon evaluerema birra ja proseassa birra viidáseappot. Dieđihuvvui ahte háliidit ráhkadit ášši man oktavuodas árvvoštallat sámi girjjálašvuoda geavaheddjiid, olámuttu ja oainnusmahttima ektui. Háliiduvvui árvvoštallan movt ja masa Sámediggi geavaha resurssaid girjjálašvuoda suorggis ja mainna lágiin oažžut buoremus vejolaš ávkki juolludusain. Čoahkkimiin ságastuvvui dan birra ahte movt girjebusseeaiggádat váldet vuostá vejolaš doarjaga unnideami Sámedikkis.

Vihhta girjebusseeaiggáda jotket fálaldagain, ja ožžot gitta 500 000 ru rádjai doarjaga Sámedikkis.

5.4.7 Konferánsa sámi girjjálašvuoda birra - konferánsa

Girjjálašvuodabeaivvit lea deatalaš arena gos sámi girječállit besset ovdanbuktit iežaset girjjálašvuoda ja gos sii sáhttet deaivvadit lohkkiiguin. Dasa lassin lea girjjálašvuodabeaivvit dakkár arena gos

beassá digaštallat girjjálašvuoda. Dán jagi girjjálašvuodabeivviin oahpásmahttojuvvojedje guokte girječáli geat leigga evttohuvvon Davviriikkaid ráði girjjálašvuodabálkkašupmái goappátge kategorijas, Inga Ravna Eira ja Karen Anne Buljo.

5.5 Sámi valáštallan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštallandoaimmat.

Sámediggái lea deatalaš ahte mis leat valáštallandoaimmat main sámi gullevašvuolta, sámi duogáš ja sámeigiella lea lunddolaččat vuodđun, ja danne lea Sámediggái deatalaš ahte dilis lámhčuojuvvojit valáštallandoaimmaide sihke báikkálaččat, regionálalaččat ja riikkaidgaskasaččat. Sámediggái lea maid deatalaš ahte valáštallan ja rumašlaš doaimmat fuolahuvvojit álbmotdearvvašvuodaperspektiivvas.

5.5.1 Čoahkketabealla - sámi valáštallan

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámi valáštallan	3 100 000	3 100 000	0
Kultur- ja valáštallanstipeanda	100 000	100 000	0
Submi	3 200 000	3 200 000	0

5.5.2 Sámi valáštallan - njuolggodoarjja

Ođđa goavdeorganisašuvdna, Sámi valáštallanlihttu/Samisk idrettsforbund (SVL), golmmain vuollásaš sierralihtuiguin lei ásahuvvon 2019 rájes. SVL oaččui 2019:s njuolggodoarjaga iežas doibmii Sámedikki bušehta bokte, ja lea das mielde čohkkemin sámi mánáid ja nuoraid, ja maiddá rávesolbmuid, mánggabealat valáštallandoaimmaide. Lassin Sámedikki iežas juolludeapmái sámi valáštallamii, de lea 2019:s Kulturdepartemeanta juolludan 1 500 000 ru sámi valáštallamii (spealloruđat). Olles juolludus lea addojuvvon viidáseappot SVL:i.

Sámi nuorat oassálastet juohke nuppi jagi Arctic Winter Games:i (AWG:i). 2019:s čađahuvvon plánen ja ráhkkanepmi AWG 2020:i mii lágiduvvo Kanadas.

Spábbačiekčama sierralihttu, FA Sápmi, organisere sámi spábbačiekčama, ja oassálasttii almmáiolbmuidriikkaserviin Conifa Euro spábbačiekčančuoldimii mii lágiduvvui Nagorno Karabakhas. FA Sápmi organisere maiddá jahkásaččat nuoraidjoavkku, sihke nieiddaid ja gánddaid joavkkuid mat servet Bitona geassečiekčamiidda. FA Sápmi áigu maid oassálastit AWG 2020:i sihke nieiddaid ja gánddaid joavkkuiguin. Dasa lassin lea FA Sápmi Conifa-organisašuvnnas okta dain jođihanfámuin mat háliidit ásahit riikkasearvedoaimma maiddá nissonolbmuid joavkkuide.

5.5.3 Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda lea dán rádjai juhkkuojuvvon juohke nuppi jagi. 2019 rájes dat juhkkuojuvvo juohke jagi. Stipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid ánggirdit dáidagiin, kultuvrrain ja valáštallamiin. Njeallje 25 000 ru sturrosaš stipeandda addojuvvojit. Stipeanda galgá addojuvvot

goappašiid sohkabeliid ovttaskasaide, ja sii geat ožžot stipeandda, galget leat gaskal 16 ja 25 jagi dan jagi go stipeanda addojuvvo. 2019:s bohte 11 ohcama, main ovccis ohce valáštallanstipeandda ja guovttis kulturstipeandda.

2019:s ožžo čuoiganbáhčči Amalie Kristine Triumpf, gymnásta Peder Funderud Skogvang ja jieknahockeyvaláštalli Tuva Sirin Schall Mikkelsen valáštallanstipeandda. Kulturstipeandda oaččui dánsejeaddji Ánna-Katri Helander. Dát njealjis čájehit ahte sii ánggiruššet duodalaččat iežas disiplinnain, ja leat olahan buriid bohtosiid, báikkálaččat, regiovnalaččat ja nátionálalaččat. Sii leat buorit ovdagovat sámi nuoraide, ja sii leat buohkat gelbbolaš vuoitit.

6 Kulturmuittosuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi kulturárbi bidjá eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

Sámi kulturmuittut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat leat deatalaš máhttogáldut ja Sámediggi kulturmuittoeiseváldin bargá dan ala ahte fuolahit ja sihkkarastit sámi kulturárbbi, kulturbirrasiid ja kulturmuittuid. Bargu dahkkojuvvo dávjá oktavuoda ja gulahallama bokte eará eiseválddiiguin, gielddaiguin, organisašuvnnaiguin, museaiguin, iešguđet sámi organisašuvnnaiguin ja ovttaskasolbmuiguin.

Jagi mielde lea sámediggepresideanttas leamaš čoahkkin ođđa riikaantikvárain, Hanna Kosonen Geiraniin. Áššelisttas lei visteregistrerenprošeakta, doarjjaortnet daid ráfáidahttojuvvon visttiid várás mat leat priváhta oamastusas ja mo bargu ovdána oazžut Várjjat siidda čálihuvvot tentatiiva máilmmiárbelistii. Čoahkkimis deattuhii Sámediggi Riikaantikvárii man deatalaš sierra hálddašeapmi lea dain sámi visttiin mat lea priváhta oamastusas ja deatalaš máilmmiárbe barggu ovdáneapmi Várjjat siiddain lea.

6.1 Váikkuhangaskaoamit kulturmuittosuodjaleami várás

6.1.1 Ángiruššansuorgi - kulturmuittosuodjaleapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Kulturmuittuid hálddašeapmi	3 039 503	3 087 000	47 497
Huksensuodjalus	6 041 297	6 000 000	-41 297
Submi	9 080 800	9 087 000	6 200

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2013	71 000
2014	185 000
2015	182 000
2016	1 057 500
2017	725 000
2018	1 567 500
2019	2 410 000
Sum	6 198 000

Sámediggi kulturmuittoeiseváldin bargá dan ala ahte fuolahit ja sihkkarastit sámi kulturárbbi, kulturbirrasiid ja kulturmuittuid. Bargu dahkkojuvvo dávjá oktavuoda ja gulahallama bokte eará eiseválddiiguin, gielddaiguin, organisašuvnnaiguin, museaiguin, iešguđet sámi organisašuvnnaiguin ja ovttaskasolbmuiguin.

6.2 Kulturmuittuid hálddašeapmi

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

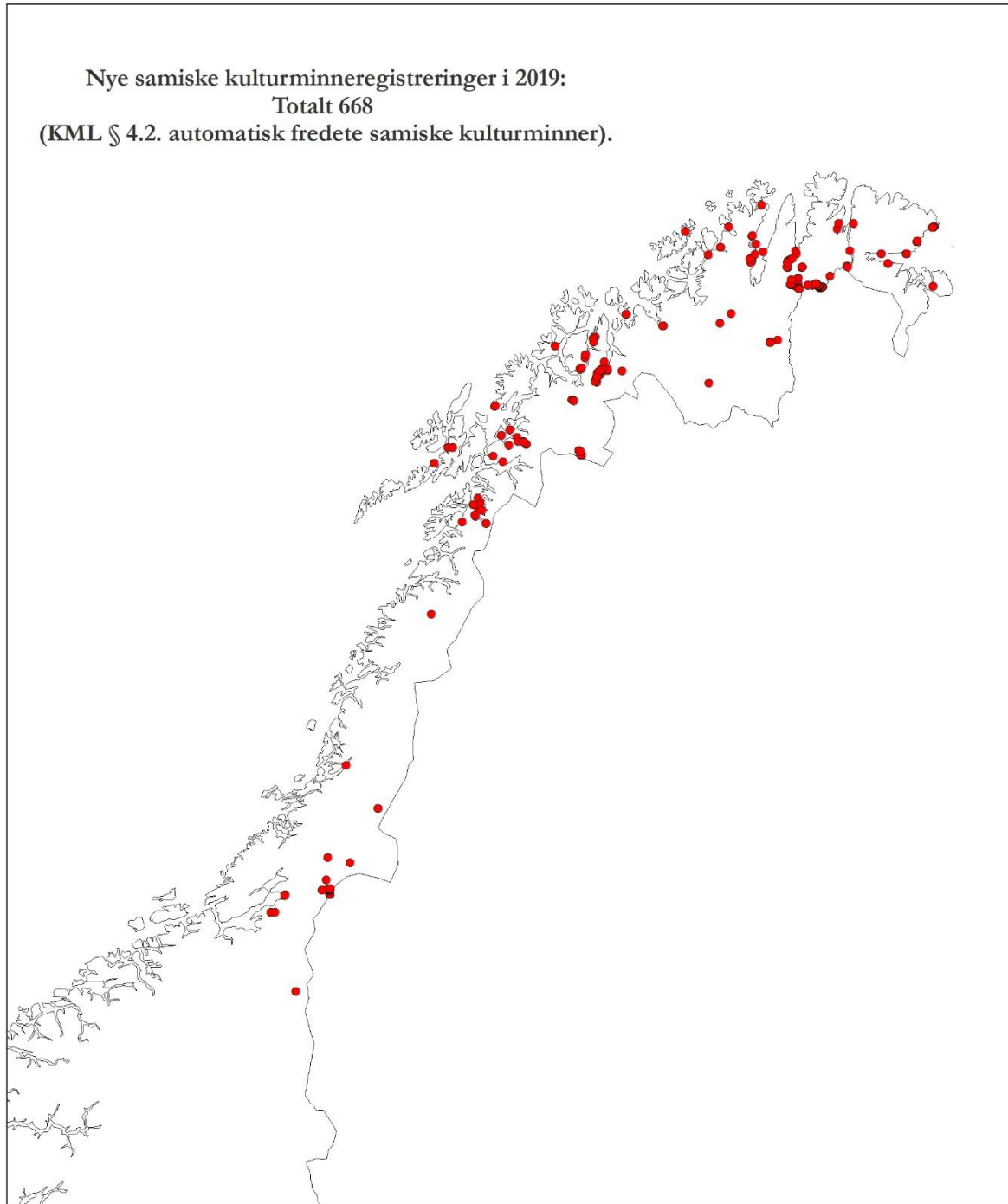
- Sámi kulturmuittut hálddašuvvojat iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Sámediggi meannuda ollu areálaáššiid kulturmuittolága vuodul ja iešguđet plánejuvvon areálasabahkkemiid oktavuodas čađahuvvo gieddebargu čielggasmahttin dihtii gusket go plánejuvvon doaibmabijut njuolgga sámi kulturmuittuide. 2019:s bohte sullii 2500 ođđa ášši ja 142 báikediđoštallama čađahuvvojedje, iešguđet sturrodagain ja iešvuodain. Áššiide gulle fápmolinnját, muddenplánat, bartaáššit, smávva fápmorusttegat, suodjalusa hárjehallanguovllut, ođđagilvimat lassin earálgan ealáhusdoaibmabijuide mat mielddisetbuktet areálasabahkkemiid. Stuoarát áššiin 2019:s maid oktavuodas čađahuvvojedje báikediđoštallamat, sáhtta namuhit 22 kV-fápmolinnjá Moskavuonas Romssa suohkanis, Rákkočearu bieggafápmorusttega 2. ceahkki Bearalvági gielddas ja mánga suodjalusa hárjehallanguovllu siskkit Romssas. Dasa lassin kártejuvvojedje sámi kulturmuittut moatti luonddugáhttenguovlluin Romssa fylkkas. Gieddebarggus registrerejuvvojedje 668 ođđa sámi kulturmuittu mat fievrriiduvvojedje nátionála kulturmuittodiehtovuđđui Askeladdenii.

Lullisámi guovllus lea Verdál suohkan Trøndelága fylkkas bargamin gaskkustanprošeavttain sápmelaččaid birra várregilis Vera. Prošeavtta ruhtada Sámediggi muhtumassii, ja Sámedikki arkeologa lea mielde prošeaktajoavkkus. 2019:s čađahuvvui 3-beaivásaš báikediđoštallan ovttas mánga báikkálaš boazosápmelačča ja árbeguoddi. Oktiibuot registrerejuvvojedje 12 iešguđet kulturmuittoguovllu, oktiibuot 73 earkilgávdnosiiguin. Ovdalis ledje registrerejuvvon 58 sámi kulturmuittu suohkanis. Dat mearkkaša ahte registrerejuvvon sámi kulturmuittuid lohku Verdál suohkanis lassánii 125 % dušše dán ovtta báikediđoštallamis. Čitnaáigádeapmi ovtta kulturmuittus čájeha sámi geavaheami guovllus 1600-logu gaskkamuttus. Earret oppalaš, čálalaš gálduid lea dat dat boarráseamos duođastus sámi ássamis suohkanis. Ovttasbargu Skæhkeren Sijtein lea maid movttiidahtán ollu ja baktán stuorra historjjálaš beroštumi sámi báikegottis. Prošeakta čájeha stuorra vejolašvuoda das ahte sáhttet gávdnot ollu eanet sámi kulturmuittut dain guovlluin gos mis ii leat leamaš báikediđoštallan. Prošeavtta báikkálaš čatnaseamis maid lea stuorra árvi bargui ja viidásat bohtosii.

Sámediggi lea maid 2019:s addán rávvagiid ohcamiid oktavuodas beassat spiehkastit kulturmuittolága mearrádusain. Earret eará ozai Skiervvá searvegodekantuvra 2019 giđa beassat ođđasit geavahit St. Hanshaugen girkogárddi. Girkogárddi lea registrerejuvvon automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi girkogárdin. Searvegodekantuvra háliidii ođđasit geavahit boares girkogárddi go muhtun jagiid geažes sáhtta šaddat hávdesadjevátni. Sámedikki girkogárddi báikediđoštallamis gávdne moadde stuorra hávdebáccii mat eai leat lihkahallojuvvon ja maid buot sáhtii áigádit 1800-logu manjimus oassái. Viidáseappot lea mánga njealječiegat gobi hávdádeamiid manjis, main ii leat vejolaš gávdnat hávdebácciid dahje namaid. Oktiibuot lea várra das čuohtenáre hávddi iešguđet sturrodagain. Jáhkkin lea ahte ollu sámi bearrašat leat hávdáduvvon dohko - gitta 50 %. St. Hanshaugen girkogárddi ođđasisgeavaheapmi jávkada buot hávddiid boares girkogárddi ja daid oktavuoda boares girkogárdemuvrii. Ođđasisgeavaheapmi jávkada maidáii oktavuoda dálá girkogárdái ja eanadahkii dan birra. ohccojuvvon areálahálddašeapmi lei njuolgga vuostálaga automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi girkogárdiin ja kulturmuittolága mearrádusaiguin. Danne vuostaldii Sámediggi ahte sierralohpeohcan galggai miedihuvvot. Riikaantikvára doarjui Sámedikki rávvaga, ja sin mearrádusain ii miedihuvvon sierralohpi. Árvvoštallojuvvi ahte deatalaš sámi kulturmuittuárvvut, sihke dat mat leat

oidnosis ja arkeologalaš kulturmuittut, jávket jus addjuvvo lohpi ođđasis geavahit St. Hanshaugen girkogárddi.

6.2.1 Čoahkketabealla - kulturmuithálddašeapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja sámi kulturmuithosuodjalussii	2 415 000	2 400 000	-15 000
Doarjja Ceavccegeađgi kulturmuithoguovllu dikšun - ja gaskkustanbargui	487 111	487 000	-111
BARK	137 392	200 000	62 608
Submi	3 039 503	3 087 000	47 497

6.2.2 Doarjagat sámi kulturmuithosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
35000 Doarjja sámi kulturmuithosuodjalussii	2 415 000	2 400 000	2 400 000	-15 000
	Juolluduvvo n 2019	Gessojuvvo n ruovttol.	Máksujuvvo n ruovttol.	Rehket- doallu 2019
35000 Doarjja sámi kulturmuithosuodjalussii	3 053 000	506 000	132 000	2 415 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi kulturmuithut dahkkojuvvojit oainnusin, divvojuvvojit ja gaskkustuvvojit resursan sámi servodagaide ja almmolašvuhtii muđui.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja sámi kulturmuithosuodjalussii	25	25	0

Doarjja addojuvvui mánga gaskkustanprošeaktii earret eará kulturmuithutid lámčimii Guittanasas ja Moldvik nammasaš báikkis Bearalvágis. Eará prošeavttat mat áigot galbet kulturmuithutid lea biras Gahpirvákkis Sáččás mas leat mánga ceakkogoađi ja sámi historjá Vuorris lvguvuonas. Davvi álbmogiid guovddáš oačču ruđa gaskkustit kulturhistorjjá Čáhppesvuovddis Gáivuona suohkanis galbbaiguin ja jietnabovssaiguin. Dát prošeakta lei válmmas 2019:s.

Vistesuodjaleami oktavuodas addojuvvui doarjja earret eará Holmemnes nammasaš dálu divodeapmái Gáivuonas. Doarjja addojuvvui maiddái bihtánsámi guovllu vistesuodjaleami nannemii. Dát lei dan golmmajahkásaš prošeavtta manimus jahki maid Sámediggi, Bådádjo suohkan ja Nordlándda museat ruhtadedje.

Kulturmuithosuodjalusa doarjjaortnegis lea golmma jahkásaš čađahanáigemearri ja prošeavttaide mat loahpahuvojedje 2019:s, gustojit danne doarjagat mat leat juolluduvvon áigodagaš 2016-2019. Čađahuvojon prošeavttat leat sihke kulturmuithutid registreren, visttiid divodeapmi ja sámi kulturmuithutid lámččin ja oainnusindahkan.

Juolludusat mat loahpahuvojon prošeavttaide 2019:s juohkásit ná daid iešguđet ulbmiljuksamiid ektui mat leat definerejuvvon Sámedikki bušehtas:

Doaibma	Lohku
Ođđa registreremat nationála kulturmuittodiehtovuđđui Askeladden - sámi kulturmuittut	6
Ođastan- ja sihkkarastindoaimbijut	12
Sámi kulturmuittuid lámčin	3

6.2.3 Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Borgemánus oassálasttii sámediggepresideanta čoahkkimii ja báikediđoštallamii evttohuvvon máilmmiárbebaikkiiguin Ceavccageađgi, Noiddiidčearru ja Gollevárri, mat buot gullet Várjjat siidii. Várjjat siida lea Sámedikki evttohus ođđa máilmmiárbebaikin álgoálbmotperspektiivvain UNESCO máilmmiárbelistii. Evttohus lea hábmejuvvon lagas ovttasbarggus Finnmárkku fylkkagiieldain. Čoahkkimis/báikediđoštallamis ledje áššedovdit ICOMOS:s, mii lea UNESCO áššedovdiorgána kulturárbbiid várás, Riikaantikvára, Finnmárkku fylkkagielda, Várjjat sámi musea, Várnjágga álbmotmeahccestivra, ja dan guovtti guoskevaš gieldda, Unjágga ja Deanu (Báhcavuonas eai sáhtán boahtit), sátnedođiheddjit. Čoahkkimis oahpásmahttojuvvui máilmmiárbeevttohus vuđolaččat, ja oassálastit besse iežaset čalmiiguin oaidnit iešguđet kulturmuittobáikkiid. Čoahkkin lihkostuvai ja Sámedikkis lea buorre jáhku dasa ahte ICOMOS áššedovdit leat dohkkehan daid báras kulturmuittovuođuid maid Sámedikki evttohus ovddasta ja seammás ipmirda man deatalaš dakkár máilmmiárbeguovlu lea, mas lea álgoálbmotperspektiiva. Sámediggi áigu čuovvulit ICOMOS áššedovdiárvoštallama ja viidásat barggu máilmmiárbeevttohusain oažžun dihtii Várjjat siidda Norgga boahttevaš máilmmiárbebaikkiid tentatiiva listii.

6.2.4 BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sihkkarastit ahte välljejuvvon ovddasteaddji arkeologalaš kulturmuittut ja kulturbirrasat galget leat olbmuid olámuttus.

Sámediggi bargá ollu prošeavttaiguin sámi kulturmuittuid dikšuma ja lámčina oktavuodas. Sámedikki bargu lea mielde bajásdoallamin árvolaš sámi kulturbirrasiid. Kulturmuittuid oainnusmahttima bokte lohtana máhttu sámi historjjá, geavaheami ja leahkima birra. Iežas historjjá dovdan lea mearrideaddjin sámi identitehta ja kultuvrra gáhttemii ja viidáseappot fievrreapmái.

Válddahus	
Sáltoduoddara «drive-in» kulturbálggis Nordlánddas	<p>Kulturbálggis lea ovttasbargoprošeakta gaskal Sámedikki ja mánga báikkálaš ásahusa. Prošeakta lea maid mielde ealáskahttimin bihtánsámegiela ja Sámediggi lea välljen bihtánsámegiela teavsta buot galbain. Sámediggepresideanta rabai kulturbálgá virggálaččat.</p> <p>Rahpama oktavuodas lágiduvvui seminára bihtánsámi historjjá, kulturmuittuid ja huksenvieruid birra.</p>

<p>Činavuohpi stálut, Porsáŋggu giella</p>	<p>Dát lea ovttasbargu gaskal Sámedikki ja Porsáŋggu giella. Bálggis lea mielde dovddusin dahkamin boares mearrasámi máinnastanvieru galbema ja lámčima bokte. Stálut leat bivnnuhis mátkemearri, ja bálgá lámčima oktavuodas leat čađahuvvon doaibmabijut mat uhcidit eanadaga loaktima.</p> <p>Sámediggepresideanta rabai bálgá virggálaččat.</p>
<p>Ivgubađa boares márkansadji, Omasvuona suohkan</p>	<p>Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan leat álggahan gaskkustanprošeavtta Ivgubađa boares márkansaji várás, kvenalaš Hotti nammasaš dálle ja sámi Jettankallen cuvccasbáiki. Lea juo čielggaduvvon gosa galbbat galget biddjojuvvot ja makkár šaddogeardedikšun dárbašuvvo. UiT-Norgga ártalaš universitehta lea čađahan uhcit arkeologalaš iskkadeami 2019:s. Prošeakta plánejuvvo gárvvistuvvot 2020:s.</p>
<p>Čáhpesvuovdi, Gáivuona suohkan</p>	<p>Kulturbálgá lea Davvi álbmogiid guovddáš ovttas Sámedikkiin ásahan. Boares sámi muitalusat gaskkustuvvojit jietnabovssain luonddus. Dasa lassin leat geassesadjeduollu, luodduduollu ja sámi báikenamat galbejuvvon.</p> <p>Sámediggeráđđi Henrik Olsen rabai kulturbálgá virggálaččat.</p> <p>Čáhpesvuovdi šattai historjjálaš alimusriekteduomu bokte 2008:s vuosttáš báiki Norggas gos giliolbmot leat ožžon dohkkehuvvot oktasaš oamastanvuogatuoda eanaguvlui.</p>
<p>Vuorri, Ivgu suohkan</p>	<p>Sámediggi lea ovttas Davvi álbmogiid guovddážiin álggahan prošeavtta man ulbmil lea lámčit ja galbet kulturhistorjjá Vuorris. Prošeakta čalmustahtá golbma fáttá; mearrasámi ássan ja guolásteapmi, sámi osku ja mytologiija ja soahtemuittut.</p>
<p>Nuortarávnnji girkogárdi, Návuona suohkan</p>	<p>Sámediggi lea ovttá Davvi-Romssa museain ovddeštišgohtán boares muorruossain Nuortarávnnji girkogárdis.</p>
<p>Muitobázzu, Áhkkánjargga suohkan</p>	

	Sámediggi lea ovttas Áhkkánjárgga suohkaniin álggahan prošeavtta cegget muitobáccii muitun sidjiide geat leat hávdáduvvon Silsandmoen nammasaš ovddeš girkogárdái. Girkogárdi biliduvvui 2. máilmmisoađis. Stuorra oassi ledje sámi hávddit.
--	--

6.3 Sámi kulturमितосуodjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálddašánváldi sámi kulturmituttuin kulturmitolága mielde.

Sámediggi lea čađahan konsultašuvnnaid Dálkkádat- ja birasdepartemeantta stáhtaráđiin váldesirdima birra kulturमितосуorggis regiovdnaođastusa oktavuodas. Nu mo ovdalis dievasčoahkkinmearrádusain ge de lea Sámedikki oaidnu ahte kulturमितohálddašeapmi galgá sirdojuvvot lága bokte. Ođđa lálkaásahusas, mii mearriduvvui 2019:s, de lea vástideaddji váldi sirdojuvvon Sámediggái seamma go fylkkagielddaide. Dat čuovvu das maid ráđđehus ovdal lea cealkán, ja Sámediggi lea buori muddui miehtan dasa ahte seamma váldái go dat mii sirdojuvvo fylkkagielddaide, galgá maid sirdojuvvot Sámediggái. Muhto dat masa Sámediggi ovdal lea reageren, lea dan vuohkái mo váldi sirdojuvvo. Dat lea dannego válddi sirdin lálkaásahusa bokte lea prinsihpalaš čuolbman Sámediggái álgoálbmotparlameantan, nu guhká go direktoráhta sáhtta dárkkistit Sámedikki mearrádusa.

Sámediggi lea dan oktavuodas čujuhan dasa ahte duođai lea Sámediggi dál mas lea stuorámuš vásáhus ja gelbolašvuolta go guoská sámi kulturmittuide ja kulturbirrasiidda kulturमितohálddašeamis Norggas. Konsultašuvnnaid ii juksojuvvon ovttamielalašvuolta das ahte sirdit válddi lága bokte, muhto dassážiigo departemeanta čielggada ášši Sámedikki válddi birra kulturमितolága vuodul, das maiddái mo váldi galgá sirdojuvvot, ja dan máinnašit boahttevaš Sturradiggedieđáhusas kulturमितopolitihka birra, dohkkehii Sámediggi ahte váldi sirdojuvvot lálkaásahusa bokte gaskaboddasaččat fápmuiboahtimiin 01.01.2020 rájes. Válddi čielggadeapmi sáhtáši maid leat oassin kulturमितolága viidát guorahallamis. Ođđa Sturradiggedieđáhus galgá plána mielde ovddiduvvot Sturradiggái 2020 giđa.

Sámediggi lea maid čujuhan ráđđehussii ahte Sámedikkis ain leat uhccán resurssat kulturमितohálddašeapmái fylkkagielddaid ektui ja ahte dat ferte njulgejuvvo. Sámediggi lea maid čujuhan gustovaš bušeahttaortnegii Sámedikki várás, mas vurdojuvvo ahte buot doarjjaruđat Sámediggái dás rájes čuvvot dan ortnega eai ge galgga merkejuvvo ráđđehusa bealis.

6.4 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmituttut leat vuodđun máhtto- ja árvoháhkamii.

Sámediggi lea 2019:s iešguđet láhkai leamaš mielde gaskkusteamen máhtu sámi kulturmuittuid birra. Bagadeapmi, logaldallamat ja diehtujuohkin lea addojuvvon daidda gielddaide mat galget ráhkadišgoahtit plánaid gieldda kulturmuittuid várás.

Kultureanadagat main lea nátionála beroštus (KULA) lea prošekta maid Riikaantikvára hálldaša, ja barggu boadusin galgá leat registtar mas oaidná dakkár kultureanadagaid. Sámediggi lea 2019:s evttohan sámi kultureanadagaid Trøndelágas, Nordlánddas ja Finnmárkkus. Barggu boadus lea deatalaš kulturhistorjjálaš veahkki dasa ahte oainnusmahttit sámi eanadatgeavaheami ja leahkima dáin fylkkain. Dasa lassin galgá boadus addit báikegottiide stuorát diehtomielašvuoda sámi kulturhistorjjálaš árvvuin.

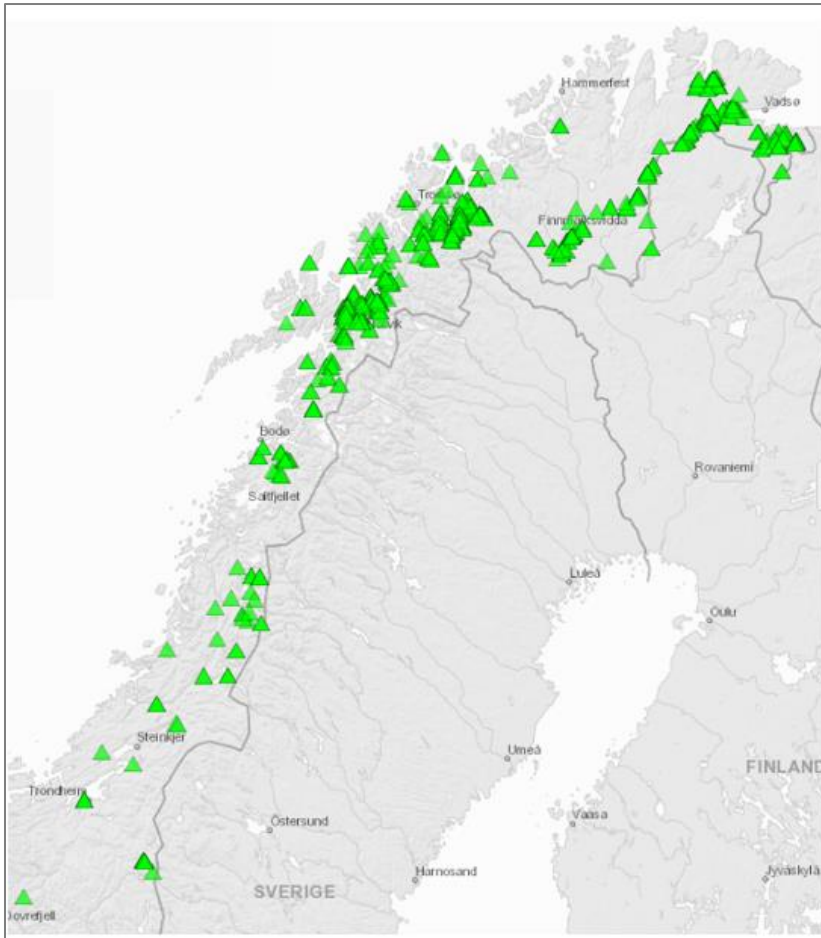
Dendroáigádeapmi lea muorraávdnasiid ahkemearridanvuohki jahkelatnjaanlysa bokte. Vuohki sáhtta leat mielde čielggadeamen sámi visttiid ráfáidahtinstáhtusa. Gávccci vistti dendroáigádeamiin lea Sámediggi ožžon ođđa ja dárbbalaš máhtu visttiid ávdnasiid agis main muđui livččii hui váttis mearridit agi.

6.5 Vistesuodjaleapmi

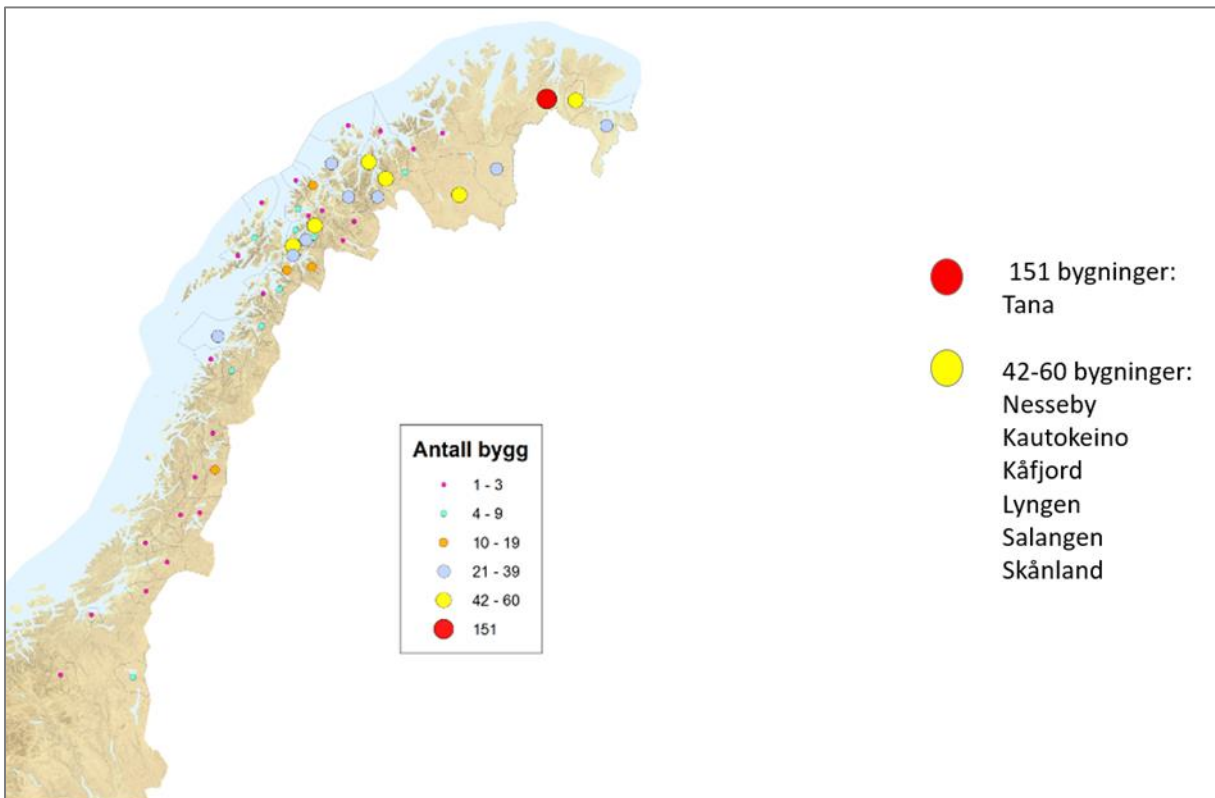
Ángiruššansuorggi mihtomearri:

- Sámi antikváralaš visttiin lea buorre kvalitehta

Sámediggi válmastii visteregistrerenprošeavtta 2019:s, ja loahpageahčen jagi ledje registrerejuvvon 883 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttit kulturmuittodiehtovuđđui Askeladdenii. Ráfáidahttojuvvon visttit leat miehtá Sámi Norggas (Govus 1). Deanus leat eanemus ráfáidahttojuvvon visttit, oktiibuot 151. Eará gielddat main leat viehka ollu ráfáidahttojuvvon visttit leat Unjárga, Guovdageaidnu, Gáivuotna, Ivgu, Siellat ja Skánit (Govus 1). Sámediggi háliida buori gulahallama ráfáidahttojuvvon visttiid eaiggádiiguin. Danne bovdi Sámediggi golggotmánus buot ráfáidahttojuvvon visttiid eaiggádiid Deanus báikkálaš diehtujuohkinčoahkkimii. Čoahkkimii bohte ollu olbmot. Hui ollu automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttit dárbbasit čuoovvuleami ja bajásdoalu.

Govus 1: Čájeha buot registrerejuvvon sámi visttiid (gáldu: Askeladden)

Govus 2: Čájeha automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttiid gielddaid mielde (gáldu Askeladden).

6.5.1 Čoahketabealla - vistesuodjaleapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Vistesuodjalanprošeavttat	6 000 000	6 000 000	0
Sámi visttiid registreren	41 297	0	-41 297
Submi	6 041 297	6 000 000	-41 297

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttiid ja rusttegiid sihkkarastin, bajásdoallan ja divvun

Sámediggi hálddaša 6 miljon merkejuvvon ruvnnu Riikaantikváras doarjjaortnegii "ráfáidahttojuvvon visttit mat leat priváhta oamastusas". Sámediggi čuovvulat juolluduvvon prošeavttaid ja bagada automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid priváhta eaiggádiid.

Okttibuot 37 prošeavtta ožžo ruhtadoarjaga 2019:s.

Doaibmabidju	Lohku
Visttiid divvun	23
Divvunplánat	6
Prošeakta rekrutteren dihtii nuorra duojáriid	1
Ovdaprošeakta kulturbirrasiid hálddašeami várás	1
Kursa. (Ceahkkun, beasseloggan, rohpeloavdin bessiin ja darffiin, goađi divvun, uvssaid ja glásaid divvun, goikeláiren)	6

Jagi loahpas ledje vihtta prošeavtta čađahuvvon ja 31 ledje ohcan sirdima jahkái 2020. sámediggi lea vásihan ahte váilot ollu árbevirolaš duojára davvin ja buktá hástalusaid daidda priváhta eaiggádiidda geat áiggošedje čađahit divvunprošeavttaid antikváralaš prinsihpaid vuodul. Dán áicama geažil lea addojuvvo doarjja gealbudankurssa čađaheapmái nu mo namuhuvvon bajábealde. Kursalágideapmi árbevirolaš giehtaduojs lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi dasa ahte dustet dán hástalus.

7 Dearvašvuhta ja sosiála

Servodatmihttu:

- Buorre dearvašvuhta ja dásseárvosaš dearvasvuoda- ja sosiálabálvalusat heivehuvvon sámi álbmoga giela ja kultuvrralaš duogáži.

7.1 Dearvašvuoda ja sosiála váikkuhangaskaoamit

7.1.1 Ángiruššansuorggit - dearvašvuhta ja sosiála

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Buorre dearvašvuhta ja buorit ovtaárvosaš dearvašvuoda- ja sosiálabálvalusat	2 843 000	3 000 000	157 000
Etihkalaš njuolggadusaid sámi dearvašvuodadutkama várás	0	200 000	200 000
Submi	2 843 000	3 200 000	357 000

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

<u>År</u>	<u>Beløp</u>
2016	150 000
2017	400 200
2018	783 750
2019	1 443 000
Sum	2 776 950

7.2 Buorre dearvašvuhta ja ovtaárvosaš dearvašvuoda- ja sosiálabálvalusat.

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi buohccit ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat lámhččojuvvon dearvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid.

Spesialistadearvašvuodabálvalus.

Sámediggi lea mángii vásihan ahte sámi buhcciid dárbbut eai árvvoštallojuvvo go iešguđet bálvalusfálaldagat plánejuvvojit ja álggahuvvojit. Sámedikki ulbmil lea nannet duohta sámi mielmearrideami ja mielváikkuheami go dearvašvuodabálvalusat sámi álbmogii hábmejuvvojit ja čađahuvvojit.

Nationála prošeakta spesialistadearvašvuodabálvalusaid viidásat ovddideami birra sámi álbmogii riikkaviidosáččat

Ráđđehusa Nationála dearvašvuoda- ja buohcciviessoplánas (2016- 2019) oaččui Davvi Dearvašvuhta, konsultašuvnnaid vuodul Sámedikkiin, bargamuššan hábmet

spesialistadearvvašvuodabálvalusaid strategalaš viidásat ovddideami sámi sámi álbmoga várás riikkaviidosaččat. Bargu álggahuvvui prošeaktan 2018:s, ja áigumuš lei dan válmastit juovlamánus 2019. Ovdal prošeavtta hábmii Sámediggi ja Davvi Dearvvašvuohka oktasaš prinsihppanotáhta prošeavtta mandáhtii ja čađaheapmái. Davvi Dearvvašvuohka lea prošeaktaeaiggát. Prošeavtta stivrenjoavkkus leat mielde buot regionála dearvvašvuodadoaimmahagat, Sámediggi, Sámi fága- ja dutkanásahusat (SÁNAG ja Sámi dearvvašvuodadutkama guovddáš), Sámi doaktáriid searvi, KS ja sámi geavaheddjiidovddastus. Prošeakta galgá earret eará geahčadit sámi dikšofálaldagaid ovddideami, sámi dearvvašvuodabálvalusaid organiserema, ja spesialistadearvvašvuodabálvalusa giela ja kulturgelbbolašvuoda nannema. Prošeaktabargu lea leamaš gáibideaddji, ja danne dat ii leat válmmas ovdal njukčamánu 2020. Sámediggi áigu maŋŋá prošeavtta čuovvulit prošeavtta bohtosiid, maiddá oassin Nationála dearvvašvuoda- ja buohcciviessoplánas 2.

Finnmárkku buohcciviessu HF lea dán bargamuša vuodul ođđasisorganiseren Sámi dearvvašvuodasiidda sierra klinihkkan. Sámediggi ii háliidan searvat dán prošeaktii dáinna ođđasisorganiseremiin, dan geažil go sámi dearvvašvuodabálvalusaid nationála prošeavtta viidásat ovddideapmi ja organiseren ii lean válmmas.

Sámediggeráđđi lea maid bovden Davvi-Norgga universitehtabuohcciviesu (UNN) čoahkkimii čalmmustahttin dihtii sin ovddasvástádusa ja rolla universitehtabuohcciviessun sámi buhcciid várás. Ollu sámi buhccit ja oapmahaččat leat gulaskuddan Sámedikkiin UNN giellahástalusaid birra. Danne lea Sámediggi gozihan sáme giela geavaheami dikšooktavuodain, ja dárbbu sihkkarastit kvalitatiiva buriid dulkonbálvalusaid. Sámediggepresideanta lea sáhkavuorus Davvi dearvvašvuoda RHF stivrraid birra čujuhan iešmearridanvuogatuhtii ja mielváikkuhanvuogatuhtii spesialistadearvvašvuodabálvalusaid organiserema ja plánema oktavuodas. Dasa lassin lea erenoamážit čujuhuvvon váilevašvuodaide dearvvašvuodabálvalusaid fidnemis ja boasttudikšunriskii giellaeastagiid geažil.

Ođđa nationála dearvvašvuoda- ja buohcciviessoplána (2020-2023)

Sámediggái lea deatalaš ahte ovdeš áŋgiruššan spesialistadearvvašvuodabálvalusaiguin sámi buhcciid várás čuovvuluvvo ja konsultašuvnnat leat čađahuvvon ráđđehusa ođđa nationála dearvvašvuoda- ja buohcciviessoplána 2020-2023 oktavuodas. Sámediggi lea ožžon mieđihuvvot ahte Davvi Dearvvašvuohka dán áigodagas galgá čuovvulit nationála prošeavtta spesialistadearvvašvuodabálvalusaid strategalaš viidásat ovddidemiin sámi álbmoga várás.

Dearvvašvuodadirektoráhta galgá maid geahčadit bargamušjuogadeami ja ovtasdoaimbama gaskal spesialistadearvvašvuodabálvalusa oahppan- ja hálddašánbálvalusaid ja gieldda dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa. Sámediggái lea mieđihuvvon ahte oahppan- ja hálddašanguovddážat galget maiddá árvoštallat mo dáid bálvalusaid sáhtášii dahkat buoret olahttin sámi buhccide ja mo dat sáhttet leat mielde loktemin dearvvašvuodagelbbolašvuoda álbmogis muđui.

Dearvvašvuodadirektoráhta ja regionála dearvvašvuodadoaimmahagat galget analyseret álbmoga boahtteáigge dárbbu psyhkalaš dearvvašvuodabálvalusaide, ja addit rávvagiid ovddasvástádus- ja bargamušjuogu birra gaskal dearvvašvuodabálvalusa ja gieldda psyhkalaš dearvvašvuoda- ja gárrenhástalusaid. Sámediggi lea ožžon doarjaga das ahte dasa galgá maiddá gullat sámi álbmoga boahtteáiggi dárbu psyhkalaš dearvvašvuodabálvalusaide. Plánas čujuhuvvo maiddá sámi fágafierpmádaga organiseremii.

Sámediggi lea duhtavaš go min oainnut váldojuvvojit vuhtii nationála dearvvašvuoda- ja buohcciviesoplánas, ja áigu dan čuovvulit konsultašuvnnain Regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid bargamušdokumeanttaid oktavuodas, ja eará deatalaš proseassaid oktavuodas.

Vuodđodearvvašvuoha

Sámediggi čađahii konsultašuvnna 2018:s Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain gelbbolašvuodaáŋgiruššama – sámi álbmoga várás buhcciidsiiddaid ja ruovttubálvalusa ovddidanguovddážiid organiserema birra. Sohppojuvvui ahte dain gealbobirrasiiin main gálgá leat fágaovddideapmi ja bagadeapmi sámi geavaheddjiid ektui, galgá leat giella- ja kulturgelbbolašvuoha. Sámediggi oaivvilda ahte ovddidanguovddážiid ásaheami sámi buhcciid várás ferte geahččat ovtta sámi ássanguovlluiguin ja giellajoavkkuiguin, ja daid ferte ásaht sámi fágabirrasiid oktavuhtii.

2019:s álggahuvvui ovttasbargu gaskal Sámedikki ja Dearvvašvuodadirektoráhta gávnahan dihtii mo galggašii váikkuhit bálvalusfálaldaga fágaovddideapmái ja gealboloktemii sámi dikšo- ja fuolahusgeavaheddjiid várás. Dat guoskevaš sámi fágabirrasat davvi-, lulli- ja julevsámi guovlluin main lea gelbbolašvuoha sámi gielas, kultuvrras, historijás ja servodateallimis, oassálastet prosessii maid Dearvvašvuodadirektoráhta lea ruhtadan. Sámi álbmoga várás buhcciidsiiddaid ja ruovttubálvalusaid ovddidanguovddážiis Kárášjogas galgá leat guovddáš rolla dán ovddidanbarggus, ovtta daid eará sámi fágabirrasiiiguin.

Buhcciidáittardeaddji sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoha

Sámediggi oaivvilda ahte dárbbášuvvo sierra nationála sámi buhcciid- ja geavaheddjiidáittardeaddji, mii lea buot sámiide olámuttus beroškeahhtá ássanbáikki. Sámediggi lea dan váldán ovdan dearvvašvuodaministariin ja vuorrasiid- ja álbmotdearvvašvuodaministariin. Buhcciidáittardeaddji, Dearvvašvuodadirektoráhta ja Sámediggi leat ovttaoavivis das ahte buhcciidáittardeaddjiortnegis ferte leat sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoha ja leat ovttasbargan dakkár prošeavttain mii galgá nannet sámi buhcciid vejolašvuoda fidnet buhcciidáittardeaddji bálvalusaid.

Dearvvašvuodadirektoráhta lea almmuhan prošeakta-/ráđđeaddivirggi mas gáibiduvvo sámi kulturgelbbolašvuoha, ja gelbbolašvuoha ovtta sámegeielain. Virgi galgá doaibmat riikkaviidosáččat, muhto sáhtá lágiduvvot ovtta buhcciidáittardeaddji fylkkakantuvrii. Sámediggi lea duhtavaš go virgi dál lea almmuhuvvon, vai prošeavtta sáhtá álggahit.

Dearvvašvuoha ja eallineavttut

Sámediggi lea čoahkkimiin guovddáš eiseválddiiguin jearahan sámi álbmoga várás dearvvašvuodahástalusaid stáhtusa ja boahhtevaš strategiijaid. Sámediggi lea ovddidan árvalusaid ráđđehusa ođđa álbmotdearvvašvuodadieđáhussii «Gode liv i eit trygt samfunn». Sámediggi čalmmustahtii álbmotdearvvašvuodahástalusaid strategiijaid ja doaibmabijuid mánáid ja nuoraid, vuorrasiid ja psyhkalaš dearvvašvuoda ja iešsorbmemma ektui. Sámedikki árvalus mánáidsuodjalusa, psyhkalaš dearvvašvuoda ja iešsorbmemma birra lea muhtun muddui mielde dieđáhusas.

Sámi mánáid ja nuoraid dearvvašvuoha

Sámi doaktáriid searvvi konferánsas mánáid- ja nuoraid dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra čalmmustahtii Sámediggi dieđuid dan birra ahte sámi mánát vásihit givssideami. Dan vuogis mo mediat ovdanbuktet ođđasiid sámeáššiid birra, lea dábálaččat negatiiva oaidnu, ja sosiála mediat

válddahit dávjá hiddjádusa ja eará neahttavuortnuheami. Dat váikkuha sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuhtii. Dakkár strategijiat ja doaibmabijut dárbbasuvvojit mat čuovvulit dan.

Sámi ja álgoálbmotnuoraid dearvvašvuhta ja eallineavttut ledje maid fáddán riikkaidgaskasaš konferánssas mas Sámediggi čujuhii ahte váilu duođaštuvvon máhttu min mánáid ja nuoraid birra. Álgoálbmogiid mánát ja nuorat eai boađe doarvái bures ovdan loguin ja statistihkain. Dat uhcida vejolašvuoda čuovvulit sin ovdáneami ja eallineavttuid. Sámediggi hástala dutkiid ja fágaolbmuid eanet deattuhit sámi mánáid ja nuoraid dearvvašvuoda dutkamis ja máhttoovddideamis. Báikkálaš birrasiid beroštupmi lea deatalaš dasa ahte oažžut loktejuvvot fuomášumi ja diehtomielalašvuoda dan birra. Danne lea Sámediggi dorjon Evenášši suohkana fáddáeahkeda lágideami nuoraid várás, ja Árran julevsámi guovddáža nuoraidkonferánssa lágideami mii čalmmustahtá nuoraid ja rájaidbidjama, guhtet guimmiid áimmahuššama, seksualitehta ja vuortnuheami.

Sámediggi lea oassálastán konferánsii iešsorbmenestadeami doaimmaid birra sirkumpolára guovlluin. Čohkkedettiin dutkiid, mearrideddjiid, álgoálbmotservodagaid ja Árktalaš rádi ja árktalaš stáhtaid ovddasteddjiid čalmmustahttojuvvui iešsorbmenestadeaddji strategijaid implementeren. Seammás lágiduvvui muitalanbargobádjii álgoálbmotnuoraid jovkui. Lávdedigaštallamis čujuhuvvui maiddá dasa ahte iešsorbmenestadanplána čađaheapmi sápmelaččaid gaskkas Norggas, Ruotas ja Suomas lea bissánan eahpesihkarvuoda geažil geas dat lea ovddasvástádus viidásat barggus. Lávddis bođii árvalus ahte sámedikkiit berrejit leat mielde álgaheamen doaibmabijuid duohtandahkan dihtii plána iešsorbmenestadeaddji strategijaid.

Sámi vuorrasiid dearvvašvuhta ja eallineavttut

Sámedikki mielas lea sámi vuorrasiid dilli árgabeaivvis ja ásaheamin deatalaš, ja bidjá deattu dasa barggustis. Sámi vuorrasiidda ásaheamin lea hui deatalaš oažžut árbevirolaš biepmu. Danne lea Sámediggeráđdi juohkán dieđuid sámi biepmu ja biepmoarbevieruid birra sámi vuorrasiid várás ollu gielddaide Romssas ja Finnmárkkus. Sámediggi lea fuolas das mo váilevaš giella- ja kulturgelbbolašvuhta buktá hástalusaid sámi vuorrasiidda, ja lea dan váldán ovdan Rådet for et aldersvennlig Norge nammasaš ráđiin. Seammás čujuhuvvo dárbbui kultuvrralaš ja gielaš dearvvašvuodabálvalusaid ja deaivvadansajiide sámi vuorrasiid várás. Sámedikki vuorrasiidráđdi ja Rådet for et aldersvennlig Norge leat soahpan ovtasbargat sámi áššiiguin. Sámediggeráđdi háliida oažžut sámi ovddastusa Rådet for et aldersvennlig Norge nammasaš ráđái, ja lea ávžžuhan rádi jearahit sámi oassálastima.

Viidáseappot addá Sámediggi doarjaga daidda sámi organisašuvnnade ja ásaheamin mat ásaheamin ja organiserejit dearvvašvuodadeaivvademiid sámi vuorrasiid várás. Oassálastit lea vástidan ahte dát fálddagat leat mielde buorideamen čálggu ja dearvvašvuoda. Sámediggerádis leat maid leamaš mánga čoahkkima Oslo suohkaniin gávnahan dihtii mo sáhtášii ásaheamin ja organiseret gielalaččat ja kultuvrralaččat láchčojuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid sámi vuorrasiidda, ja dearvvašvuodastašuvdnafáldaga sámi mánáide. Oslo suohkan áigu čuovvulit dán ášši viidáseappot ovtas Sámedikkiin.

7.2.1 Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuohta ja ovttárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Fálaldagat boarráset sámiid geavahussii	606 000	606 000	0
Sámi doavttersearvi	164 000	164 000	0
Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	2 073 000	2 230 000	157 000
Submi	2 843 000	3 000 000	157 000

7.2.2 Geavaheaddjiládis fálaldat sámi vuorasiidda - njuolggodoarjja Várdobáikái

Várdobáiki ovddida eastadeaddji ja eaktodáhtolaš geavaheaddjidoaimbajuid sámi vuorasiidda, lassinn almmolaš bálvalusaide. Várdobáiki searvá sáhkavuoruiquin ja máhtuin dakkár arenaide main dákkár máhttu jearahuvvo ja veahkeha bagademiin, duođastemiin ja gaskkustemiin dieđuid sámi dearvvašvuođabálvalusaid birra, ja maiddá álbmotdearvvašvuođabarguin geavaheddjiid várás.

7.2.3 Sámi doaktáriid searvi - njuolggodoarjja

Sámi doaktáriid searvi lea eaktodáhtolaš, sorjjasmeahttun, ideála organisašuvdna mii bargá dan ala ahte buoridit dearvvašvuođafálaldaga sámi álbmogii ja oazžut ovdan dearvvašvuođadieđuid sámegeillii. Sii leat 2019:s earret eará lágidan konferánssa sámi mánáid ja nuoraid dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra, geahča bajábealde.

7.2.4 Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
26000 Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	2 073 000	2 230 000	2 230 000	157 000
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
26000 Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	2 198 000	125 000	0	2 073 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorre dearvvašvuohta ja ovttárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii seamma dásis go álbmogii muđui.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttat	20	10	10

Juolludeamit juohkásit ná vuoruhemiid vuodul:

Vuoruheamit	Juolluduvvon
Prošeavttat mat láchčet diliid gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaide	3
Metodaovddidanprošeavttat	0
Prošeavttat mat buoridit sámi buhcciid mielváikkuheami ja geavaheaddjivremat	0

Proševttat mat sihkarastet sámi mánáid vuoigatvuođaid ja dárbbuid go sii leat mánáidsuodjalusa fuolahusas	0
Proševttat mat ovddidit máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuođasuorggis	1
Proševttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuođa	4
Proševttat mat leat sámi vuorasiid deaivvadansajit	2
Oktiibuot	10

7.3 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuoigatvuođat ja dárbbut leat sihkarastojuvvon mánáidsuodjalusain deaivvadeami oktavuodas.

Sihkarastin dihtii sámi mánáid vuoigatvuođaid deaivvadeamis mánáidsuodjalusain háliida Sámediggi nannet fágaovddideami ja gelbbolašvuođa bálvalusain. Sámediggi oaidná ahte suorggi sámi fágaolbmui lea erenoamáš gelbbolašvuohta, ja lea danne addán doarjaga Guovdageainnu suohkana mánáidsuodjalusbálvalussii ásahtit fierpmádaga sámi mánáidsuodjalusa várás.

Ođđa mánáidsuodjalusláhka

Ráđđehus lea bargamin ođđa mánáidsuodjaluslágain mii vuodđuduvvo dieđáhussii NOU 2016:16 Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. 2019:s álggahii Mánáid- ja bearašdepartemeanta ollislaš guorahallama lága gielas ja struktuvrras dainna áigumušain ahte álkidahttit lága ja dahkat dan eanet áddehahttin. Dan oktavuodas álggahuvvojedje konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja departemeantta. Konsultašuvnnat eai leat válbmasat, ja láhkabargu lea maŋŋonan.

Sámedikkis lea maid leamaš čoahkkin ráđđehusa nammadan Bearašsuodjalanlávdegottiin mii 2019:s geigii dieđáhusa NOU 2019:20 En styrket familietjeneste - En gjennomgang av familieverntjenesten. Dalle váldojuvvui ovdan sámi bearrašiid ja sámi mánáid vuoigatvuohta oažžut gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon bálvalusaid. Sámediggi deattuhii erenoamážit sámi mánáid vuoigatvuođa beassat geavahit sáme giela deaivvadettiin bálvalusain ja hálddahasaid ovddasvástádusa vástidit sámi geavaheddjiide sáme giellii. Sámediggi čujuhii maddái dasa ahte sámi mánáid ja bearrašiid vuoigatvuohta gusto beroškeahtá ássanbáikkis, ja ahte dárbbasuvvo sámi nátionála perspektiiva go ovddideapmi ja organiseren čađahuvvo.

7.4 Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodadutkama várás

7.4.1 Čoahkketabealla - Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodadutkama

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Olggobealde bargojoavku ráhkadit etihkalaš njuolggadusaid sámi dearvvašvuodadutkama várás, mas mielde maiddái sámi humána biologalaš ávdnasiid hálddašeapmi	0	200 000	200 000
Submi	0	200 000	200 000

Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodadutkama várás.

Sámedikki nammadan lávdegoddi evttohii etihkalaš njuolggadusaid sámi dearvvašvuodadutkama várás, maid Sámi Parlamentáralaš ráđđi ságaškušai miessemánus 2019 ja Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii geassemánus seamma jagi. Njuolggadusain daddjojuvvo earret eará ahte sámi dearvvašvuodaprošeavttat Norggas galget dohkkehuvvot oppasámi, olgguldas ja áššedovdi lávdegottis maid Sámediggeráđđi lea nammadan. Dat lea dál ásahuvvomin, ja galgá sihkarastit etihkalaš ja buori dutkama buoremussan sámi servodahkii.

Lassin dasa ahte evttohit etihkalaš njuolggadusaid, deattuhii bajábealde lávdegoddi ahte sámi ovttaskasaid registreren almmolaš registariidda, lea eaktun máhttui sámi álbmoga dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra. Sámedikki dievasčoahkkin mearridii 2018:s čielggadit eavttuid dakkár vejolaš registreremii. Oassin čielggadeamis lágidii Sámediggeráđđi ovtta Norgga ásašusain olmmošvuogiatvuodaid várás juovlamánus 2019 seminára dan birra ahte dárbbášuvvo sámi statistihkka ja dieđut sámi ovttaskasaid birra. Seminárii oassálaste dutkit gain lea gelbbolašvuhta sámi dearvvašvuodadutkamis ja dáhtabearráigeahču direktivra. Sámediggeráđđi áigu čuovvulit dán barggu.

8 Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

- Vuoigatvuođat mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggaštusas heivehuvvojit láhkadahkosii ja geavatláš politihkkii.

8.1 Váikkuhangaskaoamit álgoálbmotvuoigatvuođaide, riikkaidgaskasaš ovttasbargui ja dásseárvui

8.1.1 Ángiruššansuorggit - álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Álgoálbmotvuoigatvuođat	1 367 366	1 403 000	35 634
Dásseárvu	393 515	662 000	268 485
Submi	1 760 881	2 065 000	304 119

8.2 Sámi ovttasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojit ja ovddiduvvojit sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobealde ja stáhtarájáid rastá.

Sámedikki ovttasbargu Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR) bokte

Ruota Sámediggi lea váldán badjelassas jođihit Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR), Suoma, Norgga ja Ruota sámedikkiid parlamentáralaš ovttasbargoorgána. Čakčamánu 2019 válddii Suoma Sámediggi dán doaimma. Čakčamánu 2019 dohkkehii dievasčoahkkinn SPR doaibmaplána oktan ulbmiliiguin ja doaibmabijiguin mat leat láiddesteaddjin SPR bargui.

Dán áigodagas vuoruhuvvojit dát áššit:

- Nannet sámedikkiid ovttasbarggu Sámi parlamentáralaš ráđi bokte, dás maiddá čielggadit lea go dárbu ásahit sierra čállingotti
- Giellagáldu, masa organisašuvdnamálle lea mearriduvvon.
- Riikkaidgaskasaš álgoálbmotjahki, masa resolušuvdna lea dohkkehuvvon
- Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna
- ON World Conference of Indigenous Peoples (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi
- Sámi kulturárbi ja árbediehtu
- Suoma, Norgga ja Ruota bealde sámediggeválggaid oktiordnema čielggadeapmi
- Rádjastideaddji ovttasbargu oktasaš strategijja dáfus boraspirepolitihkas.

Boahte sáme-parlamentarihk-konferánssa galgá lágduvot Anáris Suomas borgemánu 13.-14. b. 2020.

Jagis 2019 leat dollojuvvon 6 stivračoahkkima. Deatalaš áššit mat leat meannuduvvon:

- Doarjja nammadit Laila Susanne Vars ártkalaš regiovnna evttohassan ON Álgoálbmotvuoigatvuođaid áššedovdimekanismii boahhte áigodahkii, 2020-2023
- José Francisco Cali Tzay nammadeapmi ON Álgoálbmotvuoigatvuođaid erenoamášdieđiheaddjín.
- SPR várrepreseanta, Aili Keskitalo, lea ovddastan SPR ON álgoálbmotgielaid riikkaidgaskasaš jagi stivrenjoavkkus ja lea lokten giellateknologiija álgoálbmotgielaide ja Sámi Giellagáldu bistevaš doaimman vuoruhansuorgin.
- SPR stivra lea stivralahtu Ronny Wilhelmsen bokte ovddastan SPR Davviriikkaid ráđi 71. Sešuvnnas, Ruoŋa riikkabeivviin Stockholmmas. Áššelisttas ledje earret eará dakkár fáttát go dálkkádat, guoddevašvuohta ja nuoraid ángiruššan. SPR:s lea dárkojeaddjistáhtus ráđis.
- SPR lea leamaš ovddastuvvon SCPAR čoahkkimiin bistevaš oassálastin.
- Viidáseappot lea stivra jeavddalaččat čuovvulan dan barggu ahte oažžut dohkkehuvvot álgoálbmotgielaid álvmotválljen orgána iehčanas doaimmaheaddjín ON vuogádaga čoahkkimiin. Bargu lea jođus.

SPR presideantagoddi lea ovttas Sámiráđiin konkretiseren bargamuša SPR dievasčoahkkimis ahte ásahit ovttasbarggu Walt Disney konseartnain eavttuid birra beassat ávkástallat sámi kultuvrrain iežaset vuovdaleamis. Ovttasbargu ásahuvvui doaimmaheddjiid gaskkas ja suoidnemánus 2019 dieđihedje Sámedikkis ja Sámiráđdi ahte galgá ráhkaduvvot sierra davvisámi veršuvdna Jikŋon guvtežis, boadusin Sápmi ja Walt Disney Animation Studios gaskasaš ovttasbarggus. Sámedikkiide ja Sámiráđđái lea leamaš deatalaš sihkkarastit ahte sámi kultuvra mii lea movttiidahtán Jikŋon 2 buvttadeddjiid, árvvusadnojuvvo ja dohkkehuvvo.

Sámi parlamentáralaš ráđdi (SPR) lea ovdal mearridan ahte galgá álggahuvvot čielggadeapmi Suoma, Norgga ja Ruoŋa bealde sámediggeválggaid oktiiordnema birra. Bargojoavku geigii iežas rávvaggiid SPR stivríi stivračoahkkimis borgemánus 30. b. 2019. Stivra mearridii ahte juohke Sámediggi vuos meannuda ášši siskkáldasat ja ahte SPR dasto joatká ášši meannudemiin.

Sámi parlamentáralaš ráđdi (SPR) lea álggahan barggu identifiseremiin konkrehta rádjaeastagiid sámi guovlluin, dainna áigumušain ahte jávkadit ja vuosttaldit dakkár rádjaeastagiid mat hehttejit ovttasbarggu sámi guovlluin. Bargojoavku mas leat buot golmma sámedikki áirasat mielde, lea nammaduvvon .

Sámi parlamentáralaš ráđi ja Sámiráđi oktasaš orgána sámi nationála govastagaid hálddašeami ja ovddideami várás lea doallan 2 čoahkkima 2019:s. Sii leat erenoamážit bargan dainna Sámiid 21. konferánssa gohččumiin ahte nammadit sámi álbmotluođi.

Sámi parlamentáralaš ráđdi nammada 3 lahtu 6 lahtus WGIP Bargojoavkui, mas lea oassálastistáhtus Barentsráđi čoahkkimiin, ámmátlávdegottis ja Barents regiovdnaráđi- ja lávdegotti čoahkkimiin. Bargojoavkkus lea leamaš ovddasvástádus čađaheamis Barents álgoálbmotkongreassa ja mat lágiduvvojedje Livššus.

Davviriikkaid ja Ruošša politihkkárat miehtá Barentsregiovnna deaivvadedje Háhpáránddis ovccát Barents parlamentarihkkonferánssas. Sámedikki bealis oassálaste Aili Keskitalo, Ronny Wilhelmsen ja Tom Sottinen. Parlamentarihkkonferánssa čalmmustahtii Barentsregiovnna infrastruktuorra ja guoddevašvuođa. Resolušuvdna mearriduvvui konferánssas.

Sámedikki sáttagoddi Sámi parlamentáralaš ráđđái (SPR-N) nammada 2 lahtu ráđđehusa Eurohpá politihkalaš forumii. Forum lea deaivvadansadji gaskal departemeanttaid politihkalaš dásis (stáhtačállidásis) ja fylkkagielddaid, gielddaid ja Sámedikki álbmotválljen áirasiid. 2019:s dollojuvvojedje mánga čoahkkima.

8.3 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvin ássi álbmogiidda.

Sámediggi atná čalmmis ahte birasáitogat leat stuorámus várran davviguovlluide boahteáiggis. Biologalaš šláddjivuoda njedjamis ja ekovuogádagaid čoahkkáigahččamis leat divvomeahttun váikkuhusat birrasii. Das leat stuorra váikkuhusat álgoálbmogiidda geat vižžet birgejumi luonddus, muhto maiddá ealáhuseallimii ja buot olbmuide geat ássat davvin. Dálkkádatrievdamiid eahpelihkostuvvan ráddjehusat ja heiveheamit eiseválddiid ja ealáhuseallima bealis buvttihtit eanet ravdamearálaš dálkkiid ja dagahit stuorra vahágiid opmodagaide ja infrastruktuurii. Birasvahágit maid olmmoš lea vuolggahan, oktan birasrihkolašvuodain, nuoskkidemiin ja eana- ja mearraareálaide huksen leat duohta áitogat eallimii davvin. Sámediggi oaidná ahte báikegottiid borramušlihti vuonain gos sii ássat, áitojuvvo biebmoaláhusas, plánejuvvo ruvkedoaimmain mat luitet ruvkebázahasaid vutnii, ja lassánan plástahivvodagas mearas mii váikkuha guliide ja elliide. Sámediggi evttoha ahte biddjojuvvojit garrasat birasgáibáduusat vai olbmuide davvin sihkkarastujuvo guoddevaš ovdáneapmi ekonomii, birrasa ja sosiála diliid ektui.

Árktalaš ráđi rávvagat ja raporttat dakkár fáttáid oktavuodas go biras, dálkkádat, luonddušláddjivuodta, mearra ja álgoálbmogat duddjojit nana máhtovuoda Norgga davveguovlopolitihkkii. Dálkkádatrievdamat leat guovddázis go liegganeapmi Árttisis lea guovtte golmma geardde stuorát go gaskamearri máilmmis. Árttisa dálkkádat maid buvttiha eanet njuoskkadaga, dálki molsašuvvá dávjjit, ja ravdamearálaš dálki dáhpáhuvvá dávjjit. Dáin rievdamiin leat viiddes váikkuhusat olbmuide, resurssaide ja ekovuogádagaide.

Sámediggi lea 2019:s váikkuhan ovttasbarggu, koordinerema ja gaskavuodaid gaskal álgoálbmogiid ja ráđđehusaid dan 8 árttalaš stáhtas. Dat lea earret eará dáhpáhuvvun dáinna lágiin:

Čuvvo Árktalaš ráđi čoahkkimiid bajimus dásis.

Oassálastán ministtarčoahkkimii Roavvenjárggas, mas Sámediggi juogadii sárdnunáiggi Norggain.

Oassálastán davveguovloforumii ovttas davimus fylkkagielddaiguin.

Sámediggi lea ovddidan árvalusaid ráđđehusa bargui ođđa stuorradiggedieđáhusain davviguovlluid birra.

Sierra Roavvenjárgga julggaštusa ektui ii leat juksojuvvo ovttamielalašvuodta sivas go USA vuosttaldii ahte sátni dálkkádatrievdamat galge geavahuvvot. Dan sadjái vuolláičálie ministarat oktasaš cealkámuša.

8.4 Álgoálbmotvuoigatvuođat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggaštus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlaš politihkas.

Sámediggi bidjá vuođđu ahte álgoálbmogiid vuoigatvuođat leat vuođđuduvvon dakkár prinsihpaide go vuoiggalašvuhtii, demokratiijii, olmmošvuoigatvuođaid árvvusatnimii, ovttaláhkásaš giedahallamii, ahte vealaheapmi ii galgga dáhpáhuvvat, buori stivrenvuohkái, ja buori jáhkku. Sámediggi mearrida ieš iežas politihkalaš sajádaga, ja ovddida sorjjasmeahttumit iežas ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneami. Sámediggi oassálastá mearridanproseassaide dainna ulbmiliin ahte nannet sámi kultuvrra, giela, ealáhusaid ja servodaga. Ii oktage mearrádus mii váikkuha sámi kultuvrii, berre dahkkojuvvot almmá Sámedikki miehtama haga. Deatalaš riektenjuolggadus lea ahte stáhtat galget konsulteret ja ovtasbargat juksan dihtii álgoálbmogiid friija miehtama ovddalgihtii dieđiheami vuođul ovdalگو čađahuvvojit dakkár mearrádusat mat váikkuhit álgoálbmogiid.

Sámediggi lei 2019:s doaibmalágideaddjin go ON olmmošvuoigatvuođaid ja birrasa erenoamášdieđiheaddji galledii Norgga virggálaččat. Erenoamášdieđiheaddjis ledje čoahkkimat Sámedikkiin, sámi áhahusaiguin, organisašuvnnaiguin ja sámi siviila servodagain. Sámediggi válddii ovdan erenoamážit dálkkádatriedvamii, luossahálddašeami ja mearrasámi vuoigatvuođaid. Dasa lassin ledje áššelisttas dakkár áššit go bieggafápmu, ruvkedoaimma ja boazologu unnideapmi.

Erenoamášdieđiheaddji raporttas daddjojuvvo ahte Finnmárkkus ruvkkiid, bieggapárkkaid, čáhcefámu, geainnuid ja allagealddalinnjáiid huksen dagahan ahte nu ollu guohtuneatnamat leat manahuvvon ja bidgejuvvon ahte dat áitá sámiid boazodoalu. Son doarjui sámiid vuorjašuvvama Davvi bieggapárkka huksenplánaid, Nussira ruvkedoaimma ja Biedjovákki ruvkedoaimma álggaheami oktavuodas. Raporttas rávvejuvvo Norga geavahit eanet návccaid dasa ahte oažžut dieđiheami vuođul eaktodáhtolaš miehtama sámiid bealis ovdalگو dahkkojuvvojit dakkár mearrádusat mat váikkuhit sin vuoigatvuođaide, de attášii Norga máilbmái modealla álgoálbmogiid ja birrasa suodjaleami várás, ja sii ovdandoalašedje oktavuoda gaskal olmmošvuoigatvuođaid, dearvvaš ekovuogádagaid ja dearvvaš olbmuid.

2019 lei luođuluosa riikkaidgaskasaš jahki. Sámediggi oassálasttii muhtun lágidemiide dan suoji vuolde, das maidái North Atlantic Salmon Conservation Organization (NASCO) sešuvdnii mii lágiduvvui Romssas. Sámediggi deattuhii ahte dálkkádatriedvamat, nuoskkideapmi ja luossabiebman váikkuhit luođuluossamáddodahkii sámi guovlluin eanet ja eanet. Sámediggi válddii maid ovdan mearraluossabivdiid dili go bivdoáiggit dađistaga gáržžiduvvojit, ja dan eahpevuoiggalaš soahpamuša mii lea dahkkojuvvon rádjerasttieddji luossabivddu oktavuodas Deanu čázádaga.

8.4.1 Čoahketabealla - álgoálbmotvuoigatvuođat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Barentsčállingoddi IKS	391 000	391 000	0
Sámiráđđi - Norgga juogus	427 000	427 000	0
Mama Sara Education Foundation	173 000	173 000	0
doCip	112 000	112 000	0
Riikkaidgaskasaš álgoálbmotbargu	264 366	300 000	35 634
Submi	1 367 366	1 403 000	35 634

8.4.2 Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja

Barents Indigenous Peoples' Office Murmánskkas (BIPO) lea bargoreaidu ja bálvalusásahus álgoálbmogiid ja eará aktevrraid gaskasaš ovttasbarggus Barents Euro-Arktisa guovllu ovttasbarggus. BIPO:s lea maid oasseovddasvástádus čállingottis mii čatnasa Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arktis guvlui (WGIP). Doarjja lea geavahuvvon doaimmahit Indigenous Peoples Office/BIPO mas Barentsčállingoddi lea hálddahušlaš ovddasvástádus. Doarjja lea geavahuvvon Murmánska kantuvrra doaimmaheapmái, oktan bálkkáide, kántorláigui, mátkkiide ja doarjjahálddašeapmái.

8.4.3 Sámiráđđi - Norgga beale juogus - njuolggadoarjja

Sámiráđđi lea Norgga, Ruoŋa, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorganisašuvdna. Sámiráđi bargun lea nannet sámiid oktiigullelašvuoda álbmogin riikarájaid rastá. Sámiráđđi lea organiserejuvvon nu ahte juohke riikkas lea juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráđđái - Norgga beale juhkosii. Doarjja lea geavahuvvon doibmii, oktan rehketoaluin, revisoriin, kántordárbašiiguin, stivrabálkkáiguin, mátkke- ja čoahkkibuhtadusaiguin, bálká stivrajodiheddjái lea stuorámuš olggosgolpoasta.

8.4.4 Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja

Organisašuvdna Mama Sara Education Foundation addá ekonomalaš doarjaga masaimánáid ja nuoraid ohppui Tanzanias, ja skuvlavistái masaimánáid ja nuoraid várás. Sámediggi juolluda njuolggadoarjaga organisašuvnna solidaritehtabargui. Sámedikki doarjja geavahuvvo organisašuvnna doibmii oktan rehketoaluin, kántordoaluin, telefovnain/dáhtain, bálkkáin ja mátkkiin dan báikái gos skuvlaprošeakta čađahuvvo.

8.4.5 Docip - njuolggadoarjja

Center for Documentation, Research and Information (Docip) lea šveicalaš eahpegávppálaš foanda man váldoulbmilin lea doarjut álgoálbmogiid mat rahčēt sin vuoigatvuodaid suodjalemiin, váldoáššis ON-vuogádagas. Doarjaga ulbmilin lea nannet dan veahki maid ásahus addá álgoálbmogiidda sierra čoahkkimiid oktavuodas ON-vuogádagas. Doarjja lea earret eará geavahuvvon čállingotti teknihkalaš veahkkái álgoálbmogiid sáttuolmuide nu go mánggagielat jorgalančovdosiidda.

8.4.6 Riikaidgaskasaš álgoálbmotbargu - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sihkkarastit álgoálbmogiid stáhtusa ja ovddastusa ON-vuogádagas ja oažžut ásahuvvot foandda mii sihkkarastá álgoálbmogiid oassálastima

Proseassa sihkkarastimiin álgoálbmogiidda sierra ovddastusa ON-vuogádagas ii leat válmmas, ja loahpalaš boadus lea manjonan. Sámediggi lea oassálastán daidda arenaide mat leat leamaš guoskevaččat 2019:s, earret eará Bistevaš Forumii. Strategiija viidásat bargui hábmejuvvo oktasaš sámi ovttasbarggus. Plánejuvvon oktiordnenčoahkkinn álgoálbmogiid várás fertii manjduvot 2019:s ja lea jurddašuvvon čađahuvvot Equadoras ođđajagimánus 2020.

Ain leat muhtun hástalusat ásaheami oktavuodas máilmmiviidosas álgobmotfoandda, Ája Indigenous Peoples' Rights Foundation. 2019:s lea bargojuvvon dainna ahte sihkkarastit olggobealde ruhtadeami veahkehan dihtii foandda álggahandásis.

Earret dan de čatnasa WCIP čuovvuleapmi maiddá eará riikkaidgaskasaš proseassaide mii bohtá ovdan dain riikkaidgaskasaš raporteremiin maid Sámediggi lea bidjan ovdan.

8.5 Dásseárvu ja solidaritehta

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

- Čájehuvvo solidaritehta eará álgobmogiidda.

Sámediggái lea deatalaš čájehit solidaritehta máilmmi álgobmogiidda. Dat dahkkojuvvo earret eará oktiigullevašvuoda, searvevuoda ja lotnolas ovddasvástádusa bokte ja dainna lágiin ahte čadahit oktasaš doaimma riikkaidgaskasaš čoahkkimiin. Mii ovttasbargat máilmmi álgobmogiiguin dainna oktasaš mihtomeriin ahte ON 17 guoddevašvuodamihtu lea deatalaš ollašuttit manjimusat 2030.

2019:s lea Sámediggi oassálastán riikkaidgaskasaš arenai ollu iešguđet oktavuodain; ON olmmošvuoigatvuodaid, biologalaš šládjjivuoda, dálkkádatrievdamiid ja riikkaidgaskasaš álgobmotgiellajagi oktavuodas. Viidáseappot sáhtá namuhit Ártalaš ráđi, Barentsovttasbarggu ja EU. Sámedikkis lea jeavddalaš oktavuoha ON golmma álgobmotmekanismmain, mat leat álgobmotvuoigatvuodaid erenoamášdieđiheaddji, álgobmotáššiid bistevaš forum, ja álgobmotvuoigatvuodaid áššedovdimekanisma.

8.6 Dásseárvu

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuoigatvuodaiguin ja vejolašvuodaiguin buohkaide.

Sámedikki bargui juksan dihtii dásseárvosaš sámi servodaga gullá:

- Dásseárvu sohkabeliid gaskkas
- Dásseárvu olbmuid geain leat iešguđet seksuála sojut ja sohka-bealidentitehta
- Dásseárvu olbmuid geain leat doaimmavádjitvuodát
- Bargu veahkaválddi vuostá sámi servodagas
- Bargu vašuhemiid ja vašširihkolašvuoda vuostá sámi servodagain

2019:s lea Sámediggeráđđi ovddidan dásseárvopolitihkalaš čilgehusaid dievasčoahkkimii dásseárvvu birra olbmuid geain lea doaimmavádjitvuodát ja barggu birra vašuhemiid ja vašširihkolašvuoda vuostá sámi servodagain.

Sámediggeráđđi oassálasttii Norgga sáttagoddái ON nissoniidkommišuvdnii 2019:s, ja čadahii sierra lágideami dásseárvvu birra álgobmotnissoniidda geain leat doaimmavádjitvuodát.

Sámediggeráđđi konsulterii ráđdehusain doaimmaplána birra rasisma ja vealaheami vuostá čearddalašvuoda ja oskku geažil. Earret eará miedihuvvui Sámediggeráđđái ahte doaimmaplánas

galgá biddjojuvvot eanet fuomášupmi vašuhemiide ja vašširihkolašvuhtii sápmelaččaid vuostá. Eanet dutkan dárbbasuvvo fáttás ja doaibmaplána rahpá vejolašvuoda bargat viidáseappot dainna.

Sámediggerádis lea golggotmánus leamaš čoahkkin ON erenoamášdieđiheddjiin, Catalina Devandas, gii bargá daid olbmuid vuoigatvuođaiguin geain leat doaibmavádjitvuođat, erenoamášdieđiheaddji virggálaš galledeami oktavuodas Norggas. Erenoamášdieđiheaddji loahppacealkámušas galledeami birra Norggas son ávžžuha ráđđehusa fuolahit kultuvrii hearkkes bálvalusaid ja dárbbalaš resurssaid vai sámi álbmot beassá ovddidit iežas bálvalusaid doaibmavádjitvuođaid ektui.

8.6.1 Čoahketabealla - dásseárvu

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide	312 000	312 000	0
Veahkaválddalašvuohta lagas oktavuodain sámi servodagas	81 515	350 000	268 485
Submi	393 515	662 000	268 485

8.6.2 Veahkaváldi lagas gaskavuodain sámi servodagain

Sámediggi háliida leat mielde loktemin diehtomielalašvuoda veahkaválddi birra lagas gaskavuodain, ja ovddidit ulbmillaš doaibmabijuid mat gusket eastadeapmái, bálvalusfálaldagaide sin várás geaidda dat guoská, ja fágaolbmuid gelbbolašvuoda loktemii. Sámediggi háliida čalmmustahtit dán fáttá sihke riikka ja riikkaidgaskasaš dásis.

Sámediggeráđdi lea guhkit áiggi ja iešguđet arenain bargan dan ala ahte ráđđehus galgá ráhkadit doaibmaplána veahkaválddi vuostá sámi servodagas. Ráđđehus lea mearridan ahte galgá ráhkaduvvot nationála doaibmaplána veahkaválddi vuostá lagas gaskavuodain mas lea sierra oassi veahkaválddi birra sámi servodagas. Sámediggeráđdi lea dál mielde ráđđehusa barggus ráhkadeamen doaibmaplána.

8.6.3 Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum - njuolggodoarjja

Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum (SNF) lea sámi nissoniid ja sohkabealdásseárvvu resursaguovddáš sámi perspektiivvas.

Sámediggerádis lea leamaš čoahkkin Sámi NissonForumiin mas sii ožžo dieđu dan máilmmiviidosas álgoálbmotnissonolbmuid konferánsa birra mii lea jurddašuvvon lágiduvvot Suomas borgemánu 11.-14. b. 2020.

8.6.4 Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja

Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna lea ovttasbargoorgána sámi nissonolbmuid áššiin. 2019:s oassálasttii organisašuvdna ollu iešguđet čoahkkimiidda, earret eará Sámekonferánsii "Oktasaš Sápmi" ja "4th international indigenous voice in social work". Sis leat maid leamaš sáhkavuorut veahkaválddi birra lagas gaskavuodain. Lahtuid lohku lea njiedjan mannanjagi ektui, eai ge dieđe mii dasa lea sivvan.

9 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttu:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Sámediggi bargá dan ala ahte lámhččojuvvojit dilitt nu ahte sámi álbmogis alddis, iežas eavttuid mielde, galgá leat vejolašvuohta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje háliitge okto guoddit. Sámediggi háliida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte

9.1 Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit

9.1.1 Áŋgiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Regionála ovttasbargu	2 068 580	2 000 000	-68 580
Submi	2 068 580	2 000 000	-68 580

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

Ár	Beløp
2015	49 500
2016	75 000
2017	300 000
2018	554 500
2019	1 519 500
Sum	2 498 500

9.2 Regionála ovttasbargu

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Árijalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

9.2.1 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide	2 068 580	2 000 000	2 000 000	-68 580
	Juolluduvvo n 2019	Gessojuvvo n ruovttol.	Máksojuvvo n ruovttol.	Rehket- doallu 2019
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide	2 152 000	83 420	0	2 068 580

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Árjjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

	Lohku oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide	18	17	1

Ovttasbargošiehtadusat fylkkagielddaiguin

Regionála ovttasbargošiehtadus ja guovttegielatšiehtadus leaba oktii časkon. Mihttu lea ahte ođđa regionála ovttasbargošiehtadusat váikkuhit politihkalaš doaibmanvejolašvuhtii ja ovttastahttimii gaskkal Sámedikki ja fylkkasuohkaniid dain áššiin main lea oktasaš politihkalaš beroštupmi. Čujuhit muđui giellakapihttalii gos čilgejuvvojit doaimmat ja bohtosat guovttegielatruđaide.

Sámedikkis leat ovttasbargošiehtadusat Finnmárku fylkkasuohkaniin (2018-2020), Tromssa fylkkasuohkaniin (2019-2020), Norlánda fylkkasuohkaniin (2019-), ja Trøndelága fylkkasuohkaniin (2019-2022).

Hedemárku fylkkasuohkaniin ii leat šiehtadus. Ovdal lea Hedmárku leamašan oassin “lullisámi - šiehtadusas”. Dat leat leamašan hálddahaslaš čoahkkimat, gos lea ovttaoavilvuotta ovttasbargošiehtadussii Hedemárkuin. 01.01.2020 rájes ovttastahttojuvvoba Hedemárku ja Oppland fylkkasuohkanat ja šaddaba dat ođđa fylkkasuohkan Innlandet.

Sámediggi eaktuda ahte regionreforbma ja erenoamáziid Tromssa ja Finnmárku ovttastahttin addá buoret eavttuid sámedigilli, sámi kultuvrii ja sámi servodateallimii go dat mii lei dain guovtti šiehtadusain. Sámediggi áigu 2020:is álgit šiehtadit ođđa ja buoret šiehtadusa Tromssain ja Finnmárkuin mii álggahuvvo de 2021:as.

Muđui čujuhit dievasčoahkkináššái 36/19.

Ovttasbargošiehtadusat gávpogiiguin

Sámedikkis leat mánga ovttasbargošiehtadusa daid gávpotsuohkaniiguin main lea stuorat sámi álbmot. Mihttomearri gávpotšiehtadusain lea árjjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii čakčamánus áššis 36/19 jagi 2019 ovttasbargošiehtadusaid. Ovttasbargošiehtadusat gávpotsuohkaniiguin lea mielde dagaheamen ahte hástalusat sámedipolitiikalaš áššiin eai báze ovttaskasolbmo beroštumi duohkái, muhto ožžot ásašuslaš rámma. Dasa lassin váikkuhit šiehtadusat dasa ahte sápmelaččat guoskevaš gávpogiin ožžot buoret bálvalusfálaldaga. Šiehtadusain lea stuorra symbolalaš mearkkašupmi guoskevaš gávpogiid sápmelaččaide, go dat mearkkaša njuolgga ahte sin Leahkin doppe lea dohkkehuvvon. Sámedikkis lea dál ovttasbargošiehtadus Romssain (2013), Bådádjuin (2015) ja Osloin (2016) ja Álttáin (2019). Šiehtadus Osloin gohčoduvvo ovttasbargojułggaštussan.

Sámediggi ja Romssa suohkan leat ođasmahttigoahtán ovttasbargošiehtadusa. Sámediggi lea 2019:s ságaškuššan Romssa suohkana Oahppo- ja bajásšaddanlávdegottiin dan vejolašvuoda birra ahte

álggahit sierra sámegielluohká nuoraidskuvllas seamma málle mielde go Báhpajávrrri mánáidskuvlla sámegielluohkká.

Sámediggi lea juolludan 150 000 ruvdnosaš doarjaga sámi ealáhusovttasbargui Vahca nammasaš prošeavtta bokte. Dat lea ovttasbargoprošeakta gaskal Sámedikki ja Romssa suohkana sámi kultuvrra birra mátkealáhusa oktavuodas, maid goappašat bealit leat ruhtadan. Sámediggi lea 2018:s áššis RG 020/18 juolludan 300 000 ru Romssa giellariššu nammasaš giellaprošektii. Dat lea ovttasbargu gaskal Romssa suohkana ja Norgga árttalaš universitehta UiT, maid maiddái Romssa sámi váhnenfierpmádat doarju.

Sámedikkis ja Bádádjo suohkanis lea leamaš ovttasbargošiehtadusa čuoovvulančoahkkin borgemánus. Das sohppojuvvui ahte sámi vuorrasiidpolitihkka galgá fárrui ođđa čuokkisin ovttasbargošiehtadussii. Earret eará lea Sámedikki vuorrasiidráđdi meannudan Sámedikki ovttasbargošiehtadusaid gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin áššis VR 013/19 ja cealkán ahte sámi vuorrasiidpolitihkka galgá deattuhuvvot ovttasbargošiehtadusain. Dat galgá čuoovvuvvot ovttasbargošiehtadusas Bádádjo suohkaniin.

Sámediggi lea 2019:s juolludan 150 000 ruvdnosaš doarjaga nannemii julevsámegiela hupmangiellan sámi mánáide Bádádjos. Sámediggi lea juolludan 260 000 ruvdnosaš doarjaga sámi huksensuodjalusa ja sámi vistiid áimmahuššama prošektii. Prošeakta lea Bádádjo suohkana, Nordlándda musea ja Sámedikki gaskasaš ovttasbargu. Sámi giellaguovddáš ja Stormen nammasaš girjeráđu ja Jentofta mánáidgárddi sámi mánáidgárdeossodat lea dál nuppi jagi doaimmas. Jentofta mánáidgárdái lea juolluduvvon 130 000 ruvdnosaš doarjja.

Bádádjo suohkanii lea sin sámi identitehta deatalaš ja sii leat iežaset ohcamis nammaduvvot Eurohpá kulturoaivegávpogin 2024:s ovdandoallan suohkana sámi mihtilmasvuoda. Čakčamánu čielggai ahte Bádádjo šaddá Eurohpá kulturoaivegávpogin 2024:s.

Sámedikkis lei borgemánus 2019 čuoovvulančoahkkin Oslo gávpogiin, ja dasa lassin čoahkkimat Oahpahusetáhtain miessemánus ja čakčamánu. Sámediggái lei deatalaš ahte mii galgat oažžut dieđuid gaskan dakkár proseassaid birra go sáme oahpahusa vejolaš sirdin Kampen skuvllas Nedre Bekkelaget skuvlii. Sámegieloahpahusa sirdin lea dál mañiduvvon dassážiigo lea ráhkaduvvon ollislaš plána ja strategijja sámegieloahpahusa várás Oslos.

Oslo suohkan lea maid dovddahan sávaldaga oažžut sámegielnama gildii ja dát bargu lea álggahuvvon ja galgá čuoovvuvvot mañit ovttasbargočoahkimiin Sámedikkiin. Sámediggi addá fágalaš oaivadeami áššis.

Sámediggi lea jagi 2019 kulturbušeakta bokte addán njuolggodoarjaga Sámi Viesu doibmii nu ahte dat lea dál 1 451 000 ru. Sámediggi lea maid dorjon dakkár ulbmillaš doaibmabijuid mat leat mielde sihkkarastimin giela ja kulturfálaldaga Oslos. Sámedikki ja Álttá suohkana gaskasaš ovttasbargošiehtadus vuolláičállojuvvui ja čalmustahattojuvvui Álttá guovddážiis. Vuosttaš gulahallančoahkkin mañnágo doaibmabealit ledje vuolláičállán ovttasbargošiehtadusa dollojuvvui golgotmánus 2019, mas šiehtadusa ulbmil ja čadaheapmi giedahallojuvvui. Ovdal politihkalaš čoahkkima dollojuvvui álbmotčoahkkin Álttá suohkanstivralanjas masa olbmot ledje bovdejuvvon buktit árvalusaid šiehtadus sisdoalu konkretiseremii.

Ovttasbargošiehtadusas boahtá ovdan ahte Álttá suohkan galgá ásahit ođđa gielddalaš sámi mánáidgárddi manjimusat 2020. Sámediggi lea duhtavaš dainna ahte dat čuokkis čađahuvvui juo 2019 čavčča. Sámediggi juolludii 2019:s 220 000 ru Finnmarksløpet AS:i.

Politiikkaš čoahkkin dollojuvvui gaskal sámediggeráđi ja Hámárfeastta suohkana. Sámediggi ja Hámárfeastta suohkan jotket gulahallama plánen ja álggahan dihtii viidásat proseassa. Suohkan háliida vuordit šiehtadusa čađahemiin jahkái 2020 ovttastahttima geažil Fálesnuori suohkaniin.

Sámediggi ja Tráante suohkan leat hábmemin ovttasbargošiehtadusevttohusa. Sámedikki áigumuš lea čuovvulit «Muohtačalmmit» álggahanjulggaštusa daid čuoggáid ektui mat gusket Tráante suohkanii.

Gulaskuddanseminára oktavuodas Girkonjárggas NAČ Váibmogiela birra 2017 čavčča dovddahii Máttá-Várjjat gieldda miela dahkat ovttasbargošiehtadusa Sámedikkiin. Sámediggeráđđi lea váldán oktavuoda Máttá-Várjjaga gielddain ja gulaskuddan viidásat proseassa birra, manjimusat 2019 čavčča. Ráđđi lea vuordimin gieldda vástádusa.

10 Politihkalaš dásasi

10.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dásasi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doaibmagolut politihkalaš dásasi	32 257 881	29 303 000	-2 954 881
Politihkalaš dási doaibmagolut	10 030 778	9 801 000	-229 778
Submi	42 288 658	39 104 000	-3 184 658

10.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

10.2.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dásasi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámedikki dievasčoahkkin	15 158 916	12 884 000	-2 274 916
Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	2 009 152	1 967 000	-42 152
Sámedikki fágalávdegottit	534 889	781 000	246 111
Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	793 938	950 000	156 062
Sámi parlamentáralaš ráđđi	690 944	705 000	14 056
Sámediggeráđđi	12 105 955	10 876 000	-1 229 955
Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi	261 492	410 000	148 508
Sámedikki vuorasiidráđđi	437 896	454 000	16 104
Sámedikki váiddalávdegoddi	264 698	276 000	11 302
Submi	32 257 881	29 303 000	-2 954 881

10.2.2 Sámedikki dievasčoahkkin

2019:s ledje Sámedikkis njeallje dábálaš dievasčoahkkima

Buot lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dulkojuvvot sámegillii ja buot áirasat ožžot fáldaga ahte sin sáhkavuorut jorgaluvvot sámegillii. Sámedikki dievasčoahkkin háliida movttiidahttit sámástit dievasčoahkimiin ja lea danin mearridan ahte áirasat geat válljejit sámástit Sámedikki sárdnestuolus, ožžot 20 sekunda lasseáiggi juohke minuhta ovddas maid sii sárdnidit.

Sámediggi lea álggahan strategiiaplána mas ulbmilin lea ahte buot dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii 2022 rájes.

Sivvan badjelmeari geavaheapmái lea Sámedikki áراسiid báhcán buhtadusgáibádusat 2017 ja 2018 rájes lassin liigegoluide Sámedikki 30-jagi ávvudeamis. Sámedikkis leat maid leamaš várreáirasat dievasčoahkimiin, ja dat lea buktán eanet goluid go plánejuvvon.

10.2.3 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Dievasčoahkkinjođihangoddi hábme áššelisttu ja sihke bovde ja jođiha Sámedikki dievasčoahkimiid. Sii mearridit earret eará virgelohpeohcamušaid ja ovddidit árvalusevttohusaid dievasčoahkimiid gažaldagain mat válddahit Sámedikki bargoortnegiid. Sii dahket maiddái dárbašlaš mearrádusaid

dievasčoahkkimiid áššeráhkanemiid dáfus. Dievasčoahkkinjođihangottis leat leamaš 8 čoahkkima 2019:s ja leat meannudan 32 ášši.

10.2.4 Sámedikki fágálávdegottit

Plána ja finánsalávdegottis (PFL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 11 ášši. Lávdegoddi lea leamaš 1 lávdegoddemátkkis Oslos miessemánus 2019i:s.

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegottis (BFOL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 10 ášši. Lávdegoddi lea leamaš 1 lávdegoddemátkkis Rørosas čakčamánus 2019is.

Ealáhus- ja kulturlávdegottis (EKL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 11 ášši. Lávdegottis eai lean lávdegoddemátkkit 2019:s.

Poasttas gárttai badjelbáza sivasgo okta lávdegoddi ii lean lávdegoddemátkkis 2019:s.

10.2.5 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi galgá fágalaš vuoduin doaimmahit parlamentáralaš bearráigeahču ja stivrenberráigeahču nu, ahte guorahallá ja čielggada áššediliid, árvoštallá daid ásahuvvon eavttuid ja ortnegiid vuodul, ja cuige vejolaš boasttuvuođaid ja váillevašvuodaid.

Gozihanlávdegottis leat čuovvovaš lahtut:

Berráigeahččanlávdegoddi	
Jodiheddji Jørn Are Gaski	Jodiheddji Jørn Are Gaski
Nubbijodiheddji Anne Elise Finbog	Nubbijodiheddji Anne Elise Finbog
Miellahttu Arthur Tørfoss	Miellahttu Arthur Tørfoss
Miellahttu Gunn Anita Jacobsen	Miellahttu Gunn Anita Jacobsen
Miellahttu Mathis Nilsen Eira	Miellahttu Mathis Nilsen Eira

Berráigeahččanlávdegoddi lea jahkediđáhusastis 2019 (dievasčoahkkinášši 024/19) čuoggás 4 Iskkadeamit mat galget dahkkojuvvot boahttevaš jagiin dadjan čuovvovaččat:

- Sámedikki gozihanlávdegoddi áigu bargat dan ovdii ahte čađahuvvu revišuvdna doarjjahálddašeamis.

10.2.6 Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)

Sámedikki dievasčoahkkin lea válljen čuovvovaš miellahtuid Sámi parlamentáralaš ráđđái 2017-2021 áigodahkii:

Sámi parlamentáralaš ráđđi	Bellodat	Varrelahttu
Márjá-Liissá Partapuoli	NSR	Nora Marie Bransfjell
Tor Gunnar Nystad	NSR	Piera Heaika Muotka
Sandra Márjá West	NSR	Ann Karin Kvernmo

Inger Eline Eriksen Fjellgren	Árja	Toril Bakken Kåven
Ronny Wilhelmsen	Bargiidbellodat	Elisabeth Erke
Sametingspresident Aili Keskitalo *	NSR	Henrik Olsen
Mikkel Eskil Mikkelsen **	NSR	Berit Marie P. Eira

* Sámediggepresideanta lea automahtalaččat mielde ráđis.

**Sámediggeráđđi válljen su.

2019:s leat dollojuvvon okta dievasčoahkkinn ja 6 stivrračoahkkima. Gávdno eanet Sámi parlamentáralaš ráđi 2019 doaimma birra kapihttaliin 8.2 Sámi ovttasbargu ja 1.3.10 Sámi Giellagáldu.

10.2.7 Sámediggeráđđi

Lea sámediggeráđđi mii doaimmaha Sámedikki beaivválaš politihka, hálddaša Sámedikki bušehta, ja sáhtta nammadit stivrraid, ráđiid ja lávdegottiid Sámedikki váikkuhangaskaomiid hálddašeapmái.

Sámediggeráđis leat leamaš 7 fysalaš čoahkkima ja vahkkosaš telefončoahkkimat 2018:s ja leat meannudan 511 ášši.

Sivvan badjelmeari geavaheapmái lea vuosttažettiin dat go lea geavahuvvon eambo ruhta juridihkalaš ja gulahallanfágalaš veahkkái. Dat guoská oasehasveahkkái prinsihpalaš áššis vuogádatváilivuodas sámi mánáid ektui ja Nussir áššái gos Sámediggi earret eará váidali Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta doaibmakonsešuvnna juohkima.

10.2.8 Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU)

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddái (SáNuL) leat dát vammaduvvon lahtut ja várrelahtut áigodahkii 01.01.18. — 31.12.19. Ole Henrik Bjørkmo Lifjell lea nammaduvvon jodiheaddjin.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi	
Lahtut	Várrelahtut
Jodiheaddji Ole Henrik Bjørkmo Lifjell	Laara Sparrok
Maja Fjellström	Andine Knudtson
Stine Ericsson Anti	Kristine Ballari
Grete Julianne Skum	Sajane Karina Olsen
Alfred Mikkel Kuoljok	Katja Elise Utsi

SUPU:s lea 2019:s leamaš okta fysalaš čoahkkinn, ja leat dasto vel deaivvadan earálágan čoahkkimiid ja lágidemiid oktavuodas. Eará gulahallan lea dáhpáhuvvan facebook-joavkkus, e-poasttain ja eará láhkai.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi SUPU lea 2019:s searvan ja bargan sihke Norgga beali Sámis, riikarájiid rastá ja riikkaidgaskasaččat. SUPU lea searvan čoahkkimiidda mángga olggobeali joavkkuiguin geat leat háliidan gullat sámi nuoraid oainnuid iešguđetlágan relevánta fáttáin. SUPU lea searvan semináraide ja konferánssaide, leamaš panelaoassálastin, buktán dearvvuohtasártniid, jna.

SUPU lea searvan Sámi parlamentáralaš ráđi nuoraidlávdegoddái, mii earret eará lea bargan bargoplánain boahte SPR-nuoraidkonferánssa plánemiin. SUPU searvai ovtas Sámedikkiin cealkámuščoahkkimiidda dievasčoahkkinnášši barggus Sámedikki nuoraidpolitihka organiserema birra.

Cealkámuščoahkkimat ledje maid arenan ja vejolašvuohtan eanet oppalaš stáhtusdieđuid lonohallamii ja gulahallamii iešguđet sámi nuoraidorgánaiguin.

10.2.9 Sámedikki vuorrasiidráđđi

Sámedikki vuorrasiidráđđi doaibmá Sámediggeráđi ráđđeaddi orgánan ja galgá veahkkin hábmet Sámedikki vuorrasiidpolitihka.

Sámedikki vuorrasiidráđđi	
Lahtut	Várrelahtut
Jodiheddji Kristine Julie Eira	Ingrid Jáma
Ingolf Kvandahl	Laila Somby Sandvik
Berit Ellen Nikkinen Varsi	Inge Andres Andersen
Ester Fjellheim	Jarl Even Roska
Lars N. Bransfjell	Hans J. Eriksen

Sámedikki vuorrasiidráđdis leat leamaš golbma čoahkkima 2019:s, Divttasvuonas, Rørosas ja Guovdageainnus. Čoahkkimiid oktavuodas dollojuvvojedje čoahkkimat guoskevaš gielddaiguin, báikki gielddalaš boarrásiidráđiiguin, ja dasto fitne vel ovttá ásašhusas. Vuorrasiidráđđi lea dain čoahkkimiin ovddidan áššiid mat gusket sámi boarrásiidda, ja jearahallan doaibmabijuid mat vuhtiválddášedje sin sámegeiela ja sámi kultuvrra ja livčče sin beaivválaš eallima lassin, sihke sámi boarrásiidda geat ruovttus orrot ja daidda geat institušuvnnain orrot. Sámedikki vuorrasiidráđđi deattuha ahte sámi boarrásat fertejit oažžut fuolahusbálvalusaid mat gielalaččat ja kultuvrralaččat lea sámi boarrásiidda heivehuvvon.

Čoahkkimis Et aldersvennlig Norge jodiheddjiin muitaluvvui ahte sámi boarrásat dárbašit ovttárvosaš bálvalusaide. Sámedikki vuorrasiidráđđi ja Råd for et aldersvennlig Norge leat soahpan joatkit ovttasbarggu. Sámi boarrásiid dilli lea maid digaštallojuvvon Davvi Universitehtain gos prošeakta Coming of Age in indigenous communities presenterejuvui.

Vuorrasiidráđđi lea Sámediggeráđi álginjulggaštusa Muohtačalmmit mielde Sámediggeráđđái buktán cealkámuša sámi boarrásiidstrategiija hábmemis,.

Vuorrasiidráđđi lea departementii sádden cealkámuša gielddalága rievdadeapmái Ny forskrift om råd for eldre, for personer med funksjonsnedsettelse og for ungdom, NOU:i 2018:16 Det viktigste først, ja dasto lánkaevttohussii Lov om eldreombud ja ráđđehusa árvodáhkádussii – forskrift om samboergaranti på sykehjem

Sámedikki vuorrasiidráđđi lea searvan ja sámi boarrásiid ovddastan Sámedikki giellakonferánsas ja Sámi doaktáriid searvvi dearvašvuodakonferánsas.

10.2.10 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámedikki váiddalávdegoddi
Jodíheaddji Ingar N Kuoljok
Kirsti Guvsám
Hagbart Grønmo

Sámedikki váiddalávdegoddi galgá meannudit váidojuvvon ovttaskasmearrádusaid deavdin dihtii hálddašánlága váiddameannudemiid njuolggadusaid.

Sámedikki váiddalávdegoddi lea 2019:s čoahkkinnastán viđa geardde ja lea meannudan 19 váiddaášši. Meannudeapmi čájeha ahte 10 áššis biehttaleapmi doalahuvvui, 6 áššis váidda vuhtiiváldojuvvui, 2 ášši sáddejuvvoje ruovttoluotta sámediggeráddái ođđasit meannudeapmái ja 1 ášši mánjduvvui.

10.3 Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Akt. .	3 783 824	3 799 000	15 176
Sámi dásseárvoorganisašuvnnat Submi	1 484 998	1 485 000	2
RR 2010 Bud 2011 Rev 2011	2 819 000	2 819 000	0
Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	522 911	523 000	89
Tabealla 13.1.2 Dásseárvodoaibmajut	375 000	375 000	0
Sámediggeválggaid dutkan	800 000	800 000	0
Sámedikkeválggat*	245 045	0	-245 045
Submi	10 030 778	9 801 000	-229 778

* Det er i 2019 påløpt utgifter til sametingsvalg i forbindelse med at Sametingets valgmanntall skal legges ut i den enkelte kommune når det er kommune- og fylkestingsvalg.

10.3.1 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjavuostáiváldit ja doarjjaortnega ulbmiljoavku:

Sámedikki joavkkut geain lea joavkostáhtus Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid hárrái, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.91, ja rievadan 28.11.07.

2019:s ledje 11 politihkalaš joavkku mat ožžo ruđa. Marjnel go 2018 rehketoallu reviderejuvvui ja dohkkehuvvui dievasčoahkkinjodihangottis máksojuvvoje nubbi ja marjimus oassi joavko- ja opposišuvdnaruđain 2019 čakčat 2019.

10.3.2 Opposišuvnna bargoeavttut

Doarjagat opposišuvnna bargoeavttuide:

Doarjjavuostáiváldit ja doarjjaortnega ulbmiljoavku: Sámedikki joavkkut geain lea joavkostáhtus Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid hárrái, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.91, ja rievadan 28.11.07, ja joavkkut mat leat definieren iežaset oassin opposišuvnnas.

2019:s ledje 7 politihkalaš joavkku mat ožžo ruđa. Maŋŋel go 2018 rehketdoallu reviderejuvvui ja dohkkehuvvui dievasčoahkkinjođihangottis máksojuvvoje nubbi ja maŋimuš oassi joavko- ja opposišuvdnaruđain 2019 čakčat 2019.

10.3.3 Doarjja sámi válldoorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit máŋggalágan organisašuvdnaeallima ja sihkkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuođu.

Doarjja juhkkjuvvui ja Norgga Sámiid Riikasearvi oaččui 1 741 446 ruvdnosaš doarjaga ja Sámiid Álbmotlihttu fas oaččui 1 077 554 ruvdnosaš doarjaga.

10.3.4 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

Doarjjaortnega mihttun lea sihkkarastit ruđalaš vuođu organisašuvnnaide ja joavkkuide mat leat ovddastuvvon Sámedikkis.

2019:s ledje 7 bellodaga ja joavkku mat ožžo doarjaga. Doarjagat čájehuvvojit čuovvovaš tabeallas:

Bellodat/organisašuvdna	Oktiibuot
Bargiidbellodat	167 457
Árja	79 951
Ovddádusbellodat	77 372
Olgeš	67 138
Davvikalohta álbmot	68 750
Johttisápmelaččaid Listu	29 988
Sámeálbmot Bellodat	32 255
Oktiibuot ru.	522 911

10.3.5 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus

Statihkalaš guovddášdoaimmahat (SSB) hábme sámi statistihka juohke nuppi jagi ja maŋemuš lei 2018:is. Maiddái 2019:s lea leamaš bargu jođus mas áigumuššan lea leamaš geahčadit vejolaš ođđa statistihkkaindikáhtoriid, maid sáhtta bidjat dálá statistihkkii, ja mii sáhtta leat mielde nannemin jahkásaš stuorradiggedieđáhusa sámegeiela, sámi kultuvrra ja sámi servodateallima birra.

Sámi logut mitalit 12 presenterejuvvui 2019 čakčamánu. Guovddážiis 2019:s lei:

- Matematihkka ja matematihkkaohpahuš kultuvrralaš konteavsttas
- Veahkaváldi, illasteapmi ja dearvvašvuodagivssit sápmelaččain Norggas
- Fysalaš sisabahkkemat sámi boazoguohtonguoŋluin: Váikkuhanavádagaid meroštallan
- Julevsámi ja máttasámi gáiddusoahpahuš

Skábmamánu 2019 lágiduvvui Sámedikkis seminára: Samisk synlighet i offentlig statistikk og sentrale registre - muligheter og utfordringer.

10.3.6 Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus

Sámedikkis lea šiehtadus Servodatdutkan instituhtain Sámediggeválggaid dutkamis. I forbindelse med valget i 2017 er det blitt gjort en velgerundersøkelse i perioden september/november, med et utvalg på 5000 personer og en svarprosent på 21,3 % samt kvalitative intervjuer av kandidater på valg.

2018-2019:s lea oasseprošeavttas sámi siviilaservodaga birra čađahuvvon 1) persovnnalaš jearahallan buot Sámedikki bellodagaid áirasiiguin, 2) sámi organisašuvnnaid kárten, mas vuodđun muhtun muddui leat Sámedikki dieđut dan birra geat Sámedikkis ohcet ekonomalaš doarjaga, ja 3) eanemus guovddáš sámi organisašuvnnaid jearahallaniskadeapmi. Oasseprošeavttas válgagižžu birra Mátta-Norggas lea mediačálus sámediggeválgga birra 1.10.2016—30.9.2017 áigodagas vižžojuvvon Retriever-dihtorvuodus. Dutkit leat maid seamma áiggis čuvvon sámediggepolitihkkáriid geain lea rabas Twitter-konto.

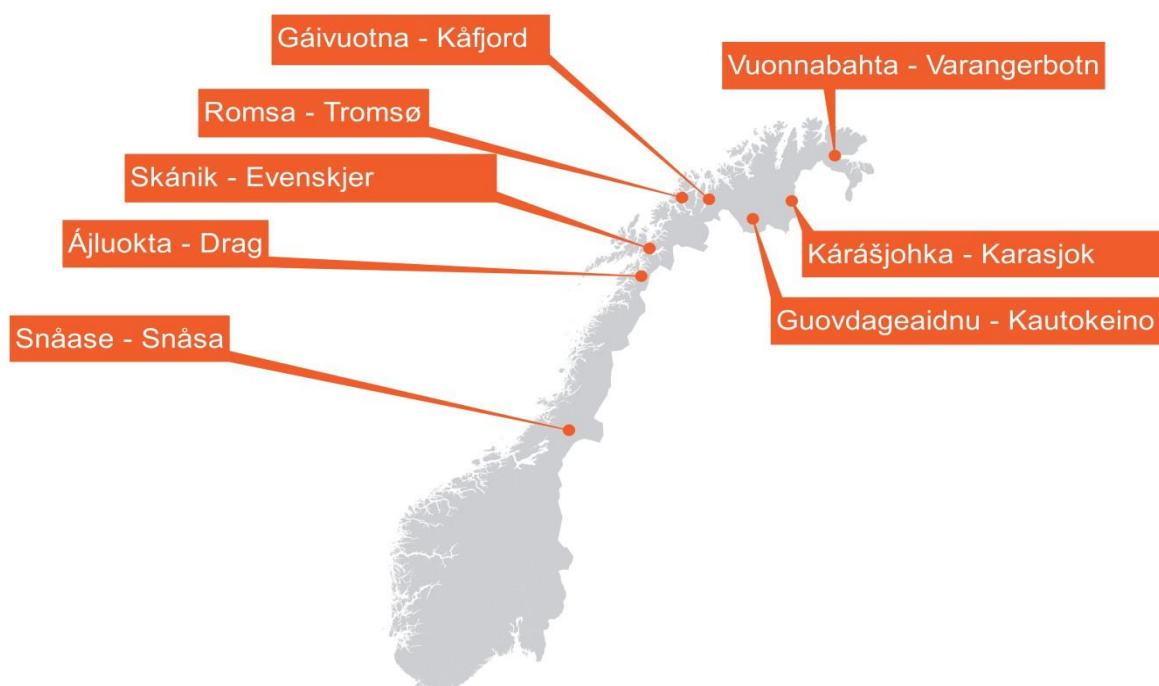
Prošeakta lea dál jođus dihtorávdnasiid analyseret ja muhtun gaskaboddosaš bohtosat leat presenterejuvvon riikkaidgaskasaš fágakonferánsain. Guokte artihkkala 2017 sámediggeválggaid birra leat 2019:s almmuhuvvon Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift áigečállagis. Lea áigumuš almmuhit girjji sámediggeválggaideami birra, ja dat almmuhuvvo várra rabas e-girjin.

11 Hálldahusdássi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Hálldahusdási doaimmagolut	137 358 082	134 715 000	-2 643 081
Submi	137 358 082	134 715 000	-2 643 081

Sámedikki kánturstruktuvra

Sámedikki kánturstruktuvra lea geografálaččat lávdaduvvon 8 iešguđetge báikái, mat leat:

11.1 Hálldahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri

11.1.1 Hálldahusa bajimus mihttomearri

Ávkkálaš bálvalusat sámi servvodagas
Nyttige tjenester i det samiske samfunnet

Gulahallan ja buorre beaggin
Kommunikasjon og godt omdømme

Duddjon
Utføre, produsere, utvikle

11.1.2 Gelbbolašvuodálokten sámegeielas

Sámedikkis lea mihttun ahte buot bargit háhket máhtu ja loktejit dási sámegeielas. Unnimus gáibáduš lea ahte buohkat nákkejit čuovvut čoahkkimiid almmá dulkka haga. Bargit sáhttet searvat kurssaide mat leat heivehuvvon sin dássái. E-skuvla lea čađahan kurssaid bargiid várás gosa serve sullii 5 bargi. Dasa lassin lea bargiin vejolašvuhta čađahit giellakurssaid neahtas. Dát kurssat lágiduvvojit dađistaga ja leat iešguđetge dásis (easkaálgiide ja joatkkaoahppu) ja leat álo bargit geat čuvvot dáid kurssaid.

Virgáibidjamiin leat iešguđetlágan giellagáibádušat. Dát leat juhkkovuvvon golmma kategoriijii; sii geat eai máhte sámegeiela dahje geain lea unnán máhttu sámegeielas, sii geat máhttet sámegeiela njálmmálaččat, ja sii geat máhttet sihke lohkat ja čállit sámegeillii. Leat persónálapolitihkalaš gáibádušat ahte sii galget loktet sámegeielmáhtu ovttain dásiin. Boađusin lea eanet diđolašvuhta sámegeiela geavaheamis sihke beaivválaš dásis ja maiddái virgáibidjamiin. Eai leat čađahuvvon iskamat geavahuvvogo sámegeiella eanet, muhto mii oaidnit ahte sámegeiella geavahuvvo eanet njálmmálaš ja čálalaš gulahallamis, sihke siskkáldasat ja olggos guvlui.

11.1.3 Bargiidseminára

Dat go Sámedikkis lea lávda kánturstruktuvra gávccii iešguđege báikkis, de lea Sámedikki bargiidseminára áidna arena gos buot Sámedikki bargit sáhttet deaivvadit ja oazžut oktasaš fágalaš ávkki válljejuvvon fáttáin.

Dán jagi semináras ledje čuovvovaš fáttát:

- Dearvvašvuhta, biras ja sihkarvuhta (DBS)
- Bargooktavuohta
- Dekoloniseren
- Sámevašši, vealaheapmi, rasisma sámiid vuostá – suodjalanfáktorat ja dearvvašvuhta
- Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhta barggu ovdan buktin
- Álgoálbmotgiellajahki
- Persovdnasuddjennjuolggadus (GDPR)

Bargiidseminára oktavuodas lágiduvvui sierra siskkáldas seminára riikkaidgaskasaš raporterema birra.

11.1.4 Bajimuš dási bargiidpolitihka ođasmahttin

Árjjalaš ja ealli bargiidpolitihka lea vealtameahtun deatalaš Sámedikki višuvnna ja mihttomeari ollašuhttimii. Sámedikki bargiidpolitihka ođasmahttojuvvoi 2019:s. Dokumeanttas nanne Sámediggi daid mihttomeriid, prinsihpaid ja árvvuid mat galget gustot bargiid ja doaimma gaskka. Bargiidpolitihka guoská buot bargiide ja lea ráhkaduvvon ovttas bargoaddi ja bargiidorganisašuvnnaid gaskka. Bargiidpolitihka vuodđuduvvo min doibmii ja doarju dan, ja dan bokte váikkuha “Sámediggi du várás” višuvnna ja min mihttomeriid ollašuhttimii.

Bargiidpolitihka vuodđuduvvá stáhta bargiidpolitihka bajimuš mihttomerrái ja lea oassi strategiijabarggus olles hálddahasas.

11.1.5 Bargiidnjuolggadusaid ođasmahttin

Sámedikki bargiidnjuolggadusat leat ođasmahttojuvvon 2019:s. Bargiidnjuolggadusat gusket buot bargiide Sámedikkis ja leat vuodđuduvvon stáhtabargiidlága njuolggadusaide.

11.1.6 Sámedikki mátkepolitihka ođasmahttin

Sámedikki mátkepolitihka ođasmahttojuvvui 2019:s. Mátkepolitihka guoská buot sámediggeáirasiid, politihkalaš ráđđeaddiid ja bargiid geatnegasvuodaide ja vuoigatvuodaide mátkkiid oktavuodas.

Njuolggadusat leat hábmejuvvon sihkarastit ahte ovttaskas bargi ja Sámedikki buot mátkkit čađahuvvojit sihkaris, geavatlaš ja golloárjjalaš vugiin. Dasa lassin galget dat gozihit Sámedikki dieđihangeatnegasvuoda almmolaš eiseválddiide ja čuovvut bajimuš njuolggadusaid.

11.1.7 GDPR

Buot rutiinnaid ja duođašteami atnui váldin go guoská GDPR:ii lea viiddis bargu. Sámediggi lea joavdan buori muddui šiehtadusaid ja protokollaid sadjái oažžumiin. Dál leat čohkkemin buot dieđuid ja rutiinnaid ovttá sadjái vai bargiin lea álki daid gávdnat. Sámediggi lea nammadan persovdnasuddjenáittardeaddji gii lea njuolga direktivrra vuollásaš.

11.1.8 Sihkarvuoha

Jagi 2019 bargiidsemináras lei sihkarvuoha sierra fáddán. Čađahuvvui minikursa fáttáiguin diehtujuohkinsihkarvuoha, johtolatsihkarvuoha, buollinsuodjalus, álgoveahkki ja jiellunapparáhta geavaheapmi. Dan oktavuodas jugiimet jiellunapparáhtaid buot kánturbáikkiide gos ii leat jiellunapparáhta áibbas lahkosis. Ulbmil minikurssain jiellunapparáhta geavaheames lei čájehit ahte dat ii leat váralaš, ja ahte buohkat sáhttet geavahit dán lágan reaiduid.

11.1.9 Digitaliseren Sámedikkis

Sámediggeráđđi lea 2019:s mearridan doaibmaplána Sámedikki digitaliserenstrategiija čuovvuleapmái. Doaibmaplána leat plánejuvvon doaibmabijut strategiijaid vuolde ja plána goas doaibmabijut galget čađahuvvot. Doaibmaplána galgá gieđahallojuvot juohke jagi.

Kapasitehta dáfus lea vejolaš čađahit guokte stuorát prošeavtta jahkái. 2019:s álggahuvvojedje dát guokte prošeavtta:

- Ođđa neahttasiidu Sámediggái
- Doarjjahálldašanvuogádat

Sámediggi válljii 2019:s ACOS:a ođđa neahttasiidu doaimmaheaddjin. Ođđa neahttasiidu almmuhuvvo gidđat 2020.

Prošeavtta doarjjahálldašanvuogádaga birra, ulbmilin lea háhkat ollislaš vuogádaga man bokte buoridit Sámedikki doarjjaortnegiid hálldašeami. Prošeakta álggahuvvui 2019:s. Čovdosii lea ráhkaduvvon gáibádusspesifikašuvdna, ja vurdojuvvo ahte doaimmaheaddji válljen leat dahkkojuvvon cuoŋománu loahpas 2020.

Sámediggi lea bargan 2019:s maiddái doarjjaáššiid bargojodu vuogádaga buoridemiin. Danne vai oččošeimmet eanet árjjalaš áššemeannudeami. Bargojohu lea deatalaš vuodđun prošehtii doarjjahálddašanvuogádaga birra.

11.1.10 Ollistuvvon áššemeannudeapmi

Sámediggi geavahišgohtii prinsihpa ollistuvvon áššemeannudeami birra 2019:s. Ollistuvvon áššemeannudeapmi mearkkaša dan ahte áššiin maid mánga politihkalaš orgána galget meannudit lea seammalágan áššeovddidus ja árvalus. Sámediggái mearkkaša dát dan ahte seamma áššebábir maid Sámediggeráđđi buvttada manná viidáseappot lávdegottiide ja dievasčoahkkimii. Dán geažil lea álkit čuovvut ášši álggus gitta lohppii.

11.1.11 Dihtorinfrastruktuvrra buorideapmi

Sámediggi lea 2019:s dahkan šiehtadusa ođđa diehtolonohallama ja interneahhtaoktavuođa doaimmaheddjiin Sámediggái. Šiehtadussii gullet giddejuvvon neahhta 11 lokašuvnnain oktasaš interneahhtaoktavuođain ja olggut buollinmuvrra láigu. Ođđa šiehtadusa vuodul oažžut johtileappo dihtoroktavuođa Sámedikki kantuvrraid gaska. Ođđa linjât bohtet doibmii giđdat 2020.

2019:s álggahuvvui viiddis bargu báikkálaš serveriid diehtovurkema sirdimis balvavuđot diehtovurkenčovdosii. Ođđa čoavddus dahká ahte Sámedikki dihtorvuogádagat šaddet sihkkaret ja leat eanet olámuttus. Nu guhká go lea vejolaš beassat internehttii vásihat dego buot livččii min báikkálaš pc:s, ja lea olámuttus eará vuoduin. Dás lea erenoamážit stuorra ovdamunni dalle go leat mátkkis.

11.1.12 Almmolaš oastimat

Sámediggi lea 2019:s geavahišgohtán ođđa elektronalaš gilvočađahanreaiddu (KGV) man bokte lea álkit sihke barggu fállái ja dávviriid doaimmaheaddjái čađahit almmolaš oastimiid. Ođđa njuolggadusaid mielde almmolaš oastimiid ektui leat biddjojuvvon gáibádusat ahte buot gulahallan barggu fálli ja barggu doaimmaheaddji gaska galgá dahkkojuvot elektronalaš gulahallanreaidduid geavaheami bokte. Dát guoská oastimiidda mat mannet badjel nationála meari mii lea 1,3 miljon ru. Dát dagaha ahte almmolaš barggu fálliide gusket oasis I ja III oastinláhkaásahusas (FOA), unnimusat galgá leat geavahusas okta elektronalaš čoavddus oastindokumeanttaid lonohallamii, jearaldagaide gilvvuide searvamis, duođaštus beroštumis ja fáldadaga addimii.

11.1.13 Ekonomiijaraporteren

Sámediggi lea 2019:s geavahišgohtán ođđa raporterenbáhka ekonomiijastivremii “ekonomiijastivren jodiheddjiide”. Dat lea hálddašan- ja ekonomiijastivrema direktoráhta (DFØ) čoavddus ja dat addá intuitiivvalaš analysavejolašvuodaid, mas sáhtá buohtastahtit doaimmaid gaska dimenšuvnnaiguin nugo poasta, prošeakta, doaibma ja kontu. Čoavddus doarju gráfalaš govaid árjjalaš geavaheami oažžun dihtii geahčastaga stáhtusa badjel. Dáid sáhtá maiddái fievrridit presentašuvnnaid ođđasis geavaheapmái. Čoavddus lea lávga integrerejuvvon Unit4 Business World (Agresso) ektui ja geavaha dieđuid ja struktuvrraid mat leat doppe. Dasa lassin vižžojuvvojit mánno- ja jahkedoaimmat DFØ bálkávuoogádagas. Dát addá Sámediggái buoret ja eanet árjjalaš reaiddu ekonomiijastivremii.

11.1.14 Prošeaktastivren PRINCE2 mielde

Sámedikki 2019 bušehtas ledje prošeavttat 17,9 miljon ru ovddas. 2019:s čađahuvvui kursa ja sertifiseren prošeaktametodain PRINCE2, dat lea strukturerejuvvon prošeaktajođihanmetoda mii vuodđuduvvá ollu prošeavttaid vásihusaide. Metoda sáhtta geavahit buot prošeavttaide, sorjjakeahtta sturrodagas, hámis, organisašuvnnas dahje kultuvrras. 26 olbmo serve kursii.

11.1.15 Sámediggevisti bajásdoallan

Sámediggevisti gárvánii jagis 2000 ja lea ožžon mánga bálkkašumi erenoamáš arkitektonalaš vuogis. Visti bajásdollojuvvu jahkásaččat. 2019:s bajásdollojuvvui váldobođáldaga olggobealli ja kantiinna olggobealde. Visttis leat ollu muorraávdnasat ja oidno ahte muorraoasit leat goikagoahtán ja luodanaddan. Doaimbaidjun dán vuostá, ja seammás DBS-doaimbaidjun, lea lasihuvvon áibmolávttasvuolta dálvemánuin, go áibmolávttasvuolta dán áigodagas lea vuollin.

2019:s álggahii Sámediggi ovdaprošeavtta čuovggaid molsumis visttis. Dálá čuovggat leat eanaš halogena čuovggat, ja áigumuš lea geavahišgoahtit LED-čuovggaid. Plánejuvvon lea ahte ovdaprošeakta gárvvásmuvvá giđdat 2020, ja vejolaš fálladat prošeaktii čuovggaid molsumis álggahuvvo dalán maŋŋá.

11.1.16 Dievasčoahkkinsálie ođđa reaiddut

2019:s finai delegašuvdna Brusselis geahčadeamen makkár čovdosat gávdnojit dulkon- ja jienastusrusttegiid ektui dievasčoahkkinsálie. Ođđa rusttega várás lea ráhkaduvvon gáibádusdokumeanta, danne go dálá vuogádat lea 2000 rájes, mii lea veaháš buoriduvvon 2008:s. Čájeha ahte leat čielga mearkkat das rusttet lea boarásmuvvamin. Dál váilu prošeavtta ruhtadeapmi. Dasto leat čuovggat sálas mielde prošeavttas go molsut LED čuovggaide.

4. oassi - Doaimma stivrejupmi ja bearráigeahčču

Mo Sámediggi bajimus dásis árvoštallá stivrejumi ja siskkáldasberráigeahču lágideami

Sámediggi geavaha ulbmil- ja boadustivrema iežas siskkáldas doaimmas. Sámedikki árvoštallama mielde lea Sámedikkis buorre stivrejupmi ja bearráigeahčču doaimmas. Sámedikkis lea guhkeáigásaš perspektiiva mihtuiguin. Dat strategiijat ja doaibmabijut mat leat čađahuvvon 2019:s, leat veahkehan Sámedikki lahkoniid dáid mihtuid, gč. jahkedieđáhusa 3. oasi.

Sámediggi lea álbmotválljen orgána mas ii leat vuollásaš ráđdehus, ja juohká juolludusaid iežas vuoruhemiid vuodul. Bušeahhtarudat galget hálddašuvvot stáhta ekonomiijanjuolggadusaid ja Stuorradikki juolludanmearrádusaid vuodul. Sámedikki bargamušaide gullet buot áššit mat Sámedikki mielas gusket sámi álbmogii.

Berráigeahččanlávdegoddi, man bargamuššan lea parlamentáralaččat bearráigeahččat Sámedikki doaimma, ovddida geassemánu dievasčoahkkimii jahkásaš dieđáhusa iežas ovddit jagi doaimma birra.

Deađalaš bealit/rievdadusat Sámedikki plánemis, čađaheamis ja čuovvuleamis

Sámediggi vuoruha stivren- ja bearráigeahččanbarggu hui bajás. Riikarevišuvdna čađahii 2018:s hálddašanrevišuvnna Sámedikki stivrenvuogádagas. Dát raporta geigejuvvui miessemánu 2019. Revišuvdna rávvii hábmet rutiinnaid maiguin čađaha dievasčoahkkima mearrádusaid ulbmillaččat:

- dagadettiin čielggasin ahte dat ulbmilat maid dievasčoahkkinn mearrida, galget stivret doaimma
- čađahettiin ulbmiliid Sámedikki mearrádusain nu ahte šaddet čielggasin ja mihtidahttin
- čađahettiin bajimus riska- ja mávssolašvuoda árvoštallamiid mat fuolahit Sámedikki iešvuoda
- hábmedettiin boadusraporterema nu ahte soahpá bušeahta ja eará dievasčoahkkinnmearrádusaid ulbmiliiguin.

Miehtan dihtii riikarevišuvnna rávvagiidda leat mánga doaibmabiju čađahuvvon. Dat leat earret eará:

- Doarjjaortnegiid ulbmilolahusa eavttut ja raporterengáibádusaid leat guorahallojuvvon nu ahte dat galget addit buoret vuodu árvoštallat ulbmilolahusa.
- Oktasaš policy siskkáldasberráigeahčču lea hábmejuvvon
- Jagi 2020 rájes lea hábmejuvvon stivrendokumeanta mas leat bajimus láidestusat Sámedikki hálddahussii.
- Bargu lea álggahuvvon rievdadit ekonomiijanjuolggadusaid nu ahte dat šaddá čađahahtti stivrendokumeantan.

Maiddá lea nammaduvvon hálddahuslaš bargojoavku mii galgá čađahit riskaárvoštallama ja evttohit riskavuolideaddji doaibmabijuid deađalaš surggiin.

Sámedikki riskastivrejupmi

Sámediggerádis lea doaimmaheaddji ovddasvástádus bušeahas, mearriduvvon dieđáhusain ja eará mearrádusain maid Sámedikki dievasčoahkkinn dahká. Ekonomiijanjuolggadusaid ja eará mearrádusaid bokte fápmuda Sámediggeráđdi válldi hálddahussii direktivrra bokte čuovvulit strategiijaid ja doaibmabijuid ja sihkkarastit ahte mearriduvvon mihtut ja boađusgáibádusat ollašuohttojuvvot beaktillis vuogi mielde. Juohke dievasčoahkkimis bidjá Sámediggeráđdi ovdan doaibmadieđáhusa mas áššiid stáhtus ja juksojuvvon bohtosat dieđihuvvojit.

Sámediggi árvoštallá doarjjahálddašeami stuorámus riskasuorgin. Ollu bargu lea biddjojuvvon dasa ahte guorahallat doarjjahálddašeami njuolggadusaid vai sáhtta sihkkarastit ahte hálddašeapmi čađahuvvot Sámedikki mearrádusaid ja stáhta ekonomiijanjuolggadusaid vuodul. Dat dahkkojuvvui 2019:s ja vuordámuš lea ahte go raporterren dáin juolludemiin lea geigejuvvon, de dat addá ain buoret vuodu árvoštallat dáid ortnegiid ulbmilolahusa.

Bearráigeahču stáhtus, dás maiddái álggahuvvon doaibmabijut

Hálddahusas fápmuduvvo bušeahattahálddašánváldi viidáseappot direktivrras ossodatdirektivraide. Dat bidjá rámmaid viidásat fápmudeapmái vulos guvlui organisašuvnnas. Lea ráhkaduvvon logahallan mii čájeha gustojeaddji fápmudusaid, ja mii ođasmahttojuvvo rievdademiid vuodul.

Rutiidnaválddahusat ja bargujuohku deatalaš surggiin leat hábmejuvvon eastadan dihtii meattáhusaid, ja sihkkarastin dihtii ulbmilolahusa. 2019:s mearriduvvui policy siskkáldasbearráigeahčču. Viidáseappot lea 2019:s álggahuvvon siskkáldasbearráigeahču guorahallan deatalaš surggiin main rutiinnat geahčaduvvojit riskaárvoštallamiid vuodul. Maiddá lea välljejuvvon dakkár almmuhančoavddus mii galgá sihkkarastit ahte rutiinnat, policy ja stivrendokumeanttat/-njuolggadusat leat oahppásat ja olámuttus juohkehažžii bargočađaheamis.

Riikarevišuvnna čujuhan áššiid čuovvuleapmi

Riikarevišuvnnas eai lean mearkkašumit Sámedikki jagi 2018 rehkettollui.

Riikarevišuvdna lea 2018:s čađahan doahtalanrevišuvnna "Begrunnelse av tilskuddsvedtak i Sametingsrådet og Sametingets klagenemd". Dat lei válmmas miessemánus 2019. Raporta gávnnaha ahte mearrádusain mat eai leat dahkkojuvvon hálddahusa ráhkkanan evttohusa vuodul, ii leat dárkilastinvejolaš vuodustus.

Muđui čujuhuvvo bajábealde mearkkašumiide Riikarevišuvnna eará áššiin.

2019:s leat čađahuvvon ságastallamat Sámedikki ja Riikarevišuvnna gaskasaš šiehtadusa ođasmahttima oktavuodas ahte joatkit šiehtadusa Sámedikki revišuvnna birra. Šiehtadus galgá meannuduvvot politihkalaččat 2020:s.

Bargiide guoski deatalaš áššit

Sámedikki bargoveahka-, kapasitehta- ja gelbbolašvuodadilli

Sámediggái lea mearrideaddji deatalaš bisuhit, ovddidit ja rekrutteret gelbbolaš ja oalgguhuvvon mielbargiid doaimma mihttomeriid ollašuttimii.

2019:s ledje almmuhuvvon 21 virggi, maida ledje oktiibuot 187 ohcci. Stuurámus ohcciidlohku virgái lei 22 ja uhcimus lohku fas 2. Gelbbolašvuolta ja bargoveahkadárbu guorahallojuvvo ovdalگو virgi almmuhuvvo. Dat čájeha ahte Sámedikkis lea buorre beaggin ja adnojuvvo geasuheaddji bargosadjin bargoohcčái.

Resurssat geavahuvvojit maid dasa ahte viidáseappot ovdánahttit mielbargiid ja jođiheddjiid. Dat dahkkojuvvo kursaoassálastima bokte bargi fágasurvggiide, oassálastima bokte fágaidgaskasaš ovttasbargguide ja prošeavttaide, ja ođđa bargamušaid ja ovddasvástádussurvggiid bidjama bokte.

Sámedikkis lea leamaš fidnooahppi vistedoaimmaheami fágasuorggis.

Virgejorran, mii čájeha gallis leat heaitán doaimmas ja geaid sadjái bohtet ođđa mielbargit, lei 9,3 % 2019:s. Virgejorran lea njiedjan manjimus jagiid, 2018.s dat lei 10,3 % ja 2017:s fas 12,5 %.

Dásseárvu ja vealaheapmi

Sohkabeliidjuohku Sámedikki hálddahusas ollislaččat čájeha 62 % nissoniid ja 38 % albmáid. Nissonolbmuid oassi lea njiedjan 2 % jagi 2018 ektui. Sámedikkis ii leat oktage bargi geas lea sisafárrejeaddjidoagáš.

Oppalohkái eai leat stuorra erohusat sohkabeliid gaskkas. Sáhttet leat ovttaskasdilitt main leat bálkáerohusat, sihke sohkabeliid gaskkas ja dakkár joavkkuid gaskkas main lea seamma oahppodoagáš. Sivvan dasa sáhttet leat iešguđetláganat, sáhttet leat rekrutterenhástalusat, dahje oanehisáiggi prošeavttat.

Dearvvašvuolta, biras ja sihkarvuolta (DBS), bargobiras

Mielbargiiskkadeapmi

2019:s čađahuvvui mielbargiiskkadeapmi mas vástidanproseanta lei 87 %. Mielbargiiskkadeapmi čájehii ahte Sámedikki bargit leat oppalaččat hui rámis iežaset bargosajiin, ja ahte sis lea bargomokta ja ahte sii leat duhtavaččat. Iskkadeamis bohtet ovdan fuolastuhtti logut mat čájehit ahte bargit leat gillán givssideami ja vuortnuheami bargosajis manjimus 12 mánus. Dan geažil čađahuvvui doaibmabidju mas etihkalaš njuolggadusat guorahallojuvvojit čájeha dihtii čielgasit ahte dakkár láhtten ii dohkkehuvvo oppanassiige. Dasa lassin ásahuvvui oadjebas dieđihankanála masa bargit sáhttet dieđihit, maddái namaheamet, moaittehahtti diliid birra.

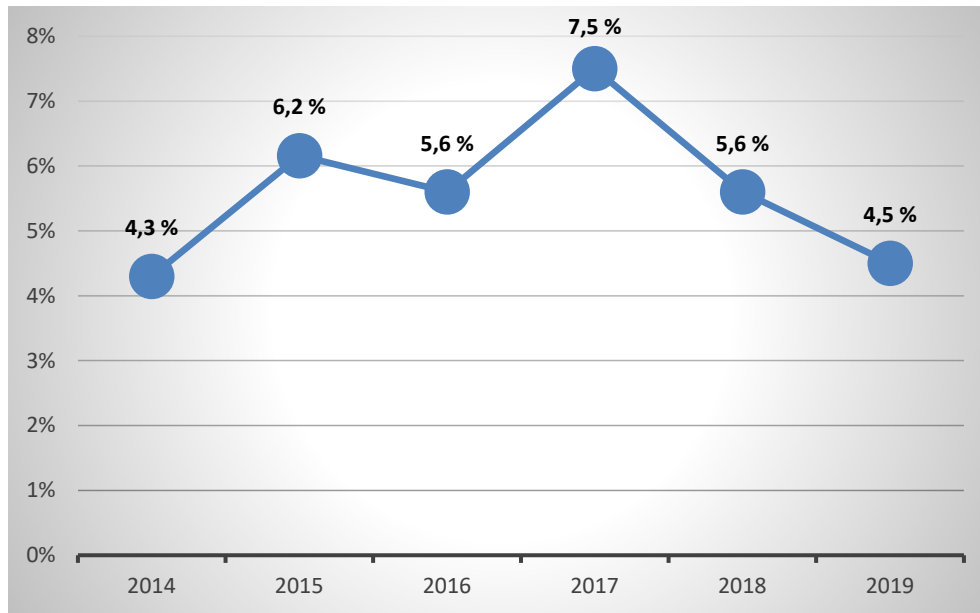
Earret dán, bargá juohke ossodat konkrehta doaibmabijuiguin buoridan dihtii bargobirrasa mielbargiiskkadeami bohtosiid vuodul.

Buozalmasjávkan

Sámedikki mihttomearri lea ahte doaktára dieđihan buozalmasjávkan ii galgga rasttildit 5,6 %. Ollislaš buozalmasjávkanis lea doaktára dieđihan jávkan 4,5 % ja iežas dieđihan jávkan 1,8 %.

Buozalmasjávkan dagai 2019:s sullii 9 jahke barggu.

Doaktára dieđihan buozalmasjávkan manjimus 6 jagis lea leamaš ná:

Juollodusreivviid čuovvuleapmi

Searvadeaddji álbmogasbargu

Stáhtabargiidlága § 3 vuođul lea gelbbolašvuođaprinsihppa mearriduvvon lága bokte. Dat ohcci geas lea buoremus gelbbolašvuohta, galgá virgáduvvoht muđui go láhka dahje láhkaásahus addá lobi spiehkastit das. Jagi 2019 juollodusreivviin bohtá ovdan ahte Sámediggi galgá čuovvulit ráđđehusa searvadeaddji álbmogasbarggu 5 % mihtu ektui daid ođđavirgáduvvon bargiid oktavuodas geain leat doaibmavádjitvuođat dahje ráiggit CV:s.

Sámedikkis ii leat ii ovttaga bargis doaibmavádjitvuohta searvadeaddji álbmogasbarggu ektui. Go guoská ráiggiide CV:s, de ii leat Sámedikkis makkárga vuogádat rekrutteremis mii duste dakkár dáhpáhusaid, ja danne eai leat logut maid raporteret.

Almmolaš háhkamat ja bargoeallinrihkolašvuohta

Jagi 2019 juollodusreivves lea gáibiduvvon ahte Sámediggi galgá raporteret dahkkojuvvon šiehtadusaid bohtosiid ja das mo doaimma háhkamat leat lágiduvvon sihkkarastin dihtii ahte Sámedikki gálvo- ja bálvaluslágideaddjit čuvvot lágaid ja njuolggadusaid.

Sámediggi osttii 2019:s gálvvuid ja bálvalusaid sullii 80 000 000 ru. ovddas. Earret viessoláigogoluid ja goluid doaibmalágideddjiide, dáhpáhuvet eanaš háhkamat šiehtadusaid dahje rámmašiehtadusaid bokte. Lassin iežas šiehtadusaide geavaha Sámediggi šiehtadusaid maid Stáhta oastinguovddáš lea

dahkan. Háhkamiid almmuheami ja šiehtadusdahkamiid oktavuodas bidjá Sámediggi gáibádussan ahte lágideaddji ja vuollelágideaddji(t) galget doaibmat gustojeaddji lágaid ja njuolggadusaid vuodul. Dat mearkkaša maddái gáibádusat bálká- ja bargoeavttuide eastadan dihtii bargoeallinrihkolašvuoda ja bargiid deaddima sosiálaččat.

Diehtujuohkinsihkarvuoha

Sámedikki dievasčoahkkin mearridii áššis 67/18 Sámedikki digitaliserenstrategiija. Strategiijas čuovvu ahte go ođđa digitála bálvalusat hábmejuvvojit, de lea deatalaš ahte personsuodji ja diehtujuohkinsihkarvuoha lea vuodđun ovdáneapmái, ja mihttomearrin lea ahte Sámediggi galgá fuolahit personsuoji ja diehtujuohkinsihkarvuoda min digitála bálvalusain.

2019:s lea nammaduvvon siskkálidasbearráigeahččanjoavku man okta bargamušain lea geahčadit diehtujuohkinsihkarvuoda. Diehtujuohkinsihkarvuhtii leat hábmejuvvon prinsihpat mat galget sihkarastit ahte Sámedikki diehtujuohkin galgá fuolahit integritehta, luhtolašvuoda ja olahttivuoda. Dat bargu jotkojuvvo 2020:s.

Dan ođđa personsuodjeortnega vuodul mii bođii fápmui 2018:s, lea Sámediggi nammadan sierra personsuodjeáittardeaddji. Personsuodjelága implementeren ja heiveheapmi lea álggahuvvon ja duodaštuvvo jotkkolaččat.

Oassi 5 – Boahtteáiggi vejolašvuodaid árvvoštallan

Marjimuš jagiin leat oaidnán mo sámevuolta leavvá olggobeallái nationála rájaid man oktavuodas sámi dáiddárat ja kulturbargit loktejit sámevuoda. Sivva lea jáhkkit ahte positiivvalaš ovdáneapmi joatkašuvvá 2020:s. Illudahtta go sámevielat ja kultuvra deaividuvvojit sáhkiivuodain, árvvis atnimiin ja áddejumiin, muhto deavidat dan stuorra paradoksain: kultuvrralaš ilbmamat rámiiduvvojit ja fáttmastuvvojit, go fas min sámi ealáhusat ja sámi servodatberoštumit oppa áiggi fertejit čáhkket saji stuorra servodaga dárbbuide. Árbevirolaš sámi guovlluin lea ain lihkatmeahttu luondu ja vasttolaččat buhtes biras, maid sámit leat hálddašan sohkaolvvaid čađa várrugasat. Dáigui resurssaiguin háliidit eanet ja eanet ávkkástallat. Minerálaeláhus dárbbasa ođđa doaimmasajiid boahtteáiggi ahtanuššama várás. Árgiruššan birasáddjás energiijain dagaha ahte háliidit bidjat stuorra areálaid várreguovlluin bieggafápmobuvttadeapmái, seammás go lámččojuvvo eanet mearrageavahusealáhus. Dálkkádatrivdamiid geažil geasuhit davvi mearraguovllut eanet ja eanet go doaisttáži lea galbmaset mearratemperatuvra ja várra geavatkeahkes riddoareálat. Sámediggi lea vássán jagiin ožžon stuorra huksenplánaid, mat sáhttet, jos duohtan dahkkojuvvojit, dagahit sisabahkkemiid deatalaš guohtoneatnamiidda ja muđui sámi eanaareálaid. Arctic Railway, Nord-Norgebanen, ođđa el-fápmolinjät, turistarusttegat ja astoáigge barttaid stuorra huksenprošeavttat leat ovdamearkan dákkár plánaide. Okta deataleamos rámmaeavttuin resurssaiguin ávkkástallamii davvin lea ahte vuoigatvuodát daidda čilgejuvvojit. Go sámit lea álgoálbmot de lea sis vuoigatvuolta ahte sin eana- ja resursarievttit dohkkehuvvojit, ja konsulterevvojit juksan dihtii friija ja diehtovuđot ovdagihtii miehtama áššiin mat gusket almmolaš lobiide geavahit ja hálddašit min resurssaid min guovlluin. Sámi vuoigatvuodálávdegotti NAČ 2007:13 čuovvuleapmi, mas váldoáššis leat gažaldagat sámi eana- ja resursavuoigatvuodaid birra olggobealde Finnmárkkui, ii leat dán rádjai čuovvuluvvon ráđdehusa beales.

Sámi gielain, kultuvrras ja servodateallimis leat ruohttasat Sámis – sámi ássanguovllus mii manná rastá njealji riikka rájaid. Sámedikkis lea ovddasvástádus fuolahit ahte diet ruohttasat eai gáikojuvvo ja ahte sámi ealáhusat, árbevierut ja árbedieđut bisuhuvvojit boahttevaš sohkaolvvaid. Dát bealit leat vuođđun min kultuvrii. Mis lea vuođđun ahte sámevielat ja dárogiella galget leat dásseárvvus ja leat ovttárvosaš gielat servodagas. Dat mearkaša earret eará dan ahte sámiin galgá leat seamma vuoigatvuoha geavahit sámevielaid, min álbmogis galget leat seamma ovdánanvejolašvuodát ja mis galget leat ovttárvosaš bálvalusat nugo muđui majoritehta giellageavaheddjiin leat. Dasto lea giella maiddái máhttu maid mii ovddidit ja gártadit eallima čađa, mii lea čadnojuvvon árbedieđuide maid mii árbet min máttuin. Sámediggi áigu boahttevaš jagiin ain deattuhit Giellaloktema, mii lea min NAČ 2016:18 – Váibmogiella ollislaš čuovvuleapmi. Giellalokten lea min guhkes áiggi strategiija sámevielaid várás, mii rasttilda buot servodatsurggiid ja mii lea jurddašuvvon álggahuvvot mángga jagi badjel.

Jos sámevielain galgá leat boahtteáigi, de fertet mii suodjalit ja ovddidit šaddi sohkaolvvaid giela. Danne ferte sámi mánáidgárddiid ja skuvllaid nannet, ja fertejit huksejuvvo nana sámi oahpahusvejolašvuodát guovlluin gos sámevielat eai leat nu nannosat. Mii diehtit ahte lea stuorra hástalus rekrutteret sámevielagiid geain lea fágamáhttu ollu sajiin bargoeallimis. Sámediggi lea vuoruhán rekrutterendoaimbajuid oahpaheaddjioahpuide earret eará stipeandaortnega bokte studeanttaide geat leat váldimin alit oahpu sámevelas, mánáidgárdeoahpaheadji oahpus ja

oahpaheaddji oahpus. Dáid proseassaid ii sáhte gárvvistit ija badjel ja Sámediggi oaivvilda ahte ferte addit doaibmabijuide áiggi váikkuhit. Dasto diehtit mii ahte jearahuvvojit vásttolaš ortnegat eanet fágaoahpuide earret eará medisiinnas, buohccidikšumis, bátnedoavttir oahpus ja farmasija oahpus namuhan dihtii muhtumiid.

2020 čavčča rájes váldojuvvojat atnui dađistaga ođđa oahppoplánat fágaođastusa oktavuodas. Buot mánát miehtá riikka galget oahppat sámi diliid birra buot fágain, bargu masa Sámediggi lea bidjan ollu resurssaid. Deatalaš lea ahte sámi bealli váldojuvvo mielde norgga skuvllas, danne go dat fátmasta min áiggi stuorámus hástalusaid: diehtemeahttunvuolta, vašši ja vealaheapmi. Mii leat ilus go ođđa oahppaplánain láchčojuvvo eanet ovttasbargu ja gulahallan. Mis leat otnáš skuvlavuogádagas ain stuorra hástalusat. Riikarevišuvdna duođašta ahte sámegeoloahpahuš lea váilevaš ja mii diehtit ahte váilot sihke sámi oahpaheaddjit ja oahpponeavvut. NAČ:s 2016:18 – Váibmogiella gessojuvvo ovdan giellaohpahuš skuvllas guovddáš váikkuhangaskaoapmin doarjjan sámegeolat mánáid giellaovdáneapmái. Jos sámi servodat ja -ohpahuš galgá sáhttit ovdánit seamma dásis go muđui Norggas, de ferte sámi perspektiiva eanet searvvahuvvot ja oainnusmahttojuvvo deatalaš stivrendokumeanttain. Gávdnojit unnán sámi digitála oahpponeavvut go buohtastahtá nationála dásiin, ja eanaš sámi digitála oahpponeavvuin lea earjalis design ja funkšunálitehta. Fágaođasmahttima ja digitaliserenstrategiija mielde bohtet vuordamušat oazžut ođđa sisdoalu ja ođđa hámi oahpponeavvuide, ja dát buktá liige hástalusaid Sámediggái ja sámi oahpponeavvuid ráhkadeddjiide. Sámi oahpponeavvuid ovddidit dávjá oahpaheaddjit oasseáiggis, ja leat vátna oahpporesurssat ja giellaresurssat buot sámegeolain, de dan geažil lea sámi oahpponeavvuid ovddideapmi rašši ja áittavuloš. Go lea eanet fokus digitála oahpponeavvuide de buktá dat maiddá dárbbu buoridit gelbbolašvuoda, sihke lágádusain ja oahpponeavvočálliid gaskkas. Ferte ángiruššat rekrutterema ja gelbbolašvuoda buorideami láchčimiin sámi oahpponeavvočálliid ja buvttadeddjiid gaskkas.

Sápmelaččat leat ođđaáiggi servodaga borgárat, man oktavuodas gulahallan dáhpáhušvá dađistaga eanet ja eanet digitála vuogiiguin. Ođđa teknologiija lea buktán ahtanuššamii veahkkeneavvuid, earret eará hállanstivrema bokte. Ain lea dattetge nu ahte dán lágan bálvalusat eai olus leat fidnemis minoritehta gillii. Sámediggi galgá leat dat jietna mii dieđiha ahte álgoálbmotgiella maiddá váldojuvvo mielde dán ovdáneapmái nu ahte teknologiija reaiddut leat fidnemis midjiide ja erenoamážit: ahte nationála digitaliserenáingiruššamat maiddá gozihit sámegeolaid dárbbu. Giellateknologiija lea eaktun dasa ahte sámegeolat ain galget sáhttit leat doaibmi giellan servodagas. Sámedikkis lea árbevierrun ovddidit digitála bálvalusaid sámi servodaga várás. Ovdamearkka dihtii lea Sámedikkis leamaš deatalaš rolla sámi boallobeaivdi, sámi riektáčállinprográmma, hállansyntese, digitála sátnegirjiid ja digitála oahpponeavvoportála ovddideames. Dasto oaidná Sámediggi ahte lea dárbu ulbmillaččat ángiruššat lokten dihtii digitála fáldadaga. Sámediggi lea oaidnán vásihusaid vuodul ahte stuorra nationála digitaliserenprošeavttain lea unnán fokus sámegeolaid, ja sámi digitála fáldat ii searvvahuvvo. Digitála fáldadaga ovddideapmi lea suorgefátmmasteaddji, ii ge hástalusaid sáhte čoavdit dušše okta doaibma. Norgga eiseválddit ovtta Sámedikkiin fertejit váldit ovddasvástádusa buori sámi digitála fáldadaga ovddideames. Mihtomearrin lea ahte sámi álbmogis galgá leat ovtaárvosaš digitála fáldat go muđui álbmogis lea, ja mii diehtit ahte dát ovdáneapmi ii boađe iešalddis. Norggas lea sámegeolain guhtes ge iežas čállingiella ja alfabehta, muhto váilot ollu digitála bálvalusat mat livčče ovddiduvvon sámegeolaid várás. Dát dagaha dan ahte sámegeolla unnán ovdána digitála giellan. Bálvalusaid váilun sámegeolaid dagaha ahte giella ii leat oidnosis digitála máilmmis ja nu ii maid sáhte geavahuvvot. Go jurddašit man deatalaš ja guovddáš digitála gulahallan lea gulahallangaskaoapmin de lea dát hui duođalaš gielladillái. Gávdnojit muhtun teknologalaš čovdosat davvisámegeallii, muhto váilivuolta lea ain stuoris. Stuorra dárbu lea maiddá nannet teknologalaš

čovdosiid julev- ja máttasámegillii, ja ovddidit teknologalaš čovdosiid mat eai vuos gávdno guđege sámegillii. Danne leat Sámedikkis stuorra vuordámušat Stuorradiggedieđáhussii 2020:s mas váldojuvvo ovdan fáddá digitaliseren sámi perspektiivvas.

Sámedikkis leat vuordámušat maiddái ođđa giellaláhkii. Vaikko ođđa giellaláhka ii rievdat ge sámegielaide stáhtusa dahje gielaide rievttálaš dili, de lea lágas dattetge stuorra árvu. Doaba álgoálbmotgiella ii leat geavahuvvon ovdal lágain, ja danne lea hui buorre go mii ođđa giellalágas dál nannet ahte sámegiela leat álgoálbmotgielat. Sámediggi oaivvilda dattetge ahte ulbmilparagráfas berre čuožžut ahte almmolaš orgánain lea erenoamáš ovddasvástádus dárogiela ja sámegielaide geavaheames, ovddideames ja nannemis. Nugo evttohuvvo lágas de almmolaš orgánain lea ovddasvástádus sámegielaide suodjaleames ja ovdánahttimis, seamma dásis go almmolaš organat galget suodjalit ja ovdánahttit kveana, románi, románaid ja dárogiela láhttagiela. Sámediggi oaivvilda ahte prinsihppa das ahte dárogiella ja sámegiela leat ovttasárvosaš gielat, berre speadjalastojuvvot ulbmilparagráfas, ja ahte almmolaš orgánat galget geavahit, ovddidit ja nannet sámegielaide, seamma dásis dárogielain.

Friijavuolta mearridit ekonomalaš resurssaid badjel lea vuolggasajis friijavuolta ieš sáhttit mearridit iežas eallima badjel. Dat lea leamaš vuolggasadjin ođđa bušeahttamálli mas čohkkejuvvojit eanaš Sámedikkis juolludusat ovtta postii stáhtabušeahtas. Dát lea leamaš deatalaš bargu Sámedikki beales juo dan rájes go konsultašuvdnašiehtadus vuolláičállojuvvui 2005:s danne go mii háliideimmet eanet ollislaš jurddašemi juolludusaid oktavuodas sámi ulbmiliidda oppalaččat ja Sámediggái. Sámediggi vuordá ahte ođđa bušeahttaortnet sihkkarasttášii dan ahte sámi ulbmilat vuoruhuvvojit, ja ahte Sámediggi oččošii doaibmamuni ieš vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid iešguđege doaibmajuid gaska. Sámedikki mielas dávistivččii dát dan mandáhtii mii Sámedikkis lea álbmotválljen orgánan. ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštusas daddjojuvvo ahte álgoálbmogiin lea iešmearridanvuoigatvuohta, ja ahte álgoálbmogat ieža galget stivret ekonomalaš vuođu iešmearridanrievtti ollašuttimis. Mii leat dál bargamin ođđa ortnega hábmemiin ja Sámedikki beales deattuhit mii man deatalaš lea ahte maiddái sámi áŋgiruššamat muddejuvvojit bálká- ja haddegoargnuma mielde. Sámediggái ferte addojuvvot lasáhus olles juolludussii mii vástida vurdojuvvon haddegoargnuma, mii 2020 stáhtabušeahta goluin meroštallojuvvui leat golbma proseantta. Bušeahttajagi 2020 ektui boahťa ovdan čuovvovaš sáddenreivves stáhtabušeahťii: “2/3 juolludusas meroštallojuvvo doarjjaruhtan ja ekonomalaš váikkuhangaskaoapmin. Dán oassái juolludusas lea evttohusas biddjojuvvon vuođđun 2019 dási nominealla bisuheapmi, mii mearkkaša almmá haddemuddema”. Dát mearkkaša geavahas ahte reálanjiedjan lea golbma proseantta dán oasis juolludusas, mii lea birrasii 10,5 miljon ru. Dát lea stuorra submi mii čuohcá garrasit sámi ásahusaide. Sámediggi čađaha doaimmaheadji politihkas váldoáššis váikkuhangaskaomiid hálldašemi bokte. Sámedikkis leat unnán bálvalusat alccesis, muhto bidjá váikkuhangaskaomiid ortnegiid bokte nu go ovdamearkka dihtii doarjaga bokte, gáibádusa bálvalusa oažžuide makkár bálvalusaid sii galget fállat dan ruhtadeami ovddas maid Sámediggi addá. Ovdamearkka dihtii máksá sámi museaid doaibma 41 miljon ru ja sámi teáhteriid doaibma 25 miljon ru. Dáidda ásahusaide duođas unnu ruhta 2020:s.

Lea duođalaš ášši go sámi servodahkii eai addojuvvo dárbašlaš eavttut váldit hálldašanovddasvástádusa min iežamet kulturárbbis. Sámi museat eai ožžon ekonomalaš nannema mii eaktuduvvui museaodastusas, ja danne leat dain stuorra ekonomalaš hástalusat. Nugo dilli lea odne de ollu sámi museat leat nu fuones stándahtas ahte dat eai sáhte hálldašit sámi kulturárbbi dohkálaš vuogi mielde. Bååstede máhchanprošeakta ásavuvvui dán rievdadeapmái. Sámediggi háliida ahte sámi museat galget sáhttit váldit vuostá dávviriid ja čájehit daid sámi álbmogi, muhto dat

gáibida dáhtu guovddáš eiseváldiin addit museaide eavttuid dahkat dan. 1600 sámi dávvira leat sirdojuvvon sámi museaide – báhpira alde, muhto eai vuos gal leat máhcahuvvon.

Dat lea gierdameahttun dilli maid eat sáhte dohkkehit ja maid mii fertet muddet. Sámediggi áigu dievasčoahkkima sávaldaga mielde, váldit álgaga ja oažžut sadjái bušeahttakommišuvnna man oktavuodas Stuorradiggi ja Sámediggi ovttas geahčadit makkár bušeahta Sámediggi ja sámi servodat galget oažžut boahtteáiggis. Ferte earret eará árvoštallat ahte lea go otnáš bušeahttarámmaid dássi heivehuvvon doaimmaide ja geatnegasvuodaid mat Sámedikkis ja Stuorradikkis leat sámi servodaga ektui. Ferte árvoštallat ahte leat go rámmat ásausaide, mat gullet Sámedikki hálddašeapmái, dohkálaččat ja seamma dásis go norgalaš ásausaide. Sámedikkis lea mihttomearrin ahte sámi servodagas lea einnostahttivuohta ja čuovvu ovdáneami seamma dásis norgalaš servodagain.

Okta surggiin masa dát guoská, leat sámi kulturmuittut. Sámedikkis lea nationála ovddasvástádus sámi kulturmuittuin miehtá riikka. Bargui dárbbasuvvojit stuorra resurssat sihke registreremii, gáhttejuvvon ja ráfáidahttojuvvon objeavttaid čuovvuleapmái, doarjaga hálddašeapmái ja eará beliide. Sámedikkis eai leat dál dárbbaslaš bušeahttarámmat dasa ahte sáhtášii čađahit dohkálaš kulturmuithálddašeami. Resurssaid váilun sámi kulturmuittuid hálddašeames oppalaččat, ja sámi huksensuodjaleames erenoamážit, dahká ahte lea hui váttis oažžut dohkálaš hálddašeami. Prošeakta «automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid identifiseren ja registreren» loahpahuvvui viimmat 2019:s. Sámediggi lea ovcci jagi áigodagas registreren badjel 900 ráfáidahttojuvvon sámi vistti, Plassje ja Oppdal rájes máddin Vuotnabahtii davveoarjin. Prošeakta álggahuvvui dan vuodul go Riikarevišuvdna čujuhii ahte váilu badjelii geahčču sámi, automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttiin. Prošeavtta loahpaheames lea Sámediggi dál ožžon dárbbaslaš geahčastaga visttiin main mis lea hálddašanovddasvástádus, ovddasvástádus man geažil earret eará välljejuvvon visttit galget divvojuvot ja sihkkarastujuvot bajásdoallamiin. Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea maŋimuš golmma jagis lasihan doarjjaruđaid ráfáidahttojuvvon priváhta visttiide, ja dieinna lágiin addán priváhta eaiggádiidda vejolašvuoda ohcát doarjaga dárbbaslaš divodeapmái. Dat go ráfáidahttojuvvon visttiid lohku lea lassánan, lassín go ođđa doaimmat sirdojuvvojit guovloodastusa olis, lea dagahan ahte Sámedikki huksensuodjalus dárbbasa eanet hálddašanresurssaid. Dattetge ii leat addojuvvon dárbbaslaš vejolašvuohta nannet ja hukset Sámedikki hálddašeami huksensuodjalusas. Boađus lea ahte Sámedikkis ii leat dál kapasitehta čuovvulit min geatnegasvuodaid ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálddašaneiseváldin.

Mii leat maŋimuš jagis oaidnán ahte dálkkádatgižžu lea jorggihan. Nuorra ruottilaš Greta Thunberg lea mobiliseren čuohteduháhiid mielde máilmmi mánáid ja nuoraid dálkkádaga ovddas, ja son lea maiddáid dorjon sámiid ja eará álgoálbmogiid dálkkádatoktavuodas. Sámediggi lea leamaš mielde dálkkádatnunuščoahkkimiin ja lea čielgasit muittuhan máilmmi servodahkii ahte dálkkádatrievdamat gusket hui ollu maiddáid sámiide ja álgoálbmogiidda. Árttisa dálkkádat rievda johtilit, šaddá lieggaset, eanet njuoska dálkkat ja eanet molsašuddi biras, ja dutkan čájeha ahte liegganeapmi Árttisis leat guovtti golmma gearddi stuorát go gaskamearálaččat máilmmis. Dálkkádatnunuščoahkkimis Madridas 2019:s eat lihkostuvvan dađi bahábut šaddat ovttaoavillii das ahte olmmošvuoigatvuođat ja álgoálbmotvuoigatvuođat fertet doahttaluvvot dalle go nationála luoitimiid unnideamet čađahuvvojit Pariisa-šiehtadusa mielde, muhto dat gáibideaddji ja guhkes šiehtadallamat sáhttet dattetge buvttihit eanet geatnegahtti dálkkádatpolitihka. Juohke riika ferte 2020:s ovddidit nationála doaimmabijuid maid bokte ráddjet luoitimiid. Danne lea deatalaš ahte máilmmi álgoálbmogat ain árrjalaččat servet šiehtadallamiidda ON dálkkádatkonvenšuvnna vuolde danne go mii dahkat erohusa. Mii leat ožžon sadjái báikegottiid- ja álgoálbmogiid geađgejuolggi, mii addá midjiide jiena dálkkádatkonvenšuvnna

ollu bargorávnjiide. Barggus fuolahuvvo ahte álgoálbmogiid máhttu váldojuvvo mielde dalle go mearrádušat dálkkádatdoaimbajuid, dálkkádatheiveaheami ja ruhtadeami ektui dahkkojuvvojit.

Áiggis ovddasguvlui fertet mii konkretiseret maid dálkkádatrievdamat dagahit sámi kultuvrii, boazodollui, guolástussii, meahcásteapmái, ealahusbargguide ja servodateallimii. Mii oaidnit ahte lea dárbu oažžut sámi dutkan- ja máhttobirrasiid ángiruššat dálkkádatheivehemiin, oažžut sávrrit sámi servodaga, árbediehtu ja dálkkádatruhtadeapmi. Mii min beales dieđihat eiseválddiide ovdamearkka dihtii cealkámuša bokte ráđđehusa ođđa stuorradiggedieđáhussii davviguovlluid birra, ja gulahallama bokte Norgga dutkanráđiin. Gáibidat čavgaset dálkkádatgáibádusaid sihkkarastin dihtii ahte álbmogis davvin lea ceavzilis ovdáneapmi ekonomijja, birrasa ja sosiála beliid ektui.

Oassi 6 - Jahkerekedoallu

Jodiheddjiid mearkkašumit

Ulbmil

Sámediggi lea organiserejuvvon hálldašanorgánan mas leat sierra bruttofievrrideami fápmudusat stáhta bušeahta olggobealde (nettobušeteren doaibma). Stuorradiggi lea mearridan juolludannjuolggadusaid bruttobušeterenprinsihpas ja duodaštuvvo juohke jagi netto juolludanmearrádusain gollopoastta 50 vuolde.

Stuorradikki mearrádus mearkkaša ahte doaibma:

- Lassin sisaboađuide 50-poasta juolludusas sáhtta hálldašit olggobeale sisaboađuid ollásit doaimma ulbmilii.
- Oažžu fievrridit dán jagáš doaibmabohtosa čuovvovaš bušeahttajahká. Doaibma hálldaša vejolaš positiivvalaš jahkebohtosa ja das lea ovddasvástádus vejolaš negatiivvalaš jahkebohtosa gokčamis.

Sámediggi juohká juolludusaid iežas vuoruhemiid mielde, muhto dávistettiin Stuorradikki bušeahtamearrádussii.

Duodaštus

Jahkerekedoallu dahkkojuvvo čuovvovaččaid vuodul:

- Stáhta ekonomijastivrema njuolggadusat ja stáhta ekonomijastivrema mearrádusat.
- Johtočálus 115 stáhtalaš doaimmaid jahkerekedoalu ráhkadeapmi ja ovdanbidjan.
- Johtočálus 114 Stáhta rehketoallostándárdaid (SRS) geavaheapmi doaibmarehketoalus.
- Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta lea mearridan njuolggadusat Sámedikki ekonomijahálldašeami várás.
- Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta juolludusreive 2019 várás.

Mun oaivildan ahte rehketoallu addá buori gova dain juolludusain maid Sámediggi beassá hálldašit, Sámedikki rehketoallui fievrriduvvon goluin, boađuin, omiin ja velggiin.

Rehketoalu deatalaš bealit

Sámedikki rehketoallu lea biddjojuvvon stáhta rehketoallostándárdaid ja dasa gullelaš bagadannotáhtaid mielde maid Finánsadepartemeanta ja Ekonomijastivrema direktoráhta leat ráhkadan.

Bálgágot leat lassánan badjelaš 7 miljon ruvnnuin (6,3 %) jagi 2018 ektui, mii válđoáššis bohtá das go dábálaš bálgálassáneapmi lea sullii 2,3 % ja stuorát prošeavttat leat gáibidan virgeresurssaid. Dát guoská prošeavttaide nugo Váibmogiella/Giellalokten, mánáidgárdeprošeavtta Sámi mánát ođđa searvelanjain – SáMOS ja oahppoplánaid ođastanprošeavtta čuovvuleapmái.

Eará doaibmagolut leat lassánan badjelaš 11 miljon ruvnnuin (16,1 %) jagi 2018 ektui. Stuorámuš lasáhus lea konsuleantabálvalusaid geavaheamis, mátkegolut ja deaddileapmi/ profilerengolut. Dás lea maidáá oktavuoha namuhuvvon prošeavttaiguin ángiruššamii nugo oahppoplánaid revideren, Váibmogiella ja SáMOS. Dasa lassin bohtet lassánan mátkegolut dievasčoahkkima ja hálldahusa

oktavuođas. Konsuleantabálvalusaid geavaheami lassáneapmi bohtá maidái oasálašveahki- ja Nussir áššis, ja dasto konsuleantabálvalusaid geavaheapmi ealáhusdieđáhusa, kulturealáhusdieđáhusa, ođđa neahttasiiddu háhkama jna. oktavuođas.

Vealggi oktavuođas lea oanehis áiggi vealgi lassánan doarjja mii váldoáššis bohtá das go Sámedikki doarjja sámi oahpponeavvuide juogaduvvui nu maŋŋit go juovlamánus 2019. Dát dagahii dan ahte vuosttaš oassi doarjagis ii máksojuvvon ovdal jahkemolsuma nugo lea dahkkojuvvon ovddit jagiin, mii fas lea lasihan báhkorádjoruda.

Revišuvdnaortnet

Riikarevišuvdna lea Sámedikki revisora ja duođašta Sámedikki jahkereketdoalu. Jahkereketdoallu ii leat vel gárvisin reviderejuvvon, muhto jáhkkit ahte revišuvdnadieđáhus bohtá nuppi njealjehasas 2019. Revišuvdnadieđáhus almmuhuvvo dalán go ovddiduvvo Riikarevišuvnnas, ja galgá almmuhuvvot go oazžut dan.

Karášjohka, ođđajagimánu 31. b. 2020

Aili Keskitalo
Sámedikki presideanta

Rune Fjellheim
Direktevra

Prinsippaŋota jahkereketdolu

Sámediggi lea hálddašanorgána mas leat sierra fápmudusat bruttofievrrideapmái olggobealde stáhta bušeahta (nettobušeteren doaimmat). Sámedikki rehketoallu lea ráhkaduvvon ja biddjojuvvon stáhta ekonomijastivrema njuolggadusaid lagat njuolggadusaid mielde (“mearrádusat”). Rehketoallu ovddiduvvo čuoggá 3.4.1 mearrádusaid gáibádusa mielde Finánsadepartemeantta johtočállosa R-115 skábmamánu 2016 lagat mearrádusaid mielde ja vejolaš lassegáibádusa mielde maid bajimuš departemeanta lea mearridan.

Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta (GOD) gulahallama mielde lea Sámediggi mearridan fievriddit rehketoalu stáhta rehketoallostandárdaid (SRS) mielde. gč. Mearrádusaid čuoggáin 3.4.2 ja 3.1.5 “Sámedikki 26.09.2017 ekonomijahálddašeami njuolggadusat”.

Ovddit rehketoalloáigodaga buohtastahttinlogut oidnojit guđege rehketoallolinjá ja notáhtaid oktavuodas.

Sirdinvuđot boađut

Sisaboáđut sisafievrriduvvojit go dat leat dinejuvvon. Sirdimat boađusfievrriduvvojit dainna árvvuin mii mávssus lea go sirdin čađahuvvo. Bálváluvuovdin fievridduvvo sisabohtun dađi dađistaga.

Sisaboáđut juolludusain ja sisaboáđut doarjagiin ja sirdimiin

Sisaboáđut juolludusain ja sisaboáđut doarjagiin ja sirdimiin boađusfievrriduvvojit dan áigodagas go dat doaimmat mat leat eaktuduvvon ruhtaduvvot sisaboáđuiguin, leat čađahuvvon, dat mearkkaša dan áigodagas go golut gártet (vuostálas buohtastahttin). Vuostálas buohtastahttinprinsihppa geavahuvvo jagi loahpas.

Dat oassi juolludussisaboáđuin ja sullasaččain mat geavahuvvojit eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid háhkamii mat fievridduvvojit balánsii, eai fievridduvvo sisabohtun háhkanáigemuttus, muhto fievridduvvojit dan rehketoallolinjá balánsii, mii čájeha stáhta eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeami.

Dađi mielde go eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid geahpádusat fievridduvvojit gollun, de fievridduvvo sisabohtun vástideaddji submi stáhta eahpeávnnaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeamis. Áigodaga sajusteami sisabohtofievrrideapmi boađusfievrriduvvo sisabohtun juolludusain. Dat mielddisbukta ahte gollun fievridduvvon geahpádusat leat mielde doaimma doaibmagoluin almmá dan haga ahte dat váikkuhit bohtosii.

Golut

Golut mat gusket sirdinvuđot sisaboáđuide fievridduvvojit gollun seamma áigodagas go gullevaš sisabohtu.

Golut mat ruhtaduvvojit juolludussisaboáđuin ja doarjja- ja sirdin sisaboáđuin, fievridduvvojit gollun dađistaga go doaimmat čađahuvvojit.

Penšuvdna ja joavkoeallindáhkádus

SRS 25 addosat bargiide bidjá vuodđun álkiduvvon rehketdollui guoski lahkoneami penšuvnnaide. Danne ii leat rehkenastojuvvon vejolaš badjelbáza/vuollebáza penšunortnega geažil nu mo NRS 6 čilge.

Sámediggi máksá penšunmávssu ja bargoaddioasi Stáhta penšunkássii (SPK) bargiid, politihkalaš ráđđeaddiid ja ollesáiggepolitihkkariid várás, Sámedikki juolludus gokčá goluid.

Sámediggi gullá daid doaimmaide mat eai mávsse joavkoeallindáhkádusa SPK:ii. SRS ektui galgá Sámediggi čájehit joavkoeallingoluid doaibmarehketdoalus sihke gollun ja sisabohtun rehkenastimin.

Vuodđorusttegiid klassifiseren ja árvvoštallan

Vuodđorusttegat leat bistevaš ja hui stuorra oamit maid doaibma hálddaša. Bistevaš mearkkaša ahte ávkkástallanáigi lea 3 jagi dahje eanet. Hui stuoris mearkkaša bođuháhkan (oastin) mas háhkanárvu lea 30 000 ru dahje eanet. Vuodđorusttegat fievrriiduvvojit balánsii háhkanárvun mas leat gessojuvvon eret geahpádusat.

Kánturgálvvut ja dihtorat (PCat, bálvvarat jed.) maid ávkkástallanáigi lea 3 jagi dahje eanet, leat fievrriiduvvon balánsii sierra joavkun.

Vuodđorusttegiin njeidojuvvo árvu duohta árvui vejolaš geavahanrievdama geažil, jus duohta árvu lea uhcit go balánsii fievrriiduvvon árvu.

Ossosiid ja osiid investeren

Go sirddiimet SRS:ii 01.01.2016 de oasuspoasttat árvvus adnojuvvojedje ja girjejuvvojedje Sámedikki oassin iežas kapitála girjemis fitnodagain. Investeremat ossosiin ja osiin unniduvvojit duođalaš árvun jos árvonjiedjan ii vurdojuvvo leat gaskaboddosaš.

Ossosiid ja osiid ođđa háhkamat girjejuvvojit oastingolu balánsii.

Johtoomiid ja oanehisáigge velggiid klassifiseren ja árvvoštallan

Johtoomiide ja oanehisáigge velggiide gullet poasttat maid máksináigemearri lea jahki maŋná oastináigemuttu. Eará poasttat leat klassifiserejuvvon vuodđorusttegiin/guhkesáigge vealgin.

Johtooamit árvvoštallojuvvojit dan vuolimus árvui háhkangolus ja duohtaárvvus. Oanehisáigge vealgi fievrriiduvvo balánsii dainna supmiin mii lei go vealgi ášahuvvui.

Gáibádusat

Vealgugasgáibádus ja eará gáibádusat leat fievrriiduvvon balánsii dainna árvvuin mii gáibádusas bohtá ovdan maŋná go lea gessojuvvon eret submi mii fievrriiduvvo vurdojuvvon vealgevahágin. Vealgevahát fievrriiduvvo rehketdollui juohke gáibádusa oktagaslaš árvvoštallama vuodul.

Doarjagat

Juolluduvvon doarjagat fievrriduvvojit gollun dan jagi go dat leat juolluduvvon debehtaposteremiin gollokonto ja kredittaposteremiin lágideaddjivealgái. Go doarjja máksojuvvo, de debiterejuvvo lágideaddjivealgekonto ja bándkokonto krediterejuvvo.

Stáhta kapitála

Stáhta kapitálii gullet doaibmakapitála, lidnemat ja stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi SRS 1 vuodul. Boađusrehketdoalu ja balánsa bardinplánat. Oassi čájeha mo stáhta ollislaččat ruhtada doaimma.

Lidnen

Nettobušeterejuvvon doaimmaid oktavuodas lea buot balánsapoasttaid netto submi earret eahpeávnnašlaš oamit ja bistevaš doallobiergasat, ruhtaduvvon lidnejuvvon juolludusruhtaduvvon doaimmain, doaibmakapitalain dahje dakkár juolludusain, doarjagiiguin ja sirdimiiguin mat eai leat fievrriduvvon sisabohtun.

Mo stáhta ruhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid

Eahpeávnnašlaš ja bistevaš doallobiergasiid balánsii fievrriduvvon árvvus lea vástideaddji poasta stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeami rehketdoallolinjás.

Reaidaruhtabardin

Reaidaruhtabardin lea ráhkaduvvon dan njuolgga málle vuodul, mii lea heivehuvvon stáhta doaimmaide.

Stáhta rámmaeavttut

Iešdáhkkideaddji prinsihppa

Stáhta doaibmá iešdáhkkideaddjin. Danne eai leat vel váldojuvvon mielde daidda poasttaide balánsas dahje boađusrehketdoalus, mat geahččalit čájehit molssaektosaš netto dáhkádusgoluid dahje geatnegasvuodaid.

Stáhta konsearnakontoortnet

Stáhta doaimmaide guoská stáhta konsearnakontoortnet. Konsearnakontoortnet mearkkaša ahte buot beaivválaš máksimat loahpahuvvojit daid loahpparehkenastinkontoid ektui mat leat doaimmas Norgga Bándkkus.

Nettobušeterejuvvon doaimmat ožžot ruđaid dađistaga birra jagi bajimuš departemeantta máksinplána vuodul. Doaibma hálddaša sierra loahpparehkenastinkonto Norgga Bándkku konsearnakontoortnegis. Das ii rehkenastojuvvo reantu. Nettebušeterejuvvon doaimmat ožžot iežaset hálđui likviditehta jagi loahpas.

Juolludusraporteren

Nettobušeteren doaimmat ožžot juolludusaid geavahussii eará vuogi mielde go bruttobušeteren doaimmat ja lea dieđusge maiddái eará raporteren stáhtarehketdollui. Nettobušeteren doaimmain lea álkidahttojuvvon raporteren stáhtarehketdollui, ja juolludusraporterema hábmen speadjalastá dan. Doaimma máksingaskusteamit galget dahkkojuvvot stáhta konsearnakontuortnega bokte ja Norgga bánkku loahpparehketdoallokonto badjel.

Listemis lea mielde bajit oassi, mii čájeha, maid doaibma lea ožžon geavahussii juolludusreivves juohke stáhtakontu (kapihtal/poasta) nammii. Listema gaskkamus oasis oidno mii lea raporterejuvvon likviditehtaraporttas stáhtarehketdollui. Likviditehtaraporttas oidno doaimma sáldo ja likviditehtalihkadeamit Norgga Bánkku loahpparehketdoallokontos. Listema vuolimus oasis bohtet ovdan buot finánsalaš eaiggátoasit ja doaimma geatnegasvuodát leat biddjojuvvon mielde stáhta kapitálarehketdollui.

Boađusrehketdoallu

	Nohta	31.12.2019	31.12.2018
Doaibmaboađut			
Juolludusboađut	1	190 948 996	181 908 351
Doarjja- ja sirdimiid boađut	1	9 254 602	5 436 600
Vuovdin- ja láigoboađut	1	4 087 754	2 703 322
<i>Submi doaibmaboađut</i>		204 291 352	190 048 273
Doaibmagolut			
Báلكágolut	2	119 831 451	112 756 126
Geahpáduusat eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid	3,4	7 191 551	6 883 926
Eará doaibmagolut	5	81 806 664	70 327 769
<i>Submi doaibmagolut</i>		208 829 666	189 967 820
Doaibmaboađus		-4 538 314	80 453
Finásaboađut ja finásagolut			
Finásaboađut	6	12 726	3 780
Finásagolut	6	18 688	8 012
<i>Submi finásaboađut ja finásagolut</i>		-5 963	-4 232
Áigodaga doaimmaid boađus		-4 544 277	76 222
Rehkenastimat ja juogadeapmi			
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain (nettobušeahhta)	7	-4 544 277	76 222
<i>Submi rehkenastimat ja juogadeapmi</i>		-4 544 277	76 222
Doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas			
Doarjjamáksimat earáide	8	309 827 930	306 127 394
Rehkenastimat stahtákassa doarjjahálddašeapmi	8	-309 827 930	-306 127 394
<i>Submi doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas</i>		0	0

Balánsa

	Nohta	31.12.2019	31.12.2018
OPMODAGAT			
A. Rusttetruđat			
I Eahpeávnnašlaš oamit			
Prográmmagálvu ja eará sullaslaš rievttit	3	157 335	311 172
<i>Submi eahpeávnnašlaš oamit</i>		<i>157 335</i>	<i>311 172</i>
II Bistevaš doallobiergasat			
Viessosajit	4	1 790 000	1 790 000
Visttit ja eará gittaopmodat	4	90 304 621	92 250 000
Gáandin viessodávvirat ja reaidut jna.	4	1 241 091	1 865 213
Fastá viessodávvirat, sierra visti	4	13 872 360	14 156 843
Dihtor bálvvárat, AV-reaidut, mángenmašiidna	4	4 455 048	5 815 057
<i>Submi bistevaš doallobiergasat</i>		<i>111 663 121</i>	<i>115 877 112</i>
III Ruđalaš rusttetruđat			
Ossosiid ja osiid investeremat	9	7 714 415	7 714 415
<i>Submi ruđalaš rusttetruđat</i>		<i>7 714 415</i>	<i>7 714 415</i>
Submi rusttetruđat		119 534 871	123 902 699
B. Johtooamit			
II Gáibádusat			
Oastigáibádusat	10	923 326	3 057 271
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	16	284 266	0
Eará gáibádusat fordringer	11	1 097 276	2 736 402
<i>Submi gáibádusat</i>		<i>2 304 869</i>	<i>5 793 673</i>
III Bánkobijut, reaidoruhta ja sullasaččat			
Bánkobijut	12	177 013 215	161 256 490
<i>Submi bánkobijut, reaidoruhta ja sullasaččat</i>		<i>177 013 215</i>	<i>161 256 490</i>
Submi johtooamit		179 318 084	167 050 163
Submi opmodagat		298 852 955	290 952 862

	Nohta	31.12.2019	31.12.2018
STÁHTA KAPITÁLA JA VEALGI			
C. Stáhta kapitála			
II Rehkenastin			
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain	7	6 705 955	11 250 232
<i>Submi rehkenastin</i>		6 705 955	11 250 232
III Stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid			
Stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi	3,4	111 820 456	116 188 284
<i>Submi stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid</i>		111 820 456	116 188 284
Submi stáhta kapitála		118 526 411	127 438 516
D. Vealgi			
III Oanehisáiggi vealgi			
Lágideaddjivealgi		1 708 420	2 335 657
Velggolaš vearrogeššosat		5 098 504	4 577 899
Velggolaš almmolaš divadat		542 837	497 442
Sajuštuvvon luopmoruđat		9 863 861	9 066 575
Ožžon ovdagihtii mávssu	16	368 500	0
Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriiduvvon	13	9 766 500	8 640 000
Bajit guhkesáiggevealgi	14	2 461 244	4 164 346
Eará oanehisáiggi vealgi	15	5 534 458	5 615 424
Eará oanehisáiggi vealgi doarjagin	8	143 374 103	127 275 003
Doarjjajuolludusat mat eai lea juogaduvvon	8	1 608 118	1 342 000
<i>Submi oanehisáiggevealgi</i>		180 326 544	163 514 347
Submi vealgi		180 326 544	163 514 347
Submi doaibmakapitála ja vealgi		298 852 955	290 952 862

Nohtat jahkerekedollui

Nohta 1 Doaibmaboađut

	31.12.2019	31.12.2018
Juolludusboađut		
Juolludus bajimus departemeanttas	186 395 852	177 684 249
- brutto investeren eahpeávnnaš omiide ja bistevaš doallobiergasiidda	-2 823 722	-2 854 482
+ manjiduvvon fievrreameit várrejuvvon investeremii (geahpádus)	7 191 551	6 883 926
+ sisaboahtu penšungoluid ja joavkodáhkádusa gokčamii (ii máksi)	185 315	194 659
Submi juolludusboahtu	190 948 996	181 908 351
Doarjja- ja sirdimiid boahtu		
Doarjja eará stáhtalaš doaimmain	170 000	0
Doarjja suohkan ja fylkka etáhtain	103 000	750 600
Eará doarjagat	8 981 602	4 686 000
Submi doarjja- ja sirdimiid boahtu	9 254 602	5 436 600
Vuovdin- ja láigoboađut		
Didoštallanboađut	2 308 208	2 383 964
Prošeaktaboađut (vuovdinboađut bálvalusain, divatkeahces)	214 000	114 139
Deivvolaš boađut	1 565 546	205 219
Submi vuovdin- ja láigoboađut	4 087 754	2 703 322
Submi doaibmaboađut	204 291 352	190 048 273

Nohta 2 Báلكágot

	31.12.2019	31.12.2018
Báلكkát - barggit	81 936 936	76 720 062
Báلكkát - ollesáige politihkkárat	6 615 416	6 743 770
Luopmoruđat	10 274 983	9 534 693
Eará dieđihangeatnegas buhtadusat	11 251 499	8 611 693
Bargoaddidivat	1 523 363	1 414 453
Penšuvdnagolut	10 902 605	11 115 160
Buohcanruđat ja eará ruovttoluotta máksimat (-)	-4 132 685	-3 033 183
Eará buvttut	1 459 335	1 649 478
Submi báلكágot	119 831 451	112 756 126

* Penšuvnnat fievrriiduojit gollun boadusreketdoalus reketdoallojagi duođalaččat čoggon submi vuodul.

Penšunmáksu jahkái 2019 12 % bargiin ja 9,55 % ollesáigepolitihkkáriin. Penšunmáksu 2018:s lei 12 % bargiin ja 9,05 % ollesáigepolitihkkáriin.

Nohta 3 Eahpeávnnašlaš oamit

	Prográmmagálvu j.s. vuoigatvuodát	Submi
Háhkangollu 01.01.	769 185	769 185
Jagi háhkanvejolašvuohta	0	0
<i>Háhkánárvu</i>	769 185	769 185
Geahpádusaid akkumuleren 01.01	458 013	458 013
Jahkásaš dábálaš geahpádusat	153 837	153 837
Fievrriduvvon árvu balánsii 31.12.2019	157 335	157 335

Háhkánárvu máksinmearri (eallinahki) 5 ár / lineæra

Nohta 4 Bistevaš doallobiergasat

	Viessosadji	Gándin		Fastá	Dihtor bálvvárat,	Submi
		Visttit ja eara gittaopmodat ja reaiddut jna.	viessosávvirat ja reaiddut jna.	viessosávvirat , sierra visti	AV-reaiddut, mángešmašidna	
Háhkánárvu 01.01	1 790 000	135 000 000	6 223 784	45 522 200	13 370 977	201 906 961
Jagi háhkanvejolašvuohta	0	310 405	0	1 392 697	1 120 621	2 823 722
<i>Háhkánárvu</i>	1 790 000	135 310 405	6 223 784	46 914 897	14 491 598	204 730 684
Geahpádusaid akkumuleren 01.01	0	42 750 000	4 358 571	31 365 357	7 555 920	86 029 849
Jahkásaš dábálaš geahpádusat	0	2 255 784	624 121	1 677 179	2 480 629	7 037 714
Fievrriduvvon árvu balánsii 31.12.2019	1 790 000	90 304 621	1 241 091	13 872 360	4 455 048	111 663 121

Háhkánárvu máksinmearri (eallinahki)	Háhkánárvu ii rievdaduvvo	1,667 %	10 %	3-5%	6-33%
Eallináigi	Geažehis eallinahki	60 jagi	10 ár	20-30 ár dekomponer	3-10 jagi

Nohta 5 Eará doaimmagolut

	31.12.2019	31.12.2018
Viessoláigu	11 928 483	11 553 116
ležamet visttiid ja rusttegiid ortnegisdoallan	482 730	1 443 278
Láigolanjaid ortnegisdoallan ja rievdadeapmi	45 440	163 946
Eará golut opmodagaid ja lanjaid doaimmaheapmái	4 039 100	3 627 777
Mašiinnaid, stohpogávvuid ja sullasaččaid láigoheapmi	3 787 893	3 110 633
Smávit reaidooastimat	1 054 311	1 996 700
Mašiinnaid, reaidduid jna. divvun ja ortnegisdoallan	207 628	165 425
Konsuleantabálvalusaid oastin*	8 822 268	0
Amas doaimmaid oastin*	13 373 033	15 113 964
Mátkkit ja borramuš	26 514 540	23 406 050
Táhpa jed.	22 504	165 500
Eará doaimmagolut	11 528 733	9 581 382
Submi eará doaimmagolut	81 806 664	70 327 769

* Jagi 2019 rájes ovdan buktojuvvojit konsuleantabálvalusat ja amas bálvalusat sierra. Jagi 2018 buhtastahttinloguin lea amas bálvalusaid oastin ovdan buktojuvvon čoahkis mearkkašupmi linnjás, amas bálvalusaid oastin.

Nohta 6 Finánsaboađut ja finánsagolut

	31.12.2019	31.12.2018
Finánsaboađut		
Reantoboađut	1 341	3 780
Valutagevinst (agio)	11 385	0
Submi finánsaboađut	12 726	3 780
Finánsagolut		
Reantogolut	18 688	8 012
Submi finánsagolut	18 688	8 012

Nohta 7 Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain

	31.12.2019	31.12.2018	Endring
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain	-1 008 460	3 535 817	4 544 277
Ruđalaš rusttetruđat	7 714 415	7 714 415	0
Submi rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimm	6 705 955	11 250 232	4 544 277

Lidnema jahkásaš divvumat (kongrueansaerohus)

Lidnema rievdadeamit juolludusrulhtaduvvon doaimma balánsas			-4 544 277
Divvun lidnejuvvon luopmuruhtta (bargit sirdet eará stádaásahussii)			0
Lidnen juolludusrulhtaduvvon doaimma boadusrehketdoallu			-4 544 277

Nohta 8 Doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas

	31.12.2019	31.12.2018
Juolluduvvon doarjagat mat eai leat mákson	-16 099 100	-1 677 357
Doarjagat gielddaide	80 883 238	81 583 765
Doarjagat fylkkagielddaide	17 698 000	15 107 600
Doarjagat eahpegávppálaš fitnodagaide	169 964 555	153 842 797
Doarjagat állodoaluide	11 505 889	15 264 135
Stipeanda	6 603 000	5 971 400
Doarjagat ideála organisašuvvnaide	36 637 284	32 790 085
Doarjagat stáhtahálddašeapmái	2 523 064	3 135 969
Doarjagat olgoriikii	112 000	109 000
Submi doarjjamáksimat earáide	309 827 930	306 127 394

Juolluduvvon doarjagat mat eai leat máksojuvvon gusket ollu doarjjajovkui (fylkkagielddaide, gielddaide, dálloaluidu jna.), muhto iešguđet geažil ii sáhte bidjat ovttaskas jovkui.

Vealgi doarjjahálddašemi oktavuodas	31.12.2019	31.12.2018	Endring
Lágideaddjivealgi ealáhus	13 409 290	17 074 663	3 665 373
Lágideaddjivealgi kultuvra	11 580 570	14 778 150	3 197 580
Lágideaddjivealgi oahpahus	85 235 006	65 353 933	-19 881 073
Lágideaddjivealgi giella	8 766 900	7 638 200	-1 128 700
Lágideaddjivealgi Sámeálbmotfoanda	0	75 000	75 000
Lágideaddjivealgi njuolgga doarjagat	2 665 350	2 618 800	-46 550
Lágideaddjivealgi eará doaimmat	14 290 487	14 481 757	191 270
Vealgi eará doarjjaoažžut	7 426 500	5 254 500	-2 172 000
Submi vealgi doajjahálddašemi oktavuodas	143 374 103	127 275 003	-16 099 100

Doarjjavealggi rievdamat

Doarjagat ja gessojuvvon ruovttoluotta doarjagiid subm	325 927 030
Doarjja vealggi rievdamat	-16 099 100

Submi doarjjamáksimat 2018is 309 827 930

Juolludusat mat eai leat juogaduvvon

Sajusteapmi riikaantikváras 2018:ii	1 342 000
Juolludus Riikaantikvára 2019	6 000 000
Kulturdepartemeantta juolludus - speallanruđat 2019	1 500 000
Juollduvvon doarjja dán guovtti postii 2019:s	-7 233 882
Submi doarjjajuolludusat mat eai lea juogaduvvon	1 608 118

Nohta 9 Ossosiid ja osiid investeren

			Osso- siid	Eaigg át- oassi	Jienaid lohku	Fitnod. jagi boadus	Balánsii fievrriid. EK finodagas 31.12.2017	Balánsii fievrriid. árvu kap. Rehket- doallu	Balánsii fievrriid. árvu doaimb. Rehket- doalus
Beaivvaš Sámi Našunalteahter AS	Kautokeino	01.02.2010	40	40,0 %	40,0 %	749 646	5 307 265	40 000	1 680 000
Davvi álbmogiid guovddáš OS	Kåfjord	20.04.2009	6 540	30,0 %	30,0 %	334 181	17 053 600	1 308 000	4 819 200
Åarjelhsaemien Teatere AS	Mo i Rana	09.09.2012	55	55,0 %	55,0 %	443 055	3 517 946	55 000	654 897
Sámi Viessu Oslo as	Oslo	10.12.2013	392	65,8 %	49,0 %	-149 381	21 971	39 200	145 418
Riikkaidgask. Sámi Filbmainst. as	Kautokeino	07.04.2014	90	47,4 %	47,4 %	46 447	243 528	90 000	76 650
Vardobáiki	Evenes	20.03.2015	600	48,3 %	48,3 %	873 165	5 035 736	150 000	338 251
Balánsii fievrriiduvvon árvu 31.12.2019									7 714 415

Nohta 10 Oastigáibádusat

	31.12.2019	31.12.2018
Oastigáibádusaid árvu	923 326	3 098 014
Várrejuvvon vurdojuvvon massimiidda (-)	0	-40 743
Submi oastigáibádusat	923 326	3 057 271

Sámedikkis lei 2 000 000 ru gáibádusa Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttas 2018:s mii lea máksojuvvon 2019:s, man geažil unnideapmi kunddarmávssuin.

Nohta 11 Eará gáibádusat

	31.12.2019	31.12.2018
Ovddalgihtii máksojuvvon bálká	0	3 078
Mátkeovdaruhta	44 500	53 531
Loatna bargiide	18 500	43 700
Ovddalgihtii máksojuvvon láigu	316 364	373 046
Ovddalgihtii máksojuvvon golut	266 836	263 047
Eará gáibádusat	451 077	2 000 000
Submi eará gáibádusat	1 097 276	2 736 402

Nohta 12 Bánkobijut, reaidaruhta ja sullasaččat

	31.12.2019	31.12.2018
Bijut stáhta konsernkonto	177 013 215	161 256 490
Submi bánkobijut ja reaidoruhta	177 013 215	161 256 490

Nohta 13 Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon bohtun

	31.12.2019	31.12.2018	Erohus
Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon bohtun (vealgi)			
Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta - Geldaodastus	0	1 000 000	1 000 000
Máhtodepartemeanta - Váibmogiella	2 000 000	2 000 000	0
Sajusteapmi Ceavccageađgekulturmuitogovlu	0	180 000	180 000
Riikkaantikvára - Doarjja BARK prošeakti	989 000	1 142 000	153 000
Sajusteapmi Váibmogiella	455 000	1 130 000	675 000
Sajusteapmi - Sirmá bajásšaddnguovddáza ja Ohcejoga oktasaš skuvla	0	300 000	300 000
Sajusteapmi - Diedáhus sámi ealáhusaid birra	0	200 000	200 000
Oahppodirektoráhta – givssideami eastadanbargu	1 935 000	935 000	-1 000 000
Riikkaantikvára - Sámi visttiid registeren 2018	0	800 000	800 000
Sajusteapmi - Kulturealáhusprošeakta	200 000	166 000	-34 000
Sajusteapmi - Sámi mátkeealáhusprošeakta	587 500	787 000	199 500
Sajusteapmi - Duovdageainnu/Álaheaju-ášši duodašanguovddášprošeakta	500 000	0	-500 000
Sajusteapmi - Doarjahálddašanvuogádatprošeakta	400 000	0	-400 000
Riikkaantikvára - Kompetansmodell kommunene	500 000	0	-500 000
Justiisa- ja gearggusvuodadepartemeanta - veahkaváldi lagaš oktavuodain	1 200 000	0	-1 200 000
Riikkaantikvára - "fredete bygninger og anlegg i privat eie, kulturmiljø og kulturlandskap"	1 000 000	0	-1 000 000
Submi juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon bohtun	9 766 500	8 640 000	-1 126 500

Nohta 14 Sajusteapmi sámediggevistti bajásdoallamii

	31.12.2019	31.12.2018	Erohus
Sajusteapmi sámediggevistti bajásdoallamii	2 461 244	4 164 346	1 703 102
Submi sajušteapmi sámediggevistti bajásdoallamii	2 461 244	4 164 346	1 703 102

Nohta 15 Oanehisáiggi vealgi

	31.12.2019	31.12.2018
Velggolaš čoggon bálkágolot	3 258 810	3 414 792
Eará oanehisáiggi vealgi	69 750	-47 810
Čoggon golot	2 205 898	2 248 441
Submi eara oanehisáiggi vealgi	5 534 458	5 615 424

Nohta 16 Sisaboahu, mat eai leat berrojuvvon/ožžon ovdagihtii mávssu

	31.12.2019	31.12.2018
Walt Disney – Jikŋon 2 sámegeilveršuvdna	191 866	0
Sámediggi Ruoŋa bealde - Jikŋon 2 sámegeilveršuvdna	92 400	0
Sisaboađuid submi, eai leat berrojuvvon sisaboađut	284 266	0

	31.12.2019	31.12.2018
Rommsa ja Finnmárkku fylkkamánni - báikediđoštallan	233 500	0
Norlánda fylkkamánni - báikediđoštallan	135 000	0
Submi, ožžon ovdagihtii máksima (vealgi)	368 500	0

Reaidaruhtabardin njuolgga vuogi mielde

31.12.2019

Reaidaruhtajohtu jodiheami doaimmain

Sisamáksimat

juolludusaid sisamáksimat	196 456 970
sisamáksimat gálvo- ja bálvalusvuovdimiin	0
eara sisamáksimat	6 816 958
eara sisamáksimat	314 491
<i>Sisamáksimiid submi</i>	203 588 420

Olggsmáksimat

olggsmáksimat gálvo- ja bálvalusoasitimiid ovddas	-70 174 597
báلكá- ja sosiála goluid olggsmáksimat	-87 511 872
vearuid ja almmolaš goluid olggsmáksimat	-42 268 913
eará olggsmáksimat	-1 151 692
<i>Olggsmáksimiid submi</i>	-201 107 074

Netto reaidaruhtajohtu jodiheami doaimmain **2 481 346**

Reaidaruhtajohtu investerendoaimmain

olggsmáksimat eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid vuodima okta -2 823 722

Netto reaidaruhtajohtu investerendoaimmain **-2 823 722**

Reaidaruhtajohtu sirdimiid oktavuodas

Máksimat stáhtakássas doarjagii earáide 325 927 030

doarjagiid ja sirdimiid olggsmáksimat earáide **-309 827 930**

Netto reaidaruhtajohtu sirdimiid oktavuodas **16 099 100**

Netto rievdadus reaidoruđain ja reaidoruhtaekvivalenteanttain 15 756 725

Reaidoruđa ja reaidoruhtaekvivalenteantaid rádju áigodaga álggus 161 256 490

Reaidoruđa ja reaidoruhtaekvivalenteantaid rádju áigodaga loahpas **177 013 215**

Juolludanraporteren

Juolludanraporteremis oidnojit dat rehketdoallogut maid Sámediggi lea raporteren stáhtarehketdollui. Dat biddjojvovojit daid kapihttaliid ja poasttaid mielde maidda Sámedikkis lea fápmudus hálddašit. Das oidnojit buot ruđalaš opmodagat ja geatnegasvuodát mat Sámediggái leat biddjojvovon stáhta kapitálarehketdoalus. Kolonnas juolludus oktiibuot oidno maid Sámediggi lea ožžon geavahussii juolludusreivves juohke buohtalas kapihttali/postii.

Juolludusraporterema bidjamis lea mielde bajit oassi mii čájeha mii lea raporterejuvovon stáhtarehketdoalu likviditehtaraporttas. Likviditehtaraporttas oidnojit doaimma sálđo ja likviditehtalihkadusat ruhtačilgehuskontos Norgga Bánkkus.

Rádjoruđat mat leat raporterejuvovon kapitálarehketdollui logahallama vuolit oasis, čájehit buot ruđalaš opmodagaid ja geatnegasvuodáid mat doibmii leat biddjojvovon stáhta kapitálarehketdoalus.

Juolludusraporterema bardin

Golloposta	Kapihttala namma	Poasta	Poastateaksta	Juolludus buohkanassii
440	Justiisa- ja gearggusvuodádepartemear	01	Ruđat veahkaválđdi eastadeapmái lagaš oktavuodain sámi servodagas	1 200 000
560	Sámediggi	50	Sámediggi	508 069 000
1429	Riikaantikvára	71	Ráfáidahttojvovon visttiid suodjaleapmi priváhta oamastu	6 000 000
1429	Riikaantikvára	71	Ráfáidahttojvovon visttiid suodjaleapmi priváhta oamastu	1 000 000
1429	Riikaantikvára	60	Bargu kulturmuioplánaiguin gielddain	500 000
1429	Riikaantikvára	21	Sámi visttiid identifiseren ja registreren	1 800 000
1429	Riikaantikvára	70	Suodjalanprográmma arkeologalaš kulturmuioittu ja kulturbiras	315 000
-	Kulturdepartemeanta	-	Speallanruđat sámi valáštallamii 2018	1 500 000
Golloposta submi				520 384 000

Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta juolludii 2019:s Sámediggái 510 069 000 ru kapihttala 560 bokte poasta 50. Dán juolludus lei 2 000 000 ru Røros suohkana laktin sámegeiela hálddašanguvlui mii guoskkai jahkái 2018, gč. mearkkašumi 10.

Rájut dieđihuvvovon likvidaraporttas	Nohta	Rehketdoallu 2019
Sisasaldo Norgga Bánkku loahpparehketdoallokonotos	12	161 256 490
Rievdadusat áigodagas		15 756 725
Submi olggos saldus Norgga Bánkku koahpparehketdoalus	12	177 013 215

Ruhtarájut dieđihuvvon kapitálahketdollui (31.12)

Konto	Tekst	Note	2019	2018	Endring
1961	Ruhtarájut kontos (kontoin) Norgga Bårkkus	12	177 013 215	161 256 490	15 756 725
1350	Beaivvaš Sámi Našunalateahter AS	9	40 000	40 000	0
1350	Senter for Nordlige Folk AS				
	Dawvi álbmogiid guovddáš OS	9	1 308 000	1 308 000	0
1350	Áarjelhsaemien Teatere AS	9	55 000	55 000	0
1350	Sámi Viessu Oslo as	9	39 200	39 200	0
1350	Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainst. as	9	90 000	90 000	0
1350	Vardobáiki	9	150 000	150 000	0

